

**ÇAĞDAŞ RUS DİLİNDE BİTMİŞ VE BİTMEMİŞ
GÖRÜNÜŞLERİ AYNI OLAN FİLLER VE
BU FİLLERİN TÜRKÇEDEKİ İFADELERİ**

Sevda POLAT

**Doktora Tezi
Rus Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Bahar GÜNEŞ
2021
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RUS DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

Sevda POLAT

**ÇAĞDAŞ RUS DİLİNDE BİTMİŞ VE BİTMEMİŞ GÖRÜNÜŞLERİ
AYNI OLAN FİLLER VE BU FİLLERİN TÜRKÇEDEKİ
İFADELERİ**

DOKTORA TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Bahar GÜNEŞ**

ERZURUM– 2021

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum " ÇAĞDAŞ RUS DİLİNDE BİTMİŞ VE BİTMEMİŞ GÖRÜNÜŞLERİ AYNI OLAN FİİLLER VE BU FİİLLERİN TÜRKÇEDEKİ İFADELERİ" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporunun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

02.04.2021

Aslı ıslak imzalıdır

Sevda POLAT

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

.....
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü tezle ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Bahar GÜNEŞ danışmanlığında, Sevda POLAT tarafından hazırlanan bu çalışma 02/04/2021 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Hurşit İSAYEV	İmza: Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Bahar GÜNEŞ	İmza: Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Svetlana AIUPOVA	İmza: Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Anjela DEMYANYUK	İmza: Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Asuman GÖKHAN	İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
ŞEKİLLER DİZİNİ	VIII
TABLolar DİZİNİ	IX
ÖNSÖZ.....	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

RUSÇADA BİÇİM-BİLİMSEL VE İŞLEVSEL-ANLAMSAL ALANIN KATEGORİLERİ

1.1. FİİL HAKKINDA	5
1.2. ASPEKTOLOJİ	9
1.3. RUSÇADA DİLBİLGİSİ KATEGORİLERİ OLAN GÖRÜNÜŞ, ZAMAN VE KİP.....	11
1.3.1. Fiilin Görünüş Kategorisi.....	11
1.3.2. Fiilin Zaman Kategorisi	17
1.3.2.1. Geçmiş Zaman	17
1.3.2.2. Şimdiki Zaman	19
1.3.2.3. Gelecek Zaman	21
1.3.3. Görünüş ve Zaman	24
1.3.4. Fiilin Kip Kategorisi: Kip ve Görünüş.....	31
1.3.4.1. Bildirme Kipi	33
1.3.4.2. Emir Kipi	35
1.3.4.2.1. Emir Kipinde Fiilin Görünüş Kategorisinin Kullanımı	36
1.3.4.3. Dilek-Şart Kipi	37
1.3.4.3.1. Dilek-Şart Kipinde Fiilin Görünüş Kategorisinin Kullanımı	40
1.4. İŞLEVSEL-ANLAMSAL ALANIN KATEGORİLERİ OLAN GÖRÜNÜŞSELLİK, ZAMANSALLIK VE KİPLİK.....	43
1.4.1. Görünüşsellik	44
1.4.2. Zamansallık	45

1.4.3. Kiplik.....	45
--------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

ÇAĞDAŞ RUS DİLİNDE GRAMER KATEGORİSİ OLAN GÖRÜNÜŞ

2.1. GÖRÜNÜŞ.....	48
2.2. BİTMİŞ VE BİTMEMİŞ GÖRÜNÜŞ.....	51
2.3. FİLLERDE GÖRÜNÜŞ ÇİFTİ.....	55
2.3.1. Görünüş Çiftinin Oluşumu	58
2.3.1.1. Bitmemiş Görünüş Fiillerinden Bitmiş Görünüş Fiillerinin Oluşumu	61
2.3.1.2. Bitmiş Görünüş Fiillerinden Bitmemiş Görünüş Fiillerinin Oluşumu	61
2.4. GÖRÜNÜŞÜN ÖZEL ANLAMLARI.....	62
2.4.1. Bitmiş Görünüşün Özel Anlamları.....	63
2.4.1.1. Belirli-Gerçek Anlamı	63
2.4.1.2. Görsel-Örnek Anlamı	64
2.4.1.3. Potansiyel Olasılık veya İmkânsızlık Anlamı.....	65
2.4.1.4. Toplam Sayı Anlamı.....	66
2.4.1.5. Şartlı ve Koşullu-Varsayımsal Anlamlar.....	68
2.4.2. Bitmemiş Görünüşün Özel Anlamları	69
2.4.2.1. Süreç Anlamı	69
2.4.2.2. Belirli-Süreç Anlamı	70
2.4.2.3. Sınırsız-Çoklu Anlamı.....	71
2.4.2.4. Genel-Gerçek Anlamı.....	72
2.4.2.5. Devamlı-Sürekli Anlamı	73
2.4.2.6. Potansiyel- Nitelik Anlamı	74
2.4.2.7. Sınırlı- Sayı Anlamı.....	74
2.5. EYLEMİN GERÇEKLEŞME TARZLARI.....	75
2.6. BELİRLİ ÇİFTİ OLMAYAN FİLLER	85
2.6.1. Tek Görünümlü Fiiller	85

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İKİ GÖRÜNÜŞLÜ FİLLER

3.1. İKİ GÖRÜNÜŞLÜ FİİL.....	87
3.1.1. Ön Eksiz İki Görünüşlü Fiiller	106
3.1.2. Ön Ekli İki Görünüşlü Fiiller	109
3.2. İKİ GÖRÜNÜŞLÜ FİİLLERDE GRUPLANMA	128
3.3. İKİ GÖRÜNÜŞLÜ FİİLLERİN CÜMLEDE GÖRÜNÜŞÜNÜN BELİRLENMESİ.....	145

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. ÇAĞDAŞ RUS DİLİNDE YER ALAN BİTMİŞ VE BİTMEMİŞ GÖRÜNÜŞLERİ AYNI OLAN FİİLLERİN TÜRKÇEDE İFADESİ	154
4.2. AÇIKLAYICI ÖRNEKLER.....	155
SONUÇ.....	184
TERİMLER VE KARŞILIKLAR LİSTESİ	188
KAYNAKÇA	190
EK 1. RUSÇA- TÜRKÇE İKİ GÖRÜNÜŞLÜ FİİLLER SÖZLÜĞÜ	200
ÖZGEÇMİŞ.....	264

ÖZET

DOKTORA TEZİ

ÇAĞDAŞ RUS DİLİNDE BİTMİŞ VE BİTMEMİŞ GÖRÜNÜŞLERİ
AYNI OLAN FİİLLER VE BU FİİLLERİN TÜRKÇEDEKİ İFADELERİ

Sevda POLAT

Danışman: Prof. Dr. Bahar GÜNEŞ

2021, 264 Sayfa

Jüri: Prof. Dr. Bahar GÜNEŞ
Prof. Dr. Svetlana AIUPOVA
Prof. Dr. Hürşit İSAYEV
Doç. Dr. Anjela DEMYANYUK
Doç. Dr. Asuman GÖKHAN

Dil bilgisini oluşturan dallardan biri olan biçim bilgisi, yani diğer bir adıyla morfoloji konuşmanın önemli parçaları olan kelimelerin yapılarını ve değişim kurallarını inceler. Konuşmanın önemli parçalarından biri olan fiil, Rusça dil bilgisi konuları arasında en önemli yere sahiptir. Fiilin en önemli ve kapsamlı kategorilerinden biri ise *Görünüştür*.

Bu çalışmanın amacı, Rusça dil bilgisinde yer alan görünüş kategorisi içerisindeki iki görünüştü fiilleri tüm teorik yapısıyla inceleyerek ve açıklayıcı örnekler vererek Türkçeye aktarımını göstermektir. Bu amaç doğrultusunda kapsam olarak öncelikle tezin teorik temelini teşkil eden aynı zamanda Rusçada dil bilgisi kategorilerinden olan görünüş, zaman ve kip; işlevsel-anlamsal alanın kategorilerinden olan görünüşsellik, zamansallık ve kiplik üzerinde durulmuş daha sonra bu kategorilerin özelliklerinden bahsedilmiştir. Hemen ardından çağdaş Rus dilindeki en önemli biçim bilimsel kategori olan görünüştü, kılınıştan ayıran özelliklerinden bahsedilerek bu iki kavram arasındaki farklılığa açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Rusçada, görünüş çifti oluşturmayan tek görünüştü fiillerin temel anlamları üzerinde durulduktan sonra bir sonraki aşamada iki görünüştü fiiller anlatılmıştır. İki görünüştü fiil sisteminin Rus dili gramerindeki yeri, dil bilgisi özellikleri tanımlanarak kökene göre sınıflandırılması, kullanım alanına göre gruplandırılması gösterilmiştir ve iki görünüştü fiillerin yer aldığı cümlelerin Türkçeye çevirisi zamanı hangi unsurlara ve dil bilgisi kurallarına dikkat edilmesi gerektiğine dair açıklamalara yer verilmiştir. Tez çalışmamızla ilgili gerek Rusça gerekse yabancı kaynaklar ve sözlükler tarandıktan sonra *Rusça-Türkçe İki Görünüştü Fiiller Sözlüğü* hazırlanmıştır. Çalışmanın sonuçları, filologların Rusça fiillerin teori temellerini araştırmak için önemli bir materyal olarak kullanılabilirleriyle birlikte öğrencilerin de dilsel yeteneklerini geliştirmelerine olanak tanır.

Anahtar Kelimeler: Fiil, Rusça, Türkçe, Görünüş Kategorisi, Bitmiş Görünüş, Bitmemiş Görünüş, Tek Görünüştü Fiil, İki Görünüştü Fiil.

ABSTRACT**Ph. D. DISSERTATION****VERBS WITH THE SAME PERFECT AND IMPERFECT ASPECTS IN
MODERN RUSSIAN LANGUAGE AND THEIR TRANSLATION INTO
TURKISH****Sevda POLAT****Advisor: Prof. Dr. Bahar GÜNEŞ****2021, 264 Pages****Jury: Prof. Dr. Bahar GÜNEŞ****Prof. Dr. Svetlana AIUPOVA****Prof. Dr. Hürşit İSAYEV****Assoc. Prof. Dr. Anjela DEMYANYUK****Assoc. Prof. Dr. Asuman GÖKHAN**

Morphology, one of the branches comprising grammar, deals with structures of words, being substantial items of speech, and the rules of change. Verb plays an essential role in speech and is the most substantial item in Russian grammar. One of the most important and comprehensive categories of verb is *Aspect Category*.

The objective of this study is to demonstrate the translation of bi-aspectual verbs in Russian grammar into Turkish, by investigating the verbs along with the whole theoretical structure and providing descriptive examples. For this purpose, in terms of its scope, the study has first focused on aspect, time and modes, among the Russian grammar categories, and on aspectuality, temporality and mode/mood, being the functional-lexical categories of the language, both comprising the theoretical fundamentals of the thesis; and afterwards, the properties of these categories have been described. Immediately afterwards, the distinctive properties of the aspectuality category, the most important morphological category of contemporary Russian language, separating the category from the aktionsart category, have been described, and it has been attempted to clarify the distinction between the two categories. The essential meaning of one-aspect verbs in Russian, not comprising aspectual pairs, has been discussed and then, biaspectual verbs have been explained. The role of biaspectual verb system in Russian grammar and the relevant grammar rules have been defined, their classification based on origin and grouping based on area of use have been discussed, and explanation has been provided on which items and grammar rules to observe when translating sentences with biaspectual verbs into Turkish. The *Russian-Turkish Biaspectual Verbs Dictionary* has been prepared after scanning both Russian and foreign sources and dictionaries as part of our thesis study. The results of the study may be used by philologists as a substantial material to investigate the theoretical fundamentals of Russian verbs, and make it possible for students to improve their linguistic skills.

Keywords: Verb, Russian, Turkish, Aspect Category, Perfective Aspect, Imperfective Aspect, One-Aspect Verbs, Biaspektual Verbs.

KISALTMALAR DİZİNİ

несов. вид (нсв)	: несовершенный вид	bitmemiş görünüş
сов. вид (св)	: совершенный вид	bitmiş görünüş
сов. / несов.	: двувидовой глагол	iki görünüşlü fiil
прош. вр.	: прошедшее время	geçmiş zaman
наст. вр.	: настоящее время	şimdiki zaman
буд. вр.	: будущее время	gelecek zaman
изъяв. нак.	: изъявительное наклонение	bildirme kipi
пове. нак.	: повелительное наклонение	emir kipi
услов. нак.	: условное наклонение	dilek-şart kipi
книжн.	: книжный стиль	yazı üslubu
инф.	: инфинитив	mastar
преф.	: префикс	ön ek
прист.	: приставка	ön ek
суф.	: суффикс	son ek
м. р.	: мужской род	eril cins
ж. р.	: женский род	dişil cins
ср. р.	: средний род	nötr cins
ед. ч.	: единственное число	tekil
мн. ч.	: множественное число	çoğul
ср.	: сравните	karşılaştırınız
и т. д.	: и так далее	ve benzeri
англ.	: английский	İngilizce
фр.	: французский	Fransızca
нем.	: немецкий	Almanca
исп.	: испанский	İspanyolca
vb.	: ve başkaları	
vd.	: ve diğeri	
vs.	: ve saire	
örn.	: örneğin	
bkz.	: bakınız	

Alm.	: Almanca
İng.	: İngilizce
Lat.	: Latince
Rus.	: Rusça
Fr.	: Fransızca
s.	: sayfa

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Fiillerin Görünüş Özelliği.....	51
Şekil 2.2. Bitmişlik ve Bitmemişlik Farkı	54
Şekil 2.3. Aspektual Çift	84

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1. Rusçada Geçmiş Zaman	18
Tablo 1.2. Rusçada Şimdiki Zaman	20
Tablo 1.3. Rusçada Gelecek Zaman	21
Tablo 1.4. Rusçada Bildirme Kipi Şimdiki Zaman	34
Tablo 1.5. Rusçada Bildirme Kipi Gelecek Zaman.....	34
Tablo 1.6. Rusçada Bildirme Kipi Geçmiş Zaman.....	35
Tablo 1.7. Rusçada Dilek-Şart Kipi	38
Tablo 2.1. Görünüş Fiillerinin Değişim Göstergesi	58
Tablo 2.2. Bitmiş Görünüşün Toplam Sayı Anlamı.....	67
Tablo 3.1. İki Görünürlü Fiillerde Ön Ekler	111
Tablo 3.2. Fiilin Diğer Formlarında İki Görünürlü Fiilin Görünüş Şekli	146

ÖNSÖZ

Bir dili öğrenmenin öncelikli yolu, dil bilgisinden geçmektedir. Birbiriyle ilişkili olan morfoloji (biçim bilgisi) ve sentaks (söz dizimi) bir dili tüm yapısıyla ve özellikleriyle ortaya koyan dil bilgisi bölümleridir. Bununla birlikte dil bilimin diğer bölümlerinin fonetik (ses bilgisi) ve leksikolojinin de (sözcük bilimi) önemini belirtmek gerekmektedir. Yukarıda sayılan ve dil için önemi belirtilen bu dört etkeni tek bir çatı altında topladığımızda zaten dilin kendisi oluşmaktadır.

Modern dil bilimin görevi hem çeşitli teorik problemleri çözmek hem de yabancı dil öğreniminin ve öğretiminin pratik ihtiyaçlarına cevap veren karşılaştırmalı bir çalışma yapmaktır.

Rus dili gramerinde, özellikle de yabancıların öğrenimini zorlaştıran birçok gramer kategorisi vardır. Bu gramer kategorileri içinden en zor öğrenilen ve öğretilenlerden biri de *Görünüş Kategorisi*dir (Rus. *Категория вида*). Araştırma konumuzun özünü teşkil eden görünüş kategorisi, Rusçada morfolojik konular arasında yer almaktadır. Görünüş kategorisi sadece Rusçaya değil tüm Slav dillerinde görülen kategorilerdendir. Rusça öğrenen tüm bireyler, bu kategorinin önemini farkındadır.

Bu tezde ise -Türkiye’de bu konu üzerine herhangi bir çalışma gerçekleştirilmemiş-bitmiş ve bitmemiş görünüşleri aynı olan fiiller yani iki görünüşlü fiiller konusu ele alınmıştır. İki görünüşlü fiilleri diğer görünüş fiillerinden ayıran özelliklere, tezin teori kısmında açıklık getirilmiş, devamında da iki görünüşlü fiillerin yer aldığı örnek cümleler üzerinde durulmuştur. İki görünüşlü fiillere yer verilen bu örnek cümlelerde; hangi görünüşe ait olduğunun tespiti ise cümlelerde yer alan birkaç unsurun etkisiyle belirlenebileceği ortaya konulmuştur.

Tez çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde bahsi geçen gramer kategorisinin kapsamlı bir analizi için gerekli olan teorik konular incelenmiştir. İkinci bölümde Rus dilinin temel gramer kategorilerinden olan fiilin görünüş kategorisinin özellikleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde iki görünüşlü fiillerin detaylı bir şekilde teorik olarak özellikleri verilmiş, cümledeki görünüşünün belirlenişi gösterilmiştir. Çalışmamızın dördüncü bölümünde ise Rusçada sık kullanılan iki görünüşlü fiillerin yer aldığı örnek cümlelerin Türkçeye tercümesi verilerek ardından teorik ve pratik

değerlendirilmeleri yapılmıştır ve tüm bunların ardından *Rusça-Türkçe İki Görünümlü Fiiller Sözlüğü* dikkate sunulmuştur.

Çalışmanın amacı, öncelikle Rus dilinde fiilin ana kategorisi olan görünüşün içeriği ve işlevi hakkında fikir sahibi olduktan sonra bu kategori içerisinde yer alan iki görünüşlü fiillerinin genel yapısı ile morfolojik özellikleri hakkında teorik bilgi vermek, iki görünüşlü fiillerin işlevsel-anlamsal özelliğini incelemek ve Türkçeye aktarımında izlenecek yolu belirlemektir. Aynı zamanda öğrencilere gerek yazılı gerek de sözlü konuşmasında dil bilgisi analizi ile modern edebî dilin gramer normlarına ilişkin pratik becerilerinin gelişmesinde ve iki görünüşlü fiiller ile ilgili karşılıklarına çıkabilecek sorunların çözülmesinde yardımcı olmaktır.

Bu çalışmada belirlenen hedefler, aşağıdakilerdir:

1. Çağdaş Rus dilinde dil bilgisi bölümü olan aspektolojiyi tanımlamak;
2. Temel kavramları tanımlamak;
3. İşlevsel, anlamsal alanın kategorilerini tanımlamak;
4. Görünüş kategorisinin Türkçe ve Rusçada özelliklerini tanımlamak;
5. Görünüş ve Kılıf farkını belirlemek;
6. Çağdaş Rus dilinde iki görünüşlü fiillerin tanımı ve dil bilgisinde durumunu belirlemek;
7. İki görünüşlü fiillerin sınıflandırılmasını göstermek;
8. İki görünüşlü fiillerin listesini oluşturmak ve Türkçeye anlamlarını aktarmak;
9. İki görünüşlü fiillerin yer aldığı cümlelerin Türkçeye aktarılmasında izlenecek yolları belirlemek;
10. İki görünüşlü fiilleri, dil bilimsel kurullarla Türkçe ile kıyaslamalı olarak değerlendirmek;

Materyal olarak araştırmada yer alan iki görünüşlü fiiller, bilimsel edebiyattan ve kurgu edebiyatından alınmış örneklerdir. Bunun yanı sıra örnek cümleler ruscorpora.ru ve kartaslov.ru sitelerinden alınmıştır. Aynı zamanda çalışmamızda *Rusça - Türkçe İki Görünümlü Fiiller Sözlüğü*'nün oluşturulmasında S. İ. Ojegov ve N. Yu. Şvedova'nın, D. N. Uşakov'un, S. A. Kuznetsov'un, T. F. Yefremova'nın açıklamalı sözlükleri kullanılmıştır.

Çalışmanın teorik önemi ve bilimsel yeniliği; ilk kez bu tez çalışmasında Rus dili grameri görünüş kategorisi içinde yer alan iki görünüşlü fiiller, tüm yapısıyla Türkçe ile sistematik olarak analiz edilmiş ve *iki görünüşlü fiil* kavramı Türk dil bilimine kazandırılmıştır.

Araştırma esnasında Türkçe kaynaklarda *İki görünüşlü fiiller* konusunun ele alınmadığı tespit edilmiş, bu sebeple de iki görünüşlü fiiller terimini Türk Dil Bilimine kazandırmak için öncelikle bu terimin Rus dil biliminde yer alan gramer kategorisi olan “Görünüş kategorisi” tüm özellikleriyle verilmeye çalışılmıştır. Sonrasında iki görünüşlü fiillerin özellikleri, yapısı, sınıflandırılması ve Türkçeye aktarılmasında izlenecek yollar gösterilmiştir. Yaptığımız çalışmada, çağdaş Rus dilinde bulunan iki görünüşlü fiiller taranmıştır ve *Rusça-Türkçe İki Görünüşlü Fiiller Sözlüğü* hazırlanmıştır.

Bu araştırmanın, teori olarak Rus dili gramer derslerinde ve Türk dili grameri için bilimsel karşılaştırmalarda araştırmacılara yardımcı olması hedeflenmiştir. Bu fiillerin çoğunun anlamı Rusça-Türkçe sözlüklerde bulunmadığından, *İki Görünüşlü Fiiller Sözlüğü*nün Rusçadan Türkçeye tercüme esnasında araştırmacılara faydalı olması amaçlanmıştır.

Bu çalışmamın her aşamasında beni yönlendiren, değerli bilgilerini benimle her an paylaşan değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Bahar GÜNEŞ’e minnettarım.

Tez çalışmam boyunca bana hep destek olan ve beni her zaman motive eden aileme de sonsuz teşekkür ederim.

Erzurum-2021

Sevda POLAT

“Без языка человеческое общение невозможно, а без общения не может быть и общества, а тем самым и человека”

А. А. Реформатский*

GİRİŞ

Rus dili, Hint-Avrupa dil ailesine bağılı Doğı Slav dillerine dayanmaktadır. ‘Eski Rus dili’ XIV. yüz yıla kadar Ukraynalıların, Beyaz Rusların ve Rusların atalarının ortak dili olmuştur. Atalarının kendi aralarında ayrılmaları ile Rus, Ukrayna ve Beyaz Rus milletleri meydana gelmiştir. Başlangıçta bu Doğı Slav dili kendi aralarında ayrılarak Rusça adını almıştır.

Rus dili, Hint-Avrupa dil grubunu oluşturan büyük bir ailenin parçasıdır. Bu ailede, doğu, güney ve batı olmak üzere üç alt gruptan oluşan geniş bir Slav dilleri grubu vardır. Rusça, Ukraynaca ve Belarusça Doğı Slav Dillerini, Bulgarca, Makedonca, Sırpça, Hırvatça ve Slovence Güney Slav Dillerini, Lehçe, Çekçe, Slovakça da Batı Slav Dillerini oluşturmaktadır.

Slav dillerinin kelime dağarcığı, şekil birimi, kelime oluşturma yolları, söz dizimsel sistemleri, düzenli fonetik eşleşmeler gibi benzerlikleri vardır. Bütün bu benzerlikler M.Ö. 5–6. yüzyıllarda meydana gelen tek bir Slav dilinden, *праславя́нский*- temel Slavcadan gelmektedir.¹

Farklı dil gruplarında olan dillerin dilsel olgularının karşılaştırmalı analizi, dilbilgisel yapılarını daha iyi anlamak ve bu yapıların özelliklerini belirlemek için fırsat vermektedir. Aynı zamanda bu tür araştırmalar, dil bilimini yeni bilgilerle zenginleştirmektedir. Karşılaştırmalı dil bilimsel çalışmalar öncelikle karşılaştırmalı dillerin morfolojik (*biçim bilimsel*) yapılarına odaklanmalıdır.

---

*“Dil olmadan insan iletişimi imkânsızdır ve iletişim olmadan toplum da olamaz, dolayısıyla insanlığın kendisi olamaz”. Bkz. A. A. Reformatskiy, *Vvedeniye v yazıkovedeniye*, Pod red., V. A. Vinogradova, Aspekt Press, Moskva 1996, 10.

¹ Nikolay Maksimoviç Şanskiy, Vyaçeslav Vsevolodoviç İvanov, *Sovremenniy Russkiy Yazık, I, II, III*, 1. Çast, Vvedeniye, Leksika, Frazеologiya, Fonetika, Grafika i Orfografiya, (2. İzd.), Prosveşeniye, Moskva 1987(a), 6.

Dillerin tipolojik sınıflandırması olan *morfolojik sınıflandırmanın kurucularını* Fridreh Schlegel ve Avgust-Vilgelm Schlegel kardeşleridir.²

Bilindiği üzere morfolojik sınıflandırma, dil yapısının benzerlik ve farklılıklarına dayanmaktadır. Dilin morfolojik sınıflandırılması sözcüğün yapısı tarafından belirlenmektedir. Burada Türk ve Rus dillerinin morfoloji sınıflandırılmasına değinmeden geçemeyiz. Morfolojik sınıflandırmaya göre Rusça *Bükümlü dillere* veya *Çekimli dillere* (Rus. *Флективные языки*), Türkçe ise *Eklemeli diller* (Bitişken, Bağlantılı diller) (Rus. *Агглютинирующие языки / Агглютинативные языки*) grubuna ait edilmiştir.³

Bükümlü dillerde (Çekimli diller)- (İng: *inflexional languages*; Alm: *flektierende sprachen*; Fr: *langues flexionnelles*; Rus: *флективные языки*) ekler kelimenin *sonuna* geldiği gibi *önüne ve ortasına* de gelebilir. Kelime kökleri yeni kelime oluşumunda genellikle değişir. Bükümlü diller, kelimelerin çeşitli kategorik formlarının (ismin hal ve cins eki, fiillerin şahıs ekleri vb.) ifadesi olan çekim ekleriyle karakterize edilen dillerdir.⁴

Eklemeli dillerde (Bağlantılı diller)- (İng: *agglutinating languages*; Alm: *aglutinierende sprachen*; Fr: *langues agglutinant*; Rus: *агглютинативные* veya *агглютинирующие языки*) ön ek yoktur, kelime her zaman bir kök ile başlar. Nadiren kökte sesbirim değişikliğe uğrar. Bu gibi dillerde kelimeler çekime girdiği zaman kök değişmez kalır. Kökün sonuna birtakım çeşitli ekler gerek yapım gerekse de çekim ekleri getirilerek kelime yapımı veya çekimi yapılır.

Her bir dilin özellikleri gramer yapısında ortaya çıkmaktadır. Herhangi bir iki dil ne kadar yakın ve ilgili olursa olsun dilbilgisel yapıları tam üst üste düşmez yani tam bire bir aynı değildir. Tüm dillerin morfolojik yapısının temelini, dilbilgisel kategorileri ile kelime (söz) türleri oluşturmaktadır. Morfoloji, dil sisteminin en sağlam, en derin

² Aleksandr Aleksandroviç Reformatskiy, *Vvedeniye v yazıkoznaniye*, Pod red., V. A. Vinogradova, Aspekt Press, Moskva 1996, 234-235.

³ Vitaliy İvanoviç Koduhov, *Obşeye yazıkoznaniye*, Uçebnik dlya studentov filol. Spetsialnostey un-tov i ped. In-tov., "Vıssşaya şkola", Moskva 1974, 31.

⁴ Ditmar Elyuşeviç Rozental, Margarita Alekseyevna Telenkova, *Slovar- spavoçnik lingvistiçeskih terminov*, İzdaniye 3-e, Prosvşeniye, Moskva 1985, 383.

tabakasıdır. Morfoloji, kendi içinde düzenlenmiş yasalara göre anlam ve kategorilere sahiptir. Morfolojide, dilin ulusal özellikleri açıkça belirtilmektedir.⁵

Bilindiği gibi farklı dillerdeki dil bilgisi sınıflandırmaları ve kategorileri birbirleriyle uyuşmamaktadır. Farklı dil ailesinde yer alan diller karşılaştırma yapıldığı zaman gramer kategorilerinde benzerlikler olduğu gibi farklılık da görülmektedir. Bazı kavramsal kategoriler dilbilgisel kategorileri arasında yerini bulurken, diğerleri daha az dilbilgisel konularda yerini bulur veya çeşitli birleşimler ile ifade edilir.

Rusça ve Türkçede kelime türleri sistemi temelde birbirine uygundur. Rusçada olduğu gibi Türkçede de kelime türleri belli gruplara ayrılmaktadır. Bunlar: *anlamli, görevli ve anlamli-görevli kelimelerdir*.⁶ Rusçada bu kelimeler *знаменательные части речи и служебные части речи* (İng. *notional parts of speech and functional parts of speech*) yani konuşmanın önemli ve yardımcı parçaları olarak adlandırılmaktadır.

Günay Karaağaç anlamlı kelimelerin tanımını şöyle vermektedir: “*Anlamlı sözler sınıfına nesnelere, durumların, niteliklerin ve hareketlerin adlandırılmaları girer. Bunların her biri tam anlamlıdır ve cümlede tek başına öge olarak görev üstlenebilir. Anlamlı sözler sınıfında adlar, sıfatlar, zarflar, fiiller ve şartlı olarak sayı adları ile zamirler yer alır. Yardımcı sözlerde, anlamlı sözlerdeki gibi bir bağımsızlık yoktur.*”⁷

Her iki dilde de konuşmanın anlamlı ve görevli parçaları aynı sözlüksel ve dilbilgisel anlamlara sahiptir ve aynı işlevleri cümlede gerçekleştirmektedir.

Rusça ve Türkçe arasındaki farklılıklar, kelimenin morfolojik yapısında, yani sözcüklerin değişmesinde ve sözcük yapımında bulunmaktadır. Rusça ve Türkçenin morfolojik yapısının belirgin özelliklerinin ortaya çıktığı yer buradadır. Yukarıda da belirlediğimiz gibi Rusça çekimli diller grubuna ait olduğu için kelime türemesi: *ön eklerin, eklerin, son eklerin, kelime içinde geçen ses ve vurgu değişimlerinin* sayesinde gerçekleşmektedir. Örneğin, ön ek (Rus. *префукс*) ve son ek (Rus. *суффукс*) sözcük köküne eklenip yeni bir sözcük oluşturarak kelimeye çeşitli anlamlar katabilir:

⁵ Nina Sergejevna Valgina, *Aktivniye protsessı v sovremennom russkom yazıke: učeбноye posobiye dlya studentov vuzuv*, Logos, Moskva 2003, 154.

⁶ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, 5. Baskı, Türk Dil Kurumları Yayınları, Ankara 2017, 893.

⁷ Günay Karaağaç, *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013, 727.

- *Вода* (su), *водный* (sulu), *надводный* (suiüstü), *наводнение* (su baskını), *подводный* (sualtı, denizaltı), *подводник* (denizaltıcı, dalgıç), *наводок* (taşkın) vb.

Türkçede kelime türemenin en verimli yollarından biri, yapım eklerinin kelimenin köküne birleştirilmesidir:

- *Su, su-lu, su-cu, su-suz, su-suz-luk, su-luk, su-la-ma, su-la-mak, su-sa-ma* vb.

Bilindiği üzere Rusçada ön ek alımında en çok nasibini alan sözcükler fiillerdir.

Bu yönden Rus dili oldukça zengindir. Örneğin, **Надписать** (üzerine yazmak), **записывать** (not tutmak / kaydetmek), **подписать** (imzalamak), **написать** (yazıp bitirmek), **списать** (kоруа çekmek), **вписывать** (ilave etmek; çizmek), **дописывать** (yazıp bitirmek), **описывать** (betimlemek, tasvir etmek), **дописать** (sonuna kadar yazmak) vb. gibi fiiller **писать- yazmak** fiilinin çeşitli anlamsal değişikliğe uğramış halleridir. ‘Писать’ fiilinden çeşitli yeni fiiller türetilmiştir. Lakin burada, fiilin orijinal anlamı temel alınmaktadır. Rusçada fiillere eklenen ön ekler bu fiillerde ya görünüş ya da kılınış taşıyıcısıdır. Fiillerin aldığı görünüş ve kılınış ekleri tezimizin diğer bölümlerinde ele alınacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

RUSÇADA BİÇİM-BİLİMSEL VE İŞLEVSEL-ANLAMSAL ALANIN KATEGORİLERİ

1.1. FİİL HAKKINDA

Fiil hem Türk hem de Rus dillerinde konuşmanın en zor parçalarından biri olup doğası gereği cümleye hareket veren önemli parçalarındandır. Konuşmanın diğer parçalarıyla kıyasta, sahip olduğu kategorilerine göre fiil, en zengin gramer kategorisidir. Fiil kategorisinin, özellikle fiilin zaman sisteminin sayesinde, diğer diller arasındaki genel ve özgün, benzer ve farklı özellikleri buluyoruz. Aynı zamanda fiil konuşmanın en önemli parçası olup *bir süreci* gösterir. Bu süreç, görünüş, çatı, kip, zaman gibi gramer kategorilerinde kendini ifade etmektedir. Çünkü fiil cümlede en yapısal özelliğe sahip olup tüm cümle üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Sadece belirli bir eylemi değil durumu bir bütün olarak anlatmaktadır. Rusça cümlede fiil kullanıldığında konuşmacı fiilin formunu seçtiği zaman onu *görünüşe, zamana, kipe, çatısına, kişi /sayı*, eğer fiil geçmiş zamanda kullanılıyorsa *cinsine* göre belirlemektedir.

Alman dil bilimci Wilhelm von Humboldt'a göre "*fiil cümlelerin damarıdır.*"⁸ Rus dil bilimci Maslov ise fiili "*cümlelerin en tepe organize merkezi*" olarak adlandırmıştır.⁹

Böyle bir yaklaşımların akla yatkın sebepleri vardır. Bu sebeplerden biri fiilin cümledeki işlevinden ileri gelmektedir. Hem Türk hem de Rus dillerinde fiiller gramer anlamlarına göre hareketi, durumu veya oluşu bildiren sözcüklerdir.

"*Nesneler canlı, cansız, maddi, manevi bütün varlıklar ve mefhumlardır. Hareketler ise nesnelere zaman ve mekân içindeki yer değiştirmeleri; oluşları, kılışları, duruşları, hülasa her türlü faaliyetleridir.*"¹⁰

Zeynep Korkmaz'a göre, "*fiiller bir oluşu, bir kılışı veya bir durumu bildiren kök ya da gövde durumundaki anlamlı gramer birimleridir.*"¹¹

⁸ Humboldt Wilhelm von, *İzbrannıye trudi po yazıkaznaniyu*, Progress, Moskva 1984, 199-200.

⁹ Yuriy Sergeyeviç Maslov, *Vvedeniye v yazıkoznaniye, İzdaniye vtoroye, pererabotannoye i dopolnennoye*, Vışşaya şkola, Moskva 1987, 161.

¹⁰ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım İstanbul 2008, 281.

¹¹ Korkmaz, 2017, 515.

Fiiller aynı zamanda etrafındaki kelimeleri aktive eder ve semantik ortamı etkilemektedir. Fiil, semantik özelliklerine göre cümleye açıklayıcı özellikler getirerek örneğin iş, oluş, kılış vb. bildirerek diğer kelimelerle karşılıklı ilişki halindedir. Şöyle ki fiil yapılarının cümlede diğer öbekler üzerinde belirleyici bir etkisi vardır.

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere dil sınıflandırmasına göre Türkçe Eklemeli diller grubuna, Rusça ise Çekimli diller grubuna dâhildir. Her iki dilin eş biçimbirim özellikleri olduğu gibi aynı zamanda da değişken şekil özellikleri de vardır. Gramer yapılarında bazı benzerlikler olsa da değişik yapıları da görmek mümkündür.

Türkçede bazı fiillerde örneğin *yemek*, *demek* gibi fiiller şimdiki ve gelecek zaman olumlu halde çekime girdiği zaman kökünü koruyamamaktadır. Örneğin,

Ye-mek fiili

yi +*yor*+*um* / *yi*+*yor*+*sun* / *yi*+*yor* / *yi*+*yor*+*uz* / *yi*+*yor*+*sunuz* / *yi*+*yor*+*lar*;
yi+*yeceğ*+*im* / *yi*+*yecek*+*sin* / *yi*+*yecek* / *yi*+*yeceğ*+*iz* / *yi*+*yecek*+*sin* /
yi+*yecek*+*ler*;

De-mek fiili

di+*yor*+*um* / *di*+*yor*+*sun* / *di*+*yor* / *di*+*yor*+*uz* / *di*+*yor*+*sunuz* / *di*+*yor*+*lar*;

di+*yeceğ*+*im* / *di*+*yecek*+*sin* / *di*+*yecek* / *di*+*yeceğ*+*iz* / *di*+*yecek*+*siniz* /
di+*yecek*+*ler*.

Örneklerden de görüldüğü üzere *ye-mek* ve *de-mek* fiillerinin kökü *-yi* ve *-di* olarak değişime uğramıştır.

Rusçada da buna benzer değişimlere rastlanılmaktadır. Örneğin 1. Çekim *писать*, *махать*, *прятать*, *плакать*, *искать*, *сказать*, *резать* vb. fiillerde şimdiki zaman çekiminde köklerinde *с/х* → *ш*, *т/к* → *ч*, *ск* → *щ*, *з* → *ж* vb. değişikliklere uğramaktadır:

Писать - пишу - пишешь - пишет - пишем - пишете - пишут;

Махать - машу - машешь - машет - машем - машете - машут;

Прятать - прячу - прячешь - прячет - прячем - прячете - прячут;

Плакать - плачу - плачешь - плачет - плачем - плачете - плачут;

Иска́ть - *ищу́ - ищешь - ищет - ищем - ищете - ищут*;

Сказа́ть - *скажу́ - скажешь - скажет - скажем - скажете - скажут*;

Ре́зать - *режу́ - режешь - режет - режем - режете - режут*.

Rus dilinde bu tarz durumlar fiilin geçmiş ve gelecek zamanlarında da görülmektedir. Şöyle ki Rus dilinde aynı anlam taşıyan fiil, yani leksik anlamını kaybetmeyen fiil farklı zamanlarda farklı köklerle kullanılır. Farklı köklerin veya gövdelerin gramer yakınlaşmasıyla oluşan bir kelimenin biçimi *супплетив* (suppletive), gramer anlamlarını ifade etmenin böyle bir yolu ise *супплетивизм* (suppletivizm),¹² bu tarz fiiller ise *супплетивные формы* (suppletivniye formı)- sözcüğün değişik biçimleri olarak adlandırılmaktadır.¹³

Rusçada bu değişik biçimler zaman kategorisinin kullanımında önem arz etmektedir. Örneğin:

Идти (mastar) *поиѐл* (geçmiş zaman, bitmiş görünüş) *пойдѐт* (gelecek zaman, bitmiş görünüş)

Gitmek (mastar)-

gitti (geçmiş zaman)-

gidecek (gelecek zaman)

Найти (mastar) *наиѐл* (geçmiş zaman, bitmiş görünüş) *найѐт* (gelecek zaman, bitmiş görünüş)

Bulmak (mastar)

buldu (geçmiş zaman)

bulacak (gelecek zaman).

Aynı zamanda şunu da söyleyelim ki Rus dilinde Türk dilinden farklı olarak fiillerin işlevsel uygulamalarında **ön eklerin** rolü büyüktür. Fiillerin ön ek alması tabii ki Rusçada gramer kurallarına dayanmaktadır. Bu gramer kuralları fiillerin görünüş ve kılımış kategorisinde işlevlerine göre belirlenmektedir.

Rus dilinde fiillerin başlangıç forması *инфинитив* (infinitiv)- mastardır. Mastar fiil sadece eylemi veya durumu temsil etmektedir. Ne zamanı ne cinsiyeti ne de tekil veya çoğul kişiyi belirtmemektedir. Rusça fiiller -ть: читать, писать, рассказать, гулять,

¹² Vitaliy İvanoviç Koduhov, *Vvedeniye v yazıkoznaniye*, 2-ye izd., Prosveşeniye, Moskva 1987, 218.

¹³ Ayşe Pamir Dietrich *Dictionary of Linguistic Terms*, Multilingual, İstanbul 2001, 137.

есть; nadiren -ти: идти, нести, везти, ползти; çok nadiren -чь: мочь, лечь, беречь master ekine sahiptirler. Bu ekler, fiilin köküne dâhil edilmezler.

Türkçede olduğu gibi Rusçada da fiiller master halinden çıkararak zamanlarda yerini almaktadır. Her bir zaman kendi form ve eklerine sahiptir.

Şu an, genelde veya bir kereden fazla yaptıklarımız hakkında konuştuğumuzda *şimdiki zaman* formunu kullanırız. Rusçada *şimdiki zamanda* kullanılan fiiller Türkçede olduğu gibi şahıslara göre çekimlenmektedir.

Geçmiş zaman fiilleri eylemin zaten gerçekleştiğini yani konuşmadan önceki zaman diliminde gerçekleştirildiğini göstermektedir. Geçmiş zaman fiillerinin çoğu, '-л-' ekiyle master kökünden türetilir. Geçmiş zaman isimlerin cins kategorisi ile sıkı bağlıdır. Dolayısıyla geçmiş zamanda fiiller cinsiyete ve sayıya göre çekimlenir. Tekil kişi tarafından kullanımında fiil köküne eril, dişil ve nötr olarak '-л / -ла / -ло' son ekleri; çoğul kişi kullanımında '-ли' eki eklenerek geçmiş zaman fiilleri oluşmaktadır.

Gelecek zamanda kullanılan fiiller eylemin henüz gerçekleşmediğini yani konuşmadan sonraki zaman diliminde tamamlanacağını göstermektedir. Rusçada *gelecek zamanın* iki şekli olup planlanan (bitmemiş görünüş fiilleriyle) ve kesin yapılması gereken durumlar (bitmiş görünüş fiilleriyle) için kullanılmaktadır. Rusçada gramer zamanlarına çalışmanın diğer bölümlerinde geniş bir şekilde yer verilecektir.

Rusçada fiillerin sürekli ve sürekli olmayan özellikleri vardır. Fiillerin sürekli özellikleri fiilin kullanıldığı bağlama göre değişiklik göstermez. Sürekli olmayan özelliği ise bağlama göre değişiklik göstere bilmektedir. Bu özellikler aşağıdaki gibidir:

- 1) Fiillerin sürekli olan özellikleri: eylemin nasıl gerçekleşeceğini belirten *görünüş kategorisi* (bitmiş veya bitmemiş fiil), eylemin öznenin kendisine yönelik mi veya başkasına yönelik olmasını tanımlayan *dönüştürülebilir* veya *dönüştürülemez fiil* kategorisi, nesne alıp almadığını gösteren *geçişli* veya *geçişsiz fiil* olma özelliği, fiilleri sayılara ve kişilere göre değiştirmenin özelliklerini belirleyen *çekim özelliği* (I. II. ve farklı çekime uğrayan fiiller);
- 2) Fiillerin sürekli olmayan özellikleri: *kip kategorisi* (bildirme, emir ve istek /dilek kipi), bir eylemi gerçekleştiren öznelerin veya nesnelerin sayısını belirten *sayı kategorisi* (tekil veya çoğul), konuşma anına göre eylemin hangi anda gerçekleştirildiğini gösteren *zaman kategorisi* (geçmiş, şimdiki ve gelecek

zaman), eylemin kimin gerçekleştirdiğini gösteren *şahıs kategorisi* (1. 2. ve 3. kişi), eylemi gerçekleştiren öznenin cinsiyetini gösteren *cins kategorisi*.

1.2. ASPEKTOLOJİ

Ruşçada *Fiilin görünüş kategorisi* (Rus. *Категория вида глагола*) en zor gramer konularından biri olup gramer öğreniminde en önemli kategoriler arasındadır.

Ahmanova'nın *Dil Terimleri Sözlüğü*nde "Vid" şöyle açıklanmaktadır: "ВИД (аспект) *англ.* aspect, *фр.* aspect, *нем.* Aspekt, *исп.* aspecto, bir sürecin seyirinin özel niteliklerini, doğasını yani onun iç sınırını, sonucunu, süresini, tekrarını vb. ifade eden fiilin dil bilgisi kategorisidir."¹⁴

Ruşçada "Вид" (vid) Latince 'Aspekt' – Rus dil bilimcilerin "**аспектология**" (aspektologiya) "**aspektoloji**" olarak adlandırdıkları, dalı tarafından incelenmektedir. Aspectoloji (Lat. Aspectus- *tür, görünüş* ve Yunanca λόγος – *öğretim*)- Rus dilindeki fiillerin görünüş kategorisini inceleyen bir dil bilgisi bölümüdür. Fiilin görünüş ve zaman kategorilerine ek olarak fiillerin *aspektual sınıflarını* inceler. Bunlar *sabit ve sürekli, sınırı olan veya sınırı olmayan fiiller, eylemin gerçekleşme tarzları (kılınış)* (способы глагольного действия), *аугса, aspektual anlamları ifade eden kontekstin (metnin) içerik bileşenleridir* (eylemi ifade etmeyen).¹⁵

Antik zamanlarda bile bazı aspektual sınıflar, Aristo'nun sınırlı ve sınırsız fiiller arasında ilk ayırımı ve fiillerin formları arasında birkaç aspektual farklılar gerçekleştirilmiştir.¹⁶

Slav fiillerinde bitmiş ve bitmemiş görünüşün karşılaştırılması ilk olarak XVII. yüzyılda Çek gramerinde, özellikle V. Y. Rosa tarafından belirtilmiştir. İlk kez Slav türü görünüşün morfolojik mekanizması tanımlanmıştır. XIX. yüzyılın başlarında V. (E.) Kopitar Slav fiilinde bitmiş ve bitmemiş görünüş hakkında en önemli gramer farklılığı olarak bahseder, Eski Yunanca ve Roman grubu dillerinde Slav görünüş fiillerine semantik uygunluklarına işaret eder. Aynı zamanda modern Rus dili kaynakları üzerinde

¹⁴ Olga Sergeyevna Ahmanova, *Slovar lingvističeskikh terminov*, İzdatelstvo Sovetskaya Entsiklopediya, Moskva 1966, 71.

¹⁵ LES (Лингвистический Энциклопедический Словарь), Glavnıy Redaktor, V. N. Yartseva, (Elektronik sürüm) Sovetskaya Entsiklopediya, Moskva 1990. (<http://tapemark.narod.ru/les/>).

¹⁶ LES, (<http://tapemark.narod.ru/les/>).

görünüş hakkında İ. S. Fater, A. V. Boldırev, daha sonralar N. İ. Greç, K. S. Aksakov, N. P. Nekrasov gibi dil bilimciler tarafından araştırmalar başlanır. Bununla birlikte F. Mikloşıç, A. A. Potepnya, G. K. Ulyanov ve F. F. Fortunatov karşılaştırmalı Slav ve tarihi aspektolojinin temellerini atıyorlar.¹⁷

XX. yüzyılın ilk yarısında Rusçadaki fiillerin görünüş kategorisinin araştırılmasında en önemli katkı A. Mazon, S. İ. Kartsevskiy, A. A. şahmatov, A. M. Peşkovskiy ve V. V. Vinogradov tarafından yapılmıştır.

Aspektolojinin gelişmesinde önemli bir aşama, henüz Potebniy tarafından öngörülen (önceden anlayıp) ve S. Agrel tarafından Lehçe temel alınarak görünüş ve eylemin gerçekteşme tarzlarının (kılınışın) birbirinden ayırımı ile ilişkilidir.

Dil bilimci Maslov'a göre, dil bilimciler artık görünüş kavramını Fransız, İspanyol ve diğer Roman grubu dillerinde de görmektedir. Lakin Rus dilindeki fiillerin bitmiş ve bitmemiş görünüşleri diğer dillerde farklı şekillerde kendini göstermektedir.¹⁸

Rus ve Slav aspektolojisinin birçok sorunu 1940'ın sonlarından beri gelişmiştir. Aspektual sınıfların ve alt sınıflarının birbirinden ayırımı yapılmıştır. Araştırmacıların dikkat merkezinde bireysel görünüş anlamlarının uygulanması için bağlamsal ve durumsal koşulların yer alması, genel ve karşılaştırmalı aspektoloji için en önemli kavram olan, işlevsel-semantik alanda yer alan, *görünüşsellik* kavramının ileri sürülmesi olmuştur.

Tanınmış dil bilimciler N. S. Avilova, A. V. Bondarko, M. A. şelyakin, A. Timberleyk vb. Rus dili aspektolojisi; S. İvançev, Yu. S. Maslov ise Bolgar dili aspektolojisi konusunda birçok araştırmalara imza atmışlardır.

Aspektolojinin araştırma alanında birtakım sorunlar olsa da *görünüş* bu sorunların önde gelenidir. Görünüş kategorisi aspektolojinin tek araştırma amacı değildir. Aspektolojinin *İşlevsel-anlamsal alanı* birçok bileşenleri içermektedir. Bunlar; fiillerin sınırlı / sınırsız hareketi, iç sınırın olup / olmaması, sonuca varma, sabit veya süreklilik, eylemin devamı ve sona ermesi, sürekli yapılan eylem, eylemin tek sefere ait olması,

¹⁷ LES, (<http://tapemark.narod.ru/les/>).

¹⁸ Yuriy Sergeyeviç Maslov, *İzbranniye Trudi: Aspektologiya. Obşeye Yazıkoznaniye*, Yazıkı slavyanskiy kulturu, Moskva 2004, 306.

eylemin zaman içinde akması vb. Tüm bu özellikler eylemin içsel zamanının yapısını açığa çıkarmaktadır.¹⁹

1.3. RUSÇADA DİLBİLGİSİ KATEGORİLERİ OLAN GÖRÜNÜŞ, ZAMAN VE KİP

Rusçada en çok gramer kategorisi sayısına fiil sahiptir. “*Fiiller, cümle ve söz içinde, diğer kelimeler ile çok yönlü ilişkiler kurdukları ve bu ilişkiler dolayısıyla farklı kalıplara girdikleri için, dilde yalın olarak değil çekimli olarak bulunurlar. Çekimli bir fiilde de fiil kök veya gövdesi dışında kip, zaman, şahıs, sayı kavramı ve öğeleri bulunur.*”²⁰ Yani fiil bildiren kelime, *zamanı, kipi, çatıyı, görünüşü, cinsiyeti, şahsı (kişi), tekil veya çoğulu (sayı kavramı)* vb. dilbilgisel anlamları ifade eder. Rus dilinde tipik olarak fiillerde çatı, zaman, şahıs, kip, görünüş kategorileri bulunur. Rus dilinde fiilin zaman ve görünüş kategorisi biçim bilgisinin (morfolojinin) en önemli konuları arasındadır. Her iki kategori hem içerik hem de biçimsel alanda birbirilerine sıkı bağlıdır. Ünlü Rus dil bilimci Bondarko, *biçim bilimsel kategorileri (görünüş, zaman, kip vb.) birbirine karşı koyulmuş birtakım gramer formlarının (kurallarının) bir sistemi* olarak yorumlamaktadır.²¹ Bu kategoriler bir eylemde aynı anda bu sistemi devreye sokar. Örneğin; *Geliyorlar-* eyleminde ‘-yor’ eki eylemin *şimdiki zamanda* gerçekleşir olmasını, devam ettiğini yani *bitmemiş görünüş* olarak ve kip olarak *bildirme kipini* göstermektedir.

1.3.1. Fiilin Görünüş Kategorisi

Aspectual değerler farklı dillerde farklı şekillerde ifade edilir. İngilizce *aspect*, Fransızca *aspekt*, Almanca *aspekt*, *aktionsart*, Rusçada ise *Vid* anlamıyla anılır ve Türkçe’ye bu ‘*görünüş*’ kavramı olarak geçer. Türkiye Türkçesi dil çalışmalarında “Aspect” teriminin karşılığı olarak “Görünüş” terimi yaygınlaşmıştır.²² Bu çalışmada “Aspect”, Rusçadaki adıyla “Vid” terimi “Görünüş” anlamında kullanılacaktır.

¹⁹ Aleksandr Vladimiroviç Bondarko (otvetstvennyy redaktor), T. V. Buligina, N. A. Kozintseva, Yu. S. Maslov, V. M. Pavlov, O. N. Seliverstova, M. A. Şelyakin, *Teoriya funktsionalnoy grammatiki. Vvdeniye. Aspektualnost. Vremennaya Lokalizovannost. Taksis*, İzdatelstvo Nauka, Leningrad 1987, 41.

²⁰ Korkmaz, 2017, 515.

²¹ Aleksandr Vladimiroviç Bondarko *Vid i vremya russkogo glagola (znaçeniye i upotrebleniye)*, “Prosvşeniye”, Moskva 1971, 3-4.

²² Mustafa Uğurlu, Türkiye Türkçesinde “Bakış” (Aspektotempora), *Türkbilgi*, 2003/5:124–133.

“Aspect” terimine, dil bilimciler tarafından farklı açıklamalar getirilmiştir. Bunlardan en önde geleni *Aspect* çalışmasıyla dil bilime büyük katkıda bulunan Bernard Comrie’dir.

Comrie’ye göre “Aspect” (görünüş), bir durumun içsel zamansal seçim bölgesini görmenin farklı yollarıdır.²³ “Aspect” (görünüş), durumun zamanını başka herhangi bir zaman noktasıyla ilişkilendirmekle değil, daha çok bir durumun içsel zamansal seçim bölgesiyle ilgilenir. Bu fark, durum-iç zaman (görünüş) ve durum-dış zaman (zaman) arasında bir fark olarak ifade edilebilir.²⁴

Laurel J. Brinton’a göre “Aspect” (görünüş), konuşmacının bir duruma bakış açısı veya perspektifidir. Konuşmacı, bir olayı tamamlanmış (bitmiş görünüş) veya devam eden (bitmemiş görünüş) veya başlangıç (başlamalı görünüş), devam eden (devam etme eğilimli görünüş), biten (çıkış eğilimli görünüş) veya tekrarlayan (yinelemeli veya alışılmış görünüş) olarak göstermeyi seçebilir.²⁵

*Vid, S. İ. Ojegov ve N. Yu. Şvedova’nın Açıklamalı Rus Dili Sözlüğünde, eylemin akış sınırını ifade eden fiil kategorisi olarak açıklanmaktadır.*²⁶

Russkaya Grammatika 80 kitabı yazarlarına göre *görünüş kategorisi birbirine zıt olan iki formlu fiil sistemidir*. Bir dizi fiiller sınırlı bir bütünsel eylemi ifade ederken bir diğer dizi fiillerde ise bütünsel eylemin sınırı belirlenmez.²⁷

Görünüş yardımıyla cümlede anlamsal özellikler ifade edilir. Bunlar; süreklilik / anlık, devamsızlık / devamlılık, eylemin sınırının olup olmaması, eylemin başlaması veya sonucu gibi vb. Bu özelliklerin kombinasyonu bazen *аспектуальность* (aspektualnost) adlandırılmaktadır. Ye. V. Petruhina çalışmalarında, görünüş kategorisinin başlıca özelliklerini; eylemin sınırlı ve sınırsız olması, bütünsel gerçeğin gelişen sürecinin tanımı, kalıcı bir ilişkinin tanımı, sürekli ilişkinin tanımı, tekrarlanabilirlik, eylemin başlangıcının, devamının ve sonunun belirlenmesi, çok-hareketli veya tek-hareketli

²³ Bernard Comrie, *Aspect*, Cambridge University Press, 1976, 3.

²⁴ Comrie, 5.

²⁵ Laurel J. Brinton, *The Development of English Aspectual Systems*, Aspectualizers and post-verbal particles, Cambridge University Press, 1988, 3.

²⁶ Sergey İvanoviç Ojegov, Nataliya Yulyevna Şvedova, *Tolkoviy Slovar Russkogo Yazıka*, Azbukovnik, Moskva 2001, 82.

²⁷ Nataliya Yulyevna Şvedova (glavniy redaktor), *Russkaya Grammatika I – II*, Nauka, Moskva 1980, 581.

eylem, eylemlerin zaman içinde akışı ve dağılımı olarak belirtmiştir.²⁸ Bu özellikler, eylemin "*iç zamanı*"nın yapısını ortaya çıkarmaktadır. A. M. Peşkovskiy'e göre *filin görünüş kategorisi* "*filin temelinde belirtilen sürecin zaman içinde nasıl ilerlediği veya zaman içinde nasıl dağıtıldığını*" göstermektedir.²⁹ Yu. S. Maslov'a göre ise fiillerdeki görünüş kategorisi – "*eylemin kendisinin zamansal yapısına, konuşanın kendisinin koyduğu tavidir.*"³⁰

Maslov'un tanımından yola çıkarak *görünüştün* cümlede *sübjektif* bir gösterge olduğunu söyleye biliriz.

Görünüştü kategorisine tüm dil bilimciler farklı tanımlar vermelerine rağmen görünüş kategorisinin tüm fiiller için zorunlu olduğu konusunda hemfikirdirler.

Rus dilinde görünüş kategorisinin işleyiş kuralları vardır. Cümle kurulduğu zaman aynı eylemi tanımlamak için aynı anlamı taşıyan ama neticesi bilinen veya bilinmeyen iki farklı fiil kullanılabilir. Yani anlatılmak istenen durumun, sürecin veya eylemin hangi aşamada biliniyor olması önemlidir. Çünkü konuşanın fiille (fiile ilave bilgi yükleyerek bitmiş veya bitmemiş olması) vereceği mesajı karşı tarafın yapılan eylemin hangi seviyede tam olarak anlaya bilmesi gerekir. *Durumun, sürecin, eylemin* devam etmesi, tamamlanması veya sadece onunla ilgili bilgi çok önemlidir.

Örneğin,

- Вчера я смотрел(а) этот фильм => Dün bu filmi izliyordum.
- Вчера я посмотрел(а) этот фильм => Dün bu filmi izledim.

Bu cümlelerde kullanılan "смотреть" ve "посмотреть" fiillerinin anlamı "izlemek"tir. Lakin bu iki fiil arasında "eylemin durum farkı" söz konusudur. Birinci cümleyle verilmek istenen mesaj "*dün bir filmin izlendiği*" dir ama eylemin bitip bitmemesi ile ilgili bilgi verilmemektedir. Bu tarz cümleler sadece konuyla ilgili mesajı verir. Konuşmacı karşı tarafa dinleyiciye sadece bilgilendirme amaçlı bu cümleyi kullanabilir. İkinci cümleyle verilmek istenen mesaj ise "*dün bir filmin sonuna kadar izlendiği*" dir ve eylemin bitmişliği vurgulanmaktadır.

²⁸ Yelena Vasilyevna Petruhina, *Russkiy glagol: kategoriya vida i vremeni*, MAKS Press, 2009, 44.

²⁹ Aleksandr Matveyeviç Peşkovskiy, *Russkiy sintaksis v nauçnom osveşenii*, 8-ye izdaniye, Yazıki slavyanskoy kulturi, Moskva 2001, 105.

³⁰ Maslov, 2004, 23.

Saussure'nin görünüş ile ilgili açıklaması şu şekildedir: “İslav dilleri düzenli olarak eylemin iki görünüşünü birbirinden ayırır: Bitmişlik görünüşü, eylemi her türlü oluş dışında, bütünlüğü içinde ve bir nokta olarak gösterir; bitmemişlik görünüşü ise onu oluş durumunda ve zaman çizgisi üstünde gösterir.”³¹

Türkçe dil bilim kitaplarında görünüş nasıl anlatılıyor?

İsveçli Türkolog, dil bilimci Lars Jhanson'un *Aspekt im Türkischen* (İng. Aspect in Turkish) *Türkçede Görünüş* çalışması Türkçede görünüş kavramına ışık tutan eserlerden biridir. Yazar, Türkçede görünüş ve zaman sistemini birbiriyle ilişkilendirerek, görünüş kategorisinin Türkiye Türkçesi sisteminde temel kategorilerinden biri olarak ortaya çıktığını belirtmekte ve söz konusu kategorinin diğer bir taraftan da gerçekleşmesi için zamanın belirleyici bir rol oynadığını vurgulamaktadır.³²

Berke Vardar yönetiminde hazırlanmış *Açıklamalı Dil bilim Terimleri Sözlüğü*nde görünüş tanımı şöyle verilmektedir: “Eylemin anlattığı iş, oluş, edim vb. konuşucunun nasıl gördüğünü belirten dil bilgisi ulamı. Zaman ulamundan ayrılan görünüş, eylemin, bitmişliği, bitmemişliği, başlangıcı, gelişimi, sonucu, yinelenişi, vb. bakımından ele alındığını vurgular.”³³

Zeynep Korkmaz'a göre görünüş, “kip ve şahıs ekleri alarak çekime girmiş bulunan ve bir yargı bildiren bitmiş fiiller için söz konusudur...çekime uğramış olan fiilin taşıdığı kavramda, süreç bakımından konuşanın özel bir başkalaşma yapmış olmasıdır. Dolayısıyla görünüş nesnel (objektif) değil öznel (sübjektif). Fiilin ad biçimi olan mastarda değil, çekimli şekillerde görülen bir iç anlamdır.”³⁴

Doğan Aksan, görünüşü: “Eylemin, çekimli biçimiyle anlattığı işin, kılınış dışında, kişisel, öznel bir anlatımı yansıtmaması” olarak tanımlamaktadır.³⁵

Ahmet Benzer ise Türkçede fiillerin görünüş durumları hakkında şu bilgilere yer vermektedir: “...fiil zamanına göre görünüşü cümlede tespit etmek biraz daha zordur;

³¹ Ferdinand de Saussure, *Genel Dilbilim Dersleri* (1916), (Çev. Prof. Dr. Berke Vardar), Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul 1998, 174.

³² Lars Johanson, *Türkçede Görünüş*, (1971), (Çev. Nurettin Demir), Grafiker Yayınları, Ankara 2016, 56.

³³ Berke Vardar, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul 2002, 105-106.

³⁴ Korkmaz, 2017, 522.

³⁵ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim*, (6. bas.), Cilt 2, TDK Yay., Ankara 2015, 102.

çünkü cümlenin devamı cümlenin görünüş türünü değiştirebilir". Benzer'e göre gerçek zaman üzerinden iki tür bilgi edinilmektedir. Bunlardan birincisi zaman ikincisi ise görünüş bilgisidir. Yazara göre görünüş kavramını anlamak için her şeyden önce fiil zamanı ile gerçek zamanı birbirinden ayırmak gerektir. Çünkü ister zaman isterse de görünüş kavramı konuşmacı ve dinleyicinin iletişim kurarken aynı gerçek zaman dilimi üzerinde yaşanmış, yaşanan ya da yaşanacak süreçler hakkında tam olarak bilgi alabilme ihtiyacının bir sonucunda oluşmuştur.³⁶

Günay Karaağaç *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü* kitabında bütün dillerde görünüş bilgisinin var olduğunu belirtmekte ve görünüşü – sözlüksel görünüş / kınış ve söz dizimsel görünüş olarak ikiye ayırmaktadır. *Yazara göre her yapma veya olmanın ayrı bir özelliği, ayrı bir görünüşü vardır. Karaağaç, söz dizimsel görünüşselde yüklem nitelik ve niceliği söz konusu olduğunu vurgulamaktadır. Görünüşün, dil kullanıcısının olay hakkındaki görünüşünü bildirerek, öznesi, nesnesi, kipi ve zaman belli olan cümlede değişiklik yaptığını ve bu değişikliği, zarflar, edatlar veya metnin bütünü ile gerçekleştirdiğini savunmaktadır.*³⁷

Mustafa Uğurlu "görünüş" teriminin yeterince anlaşılır olmadığı düşüncesindedir. Yazar, çalışmalarında "Aspekt" terimini "bakış" terimi olarak kullanmaktadır. Uğurlu, "Bakış" kavramının temelini, "olay"ın "başlangıç sınırı", "bitiş sınırı" veya "sürekle"ine yönelik bakışın odaklanmasını teşkil ettiğini belirtmektedir.³⁸

Bilindiği gibi Türkçede cümle kurduğumuzda bazen zaman kaymalarına yer veriyoruz. Örneğin *Biletimi aldım, yarın Ankara'ya gidiyorum*; 'Yarın gidiyorum' – dediğimiz zaman dinleyici söyleyenin gelecek zamana vurgu yaptığını anlamaktadır. Ama 'gidiyorum' çekimli fiili gramer kuralına göre Türkçede şimdiki zamanı vurgulamaktadır.

Korkmaz, cümledeki anlam, işlev ve zaman kaymaları üzerinde durarak görünüşü açıklamaya çalışmıştır. *Yazara göre fiilin, çekimli şekliyle anlattığı işin ve gösterdiği zamanın dışında özel değerlendirmeye dayanan kişisel ve özel bir anlam taşıması ve farklı bir oluş, farklı bir meydana geliş tarzı göstermesi durumu: Seninle bu konu üzerinde uzun*

³⁶ Ahmet Benzer, *Türkçede Zaman, Görünüş ve Kiplik*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2009, 41.

³⁷ Karaağaç, 441.

³⁸ Uğurlu, 124.

uzun tartışacağım da bir sonuç mu alacağım? cümlesindeki tartışacağım ve alacağım fiilleri şekil olarak gelecek zaman gösterdikleri hâlde, kişisel özne bir değerlendirmenin ifadesi olan görünüş bakımından «seninle bu konuda uzun tartışmayacağım ve sonuç da alamayacağım» şeklinde olumsuz bir anlamı yansıtmaktadır.³⁹

Guzev'e göre Türk dillerinde görünüş anlamları, zaman ve kiplikle birlikte fiilin zaman formlarının karmaşık anlamlarında da bulunmaktadır. Ayrıca, yazara göre Türk dil biliminde geleneksel olarak iki ana çeşit- "perifrastik" ve "analitik" fiil şekilleri olarak adlandırılan birçok birleşik oluşum hem görünüş hem de kılınış anlamlarının taşıyıcılarıdır.⁴⁰

Kuznetsov, Rusçada olduğu gibi tüm fiil sistemine nüfuz edecek "total" (bütünsel) görünüş kategorisinin ve aynı zamanda bitmiş ve bitmemiş görünüşlerin Türkçede olmadığını yazmıştır. Yazara göre şimdiki zaman ile geçmiş zaman arasındaki farklar, kuşkusuz zamansal olmayıp görünüş karakteri taşımaktadır. Kuznetsov, Türkçe haber kipinin iki görünüş grubuna ayırt edilmesi gerektiğini düşünerek bunlardan birini tamamlanmamış görünüşe (-irdi, -iyordu, -maktaydı, -acaktı (şimdiki zaman dışında)); diğerine ise tamamlanmış görünüşe (-dı, -mış(dır), -dıydı, -mişti) ait etmektedir.⁴¹

Yuldaşev'e göre görünüş kategorisinin Türk dillerinde olmadığını söylemek zordur. Yazarın fikrinde görünüş kategorisi hem sözcük oluşumu alanında hem de biçim oluşumu alanında kendisini o kadar ısrarla hissettirir ki dil bilgisi uzmanı, bunu hesaba katmadan ne fiilin sözcük oluşum sistemini ne de fiilin zamanlarının sistemini tam olarak tanımlayamaz. Gene onun düşüncesine göre görünüş kategorisi, Türk dilleri fiil sistemine o kadar derinden nüfuz etmiştir ki yetenekli dil bilgisi uzmanları bile bu kategoriye zaman formlarıyla karıştırmaktadır.⁴²

Rus dilinde Görünüş Kategorisi ile kapsamlı bilgi, çalışmanın sonraki bölümünde verilecektir.

³⁹ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK yayınları, Ankara 1992, 74-75.

⁴⁰ Viktor Grigoryeviç Guzev, O kategorii aspektualnosti, Sovetskaya tyurkalogiya, Akademiya nauk Azerbaydjanskoy SSR, №1, Baku 1988, 3.

⁴¹ Pyotr İvanoviç Kuznetsov, Sistema funktsionalnih form glagola v sovremennom turetskom yazıke, Sovetskaya tyurkalogiya, Akademiya nauk Azerbaydjanskoy SSR, №1, Baku 1982, 7.

⁴² Ahnef Ahmetoviç Yuldaşev, *Analitiçeskiye formı glagola v tyurskih yazıkah*, İzdatelstvo Nauka, Moskva 1965, 42.

1.3.2. Fiilin Zaman Kategorisi

Rusçada zamansal ilişkileri ifade etmenin çeşitli yolları vardır. İsimlerle (*утро, день, вечер и т.д.*), zarflarla (*сегодня, днём, вечером, недавно, вовремя и т.д.*) söz öbekleriyle (*от зари до зари, с утра до ночи, весь день, полный день, с утра до вечера и т.д.*) vb. ile cümlede zamansal ilişkiler ifade edilebilir. Cümlede en çok zamanla ilişkisi olan kelimeler *filler*dir. Dildeki zaman fikrinin ifadesinde özel bir rol (zaman içinde var olan durumlar, olaylar, eylemler, süreçler) fiiller tarafından oynanır.⁴³ Fiiller cümlede eylemin ne zaman gerçekleştiği, gerçekleşeceği veya gerçekleşme anı hakkında bilgi verir. Rusçada *geçmiş* (*прошедшее время*), *şimdiki* (*настоящее время*) ve *gelecek* (*будущее время*) *zaman* olarak **üç zaman şekli** olup her bir zaman kendi ekine sahiptir. Zaman şekli, eylemin konuşma anıyla ilişkisini ifade eder.

Cümlede eylemin hangi zamanda gerçekleşme bilgisini zaman formlarından birini kullanarak vermekteyiz. Peşkovskiy, *zamanların göreceli olduğunun altını çizerek bizim için geçmiş olan atalarımız için şimdiki zaman olduğunu vurgulamaktadır. Bu, şu veya bu cümlenin ne zaman söylendiğine bağlı olduğu anlamına gelmektedir. Yazar, zaman formlarının kullanımını konuşma zamanına göre belirlendiğini; bunların bu şekilde kullanılmasına mutlak zaman denildiğini belirtmektedir. Peşkovskiy, genel olarak konuşanın, zaman kategorisi yardımı ile yalnızca nesnenin faaliyet zamanını değil, faaliyet zamanının konuşma zamanına olan ilişkisini de ifade ettiğine değinmektedir.*⁴⁴

1.3.2.1. Geçmiş Zaman

Geçmiş zaman (**Прощ. вр.**) — eylemin konuşmaya başlamadan önce gerçekleştiğini göstermektedir. Rusçada geçmiş zamanda kullanılan fiiller şahıs eklerine sahip değildir. Fiiller cinslere ve sayıya göre değişmektedir. Eylemin geçmiş zamanda kime ait olması ve kim tarafından gerçekleştirilmesi zamirlerin (*я-ben, ты-sen, он-о (eril cins), она-о (dişil cins), оно-о (nötr cins), мы-biz, вы-siz, они-onlar*), kişi adlarının veya nesne adlarının kullanılması ile gerçekleştirilir. Master fiilinden ‘-ть’ eki atılarak yerine “-л, -ла, -ло, -ли” son ekleri getirilerek geçmiş zaman fiilleri oluşturulmaktadır.

⁴³ Petruhina, 2009, 40.

⁴⁴ Peşkovskiy, 86.

Tablo 1.1. Rusçada Geçmiş Zaman

Глагол <i>Fiil</i>	Делать (нсв) Yarmak → Сделать (св)			
Число <i>Sayı</i>	Ед. ч. <i>Tekil</i>		Мн. ч. <i>Çoğul</i>	
Род <i>Cins</i>				
М.р. (<i>eril</i>)	Что Я / ты / он (с)делал?	делал / сделал	Что мы / вы / они (с)делали?	делали / сделали
Ж.р. (<i>dişil</i>)	Что Я / ты / она (с)делала?	делала / сделала		делали / сделали
Ср.р. (<i>nötr</i>)	Что Оно (с)делало ?	делало / сделало		делали / сделали

Bazı fiiller geçmiş zamanda eril cinste “-л” ekini almaz. Bu fiillere *нести, везти* *лечь* fiillerini örnek göstere biliriz: *Он нёс / Она несла, Он вёз / Она везла, Он лёг / Она легла* vb. *Идти*- “gitmek” fiili geçmiş zamanda başka fiil köküne sahip olmaktadır. *Идти* → **шёл, шла, шло, шли** olarak değişmektedir.

Şimdiki zamandan farklı olarak geçmiş zaman hem bitmiş hem de bitmemiş fiillerle kullanılmaktadır.

Bitmemiş görünüş fiilleri geçmiş zamanda aşağıda verilen anlamları göstermektedir:

- ✓ Geçmişte belli bir zamanda gerçekleştirilen belirli ve tek seferlik bir eylemi;
  - *В полночь я читал книгу.*
Gece yarısı kitap okuyordum.

- ✓ Özellik ve yeteneği;
  - *Он был очень талантливый человек, очень хорошо рисовал.*
Çok yetenekli bir adamdı, çok iyi çiziyordu.
- ✓ Uzun süren ve tekrarlanan eylemi;
  - *Каждый день шёл сильный дождь.*
Her gün şiddetli yağmur yağıyordu.

Bitmiş görünüş fiillerinin geçmiş zamanda iki temel anlamı vardır:

- ✓ Geçmişte tamamlanmış ancak sonucu şimdiki zamanda korunmakta olan eylem;
  - *Этот ущерб остался с прошлого года.*
Bu hasar geçen yıldan beri kalmıştır.
- ✓ Art arda sıralanmış eylem;
  - *Гости пришли и увидели.*
Misafirler geldiler ve gördüler.

1.3.2.2. Şimdiki Zaman

Rusçada şimdiki zaman (**Наст. вр.**)- konuşma sırasında gerçekleştirilen gerçek bir eylemi veya alışılmış, tekrarlayan bir eylemi ifade etmekte ve her zaman bitmemiş görünüş fiilleri ile kullanılmaktadır. Aldıkları şahıs eklerine göre fiiller I. ve II. çekim eklerine ayrılmaktadır.

Çağdaş Rusçada sonu **-еть, -ать, -ять, -оть, -уть, -ыть** ekleriyle biten mastar fiiller I. çekim fiillerine; **ить** (*брить, стелить, зиждаться* fiilleri hariç) ve **-еть** ekiyle biten mastar fiiller (*обидеть, терпеть, зависеть, вертеть, видеть, смотреть, ненавидеть* fiilleri hariç) ise II. çekim fiillerine dâhil edilmektedir. *Слышать, знать, дышать, держать* fiilleri **-ать** ekiyle bitmesine rağmen II. çekim fiilleri gibi çekilir.

Tablo 1.2. Rusçada Şimdiki Zaman

Число <i>Sayı</i> Лицо <i>Şahıs</i>	Вопрос инфинитива <i>Mastar Sorusu</i> Что делать? <i>(Ne yapmak?)</i>	Первое спряжение I. çekim	Второе спряжение II. çekim
Ед. число 1. <i>Tekil</i> Я 2. <i>Tekil</i> Ты 3. <i>Tekil</i> Он / Она	Что делаю? Что делаешь? Что делает?	-ю, -у -ешь (-ёшь) -ет (-ёт)	-ю, -у -ишь -ит
Мн. число 1. <i>Çoğul</i> Мы 2. <i>Çoğul</i> Вы 3. <i>Çoğul</i> Они	Что делаем? Что делаете? Что делают?	-ем (-ём) -ете (-ёте) -ют, -ут	-им -ите -ят, -ат

Rusçada şimdiki zamanın temel anlamları aşağıdaki gibidir:

✓ Fiil tarafından ifade edilen eylemin konuşma anı ile çakıştığını gösterir:

- *Şeyчас я читаю книгу.*

Şu an kitap okuyorum.

✓ Kalıcı, zamansız bir eylemi gösterir:

- *После весны наступает лето.*

İlkbahardan sonra yaz gelir.

✓ Ayırt edici bir özelliği belirten bir eylemi vurgular:

- *Мой сын хорошо знает русский язык.*

Oğlum Rus dilini iyi biliyor.

- ✓ Hikâyeye canlılık vermek ve okuyucuyu (dinleyiciyi) tasvir edilen olayın bir tanığı haline getirmek için geçmiş zamanın yerine kullanılır:

- *Вчера мы идём по бульвару и вдруг увидели большую корзину.*

Dün bulvar boyunca yürüyoruz ve aniden büyük bir sepet gördük.

- ✓ Eylemin mutlaka yapılmasından bahsedildiğinde yakın gelecek zaman yerine kullanılır:

- *Завтра я лечу в Анкару.*

Yarın Ankara'ya uçuyorum.

Türkçede olduğu gibi Rusçada da geniş zaman vardır ve şimdiki zaman eki geniş zaman olarak da kullanılmaktadır.

1.3.2.3. Gelecek Zaman

Gelecek zaman (**Буд. вр.**)- eylemin konuşma anından sonra gerçekleştiğini gösterir. Rusçada gelecek zamanın *birleşik* ve *basit gelecek* olarak iki şekli vardır. Gelecek zamanın iki şeklinin olması Rusça gramerinde yer alan görünüş kategorisinin varlığından kaynaklanmaktadır. Bu şekiller yapı ve değerlerine göre birbirinden farklıdır. Birleşik gelecek zaman “*быть*” yardımcı fiilinin şahıslara göre çekiminden ve *bitmemiş görünüş mastar fiillerinden* oluşmaktadır. Basit gelecek zaman ise *bitmiş görünüş fiillerinin* şahıslara göre çekiminden ibarettir.

Tablo 1.3. Rusçada Gelecek Zaman

НСВ <i>Bitmemiş görünüş</i>	СВ <i>Bitmiş görünüş</i>
Инфинитив <i>Mastar fiil</i> Делать (уармак) Что будет делать?	Инфинитив <i>Mastar fiil</i> Сделать (уармак) Что сделает?
Будущее сложное время <i>Birleşik gelecek zaman</i>	Будущее простое время <i>Basit gelecek zaman</i>

Число <i>Sayı</i>		Число <i>Sayı</i>	
Лицо <i>Şahıs</i>		Лицо <i>Şahıs</i>	
Ед. число 1. <i>Tekil</i> Я 2. <i>Tekil</i> Ты 3. <i>Tekil</i> Он / Она	Буду Будешь } <i>делать</i> Будет	Ед. число 1. <i>Tekil</i> Я 2. <i>Tekil</i> Ты 3. <i>Tekil</i> Он / Она	сделаю сделаешь сделает
Мн. число 1. <i>Çoğul</i> Мы 2. <i>Çoğul</i> Вы 3. <i>Çoğul</i> Они	Будем Будете } <i>делать</i> Будут	Мн. число 1. <i>Çoğul</i> Мы 2. <i>Çoğul</i> Вы 3. <i>Çoğul</i> Они	сделаем сделаете сделают

Basit gelecek zaman konuşmadan sonra kesin sonuçlanacak olan belirli bir eylemi gösterir. Bazen bu zaman şekli *gerçek gelecek* olarak da adlandırılmaktadır:

- *Утром я вам приготовлю завтрак.*
Sabah size kahvaltı hazırlayacağım.
- *Через неделю мы начнем с вами репетицию.*
Bir hafta sonra provaya sizinle başlayacağız.

Birleşik gelecek zaman konuşma anından sonra gerçekleştirilecek uzun (sınırsız), planlanan, tekrarlanan ve kesinlik bulunmayan eylemi gösterir:

- *Летом каждый день я буду повторять грамматику.*
Yazın her gün grameri tekrar ederim.

Basit gelecek zaman çeşitli anlamlara sahiptir:

- ✓ Sınırı ve tamamlanmışlığı yakınlaşmakta olan tek bir eylem,
  - *Я всё сделаю как вы хотите.*
Her şeyi istediğiniz gibi yapacağım.
  - *Старшие классы скоро сдадут экзамены.*
Liseliler yakında sınavlara girecek.

✓ Özelliği belirten eylem

- *Мы точно знаем, что он всё перепутает и забудет.*
Her şeyi karıştırıp unutacağından eminiz.
- *Можно давать ему любую задачу, он обязательно решит.*
Ona herhangi bir görev verebilirsin, o mutlaka halledecek.

*Birleşik gelecek zamanın anlamları aşağıdaki gibidir:*⁴⁵

✓ Bir sefere mahsus eylem.

- *Сегодня я буду готовить ужин.*
Bugün akşam yemeği ben hazırlarım.
- *Дети будут оставаться дома*
Çocuklar evde kalır.

✓ Gelecekte tekrarlanan belirsiz eylem.

- *Встречаться с тобою реже мы будем по вечерам.*
Akşamları seninle daha az karşılaşırız.
- *Родители будут помогать мне.*
Ebeveynlerim bana yardım ederler.

Örneklerden de görüldüğü gibi Rusçada basit gelecek zaman Türkçedeki gelecek zaman eki '-ecek / -acak' ile ifade edildiği halde, birleşik gelecek şekli ise Türkçedeki gelecek zaman gibi kullanılan geniş zaman ekleriyle '-r, ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür' ile ifade edilmektedir.

Korkmaz'a göre gelecek zamana yönelmiş olan geniş zaman kipi, yakın gelecekte gerçekleşmesi niyet ve istek halinde olan; ancak gerçekleşmesinde bir *kesinlik bulunmayan durumlarda kullanılır*. Dolayısıyla bu anlatım kalıbında istek, ihtimal, tahmin, vaat gibi işlevler de yer alır: *-Biraz para toplayıp gönderelim. Alın benden yirmi kuruş. Gelecek hafta yine **düşünürüz**; Bana yarın akşam **gelirsin**, beraber yemek **yeriz**.*⁴⁶

⁴⁵ Naumova, 199.

⁴⁶ Korkmaz, 2017, 575.

Korkmaz'ın verdiği örneklerden yola çıkarak şunu söylemek mümkün ki Türk dilinde gelecekte kesin olmayan ama planlanan durumlar Rusçada birleşik gelecek zaman şekli ile ifade edilmektedir.

1.3.3. Görünüş ve Zaman

Bilindiği üzere düşüncelerimiz cümle aracılığıyla bildirilir. Bu düşünceler tek sözcükten oluştuğu gibi birkaç kelimenin dilbilgisel olarak birleşiminden de oluşabilmektedir. Bir cümleyle olay hakkında bilgi verilebilir, bir şey sorulabilir, inkâr edilebilir vb.

Paduçeva, cümlelerin genellikle bir durumu anlattığını belirtmektedir. Bu durumun zamansal lokalizasyonu, bir yandan çeşitli türlerdeki zaman zarfları tarafından, yani söz dizimsel göstergeler ile diğer yandan da dilbilgisel zaman ve görünüşle, yani biçim bilimsel göstergeler ile belirlendiğini vurgulamaktadır.⁴⁷

Görünüş kategorisine en yakın ilişkide olan kategori, fiilin *zaman kategorisidir*. Görünüş kategorisi zamanların kullanımında yerini alarak büyük bir anlam yükü taşımaktadır. Çünkü görünüş, *eylemin zaman içinde nasıl geliştiğini açıklama yeteneğidir*.⁴⁸ Smit'e göre "görünüş kategorisi zamansal bir bakış açısını ifade etmektedir (*temporal point of view*). Bu anlamda "zamansal" kavramı, durumun zaman içinde gelişimini kapsamakta ve gelişimin başlangıç ve bitişi, dönemleri ve aşamaları gibi unsurlara ait edilmektedir."⁴⁹

Fiilin görünüş kategorisi *geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanın* kullanım biçimlerinin ***(bitmiş veya bitmemiş görünüş)*** oluşumunu etkilemektedir. Rusçada bulunan tüm fiiller durumlarına göre iki görünüşten birine dâhil edilir. Şöyle ki, fiil cümlede ya bitmiş görünüş fiili (совершенный вид) ya da bitmemiş görünüş fiilidir (несовершенный вид).

Birçok dillerde görünüş ve zaman birbiriyle o kadar yakından ilişkilidir ki adeta tek bir şekilde birleşmektedirler. Fiilin *görünüş kategorisini* içermeyen dillerde örneğin

⁴⁷ Yelena Viktorovna Paduçeva, *Semantiçeskiye issledovaniya: Semantika vremeni i vida v russkom yazıke. Semantika narrativa*, 2-e İzdaniye, Yazıki slavyanskiy kulturu, Moskva 2010(a), 167.

⁴⁸ Lyudmila İgorevna Rahmanova, Vera Nikolayevna Suzdaltseva, *Sovremenniy russkiy yazık: leksika, frazeologiya, morfologiya: ucebnoye posobiye*, Yayın Moskova üniversitesi, 1997, 384.

⁴⁹ K. S. Smit, *Dvuhkomponetnaya teoriya vida*, Universitet ştata Texas, Ostin, SŞA, Otv. red. M.Yu. Çertkova, *Tipologiya vida: problemi, poiski, reşeniya*, Şkola "Yazıki russkoy kulturu", Moskva 1998, 405.

İngiliz dilinde geçmiş, şimdi ve gelecek zamanlar çeşitli şekillerde ifade edilmektedir. Bu zaman şekilleri cümleye farklı anlam katmaktadır. Örneğin, uzun süren bir eylem, genellikle gerçekleşen bir eylem, tekrarlanan bir eylem, diğer eylem başlatıldığında tamamlanan bir eylem vb.

Bilindiği gibi İngilizce gramerinde fiillerde zaman konuları oldukça önemlidir. Eylemin zaman içinde yapılma süresi farklı yapılarla anlatılmaktadır. İngilizceden aşağıdaki örnekleri inceleyelim:⁵⁰

- **I worked** – *Çalıştım*- Geçmişte olup bitmiş işleri veya belli aralıklarla tekrarlanmış işleri anlatır vb.;
- **I have worked**- *Çalıştım*- Geçmişte başlamasına rağmen geçerliliğini sürdüren durumlarda vb.;
- **I have been working**- *Çalışıyorum* –Geçmişte başlamasına rağmen geçerliliğini sürdüren durumlarda vb.;
- **I was working** – *Çalışıyordum*-Geçmişte belli bir zamanda devam etmekte olan işleri anlatır. Bu zamanı kullanmak için, söz konusu fiilin şimdiki zamanda kullanılan (progressive) fiil olması gerekir vb.;
- **I had been working**- *Çalışıyordum*- Geçmişte yapılmakta olan bir işin sürekliliğini anlatır. Söz konusu eylem, geçmişte belli bir andan yine geçmişte başka bir ana kadar sürekli yapılmıştır;
- **I had worked**- *Çalışmıştım*- Geçmişte olmuş bir olaydan daha önce olmuş bir başka olayı anlatırken vb.;

Yukarıda baktığımız örnekler sadece geçmişte yapılan işin zamana nasıl yayıldığını vurgulayan eylemlerdir. Aynı fiilin şimdiki ve gelecek zaman için örneklerini inceleyelim:

- **I work**- *Çalışırım / Çalışıyorum*- Her zaman yapılan işlerde, alışkanlıklarda, tekrarlanan durumlarda vb.;
- **I am working** – *Çalışıyorum*- Şimdiki zamanda konuşma anında süregelen durumları anlatırken vb.;
- **I will work**- *Çalışacağım*- Önceden tasarlanmamış ve konuşma anında verilen kararlarda vb.;

⁵⁰ Ekrem Uzbay, *Proficiency*, Cinius Yayınları, İstanbul 2015, 193-220.

- **I will have worked** – *Çalışmış olacağım*- Bir fiilin, gelecekte belli bir zamana kadar yapılacağını, bitirileceğini, tamamlanacağını anlatır vb.;
- **I will have been working**- *Çalışıyor olacağım*- Bir fiili gelecekte ne kadar zamandır yapıyor olacağımızı ifade etmek için kullanılır. Cümlede hem geleceğe ait bir zaman hem de süre olur.
- **I will be working**- *Çalışıyor olacağım*- Gelecekte belli bir zaman aralığında sürecek olan işleri anlatırken veya ilerisi için düşünülen niyetleri anlatırken vb.;

Ruşçada geçmiş ve şimdiki zamanın sadece bir, gelecek zamanın ise iki kullanım şekli vardır. Eylemin zamanlarda ifadesinde görünüş de kendi rolünü üstlenmektedir. Şöyle ki, bir eylemin süresi, bitmiş bir durum olması, tekrarlanabilirliği, eş zamanlılığı veya eylemin sırası, *bitmiş* ve *bitmemiş görünüşle* iletilir. Eylem, şimdiki zamanda devam ettiği için her zaman bitmemiş görünüş ile ifade olunur. Rusçada şimdiki zamanda bir cümle kurmak istersek, biz bitmemiş görünüş fiilini kullanmak zorundayız. Bu seçim, konuşanın isteği dışında kalarak Rusçada gramer kurallarına dayanır. Çünkü bitmemiş görünüş fiilinde eylem henüz tamamlanmamıştır. Eylemi, geçmiş ve gelecek zaman için iki türlü ifade edebiliriz. İfade şeklimiz hem geçmiş hem de gelecek zaman için bitmiş veya bitmemiş görünüş fiilleridir. Örneğin,

Geçmiş zaman => делал (НСВ) / сделал (СВ)

Gelecek zaman => буду делать (НСВ) / сделаю (СВ)

Sokolovskaya'ya göre: “*Rus dilini öğrenen yabancılar, bazen cümle kurduklarında fiilleri görünüşlerine göre ayırmanın gerekli olmadığını düşünürler çünkü fiili kullanarak hangi eylemin gerçekleştiğini yeterli bulurlar.*”⁵¹

Özellikle yabancılar için yazılmış ders kitaplarında, Rusçada fiilin görünüş ve zaman-görünüş formları geleneksel olarak öncelikle metindeki belirli sözcüklerin varlığıyla ilişkilendirilmektedir. Örneğin, *вдруг, внезапно, неожиданно, моментально* vb. gibi kelimelerin geçtiği geçmiş zaman cümleleri bitmiş görünüş cümlesi (СВ), *долго, ежедневно, иногда* vb. geçtiği cümleler ise bitmemiş görünüş (НСВ) cümlesidir.⁵²

⁵¹ Kseniya Aleksandrovna Sokolovskaya, *Vidi glagola v russkoy reči*, Rus.yaz., Media, Drofa, Moskva 2008, 5.

⁵² İrina Pavlovna Kyulmoya, *Sintaksiçeski obuslovlennoye funkcionirovaniye vidovih form v russkom yazıke*, Tartu, Estonya, 58.

Peki, Türkçede bu durum nasıl ifade edilmektedir?

Benzer, zaman ve görünüş kavramlarına şöyle açıklık getirmektedir: “*Zaman kavramı nokta ya da belli bir aralıktaki vaka ve durumun gerçekleştiği dilim hakkında bilgi verir. Görünüş kavramı ise fiil zamanı ile edinilen nokta ya da aralık boyunca gerçekleşmiş, gerçekleşen, gerçekleşecek vaka ve durumun bu süreçte bitmişlik mi bitmemişlik mi yoksa sürüyor mu bilgisini verir. İki kavram birbirinin zıttı değil birbirini tamamlayan bütünün parçalarıdır.*”⁵³

Zaman ve görünüş kategorileri nitelik itibariyle (içeriğiyle) yakın olduğundan Türk dilinde zaman ekleri fiillerde görünüş anlamı ifade edebilmektedir. Şöyle ki zaman ekleriyle eylemin bitip bitmediğini, devam ettiğini veya eylemin icrasına başlanmadığını göstermek mümkündür.

Polonyalı dil bilimci Erwin Koschmieder 1953 yılında yazdığı *Turetskiy Glagol i Slavyanskiy Glagolnyy Vid* çalışmasında Türk dilinin gerçeklerinin incelenmesi Slav sistemine parlak bir ışık tuttuğunu belirtmektedir. Türkçede, görünüşün bir sözlük aracılığıyla değil, tamamen gramer işlevi olan son eklerin yardımıyla ifade edildiğini açıklamaktadır. Ancak dil bilimcilerin ve Türkologların, görünüş sisteminin Türkçede var olduğu konusunda tamamen sessiz olduklarını vurgulamaktadır.⁵⁴ Koschmieder, Türkçeden görünüş içeren örnekler kullanarak cümlede “*fiil formlarının*” karşılıklı değiştirilmesi imkânsız olduğunu aşağıdaki örneği vererek şöyle belirtmiştir:

- Fakat o hâlâ hareketsiz, başı öne eğik *duruyordu*. Onu daha fazla üzmemek

istemediğim için dersi çabuk *bitirdim* ve *ayrıldım*. (Oğuz Özdeş. Coşkun gönüller).

- Однако, она все ещё *стояла* там неподвижно, наклонив голову. Но так, как я не хотел слишком её мучить, я быстро *закончил* урок и *ушел*.

Koschmieder’e göre bu cümle dışında yani başka bir kontekste “*fakat hareketsiz durdu*” söylenebilir. Lakin bu durumda böyle bir kullanım mümkün değildir. Çünkü ilk cümlede, ikinci cümlede ifade edilen gerçeğin geldiği anda devam eden bir olgunun ifade

⁵³ Benzer, 41.

⁵⁴ Erwin Koschmieder, *Turetskiy glagol i slavyanskiy glagolnyy vid*, Sbornik, Otv. red. Yu. Maslov, *Voprosi glagolnogo vida* (ss.382-394), İzdatelstvo inostrannoy literaturı, Moskva 1962, 383.

edilmesi gerekmektedir. Yazar, bu örnekte *duruyordu / bitti / ayrıldım* fiillerini *durdu / bitiriyordum / ayrılıyordum* fiilleri ile değiştirmek imkânsız olduğunu vurgulamaktadır.⁵⁵ Koschmieder, bu gibi örnekler vererek Türklerin, Türkçede devam eden süreci, bitmemiş durumlarda- *yapıyordum*; tamamlanmış, bitmiş durumlarda ise *yaptım* kullanıldıklarının belirtmektedir.⁵⁶

Rus dil bilimci, Türkolog Andrey Nikolayeviç Kononov, *Grammatika Sovremennogo Turetskogo Literaturnogo Yazıkı* adlı çalışmasında Türkçede görünüş kategorisinin *sözcüksel*, *biçim bilimsel* ve *söz dizimsel* olarak üç şekilde ifade edildiğini vurgulamıştır. Kononov, iki veya daha fazla fiilin sözcük anlamlarına göre görünüş çiftleri oluşturmasını *sözcüksel görünüş* olarak adlandırmıştır. Yazara göre “koşmak” (бегать, бежать) ve “kaçmak” (убегать, убежать) fiilleri, temelde kendi başına belirli bir görünüşe ait olduğunun bir göstergesini içermese de çift halinde bu fiiller belirli bir görünüş anlamı kazanır. Kononov, eylemlerde tamamlanmışlık ve tamamlanmamışlık durumunun tam olarak geçmiş zaman haber kipinin şekillerinde yer aldığını ve bu durumu görünüş kategorisinin ifade etmenin *biçim bilimsel* yolu olarak değerlendirmiştir: *yazıyordum* – (geçmişte belli bir zamanda) ve *yazardım* (geçmişte genelde) fiilleri eylemin tamamlanmadığını ifade ederken *yazdım* fiili eylemin tamamladığını ifade etmektedir. Görünüş anlamlarının *söz dizimsel* yolunu iki şekilde göstermiştir:

1. – (y)a veya-(y)ıp ekli zarf fiil + yardımcı fiil;
2. Sıfat-fiil + olmak / bulunmak.

Yazar, bu iki şeklin fiillerde görünüş oluşturmanın oldukça verimli bir yolu olduğunu vurgulamıştır. Kononov’a göre fiil köküne eklenen “-(y)l, -(y)i, -(y)u, -(y)ü” ekleriyle “vermek” yardımcı fiil birleşimi eylemin hızını, çabukluğunu ve hareket kolaylığını ifade eder: *yazıvermek, okuyuvermek, alıvermek* vb. Fiil köküne eklenen “-(y)ıp, -(y)ip, -(y)up, -(y)üp veya -(y)a, -(y)e” zarf-fiil ekleriyle “durmak” “gitmek” yardımcı fiil birleşimi ise eylemin sürekliliğini, devam ettiğini ifade eder: *yazıp / yaza + durmak, bakıp / baka + durmak, sorar durur; dalıp gidiyordu, sönüp gidiyordu* vb.⁵⁷

⁵⁵ Koschmieder, 384.

⁵⁶ Koschmieder, 386.

⁵⁷ Andrey Nikolayeviç Kononov, *Grammatika Sovremennogo Turetskogo Literaturnogo Yazıkı*, Akademiya Nauk SSSR, Moskva –Leningrad 1956, 207–211.

Fiilin perifrastik şekline, *sıfat-fiil + olmak / bulunmak* birleşimini eşit olarak gören Kononov⁵⁸, bu birleşmelerde ilk kısım, fiilin köküyle gösterilen eylem veya durumun adını, eylemin çatısını ve zamanını ifade ederken ikinci kısımda yer alan *olmak / bulunmak* fiilleri ilk kısmın zamansal formuna bağlı kalarak görünüş anlamını açıklar. Bu görünüş anlamları: eylemin başlangıcı, tamamlanmışlığı, olasılığı, süresi, sonucu veya niyeti olabilir. Örneğin, *yazar+olmak* - başlangıç görünüşü, *yazmaz+olmak / bulunmak* - tamamlanmış görünüşü, *yazıyor+olmak / bulunmak* - varsayımsal, olası görünüşü, *yazmakta+olmak / bulunmak* - uzun süren görünüşü, *yazmış+olmak / bulunmak* - sonuçlanmış, tamamlanmış görünüşü, *yazacak+olmak / bulunmak* - niyet görünüşünü ifade etmektedir.⁵⁹

Görünüş (Vid) içeren Slav dillerinde fiiller, sürekli görünüş (bitmiş ve bitmemiş) olarak ikiye ayrılarak vurgulanmaktadır. Bu dillerde ve aynı zamanda Rusçada da fiiller kendi aralarında görünüş çifti oluşturdukları halde *писать - написать, читать - прочитать* vb., Türkçede böyle bir durum söz konusu değildir. Türkçede görünüş tek başına fiillerde ayrı olarak gösterilmeyip zamanla iç içe geçerek, *ekler* aracılığıyla dile yansıtılmaktadır. Görünüşün, Türkçede zamanlarda nasıl yer aldığına bakalım.

➤ **Bitmiş görünüşün Türkçede ifadesi aşağıdaki zamanlarda görülebilir.**

Eylemin bitmişliğini ve tamamlandığını aşağıdaki zaman şekilleriyle ifade edilmektedir:

1. Görülen geçmiş zaman: *yap-tım, yap-tın, yap-tı, yap-tık, yap-tunuz, yap-tılar;*
Örn: Yaptı / Он сделал...
- a) Görülen geçmiş zaman hikâyesi: *yap-tı-y-dım, yap-tı-y-dın, yap-tı-y-dı, yap-tı-y-dık, yap-tı-y-dı-nız, yap-tı-y-dı-lar;*
Örn: Yaptıydı / Помню, что он сделал...
2. Duyulan geçmiş zaman: *yap-mış-ım, yap-mış-sın, yap-mış, yap-mış-ız, yap-mış-sınız, yap-mış-lar;*
Örn: Yarmış / Сказали, что он сделал...
- a) Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi: *yap-mış-tım, yap-mış-tın, yap-mış-tı;*

⁵⁸ Kononov, 209.

⁵⁹ Kononov, 212.

yap-mış-tık, yap-mış-tınız, yap-mış-tılar;

Örn: Yapmıştı / Знаю, что он сделал...

- b) Duyulan geçmiş zamanın rivayeti: **yapmışmışım, *yapmışmışsın, *yapmışmış, *yapmışmışız, * yapmışmışsınız, * yapmışmışlar;*⁶⁰

Örn: Yapmışmış / Рассказывали, что он сделал...

➤ **Bitmemiş görünüşün Türkçede ifadesi aşağıdaki zamanlarda görülebilir.**

Eylemin başladığını ama bitmediğini ve devam ettiğini gösteren zaman şekli ise aşağıdaki gibi ifade edilebilmektedir:

1. Şimdiki zaman: *yap-ı-yor-um, yap-ı-yor-sun, yap-ı-yor, yap-ı-yor-uz, yap-ı-yor-sunuz, yap-ı-yor-lar;*
Örn: Yapıyor / Делает...
2. Şimdiki zamanın hikâyesi: *yap-ı-yor-du-m, yap-ı-yor-du-n, yap-ı-yor-du, yap-ı-yor-du-k, yap-ı-yor-du-nuz, yap-ı-yor-du-lar;*
Örn: Yapıyordu / Знаю, что он делал...
3. Şimdiki zamanın rivayeti: *yap-ı-yor-muş-um, yap-ı-yor-muş-sun, yap-ı-yor-muş, yap-ı-yor-muş-uz, yap-ı-yor-muş-sunuz, yap-ı-yor-muş-lar;*
Örn: Yapıyormuş / Рассказывали, что он делал...
4. Geniş zaman hikâyesi: *yap-ar-dı-m, yap-ar-dı-n, yap-ar-dı, yap-ar-dı-k, yap-ar-dı-nız, yap-ar-dı-lar;*
Örn: Yapardı / Знаю, что он делал (всегда)...
5. Geniş zaman rivayeti: *yap-ar-mış-ım, yap-ar-mış-sın, yap-ar-mış, yap-ar-mış-ız, yap-ar-mış-sınız, yap-ar-mış-lar;*
Örn: Yaparmış / Рассказывали, что он делал (всегда)...
6. Gelecek zaman rivayeti: *yap-acak-mış-ım, yap-acak-mış-sın, yap-acak-mış, yap-acak-mış-şız, yap-acak-mış-sınız, yap-acak-mış-lar;*
Örn: Yapacaktı / Рассказывали, что он собирался сделать / делать...

⁶⁰ *Duyulan geçmiş zamanın rivayetinin çekimi mevcuttur; ancak kulağa hoş gelmediğinden kullanılmaz. Zeynep Korkmaz'a göre duyulan geçmiş zaman kipinin rivayetindeki üst üste gelen *-miş* eklerinin kulakta bıraktığı ses, ses uyumsuzluğu yüzünden, çok kez cümle düzeninde değişiklik yapılarak başka anlatım biçimleri tercih edilmiştir. Bkz: Korkmaz, Ankara 2017, 663.

7. Gelecek zaman hikâyesi: *yap-acak-tı-m, yap-acak-tı-n, yap-acak-tı, yap-acak-tı-k, yap-acak-tı-nız, yap-acak-tı-lar.*

Örn: Yaparaktı / Знаю, что он собирался сделать /делать

Türkçede fiilin zaman eki, bazen eylemin henüz gerçekleşmediğini gösterir. Bu durumda eylemin gerçekleşmesi, bu eylemle ilgili bilgi verildikten sonra beklenmektedir. Buraya ‘gelecek zaman’ şeklini ait edebiliriz:

Yap-acağ-ım, yap-acak-sın, yap-acak, yap-acağ-ız, yap-acak-sınız, yap-acak-lar;

Örn: Yaparacak / Он сделает ... (св) –eylemin kesinlikle gerçekleşeceği durumlarda;

Yapar / Он будет делать... (нсв)- eylemin planlandığı ama yapılıp yapılmaması belli olmayan durumlar söz konusudur.

1.3.4. Fiilin Kip Kategorisi: Kip ve Görünüş

Bilindiği gibi iş, oluş, durum ve hareket bildiren, tek başına anlamı olan sözcükler fiillerdir. Fiiller, çeşitli kip ve şahıslarla çekime girerek cümlede farklı şekillerde kullanılabilir. Aynı fiile, bir şey söylemek istememize, bir dileği dile getirmemize veya kesin olarak talep etmemize bağlı olarak farklı şekiller verebiliriz.

Eylemin yardımıyla cümlede iş, oluş ve hareketin hangi zamanda gerçekleştiği ifade edilmektedir. İfade edeceğimiz cümleli söylediğimiz ana göre eylem ya geçmişte olup bitmiş ya şimdiki zamanda olmaktadır ya da gelecekte icra edilecektir. Örneğin,

Dersler bitti. Biz dinleniyoruz. Tatil olacak.

Bazen de eylemle, işin icrasının gerekli olduğunu, bazen de gerçekleşmesini istediğimiz, dilediğimiz şeyleri ifade ederiz. Örneğin,

Bütün derslere iyi çalışmalısın. Derslerine iyi çalışsa üniversite kazanır.

Bazen ise eylemle, işin icra edilmesi emredilir. Örneğin,

Gözlerinizi açın ve etrafa bakın. Tepsiyi masaya bırak ve üstüne temiz bir şeyler giy.

Yukarıda verilen örneklerden de görüldüğü üzere fiil köklerinin bildirdiği eylemin zamana ve gerçekle ilişkisine göre “tasarlanması” *belli eklerin* sayesinde olur. Bu “tasarlanma”, konuşan tarafından yapılmaktadır. Örneklerde gösterilen eylemlerin ifa

ettiği şekiller bir kategori altında birleşmiştir. Bu kategori Rusçada *Наклонение* (nakloneniye) Türkçe de ise “*Kip*” olarak adlandırılmaktadır.

Şanskiy ve Tihonov’a göre, eylemin gerçekte nasıl bağlantılı olduğunu belirleyen ve eylemin kalıcı bir değerlendirmesini sağlayan, konuşmacıdır. Kip kategorisi, konuşmacı tarafından belirlenen eylemin, gerçekliğe ilişkisini ifade eder.⁶¹ Kip, özne ile yüklem arasındaki bir bağlantı duyusunun sözel ifadesidir.⁶²

Peşkovskiy, zaman ve kip kategorisinin ortak yanlarının olduğunu vurgulamaktadır. Yazara göre zaman kategorisi, eylem zamanının konuşma zamanına olan ilişkisini (veya tam tersi: konuşma zamanının eylem zamanına) nasıl gördüğümüzü göstermektedir. Peşkovskiy, konuşma zamanını, konuşma bilinci anı olarak vurgulamaktadır. Çünkü konuşmacı, zaman kategorisinin yardımıyla, eylem zamanı ile kendi konuşmasının zamanı arasındaki ilişkiyi belirlemektedir. Peşkovskiy, temelde zaman ve kip kategorisinin eşit şekilde örtüştüğünü ve onlar arasındaki ilişkiyi nesne ve belirtisi arasındaki bağlantı ilişkisine benzetmektedir. Buradan yola çıkarak kip kategorisinin, konuşmacının bu bağlantının gerçekliğine karşı tutumunu, zaman kategorisinin ise –ortaya çıkma zamanını belirlediğini vurgulamaktadır.⁶³

Türkçede Kip nedir? Nasıl anlatılıyor?

Günay Karaağaç *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğünde* kipin “*varlık + eylem ilişkisinde ortaya çıkan bir bilgi*” olarak belirtmektedir. Karaağaç’a göre kip, *eylemin gerçekleşme biçiminin bildirilmesidir. Burada, eylemin zamanı değil, biçimi söz konusudur. Çatı, eylemin var oluş niteliğidir; kip veya şekil ise, öznenin eylemi gerçekleştirme biçimidir. Bu gerçekleştirme biçimleri de eylemin gerçekleştirme sürecine işaret ederek, zaman kavramını ortaya çıkarırlar.*⁶⁴

Korkmaz’a göre ise kipin tanımı şöyledir: “*Kip, kök veya gövde durumundaki fiilin bildirdiği hareketin, oluş ve kılışın, konuşan, dinleyen veya kendisinden söz edilen*

⁶¹ Nikolay Maksimoviç Şanskiy, Aleksandr Nikolayeviç Tihonov, *Sovremenniy Russkiy Yazık, I, II, III*, İzd. 2-e, Prosveşeniye, Moskva 1987(b), II. 195.

⁶² Nikolay Maksimoviç Şanskiy (Red.), *İz trudov A. A. Şahmatova po sovremennomu russkomu yazıku: uçeniye o çastyax reçi*, Gos. uçebno-ped. izdat. min. prosv. RSFSR, Moskva 1952, 271.

⁶³ Peşkovskiy, 87-88.

⁶⁴ Karaağaç, 544.

açısından ne biçimde ne tarzda yansıtıldığını gösteren bir gramer kalıbı, bir anlatım biçimidir.”⁶⁵

Çağdaş Rus dilinde fiilin morfolojik kategorisi olan Kip, eylemin gerçekte ilişkisini ifade eden ve gerçek değerler sağlayan (**bildirme kipi**) (изъявительное наклонение), eylemin yapılması emrini (**emir kipi**) (повелительное наклонение) veya varsayım, olasılık anlamlarını ifade eden (**dilek-şart kipi**) (условное (сослагательное) наклонение) bir sistemidir.⁶⁶ Konuşan, belirli bir kontekste, söylemek istediği ifadede veya cümlede eylemin gerçekliğe olan ilişkisini göstermek için gereken gramer kuralına uyarak vermek istediği kip şeklini kullanır. Şöyle ki, konuşmacı bildirme, emir ve dilek-şart kiplerinin *belli eklerini* kullanmaktadır.

Rus dilinde, **doğrudan** ve **dolaylı** olarak iki tür kip vardır.

Bunlardan sadece **bildirme kipi gerçekliği göstererek** eylem ve durumu **üç zamanda** gerçekleştirerek **doğrudan türe** ait edilir.

Örneğin; я читал(а), я читаю, я прочитаю / буду читать.

Emir ve dilek -şart kipi eylemin gerçekte gerçekleşmesini değil ancak mümkün olabirliğini, arzu edilerek veya emir olarak sunarak **dolaylı türe** ait edilmektedir.

Emir kipi, emir veya istekleri iletmek için 2. şahıs tekil ve çoğul olarak *читаю*, *читайте* özel şekliyle kullanılır.

1.3.4.1. Bildirme Kipi

Fiiller, bildirme kipinde eylemi *gerçek* bir olgu olarak göstermektedir. Gerçeklik dediğimizde akla ilk gelen zamandır. Yani gerçeklik zamanın dışında var olamayacağından, fiiller eylem hakkında bir mesajı, ‘Bildirme kipinde’ *geçmiş, şimdiki* ve *gelecek* olarak üç zamanda vermektedir. Bildirme kipi (**изъяв. нак.**) Rus dilinde daha çok kullanılan kiptir. Zaman ve şahıs ekleri fiilin kök ve gövdesine eklenerek bu kipi oluşturmaktadır. Örnek olarak **указывать (НСВ)** (*ukazivat’*) / **указать (СВ)** (*ukazat’*) = *göstermek; işaret etmek* fiilinin şimdiki, geçmiş ve gelecek zamanda değişimine bakalım:

⁶⁵ Korkmaz, 2017, 517.

⁶⁶ Şvedova, 617.

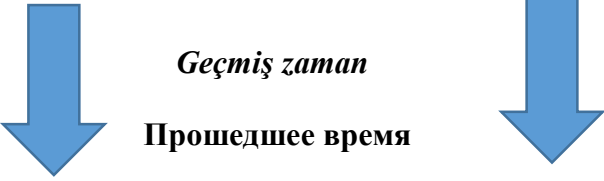
Tablo 1.4. Rusçada Bildirme Kipi Şimdiki Zaman**Mastar Fiil**

	Ука́зывать (НСВ)	Указа́ть (СВ)
	<i>Şimdiki zaman</i> Настоящее время	
		
<i>Tekil</i> (ед. ч.)		
1. tekil	ука́зываю	Bitmiş görünüş fiillerinin şimdiki zaman şekli yoktur!
2. tekil	ука́зываешь	
3. tekil	ука́живает	
<i>Çoğul</i> (мн. ч.)		
1. çoğul	ука́зываем	Bitmiş görünüş fiillerinin şimdiki zaman şekli yoktur!
2. çoğul	ука́живаете	
3. çoğul	ука́живают	

Tablo 1.5. Rusçada Bildirme Kipi Gelecek Zaman

	Ука́зывать (НСВ)	Указа́ть (СВ)
	<i>Gelecek zaman</i> Будущее время	
		
<i>Tekil</i> (ед. ч.)		
1. tekil	бу́ду ука́зывать	укажу́
2. tekil	бу́дешь ука́зывать	ука́жешь
3. tekil	бу́дет ука́зывать	ука́жет
<i>Çoğul</i> (мн. ч.)		
1. çoğul	бу́дем ука́зывать	укажу́
2. çoğul	бу́дете ука́зывать	ука́жешь
3. çoğul	бу́дут ука́зывать	ука́жет

Tablo 1.6. Rusçada Bildirme Kipi Geçmiş Zaman

	Ука́зывать (НСВ)	Указа́ть (СВ)
	 <i>Geçmiş zaman</i> Прошедшее время	
<i>Tekil</i> (ед. ч.)		
1. tekil	ука́зывал ука́зывала	указа́л указа́ла
2. tekil	ука́зывал ука́зывала	указа́л указа́ла
3. tekil	ука́зывал ука́зывала ука́зывало	указа́л указа́ла указа́ло
<i>Çoğul</i> (мн. ч.)		
1. çoğul	ука́зывали	указа́ли
2. çoğul	ука́зывали	указа́ли
3. çoğul	ука́зывали	указа́ли

1.3.4.2. Emir Kipi

Emir kipi cümleleri, konuşan eylemin yapılması veya yapılmaması isteğini ortaya koymaktadır. Rus dilinde emir kipi (**пове. нақ.**) cümlelerinde fiiller istek, talep, tavsiye ve teşviki ifade etmektedir. Diğer kiplerden farklı olarak emir kipi cümlelerinde *tonlama*, çeşitli anlamların ifadesinde son derece önemli bir rol oynar. Dahi dil bilimci V. V. Vinogradov'a göre, tonlama- kendi başına herhangi bir kelimeyi bir komut ifadesine dönüştürebilir. Emir kipinde, bu tonlama fiil formlarının organik bir bağlantısıdır, yani ayrılmaz bir parçasıdır. Tonlama olmadan emir kipi var olamaz. ⁶⁷

⁶⁷ Viktor Vladimiroviç Vinogradov, *Russkiy yazık* (Grammatičeskoye uçeniye o slove), Pod. red. G. A. Zolotovoy, 4. İzdaniye, Russkiy yazık, Moskva 2001, 479.

Konuşmacı, emir cümlesi kullanarak bir başkasına yapması gerekeni gerçekleşmesi talebinde bulunur. Burada hitap ettiğimiz kişi, diyalog kurup konuştuğumuz kişidir. Bu nedenle emir kipinin esas biçim şekli 2. tekil kişidir; *смотри (bak)*, *делай (yar)*, *говори (konuş)*. Bu fiillere **-те** ekini birleştirerek 2. çoğul elde edebiliriz; *смотрите (bakınız)*, *делайте (yapınız)*, *говорите (konuşunuz)*.

1.3.4.2.1. Emir Kipinde Fiilin Görünüş Kategorisinin Kullanımı

Emir kipinde kullanılan fiil, görünüş biçiminden herhangi birine ait olmaktadır. Şöyle ki *teşvik* ve *davet* cümlelerinde genelde *bitmemiş görünüş fiili*, *tavsiye* ve *rica* cümlelerinde ise *bitmiş görünüş fiili* kullanılmaktadır.

Bitmemiş görünüş emir kipinde konuşmacının dikkati, eylemin sonucuna veya amacına değil, onun gerçeğine yöneliktir:

- Ты скоро соберешься? **Собирайся**, я подожду на крыльце (Бубеннов). (НСВ)
*Hemen hazırlanır mısın? **Hazır ol**, verandada bekleyeceğim.*
- - Здесь не положено расхаживать, уходите, а не то задержу!
Задерживайте, — сказал Синцов с полной готовностью⁶⁸ (Симонов)
(НСВ).
Ertafta dolaşmak yasak, gidiniz, yoksa gözaltına alırım!”
Yakalayınız, tam hazırlıklı olarak Sintsov dedi (Siminov).

Bitmiş görünüş emir kipi genellikle emir, tavsiye ve rica ifadelerinde kullanılmaktadır:⁶⁹

- А ну, **расскажи**, как ты там жил в эти два года. (Горький) (СВ)
*Peki, bu iki yılda orada nasıl yaşadığını **anlat**.* (Gorkiy)
- **Возьмите** деньги и **дайте** туда... (Гончаров) (СВ)
*Parayı **alınız** ve oraya **veriniz**...* (Gonçaryov)

Bazen emir kipi cümlelerinde bitmemiş görünüş fiili yerine bitmiş görünüş fiili de kullanılabilir:

⁶⁸ Şanskiy ve Tihonov, 1987(b), 203.

⁶⁹ Şanskiy ve Tihonov, 1987(b), 204.

- Теперь **кладите** (ср. **положите**) ручки и слушайте внимательно.⁷⁰
(НСВ) (СВ)

Şimdi kalemleri koyuyorsunuz (koyun) ve dikkatlice dinliyorsunuz(dinleyin).

Veya bu şekilde de tercümesi de mümkün olabilir;

Şimdi kalemleri koyalım ve dikkatlice dinleyelim.

Bazı durumlarda istek kipi, emir kipi yerine kullanılabilir. Yukarıda verilen Rusça cümleyi iki şekilde tercümesine bakmış olursak, '**koyuyorsunuz (koyun)**' fiilleri **emir kipinde**, '**koyalım**' fiili ise aslında emir kipinde değil dilek-şart kipinde kullanılmıştır. Ama cümlenin hitap şekline göre emir halinde de söylenebilir.

Diğer bir örneğe bakalım:

- А ты **бери** (ср. **возьми**) тряпку и сотри доску.
(НСВ) (СВ)

*Sen ise bir bezi **alyorsun (al)** ve tahtayı siliyorsun (sil).*

veya

*Bir bez **alalım** ve tahtayı silelim. (Dilek-Şart Kipi)*

1.3.4.3. Dilek-Şart Kipi

Konuşan, dilek-şart kipinin yardımıyla arzu ettiği durumun koşula bağlı olarak gerçekleşmesine dair isteğini dile getirir.

Fiilin dilek-şart kipi şekli, herhangi bir koşul altında istenen veya olası bir eylemi ya da konuşmacının kuşku duyduğu ve sadece varsaydığı eylemi gösterir.⁷¹

Rus dilinde dilek-şart kipi (**услов. нак.**) geçmiş zaman fiil şekliyle *-л* ile biten ve '*бы*' '*б*' parçacığıyla ifade edilen, istek, muhtemel anlamı veren '*я пошел бы*'; bir koşulu veya şartı bildirir '*я сказал бы, если бы...*'. Bu kip emir kipi gibi hiçbir zaman formuna sahip değildir, bu kip tarafından belirtilen eylemler herhangi bir zaman planına ait olabilir.⁷² Yani dilek -şart kipinde gösterilen durum, anlamına göre *geçmişe*, *bugüne* ve

⁷⁰ Şanskiy ve Tihonov, 1987(b), 204.

⁷¹ İrina A. Naumova, *Morfologiya prostım yazıkom*, versiya2.3, ot 11.12.14,186. [çevrim içi] <http://www.goldrussian.ru>.

⁷² LES, (<http://tapemark.narod.ru/les/>).

geleceğe ait olabilir ve kipin şekli değişmez olarak kalır: *Если бы мне вчера / сегодня / завтра предложили миллион долларов, я бы отказался(лась)*. Eğer dün / bugün / yarın bana bir milyon dolar teklif etselerdi, reddederdim. Dilek-şart kipinde fiiller sayıya ve tekilde ise cins kategorisine göre değişir:

Tablo 1.7. Rusçada Dilek-Şart Kipi

	Ука́зывать (НСВ)	Указа́ть (СВ)
		
Tekil (ед. ч.)		
eril cins / м. р.	ука́зывал бы	указа́л бы
dişil cins / ж. р.	ука́зывала бы	указа́ла бы
nötr cins /ср. р.	ука́зывало бы	указа́ло бы
Çoğul (мн. ч.)		
çoğul / мн. ч.	ука́зывали бы	указа́ли бы

'бы', 'б' parçacığı fiilden sonra ve önce gelebilir. Bu parçacıklar fiilden ayrılarak diğer sözcüklerin yanında da yer alabilir. Bu tarz kullanımlara şiirlerde rast gelebiliriz: *Я б на улице не прыгал, я б рубашки постирал...* (Эдуард Успенский. Если был бы я девчонкой.) Sokakta atlamazdım, gömleklerimi yıkardım. Dilek-şart kipinde kullanılan fiiller 'бы' ve 'б' parçacığı ile cümlenin yüklemi olur. Örneğin, *Все свои игрушки сам Я б расставил по местам!* (Эдуард Успенский. Если был бы я девчонкой.) Bütün oyuncaklarımı, kendim yerlerine koyardım.

Ünlü Rus dil bilimci Bulanin, Rus dilindeki dilek-şart kipinin üç ana özelliğini şöyle tanımlamaktadır:⁷³

1) İstek özelliği

Я волком бы выгрыз бюрократизм. (Маяковский. Стихи о советском паспорте). Ben bir kurt gibi kemirmek isterdim bürokratizmi (şu memur zihniyetini).

⁷³ Lev Lvoviç Bulanin, *Trudnyye voprosy morfologii*, Posobiye dlya učiteley, 'Prosveşeniye', Moskva 1976, 139.

2) Koşullu, olası eylem özelliği

“А что, Пульхерия Ивановна, -говорил он, -если **бы** вдруг **загорелся** дом наш, куда **бы** мы **делись**?” (Гоголь. Старосветские помещики). “Peкі, Pulheriya İvanovna, eğer aniden evimiz yanıyor olsaydı, nereye giderdik, -diye sordu?”

3) Korku, şüphe ve varsayım özelliği

Удивился старик, испугался. Он рыбачил тридцать лет и три года и не слыховал, **чтоб** рыба **говорила** (А. С. Пушкин. Сказка о рыбаке и рыбке). Yaşlı adam şaşırmişti, korkmuştu. Otuz üç yıl boyunca görmemişti böylesini, olacak şey miydi balık konuşsun. (A. S. Puşkin. Konuşan balık)

Şahmatov ise dilek-şart kipini kendi içinde ikiye ayırmaktadır:⁷⁴

1) Желательное наклонение - İstek kipi

Söz konusu kiple konuşmacı dileğini dile getirmektedir. Örneğin; *не видели бы этого мои глазоньки (gözlerim bunu görmeseydi), не провалился бы я тут (buraya düşmeseydim), ушел бы он во-время (o zamanında gitseydi), повинулся бы ты ему (ona itiraf etseydin), не убежал бы он от вас (sizden uzak kaçmasaydı), отпустили бы вы нас (bizi bıraksaydınız), сидел бы ты дома (evde otursaydın);*

Öznesiz cümlelerde *следовало бы предупредить ее (onu uyarmalıydı), veya ‘хоть’, ‘если’ bağlacılarıyla ve ‘о’ edatıyla kullanılabilir; хоть бы вы были дома (evde olsanız bile), о если бы я мог ее увидеть (oh, onu görebilseydim) vb.*

İstek kipi mastar fiil ve ‘бы’ parçasıyla ifade edilebilir: *пойти бы нам? (Gitsek mi?) сказать бы ему? (Ona söylesek mi?)*

2) Условное наклонение -Şart kipi

Bu kipiin yardımıyla konuşmacı mümkün, gerçekleşebilir ya da imkânsız, mümkün olmayan eylemi ifade etmektedir.

Şart kipiyle bazı durumlarda gerçekleştirilemeyen sadece tahmin edilen eylem şimdiki veya gelecek zaman için ifade edilmektedir:

⁷⁴ Şanskiy, 1952, 102.

- “Кабы я была царица, ... то на весь крещеный мир, приготовила б я пир”.
(А. С. Пушкин. Сказка о царе Салтане).

“Keşke bir kraliçe olsaydım, ... bütün vaftiz edilmiş dünyaya, bir ziyafet sofrası hazırlardım”.

- Если бы он был здесь, он бы нашёл меня.
Eğer burada olsaydı beni bulurdu.

Diğer durumlarda, gerçekleşmemiş durum geçmiş zamanla ifade edilir:

- Если бы вы приехали, мы были бы очень счастливыми.
Eğer gelseydiniz çok mutlu olurduk.

Şart kipi, bazen koşullu cümlede sadece “бы” parçasığı ile ifade edilebilir. Bu tarz cümlelerde ‘бы’ parçasığıнын ait olduğu fiil tahmin edilir:

- Если **бы** не (-) дедушка, мы бы, конечно, заблудились.
Eğer dede (olmasaydı), elbette, kaybolurduk.

1.3.4.3.1. Dilek-Şart Kipinde Fiilin Görünüş Kategorisinin Kullanımı

Dilek-şart kipi, basit cümlelerde olduğu gibi, birleşik cümlelerde de yerini almaktadır.⁷⁵

- **Лучше помогал бы** ты мне каждый день убирать квартиру (нсв).
Daireyi her gün temizlememe yardım etseydin, çok iyi olurdu.
- **Лучше помог бы** ты мне убирать квартиру (св).
Daireyi temizlememe yardım etmiş olsaydın, çok iyi olurdu.
- Если **бы** всегда вовремя **поливали** огород, то огурцы не **засыхали бы** (нсв).
Eğer daima zamanında bostanı sulasaydınız, o zaman salatalıklar kurumazdı.
- Если **бы** вовремя **полили** огород, то огурцы не **засохли бы** (св).
Eğer zamanında bostanı sulamış olsaydınız, o zaman salatalıklar kurumuş olmazdı.

⁷⁵ Şanskiy ve Tihonov, 1987(b), 197.

Cümlede bitmiş ve bitmemiş görünüş fiilleri, aynı model özelliğe sahip olabilir veya model değerleri ile birbirinden (bazen çok fark edilir derecede) farklılık gösterebilir. Yani görünüş biçimleri bazen aynı anlama geldiği halde, bazen anlam değişikliği olabilir.⁷⁶

- **Вова, написал бы ты деду письмо (св).**
Vova, (bari) dedene mektup yazmış olsaydın. (teşvik + istek)

Kıyaslayalım:

- **Вова, писал бы ты деду письмо (нсв).**
Vova, dedene mektup yazsaydın (istek).

Bazı durumlarda, örneğin *arzu* ve *rica ifadelerinin* yer aldığı cümlelerde sıklıkla bitmiş fiil formu tercih edilmektedir:

- **Полежал бы ты часок. Рассказал бы ты нам что – нибудь. (св)**
Bir saat bile kalsaydın. Bize bir şeyler anlatsaydın.

Olumsuz durum ifade eden cümlelerde bitmiş görünüş fiilleri genellikle endişeye, tehlikeye işaret etmektedir:

- **Не свалился бы малыш на пол! (св)**
Bebek yere düşmüş olmasaydı!

Tavsiye ifadesi bildiren cümlelerde çoğunlukla bitmemiş görünüş fiilleri rastlansa da bitmemiş görünüş fiilleri de kullanılmaktadır:

- **Шел бы ты домой, Володя.**
Eve gitseydin, Volodya.
- **Ложилась бы ты, мама. (нсв) (ср. Легла бы ты, мама (св)).**
Anne, uzansaydın. (Anne, uzanmış olsaydın).

Türkçe gramerinde yer alan kipler aşağıdaki gibidir:⁷⁷

⁷⁶ Şanskiy ve Tihonov, 1987(b), 198.

⁷⁷ <https://www.turkdilbilgisi.com/fiiller/ek-fiil.html>

Gereklilik kipinin rivayeti:

Olumlu Çekimi: takmalımışım, takmalımışsın, takmalımış, takmalımışsınız, takmalımışsınız, takmalılarmış;

Olumsuz Çekimi: takmamalıımışım, takmamalıımışsın, takmamalıımış, takmamalıımışsınız, takmamalıımışsınız, takmamalıılarmış.

şart kipinin rivayeti:

Olumlu Çekimi: görseymişim, görseymişsin, görseymiş, görseymişsiz, görseymişsiniz, görselelarmış;

Olumsuz Çekimi: görmeseymişim, görmeseymişsin, görmeseymiş, görmeseymişsiz, görmeseymişsiniz, görmeselermiş.

İstek kipinin rivayeti:

Olumlu Çekimi: koşayımışım, koşayımışsın, koşayımış, koşayımışsınız, koşayımışsınız, koşayımışlar;

Olumsuz Çekimi: koşmayayımışım, koşmayayımışsın, koşmayayımış, koşmayayımışsınız, koşmayayımışsınız, koşmayalarmış.

Emir kipinin rivayeti:

Emir kipinin rivayeti yoktur.

Gereklilik kipinin hikâyesi:

Olumlu Çekimi: gitmeliydim, gitmeliydin, gitmeliydi, gitmeliydik, gitmeliydiniz, gitmeliydiler;

Olumsuz Çekimi: gitmemeliydim, gitmemeliydin, gitmemeliydi, gitmemeliydik, gitmemeliydiniz, gitmemeliydiler.

şart kipinin hikâyesi:

Olumlu Çekimi: yeseydim, yeseydin, yeseydi, yeseydik, yeseydiniz, yeseydiler;

Olumsuz Çekimi: yemeseydim, yemeseydin, yemeseydi, yemeseydik, yemeseydiniz, yemeseydiler.

İstek kipinin hikâyesi:

Olumlu Çekimi: bileydim, bileydin, bileydi, bileydik, bileydiniz, bileydiler;

Olumsuz Çekimi: bilmeyeydim, bileyeydin, bileyeydi, bileyeydik, bileyeydiniz, bileyeydiler.

Emir kipinin hikâyesi:

Emir kipinin hikâyesi yoktur.

1.4. İŞLEVSEL-ANLAMSAL ALANIN KATEGORİLERİ OLAN GÖRÜNÜŞSELLİK, ZAMANSALLIK VE KİPLİK

Ünlü Rus dil bilimci Bondarko'ya göre işlevsel-anlamsal kategori, morfolojik, söz dizimsel, sözcük oluşumu, dilin sözcüksel araçları, bağlam araçlarının çeşitli birleşimleri ile ifade edilmektedir. Bu kategorinin kendine özgü bir yapısı vardır. Bu kategori, etkileşen ve bazı alanlarda kesişen "mikro alanlar"la oluşturulan işlevsel-anlamsal bir alan olarak yorumlanabilir... İşlevsel-anlamsal kategori, ifade araçlarının etkileşimi sürecinde kendini göstermektedir.⁷⁸

İşlevsel-anlamsal kategori ifade açısından biçim bilimsel kategoriden yani morfolojiden farklıdır. *İşlevsel-anlamsal kategorileri (görünüştellik, zamansallık, kiplik vb.) bir içerik ve ifade planına sahiptirler.* İçerik açısından, ilgilendiğimiz işlevsel-anlamsal kategoriler morfolojik kategorilere benzemektedir. Şöyle ki morfolojik kategori olan fiilin zaman kategorisi ve işlevsel-anlamsal kategori olan zamansallık kategorisi aynı anlamsal bölgeye aittirler. İfade açısından, işlevsel-anlamsal kategoriler morfolojik kategorilerden farklıdır. Onlar, biçim bilimsel, söz dizimsel, türevsel, sözcüksel olarak dilin farklı düzeyleri ve yönleriyle ilgili dilsel araçlarla temsil edilmektedir.⁷⁹

Aşağıda işlevsel-anlamsal kategorilerden olan görünüştellik, zamansallık, kiplik ile ilgili ayrıntılara bakalım.

⁷⁸ Aleksandr Vladimiroviç Bondarko, K problematike funktsionalno-semantitseskih kategoriy, (Glagolnyı vid i "aspektualnost" v russkom yazıke), Voprosı yazıkoznaniya, №2, 1967, 18-19.

⁷⁹ Bondarko, 1971, 4.

1.4.1. Görünüşsellik

İşlevsel-anlamsal kategori olan “**görünüşsellik**” eylemin doğasını (akışını) ifade etmenin çeşitli yollarını kapsamaktadır. Petruhina'nın çalışmasında “*aspektualnost*” (Rus. *аспектуальность*) eylemin, zaman içindeki seyrini ve dağılımını karakterize eden anlamsal bir kategori ve aynı zamanda bu kategorik anlamda birleşmiş farklı dil araçlarının işlevsel-anlamsal alanı olarak tanımlanmaktadır. Petruhina, “**görünüşsellik**” başlıca özelliklerini; eylemin sınırlı ve sınırsız olması, bütünsel gerçeğin gelişen sürecinin tanımı, kalıcı bir ilişkinin tanımı, sürekli ilişkinin tanımı, eylemin çokluğu, tekrarlanabilirliği, eylemin başlangıcının, devamının ve sonunun belirlenmesi, çok-hareketli veya tek-hareketli eylem, eylemlerin zaman içinde akışı ve dağılımı olarak belirtmiştir.⁸⁰ Bu özellikler, eylemin “*iç zamanı*”nın yapısını ortaya çıkarmaktadır.

Remçukova'ya göre herhangi bir dilde, fiilin görünüş kategorisinin varlığına ve yokluğuna bakmaksızın, görünüşselliği ifade etmekte ‘kontekst’ önemli rol oynar.⁸¹

Tabii ki, fiilin görünüş kategorisi görünüşselliğin özünü sağlamaktadır. Lakin görünüş kategorisi olmayan dillerde kontekstte yardımcı “görünüşsel bileşenler” kullanılmaktadır. Görünüşselliğin en önemli bileşeni **eyleminin gerçekleşme tarzıdır** (*способы глагольного действия*). Eylemin gerçekleşme tarzları, belirli sözcük oluşturma göstergelerini içeren anlamsal bir sözcük oluşturma kategorisidir. Bu kategori içinde yer alan fiiller, temelinde eylemin genel yapısına yani eylemin seyrine bağlı olarak birleştirilen bir fiil gruplarıdır. Örneğin, Rusçada anlamca farklı olan *занеть* ‘şarkı söylemeye başlamak’ ve *подуть* ‘esmeye başlamak’ vb. fiilleri ortak bir ‘anlamsal bileşene’ sahiptirler. Bu bileşen, *eylemin başlangıç* anlamını bildiren bileşendir. ‘*За-*’ ve ‘*но-*’ ön ekleri eylemin başlangıcını gösteren göstergelerdendir.

Eylemin gerçekleşme tarzı dışında görünüşselliğin diğer önemli bileşenlerinden eylemin doğasının akışını bildiren diğer göstergelerdir: süre bildiren bileşenler – *долго* - (uzun süre), *весь день* - (tüm gün) vb.; süreklilik bildiren *непрестанно* - (durmaksızın, durmadan), *непрерывно* - (devamlı, kesintisiz) vb. Aynı zamanda cümlede söz dizimsel

⁸⁰ Petruhina, 2009, 44.

⁸¹ Yelena Nikolayevna Remçukova, *Morfologiya sovremennogo russkogo yazıka*, Kategoriya vida glagola: učeбноye posobiye, 2.izdaniye, Flinta: Nauka, Moskva 2007, 33.

araçlar (*синтаксические средства*) yer alabilir. Şöyle ki, tekrar olunan *bağlaç* cümlede eylemin dönüşümünün ifadesini sağlar.

Örneğin,

Он то хмурился, то чуть шевелил губами (А. І. Солженитын, V kruge pervom).

O, kâh kaşlarını çattı kâh dudaklarını oynattı.

Bondarko'ya göre görünüşsellik tüm dillerde mevcuttur (bulunmaktadır) çünkü tüm dillerde etkileşim halindeki dilsel araçlar bir şekilde temsil edilmekte ve zaman içindeki eylemin gidişatını ifade etmektedir.⁸²

1.4.2. Zamansallık

Zaman kavramı felsefe, fizik ve dil bilim gibi bilimlerde kullanılmaktadır. Lakin her bir bilim bu kavramı farklı içerikle doldurmaktadır. Dil biliminde, zaman kategorisi birkaç yönden görülmektedir.

Biçim bilimsel kategori olan **zaman kategorisi** ve işlevsel-anlamsal kategori olan **zamansallık** (Rus. *темпоральность*) aynı semantik bölgeye aittir. Zaman kategorisi ise “zamansallığın” özünü sağlar. Rus dilinde zaman kategorisi, eylemin zamana nasıl yayıldığını gösteren kategoridir. Şöyle ki; eylemin geçmiş, şimdiki veya gelecek zamanda oluşumunu gösterir. Zaman kategorisinin dışında, *zamansallığa*, *когда-то* - bir zamanlar, *только что* - yeni yeni / şimdi, *скоро* - yakında gibi zaman ifadeleri, zaman göstergeleri ait edilir.⁸³ İsimler, sıfatlar ve zarflar cümleye zamansallık anlamı katarak “*zamansal işlevsel-semantik alan*”ı oluşturmaktadırlar: *утро* - sabah, *днём* - öğlen, *вчера* - dün, *утренний* - sabah (sıfat hali), *завтра* - yarın, *летом* - yazın vb.

1.4.3. Kiplik

Duygu ve düşüncelerimizi kurduğumuz cümlelerle ifade ederiz. Bir olay veya konu ile ilişkili fikirlerimizi anlatmak istediğimizde, kurduğumuz cümlelere seçtiğimiz kelimelerle anlam katıyoruz. Bu kelimeleri karşı tarafa aktardığımızda olaya düşünce ve

⁸² Aleksandr Vladimiroviç Bondarko, *Printsipy funktsionalnoy grammatiki i voprosı aspektologii*, 2-ye izdaniye, Moskva 2001, 77.

⁸³ Bondarko, 1971, 6.

bakış açımızı da katarak dile getiririz. Peki, bu nasıl ve neyin sayesinde yapılmaktadır? Bunlar kiplik yardımıyla yapılmaktadır.

Kiplik nedir? Türkçe dil bilgisi kitaplarında *kip* (İng. *mood, mode*) ve *kiplik* (İng. *modality*) (Rus. *модальность*) arasındaki bir ayrıma pek çok yer verilmemiştir.

Berke Vardar yönetiminde hazırlanmış *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*nde kiplik tanımı – konuşucuyla dinleyici arasındaki bildirişimin türüne göre tümcenin içerdiği yapının özelliği olarak belirtilmektedir.⁸⁴

Konuşucu ve dinleyici öznel tutumlarına dayalı olarak bir kiplik türü seçer. Ekler kiplik işlevleri bakımından konuşucunun öznel tutumlarını yansıtır.⁸⁵

Konuşucu, cümle kurduğunda olayla ilgili kendi tutumunu, beklentisini, şüphesini vb. kipliğin sayesinde ifade eder.

Rus dilinde işlevsel-semantic kategori olan kiplik, gerçekliğe karşı farklı ilişki türlerini ifade eder.⁸⁶ Kiplik, konuşmacı tarafından ifade edilen cümleye, konuşmacının, ifadenin içeriğine karşı tutumu, gerçekle bağlantılı olan durumu veya konuşmacının iletişimsel hedefi ile karakterize edilir.⁸⁷

Dil bilimciler, kipliği Rusçada geleneksel olarak iki türe ayırıyorlar: “объективная модальность” (obyektivnaya modalnost) - *objektif kiplik* ve “субъективная модальность” (subyektivnaya modalnost') - *subjektif kiplik*.

Objektif kiplik, söylenenlerin gerçeklikle ilişkisini yani gerçek veya gerçek dışı olup olmamasını gösterir. Bu işlevdeki kipliğin oluşturulmasının ana yolu kip kategorisidir.⁸⁸

Objektif kiplik ifadenin içeriğini gerçeklikle birleştirmektedir.

Subjektif kiplik (öznel kiplik), yani konuşmacının konuşulana karşı tutumu, objektif kipliğin aksine isteğe bağlı bir özelliktir.⁸⁹

⁸⁴ Vardar, 135.

⁸⁵ Ahmet Benzer, *Türkçede Zaman, Görünüş ve Kiplik*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2009, 112.

⁸⁶ LES (Elektronik sürüm)

⁸⁷ Rusgram.ru/ Modalnost, *Russkaya korpusnaya grammatika*.

⁸⁸ LES (Elektronik sürüm) <http://tapemark.narod.ru/les/>.

⁸⁹ LES (Elektronik sürüm) <http://tapemark.narod.ru/les/>.

Bu kipliği oluşturan değerler çok turlüdür. Sübjektif kipliğin anlam hacmi, objektif kipliğin anlam hacminden daha geniştir. şöyle ki, sübjektif kiplik duygusal ifadelerin yardımıyla vurgulama değerlerini içermektedir.

Kiplik sadece morfolojik (kipleri gösteren) yapılarla değil, ayrıca söz dizimsel ve sözcüksel araçlarla da ifade edilir. *Söz dizimsel* kiplik anlatı, olumlu, olumsuz, soru, ünlem vb. gibi farklı cümle türleriyle; *sözcüksel* kiplik ise *elbette, şüphesiz, muhtemelen, görünüşe göre* vb. kelimelerle ifade edilmektedir. şöyle ki sözcüksel kiplik cümlede konuşmacının değerlendirmesinde ifadenin güvenilirlik derecesini gösterir. Rusçada sözcüksel kiplik ayrıca istek, niyet ve olasılık anlamı olan fiillerle (*хотеть, намереваться, мочь, стремиться*), kısa biçim sıfatlarla (*должен, намерен, обязан, готов*), öznesiz yüklem kelimeleriyle de (*можно, нельзя, нужно, надо*) ifade edilmektedir.⁹⁰

---

⁹⁰ Bulanin, 138.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇAĞDAŞ RUS DİLİNDE GRAMER KATEGORİSİ OLAN GÖRÜNÜŞ

2.1. GÖRÜNÜŞ

Her bir dilin kullanımını onun gramer kurallarına dayanır ve her bir dil kendi kuralları dışına çıkmamaktadır. Bazen dillerde istisnalar olmasına rağmen bu istisnalar dildeki belli kuralları değiştirmemektedir. Dilin genel kuralları, o dilin kalıp özellikleri olarak kabul edilebilir. Dilin kuralları bir sistem altında birleşerek birçok unsurdan meydana gelmektedir. Bu unsurlar birbiriyle bağlantı teşkil ederek dilin katmanlarını oluşturmaktadır. Başlıca olarak dilin katmanları, onun dil bilgisini oluşturan fonetik (ses bilgisi), leksikoloji (sözcük bilimi), morfoloji (biçim bilgisi) ve sentakstır (söz dizimi). Dilin ses yapısını fonetik, kelime yapısını leksikoloji, konuşmanın önemli parçalarını ve onların gramer özelliklerini morfoloji, cümleleri ve kelimeleri bir cümle içinde birleştirmenin yollarını ise sentaks incelemektedir.

Morfoloji ve sentaks dilin gramer sistemini teşkil etmektedir. Morfolojini sentakstan ayıran özelliği birçok kategoriler sistemini oluşturmasıdır. Fiil bu kategoriler arasında hem anlamsal hem de işlevsel kullanım zorluğuyla önde gelen kategorilerdendir.

Rus dilinde fiil sisteminin kendine özgü kuralları vardır. Fiilin özgünlüğü, morfolojik karmaşıklığı ile belirlenmektedir. Bu karmaşıklığın başında fiilin görünüş kategorisi gelmektedir. Rus dilinde fiili kullanarak cümle kurduğumuz zaman, fiilin görünüş şekillerinden (bitmiş ve bitmemiş görünüş) birini seçmemiz gerekmektedir. Çünkü görünüş, konuşmacının bir eylemin gidişatını nasıl algıladığını açıklayan bir fiil kategorisidir. Görünüş seçimi, her bir konuşmacı için fiilin tüm zamanlarında kullanılması gereken zorunlu seçimdir. Bu da görünüş kategorisinin bir gramer kategorisi olduğunu göstermektedir.

Görünüşün gramer kategorisine ait edilmesini Bondarko ve Bulanin *Russkiy Glagol* çalışmasında aşağıdaki özellikleriyle açıklamaktadır:⁹¹

---

⁹¹ Aleksandr Vladimiroviç Bondarko, Lev Lvoviç Bulanin, *Russkiy glagol, Posobiye dlya studentov i učiteley*, Prosvşeniye, Leningrad 1967, 46–47.

- Görünüş kategorisi tüm fiil sözcüklerini kapsar. Her bir fiil bir şekilde görünüşe göre tanımlanmıştır;
- Tüm fiilleri kapsayarak iki üyeli*⁹² görünüş kategorisi doğal olarak soyut bir semantiğe sahiptir;
- Her görünüş biçiminin anlamı, herhangi bir sözcük grubunun, eylemin gerçekleşme tarzlarının (kılınışın) anlamlarının genelleştirilmesi değildir;
- Bitmiş ve bitmemiş görünüşün birbirine zıtlığı bir sözcük birimi (lexeme) içinde ve bir sözcüksel anlam içinde yer alabilir. Bu durum görünüş anlamlarının sözcüksel anlamlardan farklı bir düzlemde yer aldığını göstermektedir;
- Görünüş kategorisi sadece fiilleri değil aynı zamanda tüm fiil formlarını kapsar. (Emir kipi, sıfat-fiil, zarf-fiil vb.);
- Fiilin formları çoğunlukla görünüşe bağlantılı olup bir takım seri oluşturuyor: *применял-применил, применяй-примени, применявший-применивший*. Bu da görünüşün dizisel oluşunu (*парадигматичность вида*) vurgulamaktadır;
- Görünüş kategorisinin biçimsel ifadeleri morfolojik araçlara dayanmaktadır. Bunlardan başta geleni tamamlanmışlık ve tamamlanmamışlık yöntemidir.

Rusçada görünüş kategorisi pek çok araştırmacının ilgisini çekmiş ve onların araştırma konusu olmuştur. Görünüş kategorisi, Rus dil biliminde iki farklı yaklaşıma sahiptir (iki karşıt bakış açısı ortaya çıkmıştır). Şöyle ki görünüş kategorisi hangi gramer kategorisine ait edilmelidir: *sözcüklerin değiştiren kategori mi yoksa sözcük türeden bir kategori mi?* Yani görünüş fiillerinin çifti bir fiilin mi yahut iki farklı fiilin mi şeklidir? Bu tartışma sorusu araştırmacıların kendi arasında bölünmesine sebep olmuştur.

Herhangi bir görünüş çiftinin üyeleri aynı fiil formları olarak kabul edilmektedir.

Bu anlayışın temeli semantik ölçüttür: “*Bir görünüş çiftinin üyelerinin kelime anlamlarının kimliği, aynı fiil formlarının bir göstergesidir.*”⁹³

Diğer dil bilimciler ise görünüş çiftini oluşturan fiillerin aynı sözlük birimi olmadığını ve bu fiillerin her birinin kendi türeme sistemi olduğunu savunmaktadırlar.

⁹² Bitmiş ve bitmemiş görünüş

⁹³ Şvedova, 583.

Petruhina ve Paduçeva buna istinaden görünüş kategorisini *sözcükleri türeden* bir kategori olarak görmektedirler.⁹⁴ Yu. S. Maslov ve A. V. Bondarko ise bitmiş görünüş fiillerinin bitmemiş görünüş fiillerinden (*perfektivatsiya*) oluşumunu “sözcükleri türeden”, bitmemiş görünüş fiillerinin bitmiş görünüş fiillerinden (*imperfektivatsiya*) oluşumunu ise “sözcükleri değiştiren” olarak görmektedirler.⁹⁵

Örneğin *делать -сделать* çiftini farklı fiil olduğunu, *переписать- переписывать* çiftini ise aynı fiilin şekli olarak kabul edilmektedir.

Görünüş kategorisinin “ortak karakter özelliği hakkında”, yani hem “sözcükleri türeden” hem de “sözcükleri değiştiren” bir kategori olduğunu vurgulayan (kabul eden) Zaliznyak ve Pertsov gibi dil bilimci-aspektoluklar da vardır.

Pertsov, Rusça görünüş kategorisi için kesin bir yorumda ısrar etmenin verimsiz olduğunun kanaatindedir. Pertsov’a göre görünüş kategorisinde hem “sözcükleri türeden” hem de “sözcükleri değiştiren” kategorilerin taşıyıcı özellikleri vardır.⁹⁶

Zaliznyak’a göre görünüş türünün morfolojik yolla oluşumunda n ekler ve son ekler rol oynamaktadır. Son ek ve n ekler, kural olarak yeni kelimelerin oluşturulması için kullanılır, sözcüklerin çekimi için değildir. Bunun dışında Zaliznyak tek görünüş e sahip fiilleri örnek göstererek görünüş kategorisinin “sözcükleri değiştiren” bir kategori olduğunun kabul etmenin doğru olmadığı düşüncesindedir. Bununla birlikte bazı bitmemiş görünüş fiillerine, çeşitli n eklerin birleştirilmesi ile oluşturulan, başlangıç fiillerinin anlamlarını daha geniş detaylandıran bitmiş görünüş fiilleri ile karşılaştırarak: *рѣзать- отрѣзать, порѣзать, разрѣзать; рвать- порвѣть, разорвѣть, сорвѣть, оторвѣть* fiillerini örnek göstererek bu fiillerden hangilerinin başlangıç fiilin bitmiş görünüşü olduğuna henüz morfoloji çerçevesinde çözülmediğini yazmaktadır. Zaliznyak’a göre öte yandan bitmiş görünüş fiili için iki bitmemiş görünüş yakın anlamlı fiilleri örnek vererek ilk bakışta hangisinin tür çifti olduğuna karar vermekte zorlandığımızı söylemektedir:

⁹⁴ Yelena Vasilyevna Petruhina, *Aspektualniye kategorii glagola v russkom yazıke v sopostavlenii s eşskim, slovatskim, polskim i bolgarskim yazıkami*, MGU, Moskva 2000, 47; Paduçeva, 2010(a), 85;

⁹⁵ Yu. S. Maslov, *Voprosı grammatiki bolgarskogo literaturnogo yazıka*, Yayım Akademiya nauk SSSR, Moskva 1959,183; Bondarko, Bulanin, 1967, 48.

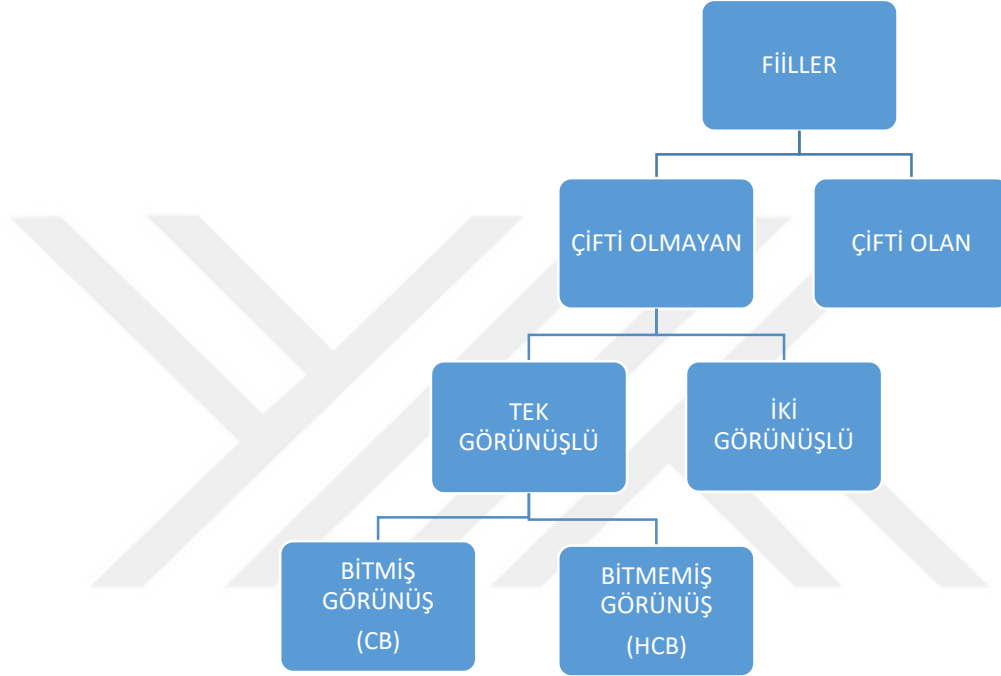
⁹⁶ Nikolay Viktorovi Pertsov, *Russkiy vid: slovoizmeneniye ili slovoobrazovaniye? / Tipologiya vida: problemi, poiski, reşeniya* (Materialı Mejdunarodniy naunoy konferentsii.16-19 seyntyabrya 1997, MGU im. M.V. Lomonosova) şkola ‘Yazıki russkoy kulturi’, Moskva 1998, 354-355.

есть <- *съесть* -> *съедасть*, *бить* <- *разбить* -> *разбивасть* vb.

O, bu gibi fiiller grubunu “*türler üçlüsü*” olarak adlandırmaktadır.⁹⁷

Görünüş kategorisinin hangi türe ait olması çağdaş aspektolojide bir önemi yoktur. Her iki şekilde de yaklaşımlara Aspektoloji bilimi olumlu bakmaktadır.

Fiillerin Görünüş Özellikleri

Şekil 2.1. Fiillerin Görünüş Özelliği

2.2. BİTMİŞ VE BİTMEMİŞ GÖRÜNÜŞ

Etrafımızda olan bitenleri *olay*, *süreç* ve *durum* olarak ayırabiliriz. Rus dili gramerinde yer alan fiiller için en önemlisi olaylar, süreçler ve durumlar arasındaki farkları ifade etmektir. Rus dili gramerinde *olayları* ifade etmeyi *bitmiş görünüş fiilleri*, *süreçleri* ve *durumları* ise *bitmemiş görünüş fiilleri* üstlenmiştir.

Görünüş – eylemin süresine, tekrarlanabilirliğine ve sonucuna bağlı olarak onun sınırını gösteren bir gramer kategorisidir. *Russkaya Grammatika 80* kitabında görünüş kategorisi, birbirine zıt iki dizi fiil biçiminden oluşan bir sistem olarak vurgulanmaktadır.

⁹⁷ Anna Andreyevna Zaliznyak, Aleksey Dmitriyeviç Şmelev, *Vvedeniye v russkuyu aspektologiyu*, Yazıki russkoy kulturi, Moskva 2000, 12.

Bir dizi fiiller sınırlı bir bütünsel eylemi ifade ettiği halde (bitmiş görünüş fiilleri), diğer fiiller sınırlı bütünsel eylem belirtisine sahip değildir (bitmemiş görünüş fiilleri).⁹⁸

Sözcüksel anlamı ne olursa olsun Rusçada her eylem iki şekilde temsil edilebilmektedir: ya bir iç sınıra ulaşmış olarak bitmiş görünüş ya da bu sınıra ulaşmamış olarak bitmemiş görünüş. **Bitmemiş görünüş (HCB)**, eylemin süresini, sıklığını, tamamlanmadığını, tekrarlandığını ve uzun sürdüğünü gösterdiği halde **bitmiş görünüş (CB)** eylemin zamanının sınırını, tek sefere mahsus olduğunu, bütünlüğünü ve sonucunu gösterir. Örneğin, “**Вчера я смотрел фильм**” / **Dün film izliyordum** – cümlesi, öznenin doğrudan doğruya meşgul olduğu ve eylemin sürecinin göstergesidir. Bu cümlede kullanılan fiil “**смотрел – izliyordum**”- eylemin zaman içinde akışını belirtmekte ve henüz bir sınıra ulaştığını göstermemektedir. Yani cümlede kullanılan fiille bir eylem gerçekleşmiş durumda ama bu eylemin sonuna kadar *bitmişliği*, *tamamlanmışlığı* malum olmamaktadır. Dolayısıyla bu cümlede bir eylemle ilgili süreç vurgulanmak istenmektedir. Lakin bu tarz açıklamaları bitmiş görünüş cümleleri için söyleyemeyiz. Örneğin, “**Вчера я посмотрел фильм**” / **Dün film izledim**. Bu cümlede kullanılan fiille, eylem başlamış, bir süre devam etmiş ve sonuçlanmış. Yani eylem belli bir sınıra ulaşmış, tamamlanmış ve bitmiştir.

Johanson, Türkçede görünüş değerlerinin ortaya çıkarılması için *-iyordu* ve *-di* birliklerinin belli işlevsel özellikleri uygun bir hareket noktası olduğunu belirtmektedir. Bu eklerin dikkat çekici bir derecede Rusçadaki bitmemiş ve bitmiş geçmiş zamanların karşısalsal değişimiyle örtüşen karşılıklı, çok yönlü değişim içinde kullanıldığına değinmektedir.⁹⁹

Rusçadaki bitmiş ve bitmemiş görünüş fiillerine yakın, İngiliz ve diğer Avrupa dillerinde olan *perfekt* ve *imperfekt*dir. Perfekt ve İmperfek’in görünüş biçimlerinden bazı farklılıkları vardır. Bu iki fiil formu bir zamanlar Rus dilinde var olmuş ama zamanla kaybolmuşlardır. Bu tarz fiillerin yerini bitmiş ve bitmemiş görünüş almıştır.

“**Perfect**” (Lat. *Perfectus* – bitmiş) geçmişte meydana gelen bir durumun sonucunun konuşma zamanına kadar korunmasını ifade eden fiilin formudur.

⁹⁸ Şvedova, 581.

⁹⁹ Johanson, 2016, 85.

Maslov'a göre sadece, anlamında iki zaman planını yani önceki ve sonraki planı birleştiren fiiller bitmiş (perfekt) fiiller olarak adlandırılabilir.¹⁰⁰

“**İmperfect**” (Lat. *Imperfectum* – bitmemiş) Hint-Avrupa ve diğer bazı dillerde fiilin *zamansal-görünüş* kategorisi olup, eylemin akışı veya tekrarı sırasında eylemin tamamlanma veya sona erme zamanını belirtmeden işlemini ve durumunu gösterir.¹⁰¹

Когда она вошла, я нисал. – O içeri girdiğinde ben *yazıyordum*. Örnekten görüldüğü gibi eylem (*нисал* – *yazıyordum*) geçmiş zamanda gerçekleşmiş ve o sırada devam etmektedir. Eylem bitmemiş bir durumu ifade etmektedir. Türkçede bu tarz cümle yapısına *Şimdiki zaman hikâyesi* formunda kullanılan *-yordu* ekiyle ifade ettiğimiz cümleleri ait edebiliriz. Bu ek, bir olayı anlattığımızda olayların meydana gelme sırasını belirtmek veya olayların meydana geldiği anı netleştirmek için kullanılır.

Rus dil bilimcileri Zaliznyak ve Şmelev'e göre görünüş kategorisi içinde yer alan bitmiş ve bitmemiş görünüşün her biri zaman içinde durumun belirli bir varlığını yansıtmaktadır.¹⁰²

Bitmiş ve bitmemiş görünüşün arasındaki işlevsel farklılık onların kendine ait anlamsal potansiyellerinin (varlığının) olmasından ileri gelmektedir. Bondarko'ya göre bitmiş ve bitmemiş görünüşlü fiillerin anlamsal içeriğindeki en temel fark, bitmiş görünüşün eylemin akış süresini değil bütünlüğünü ifade etmesidir; eylemin bütünlüğüne sahip olmayan bitmemiş görünüş ise eylemi bir süreç olarak ifade edebilmektedir. Bitmiş görünüşün genel göstergesi onun bölünmez bütünlüğüdür. Ama bu gösterge bitmemiş görünüş fiillerinde mevcut değildir. Bondarko'ya göre *bütünlük*– bitmiş görünüşün anlamsal içeriğinde baskın olarak düşünülmelidir.¹⁰³ Comrie'ye göre bitmişlik, aslında başlangıç, orta ve son ile tam bir durumu ifade etmektedir.¹⁰⁴

Bondarko ve Bulanin'e göre **eylemin bölünmez bütünlüğü** öncelikle eylemin *ayrı aşamalara bölünmenin* mümkün olmadığı olarak anlaşılmalıdır.¹⁰⁵ Bu sebeple anlam

¹⁰⁰ Maslov, 2004, 50.

¹⁰¹ Maslov, 2004, 499.

¹⁰² Zaliznyak ve Şmelev, 2000, 18.

¹⁰³ Bondarko, 1971, 17.

¹⁰⁴ Comrie, 18.

¹⁰⁵ Bondarko ve Bulanin, 1967, 31.

özelliğine (semantik anlamına) göre bitmiş görünüş master fiilleri *начинаю, продолжаю, кончаю* gibi fiillerle kullanılması mümkün değildir.¹⁰⁶

BİTMİŞLİK ve BİTMEMİŞLİK ARASINDA FARKLAR

<i>Bitmişlik</i>	<i>Bitmemişlik</i>
<i>Ani</i>	<i>Sürekli</i>
<i>Anlık</i>	<i>Alışkanlık</i>
<i>Devamsız</i>	<i>Devamlı</i>
<i>Sınırlı</i>	<i>Sınırsız</i>
<i>Tamamlanmış</i>	<i>Tamamlanmamış</i>

Şekil 2.2. Bitmişlik ve Bitmemişlik Farkı

Rus dili gramerinde fiillerin önde gelen kategorisi olarak görünüş kategorisinden sıfat fiillerinin, zarf fiillerinin, fiillerde çatının, gelecek zamanın, emir kipinin, masterın vb. oluşumu büyük ölçüde bağlıdır. Görünüş kategorisi fiilleri aynı zamanda sözdizimi uyumluluğunu, cümlelerin ve tüm metinlerin yapımını etkilemektedir.¹⁰⁷

Bitmiş ve bitmemiş görünüş fiillerinin cümlede kullanımı görünüş kategorisinin gramer kurallarına dayanmakta ve günlük konuşmada aktif olarak kullanılmaktadır.

Bazı belirli durumlarda bitmemiş görünüş fiil kullanılması gramer kurallarına göre zorunludur. Bu duruma örnek olarak “emir kipinin olumsuz halini” gösterebiliriz. Örneğin günlük hayatta veya edebi eserlerde *He позвони мне!* tarzında bir cümle kullanılmaz. Anlatılmak istenenin doğru biçimi *He звони мне!* dir.

Zaliznyak ve Şmelev’e göre *görünüş çifti* – ikame işlemine katılabilen bir çift fiillerdir.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Peşkovskiy, 108.

¹⁰⁷ M. A. Şelyakin, *Funksionalnaya grammatika russkogo yazıkı*, İzdatelstvo Russkiy yazıkı, Moskva 2001, 74.

¹⁰⁸ Anna Andreyevna Zaliznyak, Aleksey Dmitriyeviç Şmelev, *Leksii po russkoy aspektologii*, Verlag Otto Sagner, München 1997, 38.

2.3. FİİLLERDE GÖRÜNÜŞ ÇİFTİ

Görünüş çiftleri, görünüş kategorisinin temelini oluşturmaktadır. Görünüş kategorisi, Rus dilinde yer alan tüm fiilleri kapsar ancak tüm fiiller görünüş çiftlerini oluşturmamaktadır. Peki, *görünüş çifti nedir?* Görünüş çifti- kelime anlamı farklı olmayan iki fiilin, bitmiş ve bitmemiş görünüş fiili olarak bir arada eşleşmesidir. Başka ifadeyle görünüş çiftleri sözcük anlamı aynı olan lakin görünüş özellikleri birbirine zıt olan çiftlerdir.

Fiillerin görünüş çifti oluşturabilmesi, onların sözcüksel anlamlarına bağlıdır.¹⁰⁹ İki karşıt görünüşlerin oluşumları arasında sözlüksel anlamda bir farklılık yoksa tamamen görünüş çifti ortaya çıkar: *дать-давать, проделать-проделывать* vb.¹¹⁰ Rus dilindeki aynı eylemi ifade eden fiiller, fiilin görünüş çiftini oluşturmaktadır. Yani çift oluşturan fiiller sadece dilbilgisel semantik açıdan farklılık göstermekte ve aynı zamanda eş anlamlıdırlar. Petruhina'ya göre bitmiş ve bitmemiş fiillerin çiftlerini belirlerken birbiriyle ilişkili üç faktör dikkate alınır: fiillerin anlam, biçim ve işlevsel bağlantıları.¹¹¹ Görünüş çifti, sözcüksel olarak özdeş tamamlanmış ve tamamlanmamış fiillerden oluşan aynı zamanda dilbilgisel anlamda farklılık gösteren fiillerdir: *делать — сделать, переписать — переписывать*. Fiilleri çiftler halinde birleştirmek görünüşün kategorik özelliğidir.¹¹²

Görünüş çiftlerinin semantik (anlamsal) uzlaşması fiillerin eşleşmesi için gerekli bir koşuldur. Eğer herhangi bir fiil çiftinin oluşumu *aynı anlama* sahip değilse, o zaman fiillerin birbiri ile tüm semantik yakınlığı olsa bile bir çift oluşturmaz.¹¹³

Örneğin *смотреть* ve *осмотреть*, *писать* ve *описать* fiilleri birbirinin çifti olarak kabul edilmez. Her ne kadar bu fiiller bir çift gibi gözükse de anlam olarak farklı manalara sahiptirler. *Смотреть* - 'bakmak, seyretmek, izlemek' anlamına gelir, *осмотреть* - 'muayene etmek, gözden geçirmek, gezip görmek'; *Писать* - 'yazmak', *описать* - 'tasvir etmek, betimlemek, tarif etmek, tanımlamak' anlamına gelir. Bu

¹⁰⁹ Şvedova, 582.

¹¹⁰ Maslov, 2004, 498.

¹¹¹ Petruhina, 2009, 45.

¹¹² Şvedova, 581.

¹¹³ Nikolay Maksimoviç Şanskiy, Aleksandr Nikolayeviç Tihonov, Andrey Valentinoviç Filippov, Svetlana İvanovna Nebikova, Dmitriy İvanoviç İzarenkov, *Sovremennyy russkiy literaturniy yazık*, Pod. red. N. M. Şanskogo. -2. İzd., Prosveşeniye, Leningrad 1988, 375.

fiillerdeki ön ekler onların görünüş farklılığını değil, fiillere kattıkları anlam değerlerini göstermektedir. Yani fiillerdeki ön ekler, kullanıldığı fiilin bitmiş veya bitmemiş görünüş çiftini oluşturuyor anlamına gelmez. Örneğin работать - **про**работать / купить - **за**купить / звонить - **на**званивать vb. fiiller de bir çift oluşturmaz. Bu ön ekler kendi zaman değerlerini burada göstermekte ve korumaktadır. Aşağıdaki örnekleri inceleyelim:

- ✓ Мама **про**работала на фабрике больше тридцати лет.

Annem fabrikada otuz yıldan fazla çalıştı.

Про=> **ön eki bu fiilde** eylemin belli bir süre içinde yapıldığını ifade eder.

- ✓ Надо **за**купить все необходимые продукты для экскурсии.

Tur için gerekli tüm ürünleri önceden satın almak gerekiyor.

За=> **ön eki bu fiilde** işin daha önceden tamamlanmasına işaret eder.

- ✓ Я **на**званивала вам целый день, а вы не отвечали.

Bütün gün sürekli sizi arıyordum, siz ise cevap vermiyordunuz.

На=> **ön eki bu fiilde** eylemin sürekli, uzun süreli yerine getirilmesini, yapılmasını ifade eder.

Zaliznyak ve Şmelev, Rus dili görünüş sisteminin yapısına ilişkin önemli bir açıklamada bulunmuşlar. Yazarlara göre bitmiş görünüş fiilleri her zaman *olayları*, bitmemiş görünüş fiilleri ise *durumları* (*умирает* от нетерпения, *хворает*, чего-то *ждет*), *süreçleri* (*купит*, *беседует* с приятелем, долго *пишет* письмо) ve *olayları* (внезапно *понимает*, каждый день *приходит*) ifade etmektedir.¹¹⁴

Geleneksel olarak fiillerde görünüş çiftini oluşturmada “Maslov’un ölçütleri” (Rus. *Критерий Маслова*) temel alınmaktadır.

Rusçada yer alan fiillerin bitmiş ve bitmemiş görünüş korelasyonunu (bağıntı) belirlemek için *Maslov’un ölçütleri* yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. *Çağdaş Rus Edebi Dilinde Fiilin Görünüşü ve Sözcüksel Anlamı* makalesinde Maslov, anlam bilimsel olarak eşleştirilmiş ve eşleştirilmemiş fiilleri birbirinden ayırt edilmesi konusunu

¹¹⁴ Zaliznyak ve Şmelev, 2000, 36.

gündeme getirmekteydi. Maslov, çift oluşturan ve çift oluşturmayan fiillerin anlamlarının ayırt edilmesi için bu fiiller arasında yeni ölçütler bulunmasını ileri sürmekteydi. Yazar, görünüş çiftlerinden birinin mutlaka bir diğeriyle değiştirilebileceği bir pozisyon bulunması gerektiği kanaatindeydi ve çağdaş Rus dilinde böyle bir durumun var olduğunu belirterek bu durumun *tarihsel şimdiki zaman* (Rus. *историческое настоящее*, Lat. *praesens historicum*)¹¹⁵ olduğunu belirtmiştir. Maslov'un ölçütü, geçmiş zaman bitmiş görünüşte kullanılan bir fiilin şimdiki zaman bitmemiş görünüş fiiline dönüştürülerek anlatılması idi. Yani anlatı zamanı bir kontekste yer alan geçmiş zaman bitmiş görünüş fiili rahatlıkla şimdiki zaman bitmemiş görünüş fiiliyle değiştirilirse o zaman bu fiiller kendi aralarında bir görünüş çifti oluşturmaktadır. Bu durumda fiilin sözlük anlamı ilke olarak en ufak bir değişikliğe tabi tutulmamalıdır. Bu da Maslov'a göre iki fiilin gerçek eşleşmesinin yani çift oluşturmalarının güvenilir göstergesidir.¹¹⁶

Örneğin,

- Он *открыл* дверь дома, *вошёл* в дом и *увидел* его (сов. вид).
O, evin kapısını *açtı*, eve *girdi* ve onu *gördü* (*bitmiş görünüş*).
- Он *открывает* дверь дома, *входит* в дом и *видит* его (несов. вид).
Evin kapısını *açıyor*, eve *giriyor* ve onu *görüyor* (*bitmemiş görünüş*).

Yukarıda verilmiş olan örnek cümleler, fiillerin görünüş çiftleri oluşturduğunu göstermektedir:

- открыть (сов. вид) — открывать (несов. вид) = *açmak*
- войти (сов. вид) — входить (несов. вид) = *içeri girmek*
- увидеть (сов. вид) — видеть (несов. вид) = *görmek*

¹¹⁵ Geçmişte meydana gelen olayları tarif ederken şimdiki zamanın (Rusçada şimdiki zaman bitmemiş görünüş fiilidir) kullanılması. Kural olarak, geçmiş zamanın yerine tarihsel şimdiki zamanı kullanmak anlatıya canlandırma etkisi verir, tarif edilen olayların netlik derecesini artırır, konuşmacı geçmişini canlandırır ve yaşanmış olayları gözler önüne serer.

¹¹⁶ Yuriy Sergeyeviç Maslov, Vid i leksiçeskoye znaçeniye glagola v sovremennom russkom literaturnom yazıke, İzvestiya AN SSSR. Otdeleniye literaturı i yazıka, 1948, T.7, vıp. 4, 303–316.

2.3.1. Görünüş Çiftinin Oluşumu

İlk bakışta Rusçadaki görünüş kategorisinin ölçü birimi görünüş çifti olarak gözükmemektedir. Sözcük anlamı aynı olan iki fiil bir arada birleşerek görünüş çifti oluşturmaktadır. Görünüş çiftinin oluşumunun tek bir ifade şekli yoktur. Görünüş kategorisini ifade etme yolunun kendine özgü göstergesi vardır. Bunlar; ön ekler, son ekler, kelime vurgusunun yerinin değişimi, bazen de harf değişimi vb. ile meydana gelmektedir.

Rusçada fiillerin görünüşe göre değişim göstergesi aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 2.1. Görünüş Fiillerinin Değişim Göstergesi

GÖSTERGE	BİTMEMİŞ GÖRÜNÜŞ НСВ	BİTMİŞ GÖRÜNÜŞ СВ
Ön eklerle	Рисовать Готовить Думать Пить Знать Читать Будить Ломать	Нарисовать Приготовить Подумать Выпить Узнать Прочитать Разбудить Сломать
Ek değişimiyle	Отдыхать Заказывать Открывать Уставать Изучать Объяснять Сгорать	Отдохнуть Заказать Открыть Устать Изучить Объяснить Сгореть
Fiil kökünde harf değişimi	Уми <u>р</u> ать Встреча <u>т</u> ь Пони <u>м</u> ать Достига <u>т</u> ь	Умер <u>е</u> ть Встрети <u>т</u> ь Поня <u>т</u> ь Достигну <u>т</u> ь

Vurgunun değişimi	Разре́зать Засы́пать Отре́зать Рассы́пать	Разреза́ть Засыпа́ть Отреза́ть Рассыпа́ть
Farklı kökler	Класть Искать Ловить Брать Говорить Возвращать Возвращаться Бить Ложиться Садиться Становиться Лопаться	Положить Найти Поймать Взять Сказать Вернуть Вернуться Ударить Лечь Сесть Стать Лопнуть

Çağdaş Rusçada mevcut olan tüm görünüş korelasyonları bileşen sayısı açısından bakıldığında, iki üyeli (*двучленные*) ve çok üyeli (*многочленные*) olarak ayrılmaktadırlar: bunlardan %95'i iki üyeli, %5'i ise çok üyeli korelasyonları teşkil etmektedir. Çok üyeli korelasyonlarda görünüşün bu veya diğer şekli (bitmiş veya bitmemiş) zıt görünüşün iki nadiren üç şekline karşılık gelmektedir.¹¹⁷

приготовить – *готовить, приготавливать, приготавливать (ужин)*;

накопить – *накоплять, накапливать (деньги)*;

гладить – *выглаживать, поглаживать (брюки)*;

мыть – *вымыть, помыть (пол)*.

¹¹⁷ Aleksandr Nikolayeviç Tihonov, Vidoviye korrelyatsii v sovremennom russkom yazıke, İstitut russkogo yazıka RAN, Voprosı Slavyanskogo Yazıkoznaniya, Vıpusk 1, İzdatelstvo Akademii Nauk SSSR, Moskva 1954, 474.

Görünüş çiftlerinde evre değerleri belirlenebilmektedir ve tüm görünüş çiftleri aşağıdaki faz değerlerinin ifade edildiği gruplara ayrılmaktadır:¹¹⁸

- **начинательно - процессное / başlangıç - süreçsel:** *занеть – неть* (şarkı söylemeye başlamak - şarkı söylemek), *вскипеть - кипеть* (kaunamağa başlamak- kaunamak), *расположиться (на берегу озера)- располагаться (на берегу озера)* (yerleşmek)(göl kıyısında);
- **процессно - завершительное / süreçsel - tamamlanmışlık:** *петь-спеть* (şarkı söylemek - şarkı söyleyip bitirmek), *петь - донеть* (şarkı söylemek - şarkıyı sonuna kadar söylemek) , *располагаться (на ночлег) – расположиться (на начлег)* (yerleşmek, gecelemek - yerleşmek, gecelemek (yerleşme işini bitirmiş olamk, tamamlanmış eylem));
- **множественно - однократное / yinelemeli - anlık:** *прыгать – прыгнуть* (birkaç kez atlamak - bir kere atlamak), *повторять - повторить* (birkaç kez tekrar etmek – bir kere tekrar etmek), *навещать - навестить* (birkaç kez ziyaret etmek – bir kere ziyaret etmek).

Avilova, görünüş çiftinin oluşumunu fiilin semantik anlamı ile yakından ilgili olduğunu belirtmektedir. Bazı fiillerin belirli özellikleri bu fiillerin görünüş çifti oluşturmasına izin vermediğini ve aspektolojide bu tür fiiller genellikle "kökleri eylemin sınırını vurgulamayan fiiller" olarak adlandırılmaktadır. Yazara göre bu fiillerin semantik anlamı, onlar tarafından ifade edilen eylemin içsel-somutsal sınırının ulaşımına engel olmakta ve bu tarz fiillere *находиться, стоять, сидеть, лежать, жить, быть, житьствовать, болеть, грустить* vb. örnek olarak göstermektedir. Bu fiillerin bazıları eylemin akış tarzını; *başlangıç bir eylemi-* заболеть, загрустить; *sınırlayıcı bir eylemi* поболеть, полежать, пожить; *sonlanmış bir eylemi* отгрустить, отговорить vb. göstermektedir ve ön ek almakla bir görünüş çifti oluşturmamaktadır. Gene yazara göre diğer fiillerin semantik anlamı, ifade ettikleri eylemin içsel-somutsal sınırına ulaştığını göstererek (bu fiiller Rusçada çoğunluk teşkil etmektedir) görünüş çifti oluştura

¹¹⁸ Yelena Yakovlevna Titarenko, Vidovaya parnost russkogo glagola (teoretiçeskiy i metodiçeskiy aspekt), Razdel 1, Lingovometodiçeskiye osnovı opisaniya i izuçeniya RKİ, / Uçeniye zapiski Tavriçeskogo naç. Un-ta im. V. İ. Vernadskogo: Filol. nauki.- Simferopol 2004, -T. 16 (55) №1, 2004, s.48. (O. M. Sokolov, *Osnovi implitsitnoy morfologii russkogo yazıka*, RUDN, Moskva 1997'den naklen).

bilmektedir. Bu fiiller Rusçada “kökleri eylemin sınırı vurgulayan fiiller” olarak adlandırılmaktadır.¹¹⁹

2.3.1.1. Bitmemiş Görünüş Fiillerinden Bitmiş Görünüş Fiillerinin Oluşumu

Bu oluşum “Perfektivatsiya” (Lat. *Perfectum* – bitmiş) olarak adlandırılmaktadır.

- 1) **на-, с-, со-, про-, по-, о-, об-, у-, при-, вы-,** vb. ön ekleri bitmemiş görünüş fiillerine birleştirilerek bitmiş görünüş fiilleri oluşmaktadır:

Писать - написать, рисовать - нарисовать, делать - сделать, шить - сшить, петь - спеть, играть - сыграть, мочь - смочь, читать - прочитать, слушать - послушать, звонить - позвонить, думать - подумать, знать - узнать, видеть - увидеть, готовить - приготовить, учить - выучить;

! **Покупать-купить** istisna teşkil etmektedir. “Покупать” bitmemiş görünüş, “купить” bitmiş görünüş fiilidir.

- 3) Bitmemiş görünüş fiillerinin *son eklerin değişimiyle* bitmiş görünüş fiilleri oluşur: **-ну-, -н-,** vb. yardımcı ile:

Исчезать - исчезнуть, бросать - бросить, изучать - изучить, повторять - повторить, понимать - понять, погибать - погибнуть, толкать - толкнуть, колоть - кольнуть, застегивать - застегнуть;

- 4) Hem vurgunun değişimi hem de harf değişimi ile oluşturulanlar: *выбега́ть – выбежа́ть;*

- 5) Ön ek-son ek yardımcıyla oluşan fiiller: *роня́ть - уронить, веша́ть - повесить.*

2.3.1.2. Bitmiş Görünüş Fiillerinden Bitmemiş Görünüş Fiillerinin Oluşumu

Bitmiş görünüş fiillerinden bitmemiş görünüş fiillerinin oluşumu ‘имперфективация’ (imperfektivatsiya) (Lat. *Imperfectum* – bitmemiş) olarak adlandırılmaktadır.

¹¹⁹ Natalya Sergeevna Avilova, Spornıye voprosı teorii vida v sovetskom yazıkoznaniı // Russkiy yazık za rubejom, № 4,1975, 57.

- 1) Bitmiş görünüş fiillerinden bitmemiş görünüş fiilleri **-ыва-, -ива-, -ва-, -а-, -я-** son eklerinin yoluyla oluşur:

записать – записы́вать, застроить – застра́ивать, отдать – отдава́ть, подрасти – подраста́ть, разделить – разделя́ть, решить – реша́ть, дать – дава́ть, влезть – влезáть;

- 2) Bitmemiş görünüş fiilleri bitmiş görünüş fiillerinden sadece son ek değil gövdede harf değişimi, genellikle ek değişimi ile oluşabilir: *смять – смина́ть, выбрать – выбира́ть, лечь – ложиться, отодрать – отдира́ть, расколоть – раскалы́вать;*

- 3) Vurgu değişimi ile: *отрѐзать – отрѐзáть, насы́пать – насыпáть, разрѐзать – разрѐзáть, рассу́пать – рассу́пáть ;*

- 4) Aynı zamanda fiilin görünüş çiftleri farklı kelimelerden oluşabilir. Bu tarz çiftler “suppletive” “değişik biçim” olarak adlandırılmaktadır. **Suppletive fiil çifti-** farklı köklerden oluşan fiil çiftidir. Bu grupta yer alan fiiller özel bir şekilde davranıp herhangi bir kurala uymayanlardır. Bu fiillerin bitmiş ve bitmemiş görünüşleri birbirine asla benzememektedir: *говорить – сказа́ть, брать – взять, класть – положи́ть, искать – най́ти. Aynı zamanda buraya прийт́и – приходи́ть, ловить – пойма́ть gibi fiilleri de örnek gösterebiliriz.*

Yukarıda değinildiği gibi görünüş çiftinin oluşumu son ek ve ön eklerle ifade edilir. Bir ön ekli görünüş çifti oluşturmak için kullanılan ön ek başka fiillerde de ön ek olarak kullanılabilir.

2.4. GÖRÜNÜŞÜN ÖZEL ANLAMLARI

XX. yüzyılın yarısında Rus dilindeki görünüş kategorisinin araştırılmasına en önemli katkı, “görünüş kategorisinin bitmiş ve bitmemiş özel anlamlarını içeren sistemi” A. Mazon tarafından yapılmıştır.

Her iki görünüş, ister bitmiş isterse de bitmemiş görünüş, kullanıldıkları cümlelerde özel anlamlara sahip olmaktadır. Şöyle ki belirli bir kontekste bitmiş veya bitmemiş görünüş fiilleriyle ifade edilen anlamlar, görünüş kategorisinin özel anlamlarıdır. Bu özel anlamlar bitmiş ve bitmemiş görünüş fiillerinin diğer aspektual değerlerle birleşiminin

sonucunda meydana gelmektedir. Petruhina'ya göre görünüşün özel anlamları arasında, ana ve çevresel (pereferik) olanları vardır. Bağlama (kontekste) az bağlı kalarak daha sıklıkla kullanılan ana anlamların aksine çevresel (pereferik) anlamlar ana anlamlardan türetilerek daha az kullanılmaktadırlar.¹²⁰ Zaliznyak ve Şmelev'e göre fiilin bitmiş veya bitmemiş görünüş anlamının dışında burada fiillerin kelime anlamı; birkaç gramer anlamı- zaman ve kip; farklı türden zamansal ve zarf niteliği taşıyan kelimeler, belirleyiciler yer almaktadır. Bu belirleyicilerin semantik anlamı, bitmiş ve bitmemiş görünüşün semantik anlamıyla o kadar sıkı iletişindedir ki bunları birbirinden ayırmak mümkün değildir.¹²¹ Bitmiş ve bitmemiş görünüşün özel anlamlarını aşağıdaki paragraflarda detaylı bir şekilde bakalım.

2.4.1. Bitmiş Görünüşün Özel Anlamları

Russkaya Grammatika 80 kitabı bitmiş görünüşün **en önemli anlamını**, *Belirli-gerçek* anlamın olduğunu ve diğer anlamlarının ise ondan türemiş olduğunu vurgulamaktadır.¹²²

Aşağıda verilmiş olan bitmiş görünüşün özel anlamları Bondarko ve Bulanin, Zaliznyak ve Şmelev, Remçukova, Petruhina'nın çalışmaları göz önünde bulundurularak verilmektedir.¹²³

2.4.1.1. Belirli-Gerçek Anlamı (Rus. конкретно-фактическое значение)

Bitmiş görünüşün en temel anlamlarından başta geleni *Belirli-gerçek* anlamdır. Bondarko'ya göre, bu anlam tek belirli bir gerçeği ifade ederek bitmiş görünüşün tüm fiil formlarında görmek mümkündür.¹²⁴ Zaliznyak ve Şmelev' e göre ise belirli-gerçek anlamda kullanılan bitmiş görünüş fiili, geçmiş zamanda gerçekleşen ve gelecek zamanda ise beklenen tek bir olayı ifade eder.¹²⁵

¹²⁰ Petruhina, 2009, 64.

¹²¹ Zaliznyak ve Şmelev, 2000, 18.

¹²² Şvedova, 606.

¹²³ Bondarko ve Bulanin, 1967, 52-54; Zaliznyak ve Şmelev, 2000, 19-21; Remçukova, 2007, 50; Petruhina, 2009, 64-66;

¹²⁴ Bondarko ve Bulanin, 52.

¹²⁵ Zaliznyak ve Şmelev, 2000, 19.

Örneğin:

- Иван уехал за границу, поступил в университет через год он вернётся и женится на Марии. (*Zaliznyak'tan örnek*)
- *İvan yurtdışına gitti, üniversite kazandı ve bir yıl sonra geri dönecek ve Maria ile evlenecek.*

Petruhina'ya göre ise bu anlam durum değişikliğine yol açmış bir gerçeği, tek bir olayı ifade eder.¹²⁶

Örneğin:

- На день рождения брату подарят щенка.
Kardeşime doğum gününde bir köpek yavrusu hediye edecekler.
- Мы прочитали об этом в газете и сразу же приехали к вам;
(Petruhina'dan örnek)
Bu konuyu gazetede okuduk ve hemen size geldik.

2.4.1.2. Görsel-Örnek Anlamı (Rus. наглядно-примерное значение)

Bitmiş görünüşün ikinci anlamı olan *Görsel-örnek* anlamı Bondarko'ya göre tekrarlanan rutin eylemlerinden biri diğer benzer eylemlerin net bir resmini verir.¹²⁷

Örneğin:

- Вот так всегда с Крыловым: перевернёт все верх ногами, расставит по-своему, раздразит, и пошла схватка...
Krılov için her zaman durum budur: her şeyi baş aşağı edecek, kendince yerleştirecek, kızdıracak ve kavga başlayacak...

Zaliznyak'a göre ise bu tarz cümleler mutlaka açık bir tekrarlanabilirlik göstergesi içermelidir. Bu cümlelerde *бывает так (böyle olur), у него такая привычка (böyle bir alışkanlığı var)* gibi birleşmeler yer almaktadır.¹²⁸

¹²⁶ Petruhina, 2009, 64.

¹²⁷ Bondarko ve Bulanin, 53.

¹²⁸ Zaliznyak ve Şmelev, 2000, 19.

Örneğin:

- У него такая привычка – как вернётся с работы, сразу **откроет** окно.
Böyle bir alışkanlığı var- işten döndüğü anda, hemen pencereyi açacak.
- Иногда весной бывает так: **налетит** буря, **погуляет** часа два-три и также неожиданно **затихнет**, как началась.¹²⁹
Bazen ilkbaharda böyle olur: bir fırtına çıkar, etkisi iki veya üç saat sürer ve aynı zamanda aniden başladığı gibi azalır.

2.4.1.3. Potansiyel Olasılık veya İmkânsızlık Anlamı (Rus. потенциальное значение)

Metinde bir gerçeğin gerçekleşmesinin potansiyel olasılığı veya imkânsızlığı ifade edilir. Burada; *olasılık, yetenek, hazır olma ve zorunluluk* gibi potansiyel ve diğer değerlerden bahsedilebilir. Bu tarz cümlelerde kullanılan *fiilin yerine, может / не может (olabilir / olmayabilir), можно / нельзя (olur / olmaz)* veya bu kelimelerin mastarla kullanılması mümkündür.¹³⁰

Örneğin:

- Женщины! женщины! Кто их поймёт? (**может понять**)
(Лермонтов. Княжна Мери)
Kadınlar! Kadınlar! Onları kim anlar? (anlayabilir)
- Вот уж некупой – последнюю рубашку отдаст (**готов отдать**)
(Л.Толстой. Два гусара)
İşte hiç de cimri değil ki, ağızındaki son lokmayı bile verir (vermeye hazır).

Zaliznyak ve Şmelev'e göre eğer potansiyel değer taşıyan bitmiş görünüş cümlelerine kalıplaşmış ifadeleri dâhil etmezsek, bu cümleler entelektüel ve fiziksel çaba anlamı taşıyan fiillerle sınırlı kalır... Örneğin *Ему не решить эту задачу* (Bu sorun ona göre değil / Bu sorunu çözemez) veya *Он решит любую задачу* (O her sorunu / problemi çözecek) cümlelerinde potansiyel değer olduğu halde *Он решит эту задачу* (O bu

¹²⁹ Bondarko, 1971, 23.

¹³⁰ Bondarko, 1971, 23.

sorunu çözecek) cümlesinde ise bağlamsal desteğin olmadığı sadece gelecekle ilgili bir ifade verilmiştir.¹³¹

Petruhina'ya göre ise bitmiş görünüş fiili, eyleme karşı yetenekli veya yeteneksiz olduğunu ifade eder.¹³²

Örneğin:

- Чемодан такой тяжелый, что его **не поднять**.

Bavul o kadar ağır ki kaldırılamıyor.

- Он такой забавный, любого **рассмешит**.

O, o kadar komik ki herkesi güldürür.

2.4.1.4. Toplam Sayı Anlamı (Rus. суммарное значение)

Bitmiş görünüş fiilinde eylemin çokluk sınırını 'sözcük göstergesi' belirlemektedir (два раза, трижды, несколько раз) vb.¹³³

Örneğin:

- Равняясь с ними, Алексей **мигнул раз пять** подряд. (Шолохов. Тихий Дон)

Onlarla bir hizaya gelerek, Aleksey art arda beş kez göz kırptı.

- Я докажу, что это случайность, **сто раз рассчитаю** и докажу, что танки могут все. (Симинев. Парень из нашего города)

Bunun bir rastlantı olduğunu kanıtlayacağım, yüz kere hesaplayacağım ve tankların her şeyi yapabileceğini kanıtlayacağım.

Bu tarz cümlelerde bitmiş görünüş fiili tekbir olayı göstererek sadece olayın "çoklu sayıda olduğunu" ortaya koymaktadır.¹³⁴ Petruhina'ya göre ise birden fazla eylem bir bütün olarak sunulmaktadır.¹³⁵

¹³¹ Zaliznyak ve Şmelev, 2000, 20.

¹³² Petruhina, 2009, 64.

¹³³ Bondarko, 1971, 24.

¹³⁴ Zaliznyak ve Şmelev, 2000, 20.

¹³⁵ Petruhina, 2009, 64.

Örneğin:

- Он **три раза** постучал в дверь.

Üç kez kapıyı çaldı.

- **Семь раз** пример, **один раз** отрежь.

Yedi kez ölç, bir kez kes. (Kelimesi kelimesine çeviri)

[Bin ölçüp bir biçmeli.]

Remçukova'ya göre bitmiş görünüş 'toplam sayı' anlamı, bitmemiş görünüş 'sınırlı sayı' anlamı ile eş anlamlı gibi gözükebilir. Lakin burada şunu unutmamak gerekiyor ki her bir görünüş kendine has özellikleri taşımaktadır.¹³⁶ Kıyaslayalım:

Tablo 2.2. Bitmiş Görünüşün Toplam Sayı Anlamı

НСВ (Bitmemiş görünüş)	СВ (Bitmiş görünüş)
<p><i>Я перечитывал записку три раза, тянул время и совершенно не знал, что мне делать.</i></p> <p>Notu üç kez tekrar tekrar okuyordum, oyalanıyordum ve kesinlikle ne yapacağımı bilmiyordum.</p> <p><i>Bitmemiş görünüş fiili süreci aktarır.</i></p>	<p><i>Я перечитал записку три раза, чтобы хорошо запомнить цифры, которые в ней указаны.</i></p> <p>İçinde belirtilen sayıları iyi hatırlamak için notu üç kez tekrar tekrar okudum.</p> <p><i>Bitmiş görünüş fiili nihayi sonucun bilgisini aktarır.</i></p>

¹³⁶ Remçukova, 2007, 50.

2.4.1.5. Şarhı (Rus. условное) ve Koşullu-Varsayımsal (Rus. условногипотетическое) Anlamlar

Zaliznyak ve Şmelev tarafından belirlenmiştir.¹³⁷

Örneğin:

- Приди я минутой позже, его бы уже не спасти.
Bir dakika geç gelseydim, onu kurtaramazdım.
- Ну ладно, выполнил вашу просьбу, а дальше что?
Pekâlâ, isteğinizi yerine getirdim, peki sonra ne?

Paduçeva, bitmiş fiillerin genel özelliklerini şu şekilde vermektedir:¹³⁸

Bitmiş fiillerin genel özellikleri:

- ❖ Basit bir gelecek zaman formuna sahiptir (*напишу*) (*yazacağım*);
- ❖ Şimdiki zamanda tek bir eylem anlamında kullanılamazlar (şimdiki zamanda kullanılmamaktadır);
- ❖ Evre fiilleri ile kullanılmamaktadır (**начал написать*) (** yazmaya başladı*);
- ❖ Zaman aralığına dâhil edilen göstergeleri ile bitlikte kullanılmamaktadır. *Когда я пришел, Вася написал письмо-* *Geldiğimde, Vasya mektubu yazdı (bitirdi).* (Eve varmam, mektubun yazılmasının öncesinde veya sonrasında olduğu anlaşılabilir ancak mektubu yazarken değil).
- ❖ Devam eden, uzun süren süre göstergeleri ile kombine edilemezler (*написал за полчаса* – *yarım saatte yazdım* cümlesinde *за полчаса-* *yarım saatte* eylemin uzun süresini değil tamamlanma süresini belirtmektedir).
- ❖ Alışkanlık ve tekrarlanabilen göstergelerle birlikte kullanılmamaktadır (**часто зашел*) (**sıkça geldi*). *Три раза поцеловал (üç kez öptü)* cümlesinde belirli bir çokluk anlamında, bitmiş görünüş fiili tek bir olayı ifade etmektedir.

¹³⁷ Zaliznyak ve Şmelev, 2000, 20.

¹³⁸ Yelena Viktorovna Paduçeva, Osnovniye ponyatiya i polojeniya aspektualnıy kontseptsii Yu. S. Maslova, Vestnik RGGU №9 (18), Seriya “İstoriya. Filologiya. Kulturologiya. Vostokovedeniye.” Moskovskiy lingvistiçeskiy jurnal, Tom18, Moskva 2016, 34–35.

2.4.2. Bitmemiş Görünüşün Özel Anlamları

Rusçada, bitmemiş görünüş fiili üç olay türünü göstere bilmektedir. Bu olay türü *süreç, durum* ve *olay*'dır. Bitmemiş görünüş fiillerinin anlamlını oluşturmak için bağlam çevresi (kontekst) bitmiş görünüş fiillerinin anlamını belirlemekten daha çok etkiye sahiptir.

Rusçadaki bitmemiş görünüş formu, bitmiş görünüş formunun genel anlamına karşı çıkarak yani bitmiş görünüşün anlamını reddederek eylemin bütünlüğünün olmadığı anlamını ifade etmektedir. Bir eylemin bütünlüğünün olmamasının anlamı, belirli bir eylemi bitmemiş olarak yerine getirilmesidir.¹³⁹

Rassudova'ya göre bitmemiş görünüş belirli bir anlamsal özellikten yoksun olarak ve herhangi bir kısıtlama olmaksızın kullanılabilir. Sınırsız eylem süreci ve sınırsız tekrar yalnızca bitmemiş görünüş fiilleri tarafından aktarılmaktadır.¹⁴⁰

Aşağıda bitmemiş görünüş anlamları gösterilmiştir. Bu anlamlar Bondarko, Zaliznyak ve Şmelev, Maslov, Petruhina ve Paduçeva'nın çalışmaları göz önünde bulundurularak verilmektedir.¹⁴¹

2.4.2.1. Süreç Anlamı (Rus. процессное значение)

Tek seferlik ve belirli eylemin belli bir zamanda akışını göstermektedir.

Örneğin:

- Когда я вошёл, он открывал окно.

İçeri girdiğimde, pencereyi açıyordu.

Maslov, süreç anlamını belirli süreç anlamı ile birleştirmektedir. Yazar, şimdiki zaman açısından, bunu "gerçek *hic et nunc*"¹⁴² anlamı olarak belirtmektedir.¹⁴³

¹³⁹ Mihail Alekseyeviç Şelyakin, Yeşyo raz ob invariantnom i çastnih znaçeniyah formi nesoversennogo vida russkogo glagola, Cuadernos de Rusística Española, Vol. 2, 2006, 13.

¹⁴⁰ Olga Petrovna Rassudova, *Upotrebleniye vidov glagola v russkom yazıke*, İzdatelstvo Moskovskogo Universiteta, Moskva 1968, 7.

¹⁴¹ Bondarko, 1971, 24-31; Zaliznyak ve Şmelev, 2000, 21-27; Maslov, 2004, 93-95; Petruhina, 2009, 66-68; Paduçeva, 2010(a),10-11.

¹⁴² Lat. *hic et nunc* = *burada ve şimdi*, anlamına gelmektedir.

¹⁴³ Maslov, 2004, 93.

2.4.2.2. Belirli-Süreç Anlamı (Rus. конкретно-процессное значение)¹⁴⁴

Bitmemiş görünüş fiillerin en parlak anlamlarından biri olan belirli-süreç anlamı iki anlamsal terim yansıtır: a) *belirli-* eylem zaman diliminde belirli yerini alarak bir kez gerçekleşmektedir; b) *süreç-* eylem uygulandığı süreçte sunulmaktadır (gerçekleşmektedir).¹⁴⁵ Eylem belirli bir niteliktedir. Belli bir zaman diliminde bir kez gerçekleşmektedir. Bu yüzden gelişen ve devam eden süreç olarak verilmektedir. Belirli-süreç anlamı geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanda gerçekleşmektedir.

Örneğin:

- Что вы рисуете?

Ne çiziyorsunuz?

- Когда я вошла в класс, ученики читали книгу.

Sınıfa girdiğimde öğrenciler kitap okuyordular.

Bitmemiş görünüşün ‘*Belirli-süreç*’ anlamı bitmiş görünüşün ‘*Belirli-gerçek*’ anlamına karşı çıkmaktadır. Her ikisi arasında ortak temel *belirlilik, eylemin zaman içinde konumlanmasıdır*. Birbirine karşıt duran iki anlamsal eleman ise: *gelişen süreç* (развивающийся процесс) ve *bütünsel gerçek (целостный факт)*.¹⁴⁶ Belirli –süreç anlamının birkaç çeşitli anlamları bulunmaktadır:

- a) *Vurgulanmış- uzun süreç (подчеркнуто-длительное)*. Neden bu süreç ‘vurgulanmış’ olarak adlanmaktadır? Çünkü eylemin akış süresi özellikle *целый час, долго, несколько лет, всю ночь* gibi kelimelerle vurgulanmaktadır.

Örneğin:

- Вчера они целый день играли. Весь день он смотрел телевизор.

Dün bütün gün oynuyordular. Tüm gün televizyon izliyordu.

- b) *Gayret ve çaba anlamı (конативное)*. Bu durumda ortaya çıkan süreç (işlem eylemi) bir çaba olarak sunuluyor.¹⁴⁷

Örneğin:

¹⁴⁴ Bondarko, 1971, 24

¹⁴⁵ Bondarko, 1971, 24.

¹⁴⁶ Bondarko, 1971, 26.

¹⁴⁷ Petruhina, 2009, 67.

- Я хотела ему что-то объяснить, но не объяснила.

Ona bir şeyler açıklamak istiyordum ama açıklamadım.

- с) ***Sürekli-kesintisiz (постоянно-непрерывное)***. Süreç, durum ve olaylar sürekli, kesintisiz ve sabit olarak sunulur.¹⁴⁸

Örneğin:

- С вершины открывался (открывается) прекрасный вид.

Yukarısı güzel bir manzaraya açılıyordu (açılıyor).

- Окна выходили (выходят) на улицу.

Pencereler sokağa bakıyordu (bakıyor).

2.4.2.3. Sınırsız-Çoklu Anlamı (Rus. неограниченно-кратное значение)

Rus dili ders kitaplarında bazen bu anlam '*tekrarlanan anlam*' olarak yer almaktadır. Bondarko'ya göre eylem sınırsız sayıda tekrar olarak gösterilmektedir.¹⁴⁹

Örneğin:

- Когда я занимался спортом, я всегда рано вставал.

Spor yaptığımda her zaman erken kalkıyordum.

Maslov'a göre ise eylemin sınırsız tekrarlanabilirliği, genellikle doğrudan zamansal özellikleri veren durumları gösteriyor.¹⁵⁰ *Он часто (редко, иногда, по утрам) открывал своё окно (O sık sık (nadiren, bazen, sabahları) penceresini açılıyordu).* Petruhina'ya göre ise bu tarz cümlelerde benzer eylemlerin tekrar serisi ifade olunur.¹⁵¹ *Летом она встает рано (Yazın erken kalkıyor). Последнее время он возвращался домой очень поздно (Son zamanlarda eve geç dönüyordu).*

¹⁴⁸ Maslov, 2004, 93.

¹⁴⁹ Bondarko, 1971, 27.

¹⁵⁰ Maslov, 2004, 94.

¹⁵¹ Petruhina, 2009, 67.

2.4.2.4. Genel-Gerçek Anlamı (Rus. общефактическое значение)

Fiilin anlam bilimine bağlı olarak çeşitli türleri vardır:

- a) **Genel-gerçek sınır** anlamı (общефактическое предельное)- eylemin akışını ve çokluğunu belirtmeden geçmişte veya gelecekte eylemin yerine getirilme gerçeğini ifade eder.¹⁵²

Örneğin:

- Я вас **предупреждал** об опасности.
Sizi tehlike konusunda uyarıyordum.
- **Будете выходить** на следующей остановке?
Bir sonraki durakta inecek misiniz?

- b) **Genel-gerçek iptal edilmiş sonuç** (Rus. общефактическое аннулированного результата) anlamı geçmişte tamamlanmış bir eylemi ifade eder ve bunun sonucu konuşma anına kadar korunmaz.¹⁵³

Örneğin:

- К тебе **приходил** Андрей (был и уже ушел).
Andrey senin yanına gelmişti (olmuş ve artık gitmiş).

- c) **Genel-gerçek sınırsız anlamı** (Rus. общефактическое неопредельное) sonlandırılmış bir süreç veya sınırsız bir süreç.¹⁵⁴

Örneğin:

- Здесь стояла большая ваза, а теперь её нет.
Burada büyük bir vazo vardı, şimdi ise yoktur.

- d) **Mükemmellik anlamı** (Rus. перфектное) geçmişteki bir gerçeğin varlığı veya yokluğu, öznenin şu anki durumunu niteler.¹⁵⁵

¹⁵² Petruhina, 2009, 68.

¹⁵³ Petruhina, 2009, 68.

¹⁵⁴ Paduçeva, 2010(a), 10.

¹⁵⁵ Russkaya Grammatika- 80, 608.

Örneğin:

- Он много читал, много видел.

O çok okumuş, çok görmüş.

2.4.2.5. Devamlı-Sürekli Anlamı (Rus. постоянно-непрерывное значение)

Eylem belli bir zaman arasında değil, sürekli olarak gerçekleşmektedir. Eylem tekrar edilmez ve kesintiye uğramadan olduğu gibi geniş bir zaman dilimini tamamen doldurur.¹⁵⁶

Örneğin:

- Говорят – жизнь быстро **движется** вперед... (Горький. Мещане)

Diyorlar ki- hayat hızla ilerliyor...

- Река **текла**, когда ребяташек еще не было на свете, и она **будет течь**, когда их снова не будет. (Слоухин. Владимирские проселки.).

Çocukların henüz doğmamış olduğu zaman nehir akıyordu ve onların tekrar olmayacakları zaman da akacak.

Bu anlamda durum bildiren: висеть (*asılı durmak*), лежать (*yatmak; uzanmak*), находиться (*bulunmak*); ilişki bildiren: зависеть (*bağımlı / bağlı olmak*), иметь (*sahip olmak*), преобладать (*üstün olmak / ağır basmak*), принадлежать (*ait olmak / mensup olmak*), содержать (*geçindirmek; içermek*), соответствовать (*uymak; tekabül etmek*) evrimsel anlamı bildiren: жить (*yaşamak*), служить (*hizmet etmek*), течь (*akmak; akıp gitmek; sızmak*), трудиться (*çalışmak*), цвести (*çiçek açmak, çiçeklenmek*) vb. fiillerin kullanımını daha sık görülür.

---

¹⁵⁶ Bondarko, 1971, 30.

2.4.2.6. Potansiyel- Nitelik Anlamı (Rus. потенциально- качественное значение)

Eylemin uygulanmasının potansiyelini, öznenin bir özelliği olarak belirtir.¹⁵⁷

Örneğin:

- – А ты на скрипке играешь? (умеешь, можешь играть) (Горбунов).
- *Peki, sen keman çalıyor musun? (Beceriyor musun / çalabiliyor musun?)*

Zaliznyak ve Şmelev'e göre de bu anlam, bir şey yapma yeteneğini ve becerilerini belirtmektedir. *Она говорит по-французски* = 'умеет говорить' (*О Fransızca konuşuyor* = 'konuşmayı beceriyor'). Aynı zamanda doğuştan gelen yetenekleri veya kazanılmış becerileri gösteren fiillerde sunulmaktadır:¹⁵⁸ *видеть* (görmek), *ходить* (yürümek), *слышать* (duymak), *говорить* (konuşmak), *летать* (uçmak), *петь* (şarkı söylemek), *танцевать* (dans etmek), *играть на скрипке* (keman çalmak), *рисовать* (çizmek), *ездить верхом* (ata binmek), *водить машину* (araba kullanmak), *играть в футбол* (futbol oynamak), *чинить телевизор* (televizyon tamir etmek), *печь пироги* (börek pişirmek) vb.

2.4.2.7. Sınırlı- Sayı Anlamı (Rus. ограниченно-кратное значение)

Eylemin tekrarlanabilirliği *три раза, дважды, несколько раз, много раз* (üç kez, iki defa, birkaç defa) gibi koşullarla sınırlıdır.¹⁵⁹

Örneğin:

- Он несколько раз мне звонил, помогал.
- Birkaç defa beni aramıştı, yardım etmişti.*

Bitmemiş görünüşün bu anlamı bitmiş görünüşün "toplam sayı anlamı" ile benzer gibi duruyor. Lakin bitmemiş görünüş fiili bitmiş görünüş fiilinden farklı olarak tekrarlanan eylemleri özetlemez ve onları bir bütün olarak temsil etmez.¹⁶⁰

¹⁵⁷ Bondarko, 1971, 30.

¹⁵⁸ Zaliznyak ve Şmelev 2000, 24.

¹⁵⁹ Petruhina, 2009, 67; Bondarko, 1971, 31.

¹⁶⁰ Bondarko, 1971, 31.

Örneğin:

- Вечный студент! Уже два раза уво́льняли из университета (Чехов. Вишнёвый сад).
Her zaman öğrenci! Zaten iki kez üniversiteden kovulmuş.
- Мне это надоела. Три раза подогрела тебе обед (Симинов. Парень из нашего города).
Bıktım artık. Yemeğini üç kez ısıtmışım.

Paduçeva, bitmemiş fiillerin genel özelliklerini şu şekilde vermektedir:¹⁶¹

Bitmemiş fiillerin genel özellikleri:

- ❖ Birleşik gelecek zaman formuna sahiptir (*буду писать*) (*yazarım*);
- ❖ Şimdiki zamanda tek bir eylem anlamında kullanılabilir (*в этот момент пишу*) (*şu anda yazıyorum*);
- ❖ Evre fiilleriyle birlikte kullanılır (*начал, продолжал писать*) (*yazmaya başlıyordu, devam ediyordu*);
- ❖ Zaman aralığına dâhil edilen göstergeleri ile bitlikte kullanılır (*Когда я пришел, Вася писал письмо*) (*Geldiğimde, Vasya mektup yazıyordu*). *Geldiğimde* göstergesinin kapladığı zaman aralığı, durumla meşgul olan *Vanya mektup yazıyordu* zaman aralığına dâhildir.
- ❖ Süre göstergeleri ile kullanımı (*Он горевал два года*) (*İki sene yas tuttu*).
- ❖ Alışkanlık ve tekrarlanabilen göstergelerle kullanımı (*часто заходил, обычно захожу*) (*sıkça uğrardı, genelde uğruyor*). Bunun dışında bitmemiş görünüş fiili kendi başına, çoğul (tekrarlayan) bir durumu ifade edebilir.

2.5. EYLEMİN GERÇEKLEŞME TARZLARI

Daha önce de söylediğimiz gibi, görünüş kategorisinin Rus dili gramerinde yeri esastır ve mutlaktır. ‘*Dilde mutluluk, söylemek istemediğimiz şeyi söylemek zorunda olmamızdır*’.¹⁶² Bu fikirlerden yola çıkarak Rus dili gramerinde yer alan “Cins Kategorisi”ni örnek gösterebiliriz. Rus dilinde yer alan isim soylu kelimeler *belli bir*

¹⁶¹ Paduçeva, 2016, 34.

¹⁶² Zaliznyak ve Şmelev, 1997, 9.

kurallara tabii tutularak belirlenmiş gruplarda yerini almaktadır. Görünüş kategorisi de aynı şekildedir. Fiil soylu kelimeler, görünüş kurallarına göre cümlede yerini almaktadır.

Görünüş kategorisiyle ifade edilen anlamlar (tekrarlanabilirlik, eylemin başlangıcının, devamının ve sonunun belirlenmesi, çok-hareketli veya tek-hareketli eylem vb.) diğer türlü de ifade edilebilir. Şöyle ki eylemin bitmiş veya bitmemiş olması sadece görünüş kategorisiyle değil *eylemin gerçekleşme (akış / oluşma) tarzı* ile de verilebilir. Eylemin gerçekleşme tarzını, fiilin leksik anlamının dışında fiile kattığı ilave bilgi gibi düşünülebilir. Eylemin gerçekleşme tarzı diğer adıyla *Kılınış* uluslararası terminolojide *Aktionsart (actionality)* olarak geçmektedir.

Her iki kategorinin hem görünüş hem de kılınış kategorilerinin ‘objesi’ eylemdir. Bu kategoriler eylemi farklı durumdan açıklamaktadır.

Öncelikle kılınışın Türkçede durumuna bakalım.

Türk Dil Kurumunun *Dilbilim Terimler Sözlüğüne* baktığımızda kılınışı genel olarak temsil eden üç şekli aşağıdaki gibi vermiştir: “*Gerek yalın anlamlı ilkinden fiil, türeme ve bileşik olan mastarlarla ve gerek BETİMLEMELİ (Descriptif) dediğimiz karmaşık anlamlı mastarlarla anlatılan işin süreklilik, bir anda olup bitme, tezlik gibi bakımlardan oluş özelliği: 1. Aramak, Yürümek, Devam etmek, Atıştırmak, gibi devamlı bir iş anlatan mastarların kılınışına SÜREKLİ veya TAMAMLANMAMIŞ (Duratif, Cursif, Linéaire, Imperfectif, Imparfait ou Inaccompli) denir. 2. Bunlara karşı BİR ANDALIK (Momentané ou Ponctuel) olanlar var ki onlar da ya Atmak, Görmek, Yasak etmek, Atacağı tutmak gibi daha işin başında olup biten BAŞLAMADA TAMAMLANMIŞ (Perfectif ingressif), veya 3. Bulmak, Susamak, İyi etmek, Atabilmek gibi SONUÇTA TAMAMLANMIŞ (Perfectif effectif, Terminatif, Parfait ou Accompli) denilen mastarlardır.*”¹⁶³ Bununla birlikte Türk dilinde bulunan özel kılınışlar da burada yer almıştır: *davranma kılınışı (as. intentionnel), başlama kılınışı (as. inchoatif), bitirme kılınışı (as. antérieur), sürerlik kılınışı (as. duratif), yaklaşma kılınışı (as. approximatif) tezlik ve kolaylık kılınışı (as. hâtif et facultatif), hazırlık kılınışı: zaman kılınışı (as. temporel).*¹⁶⁴

¹⁶³ TDK, *Dilbilim Terimler Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1949, 129–130.

¹⁶⁴ TDK, *Dilbilim Terimler Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1949, 129–130.

Berke Vardar yönetiminde *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*nde kılınış şu şekilde tanımlanmaktadır: “*Kılınış* (Alm. *Aktionsart*, Fr. *ordre de procès*, İng. *maner of action*) eylemin belirttiği oluşun zaman bakımından niteliğini, bir başka deyişle başlama mı, bitiş mi, süreklilik mi belirttiğini gösteren anlamsal ulam.”¹⁶⁵

Aksan, kılınışı “eylemlerin, anlattıkları devinme, oluş, iş ve oluşumun yansıttıkları zaman açısından ayrılıkları” olarak tanımlamaktadır. Örneğin *başlamak*, *tutuşmak*, *parlamak*, *dirilmek*, *canlanmak* gibi eylemlerde kendiliğinden, bir başlama; *alışmak*, *beklemek*, *nöbet tutmak*, *direnmek* gibi eylemlerde bir süreklilik; *anlamak*, *ölmek*, *yıklılmak*, *kesmek*, *kazanmak* gibi eylemlerde de bir bitme söz konusu olduğunu belirtmektedir.¹⁶⁶

Dilaçar’a göre “*kılınış*, durumu çok açık bir biçimde anlatan Almanca *Aktionsart* (=“eylem türü”) teriminin karşılığıdır”.¹⁶⁷ Dilaçar, kılınışı *fiil mastarının bildirdiği ana anlama bağlı olarak gerçekleşen bir süreç türü* (*başlama*, *süre*, *bitirme*, *yineleme* vb.) olarak dile getirir ve aynı zamanda *kılınışın konuşan ve işitenle öznel bir ilgisi olmadığını ve nesnel olduğu düşüncesindedir*.¹⁶⁸

Korkmaz ise fiildeki kılınış özelliğini, zamanla bağlantılı süreçleri (*başlama*, *sürme*, *sürekli olma*, *bitme*, *bitirme*, *aralıklı olarak yapılma*) belirten ve işin ne biçimde yapıldığını ortaya koyan bir tarz olarak izah etmektedir. Korkmaz, “*aç-*, *başla-*, *canlan-*, *diril-*, *dokun-*, *dol-*, *giriş-*, *karşıla-*, *maskele-* fiillerinde kılınış bakımından bir başlangıç; *ara-*, *bekle-*, *diren-*, *gözle-*, *oku-*, *ör-*, *uyu-*, *yürü-* fiillerinde bir süreklilik; *ayıl-*, *ayrıl-*, *başar-*, *birak-*, *boz-*, *bul-*, *dol-*, *don-*, *doy-*, *duy-*, *eriş-*, *göm-*, *kuru-*, *göl-*, *sıvış-*, *üfle-*, *yen-* fiillerinde bir sonuç gösterme özelliği (süreci); *akşamla-*, *aksır-*, *atıştır-*, *ertele-*, *damla-*, *dinlen-*, *şaşala-*, *yelten-*, fiillerinde aralıklı, kesintili bir oluş biçimi; *boylan-*, *çiçeklen-*, *çömel-*, *çürü-*, *daral-* vb. fiillerde kendi kendine oluşu; *azımsa-*, *benimse-*, *küçümse-*, vb. gibi fiillerde ise ‘o biçimde kabullenme, öyle görme’ özelliği olarak belirtmektedir.”¹⁶⁹

¹⁶⁵ Vardar, 134.

¹⁶⁶ Aksan, 2015, 2. Cilt, 103.

¹⁶⁷ Agop Dilaçar, *Grammer: tanımı, adı, kapsamı, türleri, yöntemi, eğitimdeki yeri ve tarihçesi*, Türk Dil Araştırmaları Yıllığı Belleten 1971, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara 1989, 109.

¹⁶⁸ Agop Dilaçar, Türk fiilinde ‘kılınış’la ‘görünüş’ ve dil bilgisi kitaplarımız, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 1974, 161.

¹⁶⁹ Korkmaz, 2017, 493.

Bacanlı, görünüşü bir dilbilgisel kategori, kılınışı ise fiil leksemelerinin ve eylem öbeklerinin içsel olarak taşıdıkları eylem tarzı özelliklerini içeren ve bunların tasnif edilmesini öngören sözlüksel bir kategori olarak görmektedir. Görünüş olaya zaman hattı üzerinde nasıl bakıldığıyla ilgiliyken kılınışın eylemin yapılış tarzı, akışı, gerçekleşme şekli ve evre yapısıyla ilgili olduğunu vurgulamaktadır.¹⁷⁰

Dilaçar'a göre fiil ulamları olarak kılınışı ile görünüş arasındaki ayırt, nesnel (afakî, objectif) ve öznel (enfüsî, subjectif) ayırtına dayanmaktadır. Yazar, kılınışı, belli bir sürecin akışında bulunan doğal bir özellik... görünüşü ise fiil çekiminde, konuşanın çekim kalıplarının kabul edilen anlamlandırma sınırlarının dışına çıkararak kullanışı olarak görmektedir.¹⁷¹

Karadoğan'a göre kılınışı, fiil tabanındaki olayın gerçekleşme tarzı itibariyle zaman çizgisinde belli noktalara vurgu yapması veya yapmamasıdır. Yazar, kılınışın bir fiilin iç zamanı olduğunu vurgulamaktadır.¹⁷²

Laurel J. Brinton da kılınışa bir durumun içsel zamansal niteliklerinin bir göstergesi olarak bakmaktadır. Yazar, görünüş ve kılınışı farkına şöyle açıklık getirmektedir: "Görünüş, dilbilgiseldir çünkü geniş anlamda fiil çekim morfolojisi ve ek ifade biçimiyle, kılınışı ise fiillerin sözcüksel anlamı ve türev morfolojisi ile ifade edilir. Görünüş öznel, çünkü konuşmacı belirli bir bakış açısını seçer, oysa kılınışı, konuşmacının perspektifiyle değil, olayın verili doğasıyla ilgilidir ve nesnel, Brinton, kılınışı, bir fiil ile adlandırılan durumun karakteri olarak nitelemektedir.¹⁷³

Peki, Rus dilinde kılınışı, fiillerde nasıl gösterilmektedir?

Ruşçada kılınışı, "eyleminin gerçekleşme tarzları" – (*способы глагольного действия / sposobi glagolnava deystviya*) olarak geçmektedir. Eyleminin gerçekleşme tarzı, bir yandan görünüş kategorisiyle, diğer yandan da sözcük yapımı ile ilişkili olan bir fiil grubudur. Eylemin gerçekleşme tarzlarının teorisinin temelleri ve sınıflandırılmaları Yu. S. Maslov, M. A. Şelyakin, A. B. Bondarko vd. dil bilimciler tarafından çeşitli

¹⁷⁰ Eyup Bacanlı, *Kılınışı Kategorisi ve Altaycada Kılınışı Belirleyici Olarak Art Fiiller*, Türk Dil Kurumu, Ankara 2014, 30.

¹⁷¹ Dilaçar, 1974, 161.

¹⁷² Ahmet Karadoğan, *Türkiye Türkçesinde Kılınışı*, Divan kitap, Ankara, 2009, 6-7.

¹⁷³ Brinton, 3.

boyutlarıyla ele alınmıştır. Eylemin gerçekleşme tarzlarının genel olarak kabul edilen sınıflandırılması Rus dil biliminde bulunmamaktadır.

Bondarko, eylemin gerçekleşme tarzlarını, fiillerin anlamsal grupları olarak yorumlamaktadır. Bu gruplar, eylemin zamanındaki akış ve dağılım türlerindeki benzerlik temelinde ayırt edilmektedir.¹⁷⁴

Rus dilinde eylemin gerçekleşme tarzları, belirli *türev göstergelere* sahip olup fiillerin, ön ek, son ek veya ön ek ve son ek kombinasyonunu almasıyla anlam değişiminin sonucudur. Rusçada ön eklerin sayesinde aynı kökten olan fiille birçok yeni fiiller elde edilebilir. Bu tarz fiillerde ön ek değişimi yaparak eylemin başlangıç, bitiş ve akışı belirtilmektedir. Örneğin *za-* ön eki eylemin başlangıcını: *занеть* (şarkı söylemeye başlamak), *забегать* (koşmaya başlamak), *заговорить* (konuşmaya başlamak), *заволноваться* (heyecanlanmağa başlamak), *застучать* (kapıyı çalmağa başlamak) vb.; *no-* ön eki eylemin gerçekleşmesinin kısa bir süre olduğunu: *побеседовать* (konuşmaya bir az zaman ayırmak), *постоять* (kısa bir süre durmak), *покатать* (kısa bir süre binmek), *полетать* (kısa bir süre uçmak), *поработать* (kısa bir süre çalışmak) vb.; *om-* ön eki bir süre devam eden bir eylemin sona erdirilmesini: *отшуметь* (gürültü yapmayı kesmek), *отболеть* (hasta olmaktan kurtulmak / iyileşmek), *отзвучать* (sesi kesilmek, susmak) vb. ifade etmektedir.

Modern İngilizcede öbek fiiller, “aspectual” değerlere dayalı farklılıkları ifade etmede tutarlı olmasa da üretken görünmektedir. Bir parçacığın basit bir fiile eklenerek örneğin, *drink up* (son yuduma kadar içmek, tamamını içmek), *calm down* (sakinleşmek, sakinleştirmek, öfkesi yatışmak, yatıştırmak), *wait out* (gerçekleşene kadar beklemek), *die off* (teker teker ölmek, kökü kazınmak, tükenmek), *pass away* (vefat etmek), *carry through* (sürdürmek, devam etmek, katlanmak), *bring about* (gerçekleştirmek, başarmak), *put over* (yutturmak, kabul ettirmek, ertelemek) bitmiş anlamı (perfective meaning); *hurry up* (acele etmek, elini çabuk tutmak), *lie down* (uzanmak, serilip yatmak), *doze off* (uykuya dalmak, içi geçmek), *set out* (amaçlamak, yola koyulmak), *pitch in* (işe girişmek, saldırmak), *go away* (uzaklaşmak, terk etmek, çekip gitmek) başlangıç anlamı (ingressive meaning); *hammer away* (durmadan çalışmak, kafa

¹⁷⁴ Aleksandr Vladimiroviç Bondarko, O vidah russkogo glagola (iz problematiki sootnoşeniya znaçeniya vida i sposobov deystviya), Statya pervaya, Russkiy yazık za rubejom, №5, 1975, Lingvistika, 63.

yormak), *drive on* (sürmeye devam etmek) sürekli veya yinilemeli anlamı (continuative/iterative meaning) sağladığı düşünülmektedir. Cümlede yardımcı formlar, *başlangıç* veya *bir şeyler yapmaya başlama* gibi başlangıç biçimlerle, *bitirme*, *çıkma*, *durdurma* veya *bir şeyi yapmayı bırakma* gibi bitmiş biçimlerle ve *devam ettirme*, *ilerleme* veya *sürdürme* gibi devamlı / yinilemeli biçimlerle “aspectual” ayrımları ifade etmek için biraz daha gelişmiş bir sistem oluşturmaktadır.¹⁷⁵

Ruşçada diğer bir örneğin üzerinde duralım: *читывать* [çitivat']- *tekrar tekrar okumak* fiili eylemin birçok defa yapılmasını göstermektedir ('*читать*' -*okumak*, fiili için tekrarlanan bir eylem). Örneğin,

- *Произведение, которое читают, имеет настоящее; произведение, которое перечитывают, имеет будущее. (А. Дюма.)*
*Şimdiki zamanda okunan eserlerin geçerliği vardır; **tekrar tekrar okunan** eserlerin geleceği vardır.*

Eğer eylemin gerçekleşme tarzının tekrar olduğunu vurgulamak istersek cümleyi aşağıdaki örnekte verildiği gibi de söyleyebiliriz:

- *Произведение, которое читают, имеет настоящее; произведение, которое, читают несколько раз (снова; еще раз), имеет будущее.*
*Şimdiki zamanda okunan eserlerin geçerliği vardır; **birkaç kez (tekrar, bir kez daha) okunan** eserlerin geleceği vardır.*

Cümlede anlatmak istediğimiz durumu *eylemin tekrarlığını* sadece *fiile yüklemekten*, farklı kelimelerin (örn. zarfların) yardımıyla ifade edebiliriz. Zarflarla etkileşim, eylemin gerçekleşme tarzını belirlemede yardımcı olabilir.¹⁷⁶

Eylemin gerçekleşme tarzını- kılınışı (*способы глагольного действия*) görünüş kategorisiyle kıyaslamak gerekirse, farklı dereceden kategoriler olduğunu görürüz. Belirttiğimiz gibi *görünüşt* bir *gramer kategorisi* olduğu halde, *eylemin gerçekleşme tarzı* ise bir *anlamsal-kelime türetme kategoridir*. Her iki kategorinin birbirinden ayrımı, Rus dil gramerinde (gramer sisteminde) yer alan fiil sistemini, diğer dillerdeki fiil sistemi ile karşılaştırılması için temel oluşturmaktadır. Bu kategoriler farklı dillerde zaman içinde

¹⁷⁵ Brinton, 4.

¹⁷⁶ Bacanlı, 67.

çeşitli anlamsal özellikleri vurgulayarak kendini farklı yollarla gösterebilir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere Rusçada fiillere genellikle ön ekler (*префикс*) eklenerek eylemin gerçekleşme tarzı (kılınış) oluşturulmaktadır. Lakin hem ön ek hem de son ek olarak eylemin tekrarının da olduğunu hatırlatalım.

Bondarko ve Bulanin *Russkiy Glagol* çalışmasında, eylemin gerçekleşme tarzını iki türlü nitelemektedir: *karakterize edilmemiş* ve *karakterize edilmiş*. Çalışmada, karakterize edilmemiş ve karakterize edilmiş eylemin gerçekleşme tarzları arasında önemli bir fark olduğunu belirtilmektedir. Yazara göre, ilk durumda, eylemin gidişatının doğası fiilin sözcüksel anlamının bir unsuru ise, yani sözlük anlamıyla ifade ediliyorsa, ikinci durumda, eylemin gerçekleşme tarzı belirli bir gösterge ile özel olarak vurgulanmaktadır.¹⁷⁷

Russkaya Grammatika 80 kitabında ise eylemin gerçekleşme tarzı, en genel anlamlarına göre farklılık gösteren üç gruba ayrılmıştır 1) *zaman içindeki hareket tarzının niteliğinin kesinleşmesi*, 2) *eylemin nicel-zamansal özellikleri*, 3) *eylemle elde edilen sonucun niteliğinin açıklığa kavuşturulması*.¹⁷⁸

Remçukova da eylemin gerçekleşme tarzlarını- *zamansal*, *niceliksel* ve *özel sonuçlanmış* olarak üç grupta sınıflandırmaktadır. Eylemin gerçekleşmesinin zamansal tarzlarında alt grup olarak *eylemin başlangıcını*, *sınırlandırılmasını* (bir zaman sınırı ile) ve *sonunu* göstermektedir. Eylemin niceliksel tarzını zamandaki sıklık ve süresine göre *tek seferlik* ve *çok seferlik eylem* olarak ikiye ayırmaktadır; özel sonuçlanmış eylem tarzı olarak ise eylemin tamamlanmışlığı, yoğunluğu, dağılımı vb. gibi gerçekleşme tarzlarını belirtmektedir.¹⁷⁹

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi eylemin gerçekleşme tarzının ifade yolları *ön ekler*, *son ekler* ve ayrıca *ön ek-son ek* morfemleri kullanılarak oluşturulmaktadır. Bu ekler basit fiillerde kullanılarak onlara farklı anlamlar katmaktadır. Bunlardan başta gelenlerinin üzerinde duralım. Eylemin gerçekleşme tarzlarının sınıflandırılması Bondarko, Bulanin, Şvedova ve Remçukova'nın çalışmaları göz önünde bulundurularak yapılacaktır.¹⁸⁰

¹⁷⁷ Bondarko ve Bulanin, 14.

¹⁷⁸ Şvedova, 594.

¹⁷⁹ Remçukova, 2007, 109-124.

¹⁸⁰ Bondarko ve Bulanin, 1967, 14-28; Şvedova, 1980, 595-602; Remçukova, 2007, 109-124.

Eylemin gerçekleşmesinin **başlangıç tarzı** *за-, по-, вз-(вс-), воз-, раз- (рас-)* ön ekleriyle ifade edilebilmektedir:¹⁸¹

за-: *заходить* (yürümeye başlamak), *занеть* (şarkı söylemeye başlamak), *заговорить* (konuşmaya başlamak), *завонить* (telefon etmeye başlamak), *забегать* (koşmaya başlamak), *заскучать* (özlemeye başlamak), *заплакать* (ağlamaya başlamak) vb.

по-: *побежать* (koşmaya başlamak), *подуть* (üflemeğe başlamak), *почувствовать* (hissetmeye başlamak), *полюбить* (sevmeye başlamak), *поплыть* (suda hareket etmeye başlamak) vb.

вз- (ön ek **вз-** ve son ek **-ся**) : (eylemin yoğunluğunun belirtisi) *взволноваться* (çok endişelenmeye / heyecanlanmaya başlamak), *взвыть* (ulumak), *взреветь* (kükremek), *вскричать* (çığlık atmak) vb.

воз- (eylemin yoğunluğu / aşırı olduğunun belirtisi) *возлюбить* (sevmek), *возмечтать* (hayal etmek (abartılı)), *возненавидеть* (nefret etmek) vb.

раз- (рас-) ön eklerinin ve **-ся** ekinin yardımıyla, başlangıca ek bir yoğunluk değeri katarak **yoğunluğa ulaşan eylemi** ifade etmektedir: *рассмеяться* (çok gülmeye başlamak), *разрыдаться* (hüngür hüngür ağlamaya başlamak), *расплакаться* (ağlamaya başlamak) vb.

Ruşçada eylemi zaman sınırları ile sınırlamanın değeri **по-, про-, пере-** ön ekleriyle ifade edilmektedir.

Bazı fiillerde eylemin gerçekleşmesi belirli (genellikle kısa) bir süre içerisinde mümkün olabilmektedir. Bu gibi fiillerde eylemin zaman sınırları ile sınırlamanın değeri **по-** ön ekiyle ifade edilebilir: Örneğin **по-:** *побеседовать* (konuşmaya bir az zaman ayırmak), *постоять* (bir süre durmak), *покатать* (bir süre binmek), *полетать* (bir süre uçmak), *поработать* (bir süre çalışmak). **Eylemin sınırlandırıcı (kısıtlayıcı) tarzı** *недолго, немного, слегка, чуть-чуть* zarflarıyla veya *пять минут, два дня* vb. gibi belirli bir zaman ölçüsü ile vurgulana bilir. Eylemin **uzun vadeli kısıtlayıcı** tarzını göstermek için **про-** ön eki kullanılmaktadır. Bu ek belirli bir zaman aralığını kapsamakta

¹⁸¹ Şvedova, 595.

(*всю ночь, целый час* vb.) ve bu zaman sınırı ile sınırlı eylemleri ifade etmektedir. Örneğin *пробежать* (belirli bir süre koşmak), *проблуждать* (belirli bir süre kaybolarak dolaşmak), *проболеть* (belirli bir süre hasta olmak), *проболтать* (belirli bir süre sohbet etmek), *продержать* (belirli bir süre tutmak) vb.¹⁸²

Eylemin uzun vadeli kısıtlayıcı tarzını bildiren fiiller, “eylemde belirli bir süre geçirmek” anlamına gelen **пере-** ön ekli birkaç fiil içermektedir: *перезимовать* (kışı geçirmek), *переночевать* (geceyi geçirmek) vb.¹⁸³

Eylemin sonuca ulaşma ve tamamlama değeri **от-, от- + -ся, до-** ön ek ve son eklerle ifade edilebilir.¹⁸⁴

от- *отболеть* (hasta olmaktan kurtulmak / iyileşmek), *отслужить* (hizmet etmeyi bitirmek); *отужинать* (akşam yemeğini bitirmek) vb.;

от- + -ся eylemin süresini durdurmak, bazen devam edememesi nedeniyle ondan kurtulmak anlamını veren fiillerde kullanılmaktadır: *отбомбиться* (bombalamayı bitirmek), *отмучиться* (acı çekmekten kurtulmak), *отвоеваться* (savaşmayı durdurmak), bunlara ek olarak *отбежаться* (koşmayı durdurmak / daha fazla koşamamak durumunda olmak), *отъездиться* (sürme yeteneğini kaybetmek), *отработаться* (iş bitirmek), *откричатся* (çığlık atmayı kesmek) vb. fiiller örnek verilebilir;

до-: *добрить* (tırış edip bitirmek), *догнуть* (tamamen çürümek), *договорить* (konuşmayı bitirmek), *доглядить* (ütülemeyi bitirmek), *доиграть* (oyunu bitirmek) vb. fiiller gösterilebilir.

Remçukova, sonuçlanmış eylem tarzının, zaman içinde belirli bir noktaya kadar gelen eylemin sona ermesi **до-**, yoğunluğu **вы-, за-, из-, на-, от-, про-, рас-** kapsama tamlığı **вы-, из-, на-** ve dağılımı **по-, пере-** ön eklerine sahip olduğunu göstermektedir. Örneğin *докурить* (sigarayı içip bitirmek), *досказать* (bir şeyi söyleyip bitirmek), *додумать* (bir şey hakkında düşünmeyi bitirmek), *достирать* (yıkamayı bitirmek); *выгладить* (ütüleyip tamamen püsürsüz hale getirmek), *выспаться* (uykusunu almak, uykuya doymak); *замучить* (acı çektirmek), *загнуть* (kovmak); *изломать* (tamamen veya birçok yerden kırmak), *измельчать* (ufalamak, küçük parçalara ayırmak);

¹⁸² Bondarko ve Bulanin, 16.

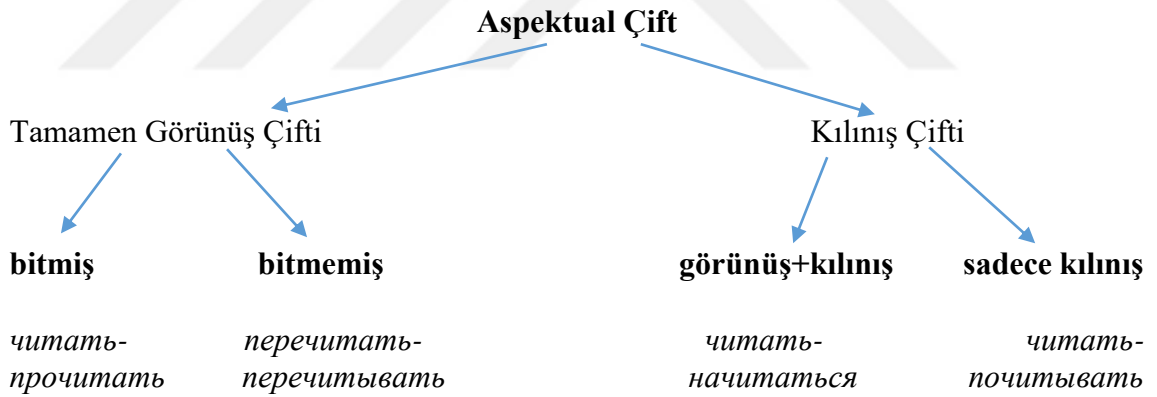
¹⁸³ Şvedova, 596.

¹⁸⁴ Bondarko ve Bulanin, 18.

набегаться (koşmaktan yorulmak, yürüyüşün tadını çıkarmak), *насмеяться* (yeterince gülmek); *отшуметь* (gürültü yapmayı kesmek), *отболеть* (hasta olmaktan kurtulmak / iyileşmek); *просушить* (olması gerektiği gibi tamamen kurutmak), *проспать* (sarhoşlar için: yatıp uyanmak; uykusunu almak); *расцеловать* (pek çok kez sert öpmek), *вымереть* (nesli tükenmek, tamamen yok olmak), *излазить* (her yere tırmanmak), *наездить* (uzun mesafeler katetmek), *поломать* (birçok yerini veya hepsini kırmak), *переломать* (kırıp dökmek) vb.¹⁸⁵

Yukarıda verilen fiil örneklerine baktığımızda şunu anlıyoruz ki kılınış, fiildeki hareketin meydana gelme tarzıdır. Bu “*tarz*” eylemin sürecini belirtmektedir.

Birbiriyle, görünüş veya eylemin hareket tarzı ile bağlı olan herhangi bir aynı köklü fiil çifti, Rusçada aspektual çift olarak iki türlü adlandırılabilir. Bu aspektual çiftler tamamen görünüş çifti *реши́ть – решатъ*, *делатъ – сделатъ* ve fiillerin hem görünüş hem de eylemin gerçekleşme tarzına göre birbirine karşı koyulan *нетъ – запетъ*, *прыгатъ – прыгнутъ* veya bazen sadece eylemin gerçekleşme tarzına göre gerçekleşen *ходитъ – хаживатъ* kılınış çiftidir.¹⁸⁶

Şekil 2.3. Aspektual Çift (Remçukova, 2007, 130.)

¹⁸⁵ Remçukova, 2007, 121-124.

¹⁸⁶ Remçukova, 2007, 130.

2.6. BELİRLİ ÇİFTİ OLMAYAN FİİLLER

Bilindiği üzere Rusçada görünüş kategorisi tüm fiilleri kapsamaktadır ancak tüm fiiller görünüş çiftlerini oluşturmaz. Görünüş çifti oluşturmayan fiiller kendi aralarında Tek Görünüslü Fiiller (Rus. *Одновидовые глаголы*) ve İki Görünüslü Fiiller (Rus. *Двувидовые глаголы*) olarak ikiye ayrılmaktadır.

Öncelikle Tek görünüslü fiilleri inceleyelim.

2.6.1. Tek Görünüslü Fiiller

Daha evvel vurguladığımız gibi görünüş kategorisine ait olmayan bir fiil formu Rusçada yoktur. Ancak her fiil belirli bir çift oluşturmaz. Belirli bir çift oluşturmayan fiiller ya bitmiş görünüşe (*perfectiva tantum*) ya da bitmemiş görünüşe (*imperfectiva tantum*) sahiptirler. Tek görünüş bildiren fiiller, adından da anlaşılacağı gibi *tek görünüşe* sahip fiillerdir. Bu özellik onların leksik yani *semantik* anlamlarıyla sıkı bağlıdır. Bazen bu fiiller ‘çifti olmayan fiiller’ olarak da adlandırılmaktadır.

Bu fiillerin leksik özelliklerine göre seçmek gerekirse sadece bitmiş görünüş bildiren fiiller eylemin veya hareketin hızını, ani olmasını, beklenmedik şekilde gerçekleştirilen eylemleri belirtmekte olduğunu görmüş oluruz. Bitmemiş görünüş bildiren tek görünüslü fiiller ise sonuçla hiçbir ilişkisi olmayan eylem ve durumları gösterir (ön eksiz hareket fiilleri bu gruba dâhil edilmektedir).

Ön ek ve ek alan **tek görünüslü bitmemiş görünüş fiillerin** (одновидовые глаголы несовершенного вида) temel anlamları ve örnekler:¹⁸⁷

- ❖ Çoklu hareket anlamı veren ön eksiz **-ыва-** (**-ива-**) ekleriyle kullanılan fiillerdir. Çağdaş edebi dilde bu tür fiiller, geçmiş zaman biçiminde (*eski eylemleri*) eylemin eskilere ait olduğunu vurgulamak için kullanılır: *говаривать* (*defalarca konuşmak*), *сживать* (*defalarca oturmak*), *видывать* (*defalarca görmek*).
- ❖ Süreç anlamı olan ve **-ыва-**, **-ива-**, **-а**, **-е**, **-и** ekleriyle kullanılan ön ekli fiiller. Bu tarz fiiller sonucun elde edilmesiyle sınırlı değildir: *заискивать* (*defalarca aramak*), *сожалеть* (*defalarca pişman olmak*) vb.

¹⁸⁷ Nina Sergejevna Valgina, Ditmar Elyuşeviç Rozental, Margarita İvanovna Fomina, *Sovremenniy russkiy yazık: Uçebnoye posobiye / İzd. 6., Logos, Moskva 2002, 181.*

- ❖ Çoklu hareket, aralıklı eylem anlamı olan, **по-** ön ekiyle ve **-ыва-(-ива-)** ekleriyle olan fiiller: покашливать (*hafif hafif / arada bir öksürmek*), поглядывать (*arada bir bakmak*) vb.
- ❖ **под-** , **при-** ön ekiyle ve **-ыва- (-ива-)** ekleriyle, diğer eyleme eşlik etme anlamı: подсвистывать (*eşlik ederek ıslık çalmak*), подсеять (*ilave olarak ekmek*), приговаривать (*mahkûm etmek / cezasına çarptırmak*) vb.
- ❖ **пере-** ön ekiyle ve **-ся** ekiyle, eylemin süresi ve karşılıklı olma durumu anlamı: перекликаться (*karşılıklı seslenmek*), перестреливаться (*karşılıklı ateş etmek*) vb.

Bitmiş görünüş tek görünüşlü fiillerin (одновидовые глаголы совершенного вида) temel anlamları ve örnekler:

- ❖ **по-** ön ekli eylemin zaman içinde sınırlı olduğunu ifade eder: полежать (*uzanarak bir az zaman geçirmek*), посидеть (*oturarak bir az zaman geçirmek*), помечтать (*belli bir müddet hayal kurmak*) gibi fiiller ve birkaç ön ekin bir arada bulunmasıyla konuşma dilinde kullanılan пораздумать (*kısa bir süre derin düşünmek*), попридержать (*bir az / kısa bir süre tutmak*) vb. fiiller;
- ❖ Eylemin başlaması anlamını veren **за-** ve **по-** ön ekli fiiller: зашагать (*yürümeye başlamak*), загреметь (*gürlemeye başlamak*), побежать (*koşmaya başlamak*), полить (*su / yağmur- dökmeye başlamak*) vb.;
- ❖ Tamamlanmış ve sonuçlanmış eylemleri bildiren **пере-, от-, до-** ön ekli fiiller: отшуметь (*ses çıkarmayı kesmek*), допроситься (*izin istediğin kişi izin verene kadar izin almak / izin alma talebini güçlendirmek*), перепортить (*her şeyi bozmak*) vb.;
- ❖ Fiillerdeki **-ну-** eki eylemin yoğun başlangıcını vurgular: хлынуть (*kuvvetli dökmeye başlamak*), грянуть (*gürüldemek (gök gürültüsü)*), копать, birdenbire başlamak) vb.;
- ❖ **-и-** eki olan bazı fiiller: понадобится (*gerekmek, lazım olmak*), очутиться (*kendini bulmak; düşmek*).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İKİ GÖRÜNÜŞLÜ FİLLER

3.1. İKİ GÖRÜNÜŞLÜ FİİL

Rusçada iki görünüşlü fiiller pek çok dil bilimcilerin dikkatini çekmiş ve onların araştırma konusu olmuştur. İki görünüşlü fiiller, Rus dil biliminde kesinleşmemiş bir dizi genel sorunlarla karşı karşıya kalarak dil bilimciler tarafından ortak bir fikre varılmadığından bu konuya olan ilgiyi artırmıştır. XXI. yüzyılın ortalarında ve sonlarında iki görünüşlü fiillerin sistemini araştıran N. S. Avilova, L. P. Biryukova, V. V. Vinogradov, L. P. Demidenko, Yu. S. Maslov, İ. P. Muçnik, E. K. Nikolayeva, A. N. Tihonov gibi dil bilimciler kendi gramer çalışmalarında bu sistemin üzerinde durmuş ve detaylı olarak açıklamalarda bulunmuşlar. XX. yüzyılın sonlarında ve XXI. yüzyılın başlarında, N. V. Androsyuk, T. V. Koçetkova, G. I. Panova, Ye. N. Remçukova, L. İ. Uşakova, P. Ç. Çang, M. Yu. Çertkova ve M. A. Şelyakin gibi dil bilimciler iki görünüşlü fiillerle ilgili çeşitli sorunlar geliştirmişler.

Peki, *iki görünüşlü fiiller* nedir? Neden böyle adlandırılmışlar?

İki görünüşlü fiil terimi XX. yüz yılın başında kullanılmış ancak bazen bu fiillere bir isim verilmeden tanımlanmıştır. Karşılık gelen bir terimi olmayan bu fiillerin açıklaması, *Russkaya Grammatika 1960* kitabında böyle verilmektedir: “*Her iki görünüş anlamında kullanılan fiiller... hem gelecekte hem de şimdiki zamanda bir anlam ifade edebilir.*” 1970 ve 1980 Gramerinde artık “двуви́дoвoсть” (*dvuvidovost*) – “iki görünüşlülük” terimi kullanılmaktadır.¹⁸⁸

Rusya Bilimler Akademisi Rus Dili Enstitüsünün *Russkaya Grammatika 80* kitabında iki görünüşlü fiiller şu şekilde tarif edilmiştir: “*İki görünüşlü fiiller, görünüş anlamı çoğu formda özel resmi göstergelerle ifade edilmeyen fiillerdir.*”¹⁸⁹

¹⁸⁸ Yelena Anatolyevna Gorobets, *Dvuvidoviye glagoli v sovremennom russkom yazıke: problemi statusa i klassifikatsii*, (Doktora Tezi), Kazan devlet üniversitesi, Kazan 2008, 37. [Грамматика 1960, s. 425’den, Грамматика 1970, s.343’den, Русская 1980, s.585’den naklen]

¹⁸⁹ Şvedova, 589.

A. A. Şahmatov iki görünüşlü fiilleri “*bitmiş ve bitmemiş görünüş için ortak bir şekle sahip fiiller*” olarak açıklamaktadır.¹⁹⁰ V. V. Vinogradov’a göre de bitmiş ve bitmemiş görünüşün aynı sözcükle ifade edilmesinin ispatı, her iki görünüş için ortak şekle sahip fiillerin varlığıdır.¹⁹¹

M. A. Şelyakin iki görünüşlü fiilleri, “*bitmiş ve bitmemiş görünüş özelliklerini, aynı görünüş şeklinde ve aynı leksik anlamda birleştiren fiiller*” olarak açıklamaktadır. Şelyakin’e göre iki görünüşlü fiiller, Rus diline özgü olup genel gramer sistemine aykırı değildir. Farklı gramer şekillerinin aynı biçimde benzer bir birleşimi Rus dilinde diğer gramer kategorilerinde de görülmektedir (örneğin isimlerin hallere göre 3. grup çekimi). Yazara göre iki görünüşlülük, fiillerde görünüş kategorisinin yokluğu, görünüşe sahip olmaması değil, metinde söz dizimsel uyumluluk ve fiil formlarının (gelecek zaman, şimdiki zaman ve edilgen sıfat-fiil, bitmiş ve bitmemiş zarf-fiil vb.) özelliklerini kullanarak karşıt anlamların ifade edilmesidir.¹⁹²

N. S. Avilova’ya göre her bir iki görünüşlü fiil metin (kontekst) ortamında bitmiş ve bitmemiş görünüş değerlerini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, resmi olarak ifade edilmiş bir görünüşe sahip olmadan ve metinde iki görünüşlü fiilin belirli bir anlam belirsizliği vardır.¹⁹³

Yu. S. Maslov’un iki görünüşlü fiiller ile ilgili tanımı çok ilgi çekicidir. O, bu fiilleri “*iki görünüş gövdeleri olan*” fiiller olarak adlandırmaktadır.¹⁹⁴ Maslov, iki görünüşlü fiilleri “*eş sesli biçimler*” gibi görmektedir. Eski Slav ve Çağdaş Slav dillerindeki iki görünüşlü fiillerin doğasında temel farklılıklar olduğuna inanmaktadır.¹⁹⁵

Bilindiği üzere Rus dilinde yer alan fiiller, görünüş kategorisinin kurallarına uymakta, bitmiş veya bitmemiş görünüş olarak cümlelerde kullanılmaktadır. Bu fiiller ilk bölümlerimizde de söylediğimiz gibi ön ek ve son eklerin sayesinde bir görünüş çifti oluşturmaktadır. Bitmiş görünüş fiillerinin bitmemiş görünüş fiillerinden ayıran farklılığı

¹⁹⁰ Şanskiy, 1952, 204.

¹⁹¹ Vinogradov, 410.

¹⁹² Mihail Alekseyeviç Şelyakin, *Kategoriya vida i sposobi deystviya russkogo glagola. Teoritiçeskiye osnovi*, Valgus, Tallin 1983, 147.

¹⁹³ Natalya Sergejevna Avilova, *Dvuvidoviye glagoli s zaimstvovannoy osnovoy v russkom literaturnom yazıke novogo vremeni, Materialı i soobşeniya, Voprosı yazıkoznaniya №5*, 1968, 66.

¹⁹⁴ Yuriy Sergejevıç Maslov, *Morfologiya glagolnogo vida v sovremennom bolgarskom literaturnom yazıke*, İzd-vo, AN SSSR, Leningrad 1963, 12.

¹⁹⁵ Yuriy Sergejevıç Maslov, *İmpperfekt glagolov soverşennogo vida v slavyanskih yazıkah, Voprosı slavyanskogo yazıkoznaniya- Vıp.1- Moskva 1954, 124.*

birbirine benzememesidir. Şöyle ki bitmiş görünüş fiilinin kendi kök, gövde ve eki olduğu gibi, bitmemiş görünüş fiilinde de vardır. Ancak iki görünüşlü fiiller için bu söylenemez. İki görünüşlü fiiller Muçnik'in de söylediği gibi 'dış görünüşünü değiştirmegi'¹⁹⁶ kabullenmeyip sadece görünüş (bitmiş ve bitmemiş) özelliklerini (değerlerini) korumuş fiillerdir. (Bkz.: Görünüşün Özel Anlamları bölümünde görünüş özelliklerine). Şunu da söylemeden geçmeyelim. Bazı iki görünüşlü fiiller ön ek alabilmektedir. Bunun üzerinde daha sonra durulacaktır.

İki görünüşlü fiiller, cümlede hem bitmiş hem de bitmemiş görünüş olarak görev almaktadır. *Мне всегда больно ранили её слова* cümlesinde “**ранили**” (ранить-mastar hali) fiili bitmemiş görünüş (несов. вид); *Дедушку тяжело ранили в самом конце войны* cümlesinde ise “**ранили**” fiili bitmiş görünüş (сов. вид) fiilidir.

Fiillerde iki görünüşlülüğün nedeni onların semantik özelliklerinde yatmakta ve görünüş anlamlarının biçimsel farklılaşmasının olmaması ise görünüş çiftlerinin mevcut oluşum sistemiyle açıklanmaktadır. Şelyakin'e göre iki görünüşlü fiillerin bazıları sonuçsal sürecin unsurunu minimuma indirdiği eylemi ifade etmektedir. Örneğin iki görünüşlü fiillerden *ранить, арестовать, конфисковать* fiilleri ayrı unsurlara bölünemeyen (ayrıştırılamayan) eylemleri ifade etmektedir. Diğer iki görünüşlü fiillerden örneğin *ремонтировать, конструировать, моделировать, редактировать* fiilleri ise ayrı unsurlara bölünen (ayrıştırılan) ve uzun süren eylemleri belirtmektedir.¹⁹⁷

Sonuna kadar tamamlanmış eylemlerde iki görünüşlü fiiller bitmiş görünüş; sürecin aktarılmasında, şimdiki zamanda gerçekleşen ve tamamlanmamış eylemlerde ise bitmemiş görünüş olarak kullanılmaktadır.

Birçok iki görünüşlü fiiller kendine özgü görünüş özelliklerine sahiptirler. Örneğin **образовать** - *oluşturmak* geçmiş zamanda yalnızca *bitmiş görünüş* anlamında kullanılır. Aynıısı **реализовать** - *gerçekleştirmek* fiili için de söylenilebilir (geçmiş zamanda hep bitmiş görünüş değerini taşır).¹⁹⁸ Şöyle ki her iki fiil geçmiş zaman cümlesinde kullanıldıklarında olmuş, bitmiş bir *sonucu* ifade eder. Bu sebepten geçmiş zaman

¹⁹⁶ İosif Pavloviç Muçnik, *Razvitiye sistemi dviuidovih glagolov v sovremennom russkom yazıke*, Akademiya Nauk SSSR İnstitut Yazıkoznaniya, Voprosı Yazıkoznaniya №1, İzdatelstvo: Nauka, Moskva 1966, 61.

¹⁹⁷ Şelyakin, 2001, 76.

¹⁹⁸ N. M. Şanskiy, A. N. Tihonov ve vb. 1988, 389.

kullanımı her iki fiil için *bitmiş görünüştür*. Sadece geçmiş zaman için değil birleşik gelecek zaman yapısında da bazı fiiller, örneğin *буду конфисковать, буду арестовать, буду организовать* söylenmemektedir. Bunun nedeni bu fiillerin doğası gereği *bitmiş, tamamlanmış* (perfectiva tantum) fiil olmasıdır.¹⁹⁹ Bu durumun tam aksine olarak bazı iki görünümlü fiiller gelecek zamanda bitmiş görünüşte kullanılmamaktadır: Örneğin “*если, его дисциплинируют; товар импортируют, транспортируют, рекламируют;*” vb. fiiller.²⁰⁰

İncelemiş olduğumuz Uşakov’un *Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü*²⁰¹, Ojegov ve Şvedova’nın *Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü*²⁰² ve Kuznetsov’un *Rus Dili Açıklamalı Büyük Sözlüğü*²⁰³ *оперировать* fiilinin görünüş özellikleri ilgi çekmektedir.

“Оперировать” fiili yegâne olarak iki görünümlü fiil halini “*bir hastaya ameliyat yapmak*” anlamında kullanıldığı vakit almaktadır. “*Birisi veya bir şey üzerinde herhangi bir işlem gerçekleştirmek*”, “*herhangi bir veriden faydalanmak*”, “*askeri operasyonlar yürütmek*” ve “*finansal ve ticari işler yapmak*” anlamlarında kullanıldığında ise “оперировать” fiili buralarda artık bitmemiş fiil yani *несовершенный вид* (НСВ) görünüşündedir.

Örneğin:

Оперировать- *кого? что?*

- Оперировать больного (НСВ / СВ) — *Hastayı ameliyat etmek.*
- Оперировать желудок (НСВ / СВ) — *Mide ameliyatı yapmak.*
- Она любит оперировать цифрами и фактами (НСВ) — *O, sayılarla ve kanıtlarla çalışmayı sever.*
- Сегодня вечером, наша разведка должна оперировать в тылу у врага (НСВ) — *Bu gece, istihbaratımız düşman hatlarının arkasında çalışmalıdır.*

¹⁹⁹ Muçnik, 1966, 69.

²⁰⁰ Şelyakin, 1983, 148.

²⁰¹ Dmitriy Nikolayeviç Uşakov, *Tolkoviy slovar russkogo yazıka*, Alta-Print, Moskva 2005.

²⁰² Sergey İvanoviç Ojegov, Natalya Yulyevna Şvedova, *Tolkoviy slovar russkogo yazıka*, Azbukovnik, Moskva 1999, 454.

²⁰³ Sergey Aleksandroviç Kuznetsov, *Bolşoy tolkoviy slovar russkogo yazıka*, Norint, Sankt-Peterburg 2000, 716.

Yefremova'nın *Rus Dilinin Açıklayıcı ve Türevsel Yeni Sözlüğü*nde ise *оперировать* fiili tüm anlamlarında bitmemiş görünüş olarak aşağıdaki şekilde verilmektedir:

оперировать

несов. перех. и неперех.

1. *перех. Подвергать хирургической операции.*

2. *неперех. Проводить, осуществлять военные операции.*

3. *неперех. Совершать финансовые или коммерческие операции.*

4. *неперех. Пользоваться при рассуждениях, подсчетах, доказательствах и т.п.*²⁰⁴

Ранить - fiilin de görünüş benzerliği "*оперировать*" (*aperiravat*) fiiline benzemektedir.

Zeldoviç'e göre "*Ранить*" fiilinin üç anlamı göze çarpmaktadır:

1. *Ранить в бою - savaşta yaralanmak;*

2. *Ранить руку ножом - elini bıçakla yaralamak;*

3. *Причинять / причинить душевные страдания - kalbini yaralamak.*

Yukarıdaki birinci ve üçüncü anlamlarda "*Ранить*" fiili iki görünüşlüdür.

Zeldoviç şu iki cümleyi ele alarak bu konuya açıklık getirmiştir: "*Его ранили в бою – Они savaşta yaraladılar ve Иван своим словами меня ранил – İvan sözleriyle beni yaraladı.* Bu iki cümleyi iki türlü izah etmek mümkündür. Eğer eylem bir defaya mahsus olmuşsa ve sonuç konuşma anına kadar güncelse bu durumda "*ранили, ранил*" fiilleri bitmiş görünüş fiillerdir. Aksi takdirde "*ранили, ранил*" fiilleri aynı zamanda çoklu eylem anlamına da taşıyabileceğinden veya sonuç konuşma anına kadar güncel olmayabileceğinden bitmemiş görünüşlü fiillerdir. İkinci anlamda "*ранить*" fiili bitmemiş görünüş fiilidir. Bu tarz cümlelerde "*ранить*" fiilinin bitmiş görünüş çifti "*поранить*" fiilidir.²⁰⁵

²⁰⁴ Tatyana Fyodorovna Yefremova, *Noviy slovar russkogo yazıka. Tolkovo-slovoobrazovatelnyy, İzdatelstvo Russkiy yazık, Moskva 2000, <https://www.twirpx.com/file/220844/> (erişim tarihi: 10.02.2018)*

²⁰⁵ Gennadiy Moiseyeviç Zeldoviç, *Pragmatika grammatiki, Yazıkı slavyanskih kultur, Moskva 2012, 220–221.*

Çağdaş Rus dilinde iki görünüşlü fiiller bilimin ve teknolojinin dile getirdiği yeni fiillerle artmaktadır. Rus dilinde ve aynı zamanda diğer Slav dillerinde iki görünüşlü fiiller belirgin iki gruba ayrılır. Birinci grubu az sayıda Rus ve Eski Slav kökenli *венчать, велеть, казнить, наследовать* vb. fiiller oluşturmaktadır. İkinci gruptaki fiiller daha fazla sayıda olup Batı Avrupa dillerinden Rus diline geçen fiillerin çoğunluğundan oluşan *импортировать, схематизировать, военизировать* vb. gibi fiilleri içermektedir.²⁰⁶

Zeldoviç, iki görünüşlü fiiller arasında yer alan *обещать, велеть, молвить, декларировать* vb. fiilleri “belirgin anlamsal ortaklığa sahip olduğunu” ileri sürerek ve bu fiilleri *verba dicendi* (Lat.) — *konuşma eylemi* veya *söyleme fiilleri* adlandırarak anlamsal bir sınıflandırma içinde değerlendirmektedir.²⁰⁷

Çertkova ve Pey-Çi Çang’a göre birinci grupta yer alan fiiller iki görünüşlü fiillerin yaklaşık %10’ u oluşturmaktadır. Bunlar *бежать, велеть, воздействовать, даровать, женить, живописать, использовать, исследовать, казнить* vb. fiillerdir. İkinci grup ise Batı dillerinden Rus diline geçmiş fiillerle temsil edilerek tüm iki görünüşlü fiillerin %90’ ı teşkil etmektedir.²⁰⁸

Genel olarak iki görünüşlü fiillerin sınıflandırılması esas olarak biçimsel ve menşei temelinde gerçekleştirilmektedir.

Remçukova’ya göre, *fiillerde iki görünüşlülük gramer kurallarına aykırı olmayıp görünüş (vid) değerlerinin özel ifadesidir*. Remçukova, iki görünüşlü fiilleri 3 gruba ayırmaktadır:²⁰⁹

1. En önemli grubu *-овать-* (*-изова-, -ирова-, -изирова-*) eklerinden oluşan Batı kökenli fiiller teşkil etmektedir: *абонировать, экспортировать, американизировать, программировать, апробировать, аннотировать* vb. Bu grup son derece üretkendir; çünkü Rus dili, uluslararası dil unsurlarıyla sürekli güncellenmektedir. Bu yüzden bu fiiller “yeni” iki görünüşlü fiiller olarak da adlandırılmaktadırlar. Bu fiillerin çoğu yabancı kökenli isimlerden türetilmiş fiiller olup Rus dilinde sürekli artış göstermektedir. Remçukova, buna örnek

²⁰⁶ İosif Pavloviç Muçnik, *Grammatičeskiye kategorii glagola i imeni v sovremennom rusском literaturnom yazıke*, Yayımevi Nauka, Moskova 1971, 132.

²⁰⁷ Zeldoviç, 2012, 197.

²⁰⁸ Marina Yuryevna Çertkova, Pey-Çi Çang, *Evolyutsiya dvidovih glagolov v sovremennom rusском yazıke*, Russian Linguistics, Published by: Springer, Vol.22, No. 1 (Mar.,1998), 13-14.

²⁰⁹ Remçukova, 2007, 91-92.

olarak Rus dilinde kullanılan 'тестировать' (test kullanımı; test kullanarak kontrol etmek) fiilini göstererek Rusya'da son zamanlar eğitim reformlarında değişikliklere gidilerek test sınav sisteminin koyulması ile dilde aktif kullanıldığının altını çizmektedir.

2. Eski Slav fiillerinden oluşan küçük grup *воздействовать, даровать, использовать, исследовать, наследовать, сочетаться* vb. fiillerdir. Bu grupta yer alan fiiller eski Slav kökenli fiillerdir. Bu fiillerin bazıları çağdaş Rus dilinde zamanla kullanımdan düşmektedir.
3. Üçüncü grupta yer alan iki görünüşlü fiiller, sayısı sınırlı olan ezeli Rus fiilleridir: *женить (жениться), велеть, казнить, крестить, молвить, ранить, рушить* vb. Bu grupta yer alan eskiden Slav kilisesinde kullanılan *крещати, казати (казнить), рушати* gibi fiiller artık dilde korunmamıştır. XVIII. yüzyılın sonlarında- XIX. yüzyılın başlarında *родить, пленить, решить, кончить* fiilleri iki görünüşlü olarak kabul edilirdi. Çağdaş Rus dilinde ise bu fiiller artık iki görünüşlü olmayıp bitmiş görünüş fiilleri olarak kabul edilmektedir. Bu fiillerin bitmemiş görünüşü ise – *рожать, пленять, решать, кончать* fiilleridir.

Gorobets, iki görünüşlü fiilleri menşesine göre üç gruba ayırmaktadır:²¹⁰

1. Eski Slav veya Eski Rus kökenli fiiller- *венчать, воздействовать, даровать, дооборудовать, доследовать, женить, живописать, исследовать, колесовать, наследовать, опробовать, расследовать* vb. olarak toplamda yaklaşık yetmiş fiildir.
2. Yabancı dillerden Rus diline geçen fiiller: *амортизировать, балластировать, бомбардировать, вакцинировать, дегенерировать, европеизировать, желатинировать, индексировать, нокаутировать, оккупировать, поэтизировать* vb. Bu grup, iki görünüşlü fiiller grubunun çoğunluğunu teşkil etmekte ve iki görünüşlü fiillerin yaklaşık %90'nı oluşturmaktadır.
3. Üçüncü grupta yer alan fiiller XX. yüzyılda meydana gelen fiillerdir. Bu fiiller – *ировать, -изировать* eklerinin yardımıyla birinci ve ikinci gruptaki fiillere benzetilerek oluşturulmuştur: *большевизировать, военизировать,*

²¹⁰ Yelena Anatolyevna Gorobets, *Dvuyidoviye glagoli v sovremennom russkom yazıke: problemi statusa i klassifikatsii*. Avtoreferat, Kazan 2008, 20–21.

гостировать, складировать, славянизировать, украинизировать vb. Gorobets bu grupta yer alan iki görünüşlü fiillerin çok olmadığını, çağdaş Rus dilinde 14 benzer fiil çifti olduğunu vurgulamaktadır. Gruptaki fiiller iki görünüşlü fiillerin yaklaşık %1'ini oluşturmaktadır.

Androsyuk'a göre iki görünüşlü fiillerin sayısı Rusçaya geçmiş olan yabancı menşeli fiillerin sayesinde artmaktadır. Bu fiiller yaygın ve işlevsel sınırlı fiillerdir. Yaygın ve işlevsel sınırlı iki görünüşlü fiiller arasındaki sınırlar çok hareketli olup bir gruptan diğer bir gruba geçmektedir. Bu fiillerin bir kısmı ise pasif hale gelmektedir. Yazara göre iki görünüşlü fiillerin toplam sayısının %43'ü işlevsel olarak sınırlı fiillerden oluşmaktadır. Bu gruptaki fiillerin yarısından fazlası %52'si Almandan, %39'u Fransızcadan, geri kalan %9'u İngilizce, İtalyanca, Yunanca, Latince ve Lehçe'den Rusçaya geçen yabancı menşeli fiillerdir.²¹¹

Zaliznyak ve Şmelev'e göre *-овать, -изовать, -ировать, -изировать, -фицировать* ekleriyle biten fiiller, iki görünüşlü fiillerin en üretken sınıfı olup sürekli yeni fiillerle güncellenmektedir.²¹² Örneğin; **-овать** (*адресовать, атаковать, заимствовать, использовать, исследовать, конфликтовать, наследовать, образовывать, приветствовать, ревизовать, рекомендовать*); **-изовать** (*авторизовать, мобилизовать, организовать, стерилизовать*); **-ировать** (*деградировать, дезинфицировать, информировать, резюмировать, реставрировать, симулировать, стимулировать, телеграфировать, эмигрировать*); **-изировать** (*акклиматизироваться, активизировать, конкретизировать, модернизировать, специализироваться*); **-фицировать** (*идентифицировать, квалифицировать, кодифицировать, фальсифицировать, электрифицировать*). Ekonominin, bilim-teknolojinin, uluslararası kültürel ilişkilerin ve iletişim araçlarının gelişimi, benzer fiillerin özellikle terminolojide kullanılan fiillerin artmasına yol açmaktadır.²¹³

Kartsevskiy, Rus dilinde kullanılan *атаковать, абонироваться, ангажировать* vb. bir dizi fiillerin her iki görünüş- bitmiş ve bitmemiş özelliklerini taşıdığını yazarak,

²¹¹ Natalya Vladimirovna Androsyuk, Funktsionalno ograniçennyye dvuvidovyye glagoli v sovremennom russkom diskurse. Uçyoniyе zapiski Tavruçeskogo natsionalnogo universiteta im. V. İ. Vernadskogo, seriya "Filologiya", Tom 20 (59) № 1, 2007, 55.

²¹² Zaliznyak ve Şmelev, 2000, 73.

²¹³ Çertkova ve Çang, 14.

Мы атакуем – cümlesinin hem şimdiki hem de gelecek zaman anlamına geldiğini vurgulamaktaydı. Kartsevskiy'e göre aynı fiilin “çift görünüş”e sahip olması Rus dilinin ruhuyla çelişmekteydi. Gene onun düşüncesine göre ve her bir fiilin kendine has bir görünüşü olmalıydı. Yazar, yukarıda örnek olarak gösterdiği fiillerin yabancı birer fiiller olarak hemen hissedildiğini vurgulamaktaydı. Ancak halkın kullandığı güncel dil yukarıda belirtilen yabancı fiilleri kullanmaya başladığı andan itibaren hemen onları Rusçalaştıracaktır ve bunu da bitmiş fiil yaratmaya yarayan ön ekleri vererek yapacaktır. Örneğin *заангажесваться, заарестовать, заатаковать* bitmiş fiillerinin *заарестовывать veya арестовывать, организовывать* gibi bitmemiş görünüşlerini oluşturacağını belirtiyordu. Yazara göre yabancı kelimelerin Rusçalaştırılması için dilde son ekler ve ön ekler kullanılır.²¹⁴

Bilindiği üzere çağdaş Rusçada iki görünüşlü fiiller ön ekler alabilmektedir ve bu durum onları iki görünüşlü fiil olmaktan çıkarmamaktadır.

Rus dil bilimcisi M. A. Şelyakin Rus dilindeki iki görünüşlü fiilleri *ön eksiz* ve *ön ekli fiillere* ayırmaktadır. Şelyakin'e göre ön eksiz iki görünüşlü fiiller, *-ова-* / *-ева-* üretken ekleriyle ve bu eklerin diğer değişik son ekleri olan *-урова-*, *-изова-*, *-изурова-* (*арестовать, ночевать, линчевать, авансировать, национализировать* vb.) ve aynı zamanda *-и-*, *-а-*, *-е-* ekleriyle (*женить, крестить, молвить, ранить, рушить, венчать, бежать, обещать, вельть*) temsil edilmektedirler. Şelyakin, iki görünüşlü fiillerin büyük bir kısmının yabancı dillerden Rus diline geçen ön eksiz fiillerin *-ова-* ve özellikle *-урова-*, *-изова-*, *-изурова-* son ekleriyle biten fiiller olduğunu dile getirmektedir.²¹⁵

Ayrıca, Şelyakin çağdaş Rus dilinde ‘*-ова-*’ ekiyle biten az sayıda fiil olduğunu belirtmektedir. Bu fiillere örnek olarak *титуловать, короновать, даровать, стартовать, ассигновать, аттестовать, глазуровать, презентовать, колесовать, оркестровать, титровать* vb. göstermektedir.²¹⁶

Muçnik'e göre de ‘*-ова-*’ eki sadece az sayıda fiillerde basit yapılarda karşımıza çıkmaktadır: *атаковать, стартовать* vb. Fiilin kök veya gövdesine eklenen *-из-*, *-ур-*, *-изур-*, *-фицир-* türev morfemlerinden sonra ‘*-ова-*’ eki eklenerek birleşik yapılar

²¹⁴ Sergey İosipoviç Kartsevskiy, *Yazık, voyna i evolyutsiya*, Yayın evi: Russkoye Universalnoye İzdatelstvo Berlin, 1923, 56.

²¹⁵ Şelyakin, 1983, 149.

²¹⁶ Şelyakin, 1983, 152.

oluşturulmaktadır. Bunlar, **-изова-** (*авторизовать, активизироваться*), **-ирова-** (*аннексировать, ампутировать*), **-изирова-** (*автоматизировать, активизироваться*), **-фицирова-** (*классифицировать, модифицировать*) ekleri şeklindedir. Muçnik, bu eklerle biten fiilleri beş gruba ayırarak her grupta yer alan fiillerin sayısını belirlemiştir. O, 40 fiili **-ова-** ekiyle, 35 fiili **-изова-** ekiyle, 120 fiili **-изирова-** ekiyle, 370 fiili **-ирова-** ekiyle, 35 fiili **-фицирова-** ekiyle biten fiiller grubunun altında birleştiriyor. Muçnik, edilgen yapılarda kullanılan iki görünüşlü dönüşlü fiilleri bu grupta dikkate almamıştır.²¹⁷

Batı Avrupa dillerinde yer alan yabancı fiillerin Rus edebi diline nüfuz etmesi olayı, görünüş sisteminin temel özellikleriyle şekillendiği 17. ve 18. yüzyılların başında somut bir süreç haline gelmişti. Bu nedenle, bu fiillerin gramer yapısının gelişimi onları bu sistemin temel normlarına tabi kılma oldukça doğal idi. Şöyle ki bitmiş görünüş anlamını verebilmeleri için ön eklerin, bitmemiş görünüş anlamlarını verebilmeleri için son eklerin almaları bu fiiller için doğal bir durum idi.²¹⁸

Rus filolog Ya. K. Grot, yabancı dillerden Rusçaya geçen **-ать** ekiyle biten fiillerin birçoğunun Fransızca olmasına rağmen Almancadaki **-er, -ir, -iren** veya **-ieren** eklerinin aracılığıyla Rusçaya geçerek **-ировать** eki olarak değiştiğini yazmaktaydı. Bu ekin ikinci kısmı olan **-овать** eki aslında isimden fiil oluşturmaya hizmet ettiğini şu örneklerle vermekteydi: *опровать, дневать* vb. Grot, eskiden sadece bu son ekin yabancı isimlere eklendiğini vurgulamaktaydı: *арестовать, атаковать, командовать, танцовать, экзаменовать, малевать* vb. fiiller. Ancak daha sonraki ödünç alımlarla birlikte **-ир-** hecesi her zamanki gibi olmasa da Rusça son eklerinin alışılmış haline gelmişti: *абонировать, гравировать, полировать, бомбардировать* vb. Aynı zamanda vurgunun **-ír-** eki üzerine gelerek kelimeye yabancı bir belirti verdiğini göstermekteydi: *контролировать, импровизировать, эксплуатировать, йотировать* vb.²¹⁹

Avilova, Rusçada görünüş kategorisinin resmi olarak son ek ve ön ek ile ifade edildiğini vurgulayarak yabancı menşeli fiillerin son ek alma olasılığını sınırlı olarak görmektedir. Yazara göre **-ірова-, -изірова-, -фицирова** ile biten son ekli (vurgunun

²¹⁷ Muçnik, 1966, 63.

²¹⁸ Muçnik, 1966, 65.

²¹⁹ Ya. K. Grot, Formı zaimstvovannih glagolov, Filologičeskiye razıskaniya: T.2, značit. popolnennoye izd., Akademiya nauk, Sank-Peterburg 1876, 353-354. <https://www.prlib.ru/item/389068>

-ир- eki üzerine düşmesiyle) fiillere, telaffuzunun zorluğundan ikinci bir ekin eklenmesi mümkün değildir. Vurgunun son ekin son sesli harfine düşmesi koşuluyla, yalnızca **-ова́-** ekiyle olan fiiller ve kısmen de **-ирова́-** ve **-изирова́-** son ekine sahip fiiller için bunun mümkün olduğunu belirtmektedir.²²⁰

Gorobets'e göre Rusçada işlev görmeye başlayan **-овать, -ировать, -изировать, -фицировать** ekleriyle biten yabancı menşeli fiiller, ya hemen sadece bitmemiş görünüş fiili olarak kullanılır örneğin *агитировать, администрировать, аккомпанировать, базировать, балансировать, баллотировать, выражировать, компостировать, конспектировать, конструировать, консультировать, форматировать* veya - çok nadiren - sadece bitmiş görünüş fiili olarak örneğin *депремировать* ya da iki görünüşlü fiil olarak kullanılmaktadır. Yabancı menşeli fiillerin bazıları eşsesi olmayan bağıntılar alabildikleri gibi örneğin *организовать – организовывать, инсталлировать – проинсталлировать*; almaya da bilmektedir: *автоматизировать, аблактировать, блишировать, верифицировать, газифицировать, депремировать, дифференцировать, европеизировать, желатинизироваться* vb.²²¹

Организовывать, реализовывать, преобразовывать, локализовывать, атаковывать gibi iki görünüşlü fiillerden meydana gelen bitmemiş bu fiiller Yasai'ye göre fiilin tüm gramer formlarında kullanımlarının mümkün olmamasından dolayı farklılık gösterebilmektedir. Şöyle ki konuşma dilinde daha çok rastlanan *организовывает, преобразовывает* vb. fiillerin sadece şimdiki zaman formunda kullanımı mümkün olduğu halde **реализовывает* ve **локализовывает* (ve bu türden diğerleri) gibi fiiller ise geçmiş zaman ve mastar hallerinde kullanılır.²²²

İki görünüşlü fiillerin listesini incelediğimizde iki görünüşlü fiillerin yukarıda gösterilen eklerle bazen eşit adlandırma durumlarının olduğunu görmekteyiz: *вулканизировать – вулканизовать, вулканизироваться - вулканизоваться; гармонизировать - гармонизовать, гармонизироваться - гармонизоваться; детализировать - детализовать, детализироваться - детализоваться;*

²²⁰ Avilova, 1968, 67.

²²¹ Yelena Anatolyevna Gorobets, Status Dvuidovih glagolov v Sovremennom Russkom Yazıke, Uçyonniye zapiski Kazanskogo Gosudarstvennogo Universiteta, Tom 149, kn.2, Kazan 2007, 269.

²²² Laslo Yasai, Neopredelyonniye harakteristiki v russkom glagolnom vide, Cuadernos de Rusística Española, Vol.1, 2005, 213.

<https://revistaseug.ugr.es/index.php/cre/article/view/1872/2050>

индустриализировать - *индустриализовать*, *индустриализироваться* – *индустриализоваться*; *конкретизировать* - *конкретизовать*, *конкретизироваться* – *конкретизоваться*; *кристаллизировать*- *кристаллизовать*, *кристаллизироваться* - *кристаллизываться*; *легализировать* – *легализовать*, *легализироваться* – *легализоваться*; *милитаризировать* – *милитаризовать*, *милитаризироваться*- *милитаризоваться*; *нормализировать* - *нормализовать*, *нормализироваться*- *нормализоваться* vb. Bu fiillerin her biri ayrılıkta sözlüklerde yerini almaktadır. D. N. Uşakov'un *Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü*nde verilen örnekler aşağıdaki gibidir.²²³ Örneğin:

- *Детализировать*; *детализирую*, *детализируешь*, **сов. и несов.**, *что* (книжн.). *Уточнить* (уточнять), *разработать* (разрабатывать) *детально*, *в подробностях*. = *detaylamak*, *teferruatıyla anlatmak*, *detaylarına inmek*, *ayrıntılılamak*. (Bitmiş ve bitmemiş görünüş)
- *Детализовать*; *детализую*, *детализуешь*, **сов. и несов.** (книжн.). *То же, что детализировать*. = *detaylamak*, *teferruatıyla anlatmak*, *detaylarına inmek*, *ayrıntılılamak*. (Bitmiş ve bitmemiş görünüş)
- *Детализироваться*; *детализируюсь*, *детализируешься*, **сов. и несов.** (книжн.). 1. *Уточниться* (уточняться) *в подробностях*. 2. *Страд. к детализировать* = *detaylandırmak*, *detaylanmak* (edilgen yapılarda) (Bitmiş ve bitmemiş görünüş)
- *Детализоваться*; *детализуюсь*, *детализуешься*, **сов. и несов.** (книжн.). *То же, что детализироваться* = *detaylandırmak*, *detaylanmak* (edilgen yapılarda) (Bitmiş ve bitmemiş görünüş).

Sözlüklerde bazı iki görünüşlü fiillerin eşit adlandırma durumlarında üçlü biçimlerine de rastlamış bulunduk:

- Назализировать* - *genizsileştirmek* (bir sesi burnu da kullanarak çıkarmak);
Назализовать - *genizsileştirmek* (bir sesi burnu da kullanarak çıkarmak);
Назализоваться - *genizsileştirmek* (bir sesi burnu da kullanarak çıkarmak).
Секвестировать -ölü hücreyi veya kemiği sağlıklı olan taraftan ayırmak; masraf ve

²²³ Uşakov, 2005, 620.

	harcama bütçesinde kısıtlamaya gitmek; hak kısıtlaması yapmak;
Секвестрировать	-ölü hücreyi veya kemiği sağlıklı olan taraftan ayırmak; masraf ve harcama bütçesinde kısıtlamaya gitmek; hak kısıtlaması yapmak;
Секвестровать	-ölü hücreyi veya kemiği sağlıklı olan taraftan ayırmak; masraf ve harcama bütçesinde kısıtlamaya gitmek; hak kısıtlaması yapmak.

Androsyuk, son 20 yılda Rusçada ortaya çıkan *-ова-* (*-изирова-*, *-ирова-*, *-изова-*) ekleri ile biten ve başka dillerden ödünç alınan fiilleri “*yeni*” iki görünüşlü fiiller olarak adlandırmaktadır. Yazar, bu fiillerin yeniliğinin göreceli olduğunu ve dile nüfus ederek bu yeniliği çabuk yitirdiği kanaatindedir. Androsyuk’a göre Rus dilinin kelime hazinesi “*yeni*” iki görünüşlü fiillerin *непе-*, *де-*, *пе-*, *а-*, *со-*, *раз-*, *до-* ön eklerini ve *-ова* / *-ева* eklerini almasıyla sürekli güncellenerek genişlemektedir. Örneğin; кодировать — **перекодировать**, блокировать — **деблокировать**, эвакуировать — **реэвакуировать**, визировать — **авизировать**; исповедать — **исповедовать** vb.²²⁴

Remçukova’ya göre iki görünüşlü fiillerin sözlüklerdeki sayıları doğal olarak gerçek sayılarını yansıtmamaktadır. Bu tür sözcükbirimlerin sayısı (artan yabancı dil kelime dağarcığı genel eğilimi çerçevesinde) sürekli artmakta ve sözlükbilimsel uygulama buna yetişmemektedir. Yazara göre, günümüzde objektif nedenlerden dolayı en dikkatli hesaplama bile bu fiilleri hesaplamakta doğru olmayacaktır. Konuşma dilinde *продюсировать*, *резюмировать*, *монографировать*, *типографировать*, *цензурировать*, *коррелировать* gibi fiiller gözlemlenir olsa bile bu fiiller ya sözlüklere yansıtılmamıştır yahut doğru bir şekilde yansıtılmamıştır ya da tam olarak sunulmamıştır.²²⁵

Araştırma zamanı Rusça sözlükleri incelediğimizde bazı kaynaklar (sözlükler) fiilleri iki görünüşlü olarak verdiği halde bazıları ise bitmemiş veya bitmiş görünüşe ait ettiğini, bazı sözlüklerde ise hiç yer verilmediğini tespit etmiş olduk. Bu da Çağdaş Rusçada iki görünüşlü fiillerin tam sayısını belirlemede zorluk oluşturan faktördür. Uşakov’un “*Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü*”, Ojegov ve Şvedova’nın “*Rus Dilinin*

²²⁴ Natalya Vladimirovna Androsyuk, Novıye dvuvidoviye glagolı, Seminar “Aspektologiya russkogo glagola”, 818. https://www.philol.msu.ru/~rlc2010/abstracts/rlc2010_abstracts_sem27.pdf

²²⁵ Yelena Nikolayevna Remçukova, Dvuvidoviye glagolı: protsess adaptatsii i vidovaya sootnasitelnost, Uçyonniye zapiski Tavriçeskogo natsionalnogo universiteta im. V. İ. Vernadskogo, seriya Filologičeskiye nauki, Tom15(54) 2002 №4, 114.

Аçıklamalı Sözlüğü”, Kuznetsov’un “*Rus Dili Açıklamalı Büyük Sözlüğü*” ve Yefremova’nın “*Rus Dilinin Açıklayıcı ve Türevsel Yeni Sözlüğü*”nden örnekler:

➤ **МАТИРОВАТЬ**

МАТИРОВАТЬ, матирую, матируешь, **несов.** что (спец.). Наводить мат на чтонибудь. Матировать стекло. (Uşakov’un “*Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü*”)

МАТИРОВАТЬ -рую, -руешь; матированный; -ван, -а, -о; **нсв.** [от нем. *mattieren*]. что. Спец. Делать матовым, наводить мат (З.М.). М. шёлк. М. стекло. (Kuznetsov’un “*Rus Dili Açıklamalı Büyük Sözlüğü*”).

МАТИРОВАТЬ **несов. и сов.** перех. 1. Сделать матовым. (Yefremova’nın “*Rus Dilinin Açıklayıcı ve Türevsel Yeni Sözlüğü*”).

Ojegov ve Şvedova’nın “*Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü*”nde örnek fiil yer almamaktadır.

➤ **МЕДИТИРОВАТЬ**

МЕДИТИРОВАТЬ, -рую, -руешь; **нсв.** Находиться в состоянии медитации. <Медитирование,-я; ср. (Kuznetsov’un “*Rus Dili Açıklamalı Büyük Sözlüğü*”).

МЕДИТИРОВАТЬ, -рую, -руешь; **сов. и несов.** (книжн.). Погрузиться(погружаться) в медитацию (Ojegov ve Şvedova’nın “*Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü*”).

Yefremova’nın “*Rus Dilinin Açıklayıcı ve Türevsel Yeni Sözlüğü*” nde örnek fiil yer almamaktadır.

Uşakov’un “*Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü*” nde örnek fiil yer almamaktadır.

➤ **ПЕДАЛИРОВАТЬ**

ПЕДАЛИРОВАТЬ, -рую, -руешь; **нсв.** 1. Нажимать на педали. Умело п. П. при игре на пианино. 2. что. Выделять, подчёркивать что-л. П. жестокость, грустные мотивы. (Kuznetsov’un “*Rus Dili Açıklamalı Büyük Sözlüğü*”).

Педалировать — **несов. и сов.;** неперех. то же, что педализировать. (Yefremova’nın “*Rus Dilinin Açıklayıcı ve Türevsel Yeni Sözlüğü*”).

Ojegov ve Şvedova'nın "*Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü*" nde örnek fiil yer almamaktadır.

Uşakov'un "*Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü*" nde örnek fiil yer almamaktadır.

➤ ПРОЕКТИРОВАТЬ

1.ПРОЕКТИРОВАТЬ, проектирую-проектирую, проектируешь-проектируешь, **несов.** 1. (сов. спроектировать) что. Разрабатывать, составлять проект (постройки, сооружения). Проектировать железную дорогу. Проектировать шестимоторный самолет. Проектировать новые металлургические заводы. 2. что и с инф. Предполагать, собираться что-н. устроить, сделать. Мы проектируем поездку в горы. Проектировал уехать в мае.- (Uşakov'un "*Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü*").

2.ПРОЕКТИРОВАТЬ и проицировать, проектирую, проектируешь, **несов.**, что. 1. Чертить проекцию (см. проекция в 1 знач.), изображать на плоскости какую-н. фигуру, предмет (мат.). 2. Передавать на экран проекцию (см. проекция во 2 знач.), изображение в увеличенном виде рисунков, предметов, кино-кадров (спец.). 3. Направлять на что-н. проекцию (см. проекция в 3 знач.; филос.).- (Uşakov'un "*Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü*").

Проектировать, несов. и сов. перех. Составлять, разрабатывать проект (1).Намечать осуществление чего-л.; предполагать, собираться что-л. делать, устраивать. **несов. перех.** Чертить проекцию, изображать какую-л. фигуру, предмет на плоскости. Передавать на экран увеличенное изображение, проекцию (рисунков,чертежей, кинокадров и т.п.). (Yefremova'nın "*Rus Dilinin Açıklayıcı ve Türevsel Yeni Sözlüğü*").

ПРОЕКТИРОВАТЬ, -рую, -руешь; -а-нный; **несов.**, что. 1. Составлять проект (в 1 значение). *Проектировать дом. Проектировать плотину.* 2. также с неопр. Предполагать, намечать. *Проектировать организацию кружка (организовать кружок).* || сов. спроектировать, -рую, -руешь; -а-нный (к 1 значение) и запроектировать, -рую, -руешь; -анный (ко 2 значение). || *существительное* проектирование, -я, *ср.* и проектировка, -и, *ж.* (к 1 значение). || *прилагательное*

проектировочный, -ая, -ое (к 1 значение). (Ojegov ve Şvedova'nın "*Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü*").

ПРОЕКТИРОВАТЬ², -рую, -руешь; -а-нный; **несовершенный вид**, что (спец.). Чертить или производить проекцию. || существительное проектирование, -я, ср. (Ojegov ve Şvedova'nın "*Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü*").

1. ПРОЕКТИРОВАТЬ, -рую, -руешь; **нсв.** что. 1. (св. спроектировать). Разрабатывать, составлять проект (1 зн.). *П. машиностроительный завод. П. станок с автоматическим управлением. П реактивный самолёт.* 2. (св. запроектировать), также с инф, Предполагать, намечать, собираться создать или сделать что-л. *П. поездку в горы. П. постройку городка. Проектировали устроить детскую площадку. Проектировали провести отпуск на Кавказе.* < Проектироваться, -руется; **нсв.** Проектирование, -я; ср. Проектировка, -и; ж. (1 зн.). Проектировочный, -ая, -ое (1 зн.). *П-ая экспедиция. П-ая мастерская.* (Kuznetsov'un "*Rus Dili Açıklamalı Büyük Sözlüğü*").

2. ПРОЕКТИРОВАТЬ, -рую, -руешь; **нсв.** (св. проектировать). что. 1. *Матем.* Изображать на плоскости какую-л. фигуру, предмет, чертить проекцию (1 зн.). *П. фигуру на плоскости.* 2. Спец. =Проецировать. *П. изображение на экране.* < Проектироваться, -руется; *страд.* Проектирование, -я; (Kuznetsov'un "*Rus Dili Açıklamalı Büyük Sözlüğü*").

➤ ПРОЛОНГИРОВАТЬСЯ

ПРОЛОНГИРОВАТЬСЯ, пролонгируюсь, пролонгируешься, **сов. и нсов.** (право). Страд. к пролонгировать (Uşakov'un "*Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü*").

Пролонгироваться **несов.** Страд. к **несов.** глаг.: пролонгировать. (Yefremova'nın "*Rus Dilinin Açıklayıcı ve Türevsel Yeni Sözlüğü*").

Ojegov ve Şvedova'nın "*Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü*" nde örnek fiil yer almamaktadır.

Kuznetsov'un "*Rus Dili Açıklamalı Büyük Sözlüğü*" nde örnek fiil yer almamaktadır.

➤ РЕПРЕЗЕНТОВАТЬ

РЕПРЕЗЕНТИРОВАТЬ, репрезентирую, репрезентируешь, **сов. и несов.**, кого-что (от латин. *geraesento* - представляю) (книжн.). Представить (представлять). (Uşakov'un "*Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü*").

Репрезентовать — **несов.** перех. Представлять. (Yefremova'nın "*Rus Dilinin Açıklayıcı ve Türevsel Yeni Sözlüğü*").

РЕПРЕЗЕНТИРОВАТЬ, -рую, -руешь; репрезентированный; -ван, -а, -о; **св.** и **нсв.** [франц. *repr[^]sentier* — представлять], *кого-что*. Книжн. Представить — представлять кого-, что-л.: быть представителем кого-, чего-л. *Р. новую продукцию. Р. научное открытие. Депутаты репрезентируют всё взрослое население страны.* (Kuznetsov'un "*Rus Dili Açıklamalı Büyük Sözlüğü*").

РЕПРЕЗЕНТІРОВАТЬ, -рую, -руешь; -анный; **совер. и несовер.**, кого (что) (книжн.). Представить (-влять), обнаружить (-ивать), показать (-зывать).

| сущ. репрезентация, -и, жен.> (Ojegov ve Şvedova'nın "*Rus Dilinin Açıklamalı Sözlüğü*").

İki görünüşlü fiiller arasındaki ilgi çeken durum bu fiillerin geçişli veya geçişsiz olup olmamasıdır. Biryukova, *iki görünüşlü fiillerin nihai, etkili eylemleri gösterdiğini ve her zaman geçişli olduğunu vurgulamaktadır.*²²⁶ Türkçede olduğu gibi Rusçada da geçişli fiiller ismin “-i” halinin sorusuna cevap vermektedir. Bu sorular Rusçada *кого? что? (kimi? neyi?)* sorularıdır. Lakin iki görünüşlü fiiller içerisinde “-ся” son ekiyle biten fiiller de mevcuttur. Rusçada “-ся” parçacığı fiilin geçişsiz fiil olduğunu göstermektedir. Bu parçacıkla biten fiiller dönüşlü fiillerdir.

Örneğin:

1. Назализировать [*nazalizirovat*']- genizsileştirmek (bir sesi burnu da kullanarak çıkarmak); (*geçişli fiil*)
2. Назализироваться [*nazalizirovat'sya*]- genizsileşmek, genizsil hale gelmek (ses); (*geçişsiz fiil*)

²²⁶ L. P. Biryukova, *Sovremenniy russkiy yazık. Kategoriya vida: forma, semantika, funktsionirovaniye. Uçebnoye posobiye*, ООО “Типографиya Novoye vremya”, Çeboksarı 2007, 12.

3. Назализова́ть [*nazalizovat'*]- genizsileştirmek (bir sesi burnu da kullanarak çıkarmak); (*geçişli fiil*)
4. Назализова́ться [*nazalizovat'sya*]- genizsileşmek, genizsil hale gelmek (ses); (*geçişsiz fiil*)
5. Назали́ровать [*nazalirovat'*]- genizsileştirmek (bir sesi burnu da kullanarak çıkarmak); (*geçişli fiil*)
6. Назали́роваться [*nazalirovat'sya*]- genizsileşmek, genizsil hale gelmek (ses). (*geçişsiz fiil*)

Diğer bir örnek:

1. Палатализи́ровать [*palatalizirovat'*]- yumuşatmak (ünsüz sesleri, dilin arkasını ek olarak kaldırarak telaffuz etmek); (*geçişli fiil*)
2. Палатализи́роваться [*palatalizirovat'sya*]- yumuşamak, yumuşatılmak (ünsüz sesler); (*geçişsiz fiil*)
3. Палатализова́ть [*palatalizovat'*]- yumuşatmak (ünsüz sesleri, dilin arkasını ek olarak kaldırarak telaffuz etmek); (*geçişli fiil*)
4. Палатализова́ться [*palatalizovat'sya*]- yumuşamak, yumuşatılmak (ünsüz sesler). (*geçişsiz fiil*)

İki görünüşlü fiillerin “-ся” son ekiyle kullanımına bakıldığında çoğu durumda hem anlamsal hem de kullanım açısından geçişli fiillerle birbirlerine karşılık gelmektedirler.

Örneğin:

- Американизи́ровать [*amerikanizirovat'*]- Amerikanlaştırmak;
- Американизи́роваться [*amerikanizirovat'sya*]- Amerikanlaştırılmak, Amerikanlaşmak;
- Бюрократизи́ровать [*byurokratizirovat'*]- bürokratikleştirmek;
- Бюрократизи́роваться [*byurokratizirovat'sya*]- bürokratlaşmak;
- Глобализи́ровать [*globalizirova't*]- küreselleştirmek;
- Глобализи́роваться [*globalizirovat'sya*]- küreselleşmek;

- Демократизировать [*demokratizirovat'*]- demokratikleştirmek, demokratlaştırmak;
- Демократизироваться [*demokratizirovat'sya*]- demokratikleşmek, demokratlaşmak.

vb.

Remçukova, iki görünüşlü yabancı menşeli fiillerin *-ся* ekini alarak dile adaptasyon sağladığını belirtmektedir: *макдональдизироваться, бананизироваться, витаминизироваться* vb. Örneğin *Компот что ли сварганить? Или купить побольше фруктов, пусть ребенок витаминизируется. Это можно решить завтра на рынке* (tercümesi: Komposto mı yapıyorsa? Yoksa bir az daha fazla meyve alarak mı çocuğun vitamin ihtiyacını gidersem. Bu yarın pazarda halledilebilir). Yazar, konuşma dilinin belirgin göstergesi olan bu fiilleri sözcük oluşumuna örnek göstererek bu durumu “*dönüşlü fiillere kayma*” olarak adlandırmaktadır.²²⁷

Temel özellikleri oluşmuş olan görünüş sistemi, Batı Avrupa dillerinden yabancı fiillerin Rus edebi diline girişiyle XVII. ve XVIII. yüzyılların başında somut bir süreç haline gelmişti. Bu nedenle, Rus dili gramer yapısının bu fiilleri benimsemesi, onları bu sistemin temel normlarına tabi kılma girişimlerinden oluşması, yani bitmiş görünüş anlamlarını ifade etmeleri için ön eklerin, bitmemiş görünüş anlamlarını ifade etmeleri için ise son eklerin bu fiillere eklenmesi, oldukça doğaldır. XVIII. ve XIX. yüzyıllarda artık iki görünüşlü olan bir dizi fiilin bu sürece tabi tutulması karakteristiktir. Dolayısıyla o dönemin eserlerinde, artık edebi dilde var olmayan çok sayıda ön ek ve son ek oluşumlu fiiller vardır. Bunlara örnek olarak: *заарестовать, заарендовать, заатаковать, металлизировать, окритиковать, отретироваться, проманкировать, сконкретовать, отпрепаровать, отгравировывать, зарекомендовывать, отпрепаровывать*.²²⁸

Lora Yanda, Rusçaya geçmiş yabancı menşeli fiillerin hepsinin iki görünüşlü fiiller olmadığını belirtmektedir. Yazara göre “*-овать*” ile biten yabancı menşeli fiillerin neredeyse %40'ı sıradan bitmemiş tek görünüşlü fiiller gibi davranmaktadır. Yabancı

²²⁷ Yelena Nikolayevna Remçukova, Dvuvidoviye glagoli v aspekte aktivnih yazikovih protsessov, *Struktura i funktsii: issledovaniya po rusistike*, Tom II, Vip.1, 2015, 50-51.

https://pushkin.ee/wp-content/uploads/2016/09/SF_vol2_issue1.pdf

²²⁸ Muçnik, 1971, 141.

menşeli fiiller Rusçaya geçtiği zaman bazılarının ön eksiz bitmemiş bazılarının ise bitmiş / bitmemiş iki görünüşlü fiil olmasının nedenini yazar, iki görünüşlü fiillerde anlamsal bitmemişlik bileşenin olmamasıyla ilişkilendirmektedir. Yanda, yabancı menşeli iki görünüşlü fiillerin karmaşık bitmişliğe²²⁹ sahip olma olasılığının çok düşük; yabancı menşeli bitmemiş fiillerin karmaşık bitmişliğe sahip olma olasılığının ise çok yüksek olduğunu ileri sürmektedir. Her iki grup için fiillerin (tek ve iki görünüşlü) “-no” ön ekli ve ön eksiz biçimlerinin kullanım sıklığını karşılaştırarak “-no” ön ekinin bazı iki görünüşlü fiillere örneğin *иммунизировать* и *ратифицировать* fiillerine eklenemediğini, **поиммунизировать* и **поратифицировать* gibi yapıların görülmediğini; *фантазировать* и *экспериментировать* fiillerine ise eklenebildiğini, *пофантазировать* и *поэкспериментировать* yapılarında rastlandığını vurgulamaktadır.²³⁰

Daha önce de bahsettiğimiz gibi iki görünüşlü fiiller ön ek ve son ek alabilmektedir. Önce “Ön Eksiz İki Görünüşlü Fiiller” ve daha sonra “Ön Ekli İki Görünüşlü Fiiller” üzerinde duralım.

3.1.1. Ön Eksiz İki Görünüşlü Fiiller

Rus dil bilimcisi Şelyakin, tüm ön eki olmayan iki görünüşlü fiillerin ‘-ива-/ыва-, -ва-’ ekleriyle bitmemiş görünüş fiili yapma fırsatı olduğunu öne sürmektedir: Örneğin *арендовать* - *арендовывать*, *арестовать* - *арестовывать*, *атаковать* - *атаковывать*, *конфисковать* - *конфисковывать*, *организовать* - *организовывать*, *мобилизовать* - *мобилизовывать*.²³¹ Benzer düşünce Rus dil bilimcisi Muçnik tarafından da dile getirilmiştir.²³²

Ünlü Rus dil bilimcisi Valgina’ya göre dilin (sistemin) olanakları, edebi dilde kabul edilen dilsel işaretlerin kullanılmasından çok daha geniştir. Geleneksel norm, kısıtlama, yasaklama yönünde hareket ederken, sistem büyük iletişim taleplerini karşılayabilir. Norm, belirli gramer biçimlerinin yetersizliğini giderir... Bu eksikliği, dilin kendisinden

²²⁹ Karmaşık bitmişlik, sınırlı eylemleri tanımlamaktadır.

²³⁰ Lora A. Yanda, *Mesto dvouidovih glagolov v modeli vidovih gnyozd*. Universitet Tromse /UiT, The Arctic University of Norway <http://ansatte.uit.no/laura.janda/mypubs/Mesto%20dvuvidovyx.doc> (ereşim tarihi: 19.06.2017)

²³¹ Şelyakin, 1983, 150–151.

²³² Muçnik, 1966, 69.

yararlanarak, genellikle bununla ilgili benzerliklerden faydalanarak telafi eder. Örneğin “атаковать” fiilinin metin (bağlam) dışında görünüş anlamı ayırt edilemez. O zaman *организовать* — *организовывать* fiil çiftine uygun olarak “атаковать” fiili için “атаковывать” görünüş çifti oluşturulur. Valgina’ya göre “*организовывать*” şekli edebi dile artık nüfuz etmiştir. Dilde buna benzer aynı kalıplar oluşturulmaktadır: *использовывать, мобилизовывать* vb.²³³

Çağdaş Rusçada iki görünüşlü fiillerin bazı metinlerde bitmemiş görünüş gibi vurgulanması için “-ива-/-ыва-” ekiyle verilmesi zorunlu hale gelmektedir.

Çertkova ve Çang’a göre bu hal kendisini 4 durumda daha bariz göstermektedir.²³⁴

1) Gelecek zaman somut- süreçsel anlamında kullanıldıkları zaman:

- *Доктор будет нормализовывать* твое давление.
*будет нормализовать (kullanımı yanlış)
Hekim senin tansiyonunu normalleştirir (normalleştirecektir anlamında).
- *Наш университет будет аккредитовывать* этот факультет.
*будет аккредитовать (kullanımı yanlış)
Üniversitemiz bu fakülteyi akredite eder (gelecek zaman anlamında).
- *Класс! А будет ли это реализовываться* или нет — доказательно сегодня утверждать невозможно.²³⁵ (Анатолий Чубайс, Елена Трегубова. Власть должна быть жесткой // «Коммерсантъ-Власть», 2000)
*будет ли это реализоваться (kullanımı yanlış)
Süper! Ama bunun gerçekleşip gerçekleşmeyeceği- bugün kesin olarak tartışılması imkânsızdır.
- *Он тебя обязательно ждет, — проговорил Крутицкий, — будет организовывать* полк, поднимут казаков и айда на Москву!²³⁶ (Р. Б. Гуль. Конь рыжий (1952))
*будет организовать (kullanımı yanlış)

²³³ Valgina, 2003, 22.

²³⁴ Çertkova ve Çang, 22–23.

²³⁵ ruscorpора.ru

²³⁶ ruscorpора.ru

Kesinlikle seni bekliyor- dedi Krutitskiy, -bir alay örgütleyecek, Kazakları kaldıracaklar ve Moskova'ya gidecekler! (R. B. Gul. Kızıl at (1952))

2) İki görünüşlü fiiller *начинать - начать, продолжать - продолжить, кончатъ - кончить, стать, приняться, пойти, давать* gibi evre fiilleri ile kullanıldıkları zaman:

➤ *Благодаря таким семинарам учителя не только восстановили в памяти знания о природных объектах, что позволило им в последующем проводить с учащимися более интересные экскурсии в московских парках, но и стали организовывать регулярные практики на территории полевого учебного.*²³⁷ (Центра Ассоциации "Экосистема". З. Б. Минина. Творческие мастерские // «Первое сентября», 2003)

*стали организовать (kullanımı yanlış)

Bu tür seminerler sayesinde öğretmenler yalnızca doğal nesnelere hakkındaki bilgilerini eski haline getirmekle kalmadı ki bu da onlara daha sonralar öğrencilerle Moskova parklarındaki daha ilginç geziler yapmalarına izin verdi ve aynı zamanda saha eğitimi alanında düzenli uygulamalar düzenlemeye başladılar.

➤ *Разделите список на три равные части. Обратите внимание на середину списка, это и есть ваши истинные потребности на данный момент... Для того чтобы ваша душа снова заговорила с вами громким голосом, вам необходимо **начать их реализовывать.***²³⁸ (Т. Г. Самарина, Я все могу! Шаги к успеху. Практика Трансерфинга. 52 шага, 2015)

* начать реализовать (kullanımı yanlış)

Listeyi üç eşit parçaya bölün. Listenin ortasına dikkat edin, işte bunlar şu anda gerçek ihtiyaçlarınızdır... Ruhunuzun sizinle yüksek sesle tekrar konuşması için onları tekrar uygulamaya başlamanız gerekir.

3) İki görünüşlü fiillerin *долго, два часа, всю жизнь* gibi zaman zarflarıyla geçmiş ve gelecek zaman cümlelerinde kullanımı:

➤ *Мы его потом долго снова организовывать будем*

²³⁷ ruscorpora.ru

²³⁸ kartaslov.ru

(Ю. А. Запечалов, Алмазы Якутии, 2011).²³⁹

*долго организовать (kullanımı yanlış)

Biz onu daha sonra yeniden uzun süre düzenleriz.

4) İki görünüşlü fiillerin *не следует / не стоит* gibi kelimelerle birlikte kullanıldıkları zaman:

➤ Почему **не стоит организовывать** роскошную свадьбу?

* не стоит организовать (kullanımı yanlış)

Neden lüks bir düğün düzenlenmemeli?

3.1.2. Ön Eklî İki Görünüşlü Fiiller

Cümlede bitmiş görünüş anlamını veren *ön eksiz* iki görünüşlü fiiller *ön ek* olarak da cümlede bitmiş görünüş anlamını taşımaktadır. Şunu da unutmayalım ki iki görünüşlü fiilin ön ek alması bu fiilin iki görünüşlü fiil olmaktan çıkması demek değildir. Örneğin,

➤ a) Вам необходимо **интегрировать** это в ваше будущее. (Е. Замятин, Мы) (сов. вид)

Bunu geleceğinize entegre etmeniz (bütünleştirmeniz) gerekiyor.

(bitmiş görünüş)

b) Вам предстоит ещё более славный подвиг: стеклянным, электрическим, огнедышащим **ИНТЕГРАЛОМ проинтегрировать** бесконечное уравнение Вселенной. (запись 1-я) (Е. Замятин, Мы) (сов. вид)

*Sizleri ise daha da şanlı bir görev bekliyor: cam, elektrikli, yangın soluyan INTEGRAL ile Evrenin sonsuz denklemini **bütünleştirmek**.* *(bitmiş görünüş)*

➤ a) – Ну да, я понимаю. Но ведь, в сущности, это были владыки посильнее их коронованных. Отчего они **не изолировали**, не истребили их? У нас. (запись 6-я) (сов. вид) (Е. Замятин, Мы)

*-Yani evet anlıyorum. Ama aslında, onların gerçek taç giyenlerinden daha güçlü hükümdardılar. Hangi sebepten dolayı onları **tecrit** ve imha **etmediler**? Bizde... (bitmiş görünüş)*

²³⁹ kartaslov.ru

b) После соединения оголенные жилы пайкой, необходимо качественно **заизолировать** место соединения. (Е. Замятин, Мы) (сов. вид)

Çıplak telleri birbirleri ile lehimledikten sonra bağlantı noktasının güvenli bir şekilde yalıtımını yapmak gerekir. (bitmiş görünüş)

➤ а) Мне сейчас стыдно писать об этом, но я **обещал** в этих записках быть откровенным до конца. Так вот: я нагнулся – и поцеловал заросший, мягкий, моховой рот. Старуха утерлась, засмеялась... (запись 17-я) (Е. Замятин, Мы) (сов. вид)

Şimdi bunun hakkında yazmaktan utanç duyuyorum ama bu notlarda sonuna kadar dürüst olacağıma söz verdim. Şöyle: eğildim ve aşırı büyümüş, yumuşacık, yosunlu bir ağzı öptüm. Yaşlı kadın ağzını sildi ve güldü... (bitmiş görünüş)

b) Разве я не говорил тебе, что твой отец настоящий мужчина. Смотри, он **пообещал** и он сделал это. (сов. вид)

Sana demedim mi senin baban merttir, diye. Bak işte, söz verdi ve yaptı. (bitmiş görünüş)

Bilindiği üzere Rusçada fiillerin görünüş çift oluşumu tek bir yolla değil çeşitli yollarla gerçekleştirilmektedir. Görünüş çiftinin oluşmasının en yaygın yollarından biri de fiillere ön eklerin eklenmesidir. Ön ekler bitmemiş görünüş fiillerine eklenerek bitmiş görünüş fiili oluşturmaktadır (**покупать**- **купить** çifti istisna teşkil etmektedir). *Russkaya grammatika 80* kitabında görünüş çiftinin oluşumunda yer alan ön ekler aşağıdaki gibidir:

вз- (*вс-*) (потеть — **вспотеть**), воз- (мужать — **возмужать**), вы- (купать — **выкупать**), за- (вербовать — **завербовать**), из- (*ис-*) (пугать — **испугать**), на- (писать — **написать**), о- (слабеть — **ослабеть**), об- (лицевать — **облицевать**), от- (редактировать — **отредактировать**), по- (белеть — **побелеть**), под- (считать — **подсчитать**), при- (готовить — **приготовить**), про- (сигнализировать —

просигнализировать), раз- (будить — разбудить), с- (делать — сделать), у- (топить — утопить).²⁴⁰

Bu ön ekler Rusça gramerinde *tamamen görünüş ön ekleri* (Rus. *чистовидовые приставки*) (İng. *purely-aspectual prefixes*) olarak adlandırılmaktadır. Tamamen görünüş ön ekleri sayesinde fiillerin kelime anlamını değişmeden görünüş çiftleri meydana çıkar.

Analizler gösteriyor ki tamamen görünüş ön ekleri, dilbilgisel bir kavramdan daha çok sözcüksel bir kavramdır. Sözcüksel kavram, görünüş çiftinin eşleşmesinin belirleyicisidir. Bir çiftin üyeleri birbirinden yalnızca görünüş değeri açısından farklılık gösteriyorsa, bu bir görünüş çiftidir. Eğer diğer benzer anlam özellikleri karıştırılırsa, bu bir görünüş çifti değildir.²⁴¹

Yukarıda verilmiş olan ön ekler sayesinde bitmemiş görünüş fiillerinden bitmiş görünüş fiilleri oluşturulmaktadır.

İki görünüşlü fiillerin de ön ekler aldığını ve bu durumun onların iki görünüşlü olmaktan çıkarmadığını daha önce de değinmiştik.

Çertkova ve Çang iki görünüşlü fiillerin çift oluşumunda *on bir* ön eklerin rol oynadığını göstermektedir.²⁴²

İki görüşlü fiillerin hangi ön eklerler aldığını kendi araştırmalarında Çertkova ile Çang'ın²⁴³ ve Gorobets'in²⁴⁴ verdiği fiillerin sayısı aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.1. İki Görünüşlü Fiillerde Ön Ekler

Ön ekli iki görünüşlü fiillerde çift sayısı		
Kaynak		
Ön ekler	M.Yu. Çertkova ve P.Ç. Çang (1998)	Ye. A. Gorobets (2008)
<i>про-</i>	27	40
<i>за-</i>	23	59

²⁴⁰ Russkaya grammatika, 1980, 584.

²⁴¹ Yelena Anatolyevna Gorobets, “Çistovidoobrazuyuşaya” funktsiya prefiksov russkogo yazıka: diskussionnyy vopros, Russkaya i sopostavitelnaya filologiya: Lingvokulturoloęişeskiy aspekt, Ekonomičeskiy jurnal, Kazan 2004, 87.

²⁴² Çertkova ve Çang, 18.

²⁴³ Çertkova ve Çang, 18.

²⁴⁴ Gorobets, 2008, 123-130.

с-	18	36
от-	11	14
на-	6	3
по-	5	8
вы-	2	0
о-	2	8
раз-	2	1
об-	1	0
у-	1	1

Şelyakin²⁴⁵, Çertkova ve Çang²⁴⁶ çalışmalarında ön eklerin iki görünüşlü fiillere kattığı anlamlar üzerinde detaylı açıklamalarda bulunmuşlardır. Bu anlamların üzerinde duralım:

- **Про-** ön eki alan iki görünüşlü fiiller eylemin istenilen sınıra ulaştığını bildirmektedir.

Çertkova ve Çang'a göre en verimli ön ek, tüm ön ek çiftlerinin %28'ini oluşturan **про-** ön ekidir. Yazarlara göre **про-** ön eki bir şey aracılığıyla yönlendirilen eylemin sınırını belirtmektedir.²⁴⁷

- ✓ *авансировать* – **проавансировать**
- ✓ *анатомировать* – **проанатомировать**
- ✓ *анкетировать* – **проанкетировать**
- ✓ *аннотировать* – **проаннотировать**
- ✓ *дезинфицировать* – **продезинфицировать**
- ✓ *известковать* – **произвестковать**
- ✓ *интерпретировать* – **проинтерпретировать**
- ✓ *информировать* – **проинформировать**
- ✓ *интервьюировать* – **проинтервьюировать**
- ✓ *кредитовать* – **прокредитовать**
- ✓ *логарифмировать* – **прологарифмировать**

²⁴⁵ Mihail Alekseyeviç Şelyakin, Kategoriya vida i yiyo funktsionalniye svyazi. O priçinah ustoyçivosti dvuvidovih glagolov v sovremennom russkom yazıke. Tartu 1979, 11-17.

²⁴⁶ Çertkova ve Çang, 18-20.

²⁴⁷ Çertkova ve Çang, 18.

- ✓ оперировать – **прооперировать**
- ✓ телеграфировать – **протелеграфировать**
- ✓ финансировать – **профинансировать**

Şelyakin ise *про-* ön ekli iki görünüşlü fiillere aşağıdaki örnekleri vermektedir.²⁴⁸

Örneğin:

- ✓ анализировать - **проанализировать**
- ✓ иллюстрировать - **проиллюстрировать**
- ✓ телефонировать - **протелефонировать**
- ✓ инспектировать - **проинспектировать**

Şelyakin'e göre, *про-* ön eki söylev vermek, konuşma yapmak, bilgi vermek anlamına gelen ve ayrıca matematiksel eylem fiilleriyle kullanılmaktadır:

- ✓ дублировать - **продублировать**
- ✓ интервьюировать - **проинтервьюировать**
- ✓ информировать - **проинформировать**
- ✓ телеграфировать - **протелеграфировать**
- ✓ дифференцировать - **продифференцировать**
- ✓ интегрировать - **проинтегрировать**
- ✓ логарифмировать - **прологарифмировать**
- ✓ суммировать - **просуммировать**

Gorobets, araştırmasında *про-* ön eki alan iki görünüşlü fiillere aşağıdaki örnekleri göstermektedir.²⁴⁹

- ✓ демонстрировать - **продемонстрировать**
- ✓ игнорировать - **проигнорировать**
- ✓ пальпировать - **пропальпировать**
- ✓ сканировать - **просканировать**

vb.

²⁴⁸ Şelyakin, 1979, 13.

²⁴⁹ Gorobets, 2008, 125.

Про- Ön eki Alan İki Görünümlü Fiillerle İlgili Örnekler

- *А что это за меню, позвольте узнать... — Прежде всего, хочу **проинформировать** вас. Барулин изменил нам. Больше крышами мы не занимаемся. (Владимир Дудинцев. Не хлебом единым (1956))*
 Peki, bu ne biçim menü böyle, öğrenebilir miyim?... - Her şeyden önce, sizi **bilgilendirmek** istiyorum. Barulin bizi aldattı. Artık çatılarla ilgilenmiyoruz. (Vladimir Dudintsev. Yalnızca ekmekle değil (1956))
- *В конце концов, остаётся весенний чемпионат мира, на котором можно будет **продемонстрировать** себя во всей красе.*
 (Алексей Демин. Гибель богов. Сборная России получила Евротур вместо Олимпиады // «Известия», 2001.09.05)
 Sonunda, kendinizi tüm ihtişamıyla **gösterebileceğiniz** bahar dünya şampiyonası kalacak.
 (Aleksy Demin. Tanrıların ölümü. Rus milli takımı Olimpiyatlar yerine Euroturneyi aldı // İzvestiya 2001.09.05)
- *Так что и эта, промежуточная, вершина вскоре была покорена. Дело теперь оставалось за малым: **просканировать** кадры и выбрать оптимальный вариант «производителя», а уж в своих способностях очаровать и влюбить в себя кого угодно матушка никогда не сомневалась.*
 (Дина Рубина. Медная шкатулка (2011- 2015))
 Böylece bu orta tepe noktası kısa sürede fethedildi. Şimdi küçük bir sorun vardı: kareleri **taramak** ve “yarımcı” için en iyi seçeneği seçmek. Annem, büyüleme ve kendine birini âşık etme yeteneğinden hiçbir zaman şüphe etmiyordu. (Dina Rubina. Bakır kutu (2011-2015)).
- *К оранжереям, — распорядился Щукин, — все обшарим, а там можно будет **протелефонировать**.*
 (М. А. Булгаков. Роковые яйца (1924))
 Seralara, Şçukin emretti, her şeyi arayacağız ve orada **telefon etmek** mümkün olur. (M. A. Bulgakov. Ölümçül yumurtalar (1924))

- **За-** ön eki Şelyakin'e göre, iki görünüşlü fiillere eklenerek gelecekteki kullanım için amaçlanan sonuçlara ulaşmayı amaçlamaktadır.²⁵⁰

✓ <i>бронировать</i>	- <i>забронировать</i>
✓ <i>визировать</i>	- <i>завизировать</i>
✓ <i>консервировать</i>	- <i>законсервировать</i>
✓ <i>кодировать</i>	- <i>закодировать</i>
✓ <i>резервировать</i>	- <i>зарезервировать</i>

Şelyakin, eylemin yardımıyla bir şeyi almak, elde etmek anlamı veren ve *за-* ön eki alan iki görünüşlü fiillere örnek olarak aşağıdaki fiilleri göstermektedir:

✓ <i>патентовать</i>	- <i>запатентовать</i>
✓ <i>пеленговать</i>	- <i>запеленговать</i>

Aşağıdaki örneklerde *за-* ön eki eylemin tüm yüzeye yayılması, bir şeyi bir şeyle doldurmayı, örtmeyi, kapatmayı amaçlayan eylemin sınırını göstermektedir.²⁵¹

✓ <i>асфальтировать</i>	- <i>заасфальтировать</i>
✓ <i>бальзамировать</i>	- <i>забальзамировать</i>
✓ <i>блокировать</i>	- <i>заблокировать</i>
✓ <i>гудронировать</i>	- <i>загудронировать</i>
✓ <i>цементировать</i>	- <i>зацементировать</i>
✓ <i>пломбировать</i>	- <i>запломбировать</i>
✓ <i>ретушировать</i>	- <i>заретушировать</i>
✓ <i>картографировать</i>	- <i>закартографировать</i>

Gorobets, *за-* ön ekini alan iki görünüşlü fiiller arasında aşağıdaki fiilleri de ait etmektedir.²⁵²

✓ <i>бетонировать</i>	- <i>забетонировать</i>
✓ <i>декорировать</i>	- <i>задекорировать</i>
✓ <i>документировать</i>	- <i>задокументировать</i>
✓ <i>изолировать</i>	- <i>заизолировать</i>

²⁵⁰ Şelyakin, 1979, 12.

²⁵¹ Çertkova ve Çang, 18.

²⁵² Gorobets, 2008, 123-124.

- ✓ *капсулировать* -*закапсулировать*
- ✓ *кодировать* -*закодировать*
- ✓ *ламинировать* -*заламинировать*

За- Ön eki Alan İki Görünürlü Fiillerle İlgili Örnekler

- *То ли потерял, то ли украли. Наличных в кошельке было много, но их уже не вернуть, а вот карточку я успел **заблокировать**. Позвонил в банк, рассказал, что случилось. Карточку сразу **заблокировали**, а мне потом выдали новую, и денег на ней, понятно, было столько же, сколько на украденной. (Частный случай // «Столица», 1997.02.17)*

Ya kaybettim ya da çaldılar. Cüzdanda çok para vardı ancak geri gelmez ki. Kartı **bloke etmeyi** başardım. Bankayı aradım, olanları anlattım. Kartı hemen **bloke ettiler** ve sonra bana yeni bir kart verdiler ve elbette ki, çalınan kartta olduğu kadar para da vardı. (Özel durum // "Başkent", 1997.02.17)

- *Этими растениями можно задекорировать большие участки на солнечных открытых местах, в том числе и в верещатниках. (Александр Чечуров. Зелень! // «Сад своими руками», 2002.11.15)*

Bu bitkilerle, fundalıklar da dâhil olmak üzere güneşli açık yerlerdeki geniş alanları süslemek için kullanılabilir.

- *Слава богу, слава Богу! Теперь мне придётся выдернуть ещё два зуба и два **запломбировать**, но я уже почти не боюсь, и, вообще, чувствую себя бесконечно счастливой! Слава Богу! (А. А. Аллендорф. Дневник (1909))*

Şükürler olsun, şükürler olsun! Şimdi iki diş daha çekip iki tane **dolgu yaptırمام** gerekecek ama artık neredeyse korkmuyorum ve genel olarak kendimi sonsuz derecede mutlu hissediyorum! Tanrıya şükür! (A. A. Allendorf. Günlük (1909))

- **C- (co-)** ön ekli iki görünürlü fiiller.

Çertkova ve Çang'a göre, c- (co-) ön eki almış iki görünürlü fiillerin ortak görünüş değeri, eylemin genel sınırını belirtmeleridir.²⁵³

²⁵³ Çertkova ve Çang, 18-19.

- ✓ акцентировать - сакцентировать
  - ✓ катапультироваться - скатапультиров
  - ✓ нивелировать - снивелировать
  - ✓ оперировать - соперировать
  - ✓ стыковать - состыковать
  - ✓ унифицировать - сунифицировать
  - ✓ цементировать - сцементировать
- vb.

Şelyakin *c-* (*co-*) ön ekiyle birliktelik veya bağlantı (çıkış noktasından odak noktasına kadar hareket yönünü) oluşturma ve aşağı doğru hareket anlamını ifade eden iki görünüşlü fiillere aşağıdaki örnekleri göstermektedir:²⁵⁴

- ✓ кооперировать - скооперировать
  - ✓ координировать - скоординировать
  - ✓ парашютировать - спарашютировать
  - ✓ пикировать - спикировать
  - ✓ провоцировать - спровоцировать
- vb.

Ayrıca Şelyakin, eşitleme, eşleştirme ve kopyalama anlamları ile *c-* (*co-*) ön ekli iki görünüşlü fiillere aşağıdaki örnekleri vermektedir:

- ✓ калькировать - скалькировать
- ✓ моделировать - смоделировать
- ✓ фокусировать - сфокусировать

Gorobets ise *c-* (*co-*) ön eki alan iki görünüşlü fiillere aşağıdaki örnekleri göstermektedir:²⁵⁵

- ✓ активировать - сактивировать
- ✓ амортизировать - самортизировать
- ✓ конденсироваться - сконденсироваться
- ✓ кооперироваться - скооперироваться

²⁵⁴ Şelyakin, 1979, 11-12.

²⁵⁵ Gorobets, 2008, 126-127.

- ✓ *ориентироваться* - *сориентироваться*
  - ✓ *проецировать* - *спроецировать*
- vb.

C- Ön eki Alan İki Görünümlü Fiillerle İlgili Örnekler

- *Оно начинается со споров. Еще в 1933 году, когда Кузнецкий металлургический комбинат (КМК) не набрал полную мощность и продолжал строиться, возникла смелая идея — создать рядом с КМК второй крупный металлургический завод, а потом **скооперировать** и специализировать два предприятия. Помешала война. Давняя идея начала осуществляться в конце 50-х годов. (Ю. Лушин. Домна Запсибовна // «Огонек». № 9, 1970)*

Tartışmayla başlar. 1933'te, Kuznetsk Metalurji Fabrikası (KMF) tam kapasiteye ulaşamadığında ve inşa edilmeye devam ettiğinde, cesur bir fikir ortaya çıktı - KMF'nin yanında ikinci bir büyük metalurji fabrikası oluşturmak ve iki işletmeyi **birleştirmek** ve uzmanlaştırmak. Savaş engel oldu. Uzun süredir devam eden fikir 50'li yılların sonlarında gerçekleşti. (Yu. Luşin. Domna Zapsibovna // "Ogonyok". № 9, 1970)

- *И еще была надежда, что натолкнутся на какой-нибудь остров. А там будет легче **сориентироваться**. Так они и плыли пока в никуда — все время в туман.*

(Чингиз Айтматов. Пегий пес, бегущий краем моря (1977))

Ve bir adaya rastlayacakları umudu da vardı. Ve orada yönü belirlemek daha kolay olacaktı. Böylece onlar hiçbir yere yüzmüyordular- her zaman sise doğru.

(Çingiz Aytmatov. Deniz Kıyısında Koşan Alacalı Köpek (1977))

- *Усилить привлекательность общественного транспорта, в столичной мэрии намерены объединением всех видов транспорта в единую транспортную систему, что позволит **скоординировать** их работу и даст пассажиру возможность точнее планировать время в пути.*

(Надежда Мерешко. Неземные поезда для столичной подземки // «Эксперт», 2014)

Toplu taşımanın çekiciliğini artırmak için başkent valiliği, tüm ulaşım türlerini tek bir ulaşım sisteminde birleştirmeyi planlıyor; bu da onların çalışmalarını koordine etmeyi sağlayacak ve yolcuya seyahat süresini daha doğru planlama fırsatı verecektir. (Nadejda Mereşko. Büyükşehir metrosu için olağanüstü trenler // Uzman, 2014)

- **Om-** ön ek iki görünüşlü fiillere eklenerek, bir eylemin tamamlandığını ve sonuçlandığını belirtmektedir.

Çertkova ve Çang'a göre *om-* ön eki eylemin tamamlanması ve olduğu gibi kaldırılması anlamına gelmektedir.²⁵⁶

- ✓ *перфорировать* - *отперфорировать*
- ✓ *реставрировать* - *отреставрировать*
- ✓ *ретушировать* - *отретушировать*
- ✓ *мобилизовать* - *отмобилизовать*

Şelyakin'e göre *om-* ön ekine sahip görünüş çiftleri, çoğunlukla nesnenin özel işlenmesi anlamına gelen fiillerle temsil edilir.²⁵⁷

- ✓ *никелировать* - *отникелировать*
- ✓ *фрезеровать* - *отфрезеровать*
- ✓ *ремонттировать* - *отремонттировать*
- ✓ *ретушировать* - *отретушировать*
- ✓ *градуировать* - *отградуировать.*

Bazı durumlarda *om-* ön ekinin nihai anlamı kullanılmaktadır:

- ✓ *мобилизовать* - *отмобилизовать*
- ✓ *салютовать* - *отсалютовать.*

vb.

Gorobets, aşağıdaki iki görünüşlü fiillerin de *om-* ön ekiyle oluşturulduğunu göstermektedir.²⁵⁸

²⁵⁶ Çertkova ve Çang, 19.

²⁵⁷ Şelyakin, 1979, 13.

²⁵⁸ Gorobets, 2008, 127-128.

- ✓ командировать - откомандировать
  - ✓ регулировать - отрегулировать
  - ✓ рекомендовать - отрекомендовать
  - ✓ рекомендоваться - отрекомендоваться
  - ✓ сканировать - отсканировать
- vb.

Remçukova'ya göre, **От-** ön eki, iki görünüşlü fiillerin ön ek almasında yüksek derecede aktiflik göstermektedir. Eylemin “*itina ile yapılması*” anlamına sahip olan **От-** ön eki, rahatlıkla diğer ön eklerin yerini alabilmektedir: Örneğin *комментировать* iki görünüşlü fiilin çifti olan **прокомментировать** fiilinin yerini **откомментировать** fiili alabilir.²⁵⁹

От- Ön eki Alan İki Görünüşlü Fiillerle İlgili Örnekler

- — *Чудно! Могу вам отрекомендовать моего хорошего знакомого. Знает дуэльный кодекс наизусть и обладает двумя венниками, вполне пригодными для борьбы не на жизнь, а на смерть.* (Евгений Петров, Илья Ильф. Двенадцать стульев (1927))

Harika! Size tanıdığım iyi birisini (**özellikle**) **önerebilirim**. Düello yasasını ezbere bilmekte ve yaşam için değil de ölüm için mücadeleye oldukça uygun iki süpürgeye sahiptir. (Yevgeniy Petrov, İlya İlf. On iki sandalye (1927)).

- *Вскоре постарались решить и вторую проблему: к началу первого фестиваля — "Музыкальное лето Селигера-88" — успели отреставрировать трапезную оставшковского Воскресенского собора.* (И. К. Архипова. Музыка жизни (1996))

Kısa süre sonra ikinci sorunu da çözmeye çalıştılar: İlk "Müzikal Yaz / Seliger-88" - festivalinin başlangıcında - Ostaşkov Diriliş Katedrali'nin yemekhanesinin **restorasyonu zamanında bitirdiler**. (İ. K. Arhipova. Hayatın müziği. (1996))

- *Служил Кошевой исправно. Видно, слух о его усердии дошел до станичного атамана, и в первых числах августа смотритель получил приказ*

²⁵⁹ Remçukova, 2007, 99.

откомандировать Кошевого в распоряжение станичного правления. (М. А. Шолохов. Тихий Дон. Книга третья (1928-1940))

Düzenli olarak Koşev'le çalıştım. Belli ki, onun çabası ile ilgili söylenti köy şefine ulaşmıştı ve ağustos ayının başında bekçi, Koşev'i köy yönetim kuruluna gönderme emrini aldı. (М. А. Шолохов. Дурган Дон. Üçüncü kitap (1928 - 1940))

Yukarıda tabloda (Tablo 3.1. İki görünüşlü fiillerde ön ekler) belirtilen *на-, по-, вы-, о-, раз-* (*разо-, рас-*), *об-* (*обо-*) ön ekleri almış iki görünüşlü fiiller az sayıda da olsa bazı sözlüklerde karşımıza çıkmaktadır.

➤ **По-** ön ekiyle eylemin gerçek limiti gösterilmektedir. Bu ekle eylem gereken sınırına ulaşmıştır.²⁶⁰

- ✓ *заимствовать* - *позаимствовать*
- ✓ *жениться* - *пожениться*
- ✓ *рекомендовать* - *порекомендовать*
- ✓ *велеть* - *повелеть*

Gorobets, *по-* ön eki alan iki görünüşlü fiillere aşağıdaki fiilleri de örnek göstermektedir.²⁶¹

- ✓ *венчать* - *повенчать*
- ✓ *венчаться* - *повенчаться*
- ✓ *женить* - *поженить*
- ✓ *обещать* - *пообещать*

По- Ön eki Alan İki Görünüşlü Fiillerle İlgili Örnekler

➤ *Разве это жизнь? «А **повенчаться** бы следовало...» — подумала она, но вспомнила про Кирилина и Ачмианова, покраснела и сказала: — Нет, это невозможно.* (А. П. Чехов. Дуэль (1891))

²⁶⁰ Çertkova ve Çang, 19.

²⁶¹ Gorobets, 2008, 129-130.

Peki, bu hayat mı? “Ama evlenmem gerekiyordu.” diye düşündü ancak Kirilin’i ve Açımanov’u hatırladı, kızardı ve şöyle dedi: “Hayır, bu imkansız. (A. P. Çehov. Düello (1891))

- Египетский царь, узнав о ее красоте, **повелел** привести ее во дворец, намереваясь сделать своей женой и пообещал за неё целую провинцию. (И. А. Мудрова, Великие матери знаменитых людей. 100 потрясающих историй и судеб, 2014)

Mısır kralı, onun güzelliğini öğrenince, saraya getirilmesini **emretti**, karısı yarmaya niyet etti ve onun için bütün bir eyaleti vaat etti.

(I. A. Mudrova, Ünlü İnsanların Büyük Anneleri. 100 harika hikâye ve kader, 2014).

- *Главенство в семье получили старшие сыновья. Они-то и решили поженить младшего брата, когда ему исполнилось 18 лет. Испугавшись насильственной женитьбы, Трофим бежал из дома. Он долго странствовал по северу.* (Алексей Иванов. Message: Чусовая. Части 4-5 (2007))

Ailedeki liderliği en büyük oğulları aldı. 18 yaşına geldiğinde küçük erkek kardeşini **evlendirmeye karar verdiler**. Zorla evlendirilmekten korkan Trofim evden kaçtı. Kuzeyde uzun süre boyunca seyahat etti. (Aleksey Ivanov. Mesaj: Çusovaya. 4.-5. Bölüm (2007))

- *Во всяком случае больше, чем твоя мать зарабатывала в своей школе. Ты только должна мне **пообещать**, что не подведёшь нас, потому что мой муж за тебя поручился. У них очень строгая политика по отношению к подбору обслуживающего персонала. Они должны тебе доверять.* (Андрей Геласимов. Жанна (2001)).

Her durumda, annenin okulunda kazandığından daha fazla. Sadece beni hayal kırıklığına uğratmayacağına **söz vermelisin** çünkü kocam sana kefil oldu. Onların personel seçimi konusunda çok katı bir politikaları var. Sana güvenmeliler. (Andrey Gelasimov. Janna (2001))

➤ **O- (об-)** ön ekli görünüş çiftleri, nesnenin yüzeyi etrafındaki eylemin başlangıç ve nedensel anlamı ile ilişkilidir:²⁶²

- ✓ *скальпировать* — *оскальпировать*
- ✓ *поэтизировать* — *опоэтизировать*
- ✓ *характеризовать* — *охарактеризовать*
- ✓ *шлюзовать* — *ошлюзовать*.

O- ön eki fiile, nesne etrafındaki eylemin yönünü nesnenin tüm yüzeyine ve taraflarına yayılması anlamını katmaktadır: *скальпировать* - *оскальпировать*. Об- (обо-) ön ekinin yardımıyla anlam olarak benzer çiftler de oluşturulmaktadır.²⁶³

- ✓ *ревизовать*- *обревизовать*

Gorobets, o- ön eki alan iki görünüşlü fiillere aşağıdaki örnekleri vermektedir:²⁶⁴

- ✓ *женить* - *оженить*
- ✓ *жениться* - *ожениться*
- ✓ *крестить* - *окрестить*
- ✓ *креститься* - *окреститься*
- ✓ *характеризовать* - *охарактеризовать*
- ✓ *характеризоваться* - *охарактеризоваться*.

O- Ön eki Alan İki Görünüşlü Fiillerle İlgili Örnekler

*По причине такого факта дом остался без хозяйки, а это всё равно, что человек без глаза. Захлопотала старушка и надумала **оженить** своего Васю. (А. П. Чехов. Бабы (1891))*

Bu gerçek nedeniyle ev sahipsiz kalmıştı ve bu da gözü olmayan bir insanla aynıydı. Yaşlı kadın çok uğraştı ve Vasya'sını evlendirmeyi düşündü. (А. Р. Çehov. Köylü eşleri (1891))

²⁶² Şelyakin, 1979, 13.

²⁶³ Çertkova ve Çang, 19.

²⁶⁴ Gorobets, 2008, 128-129.

- *Много тебе еще странствовать. И **ожениться** должен будешь, должен. Все должен будешь перенести, пока вновь придешь. А дела много будет.*²⁶⁵ (Ф. М. Достоевский. Братья Карамазовы (1880))
 Daha senin çok seyahat etmen gerekecek. Ve **evlenmek** zorunda kalacaksın, mecbursun. Tekrar gelene kadar her şeye katlanmak zorunda kalacaksın. İşlerin çok olacaktır. (F. M. Dostoyevski. Karamazov Kardeşler (1880))
- *Мне пришло на мысль **окрестить** её перед смертью; я ей это предложил; она посмотрела на меня в нерешимости и долго не могла слова вымолвить; наконец отвечала, что она умрёт в той вере, в какой родилась.* (М. Ю. Лермонтов. Герой нашего времени (1839- 1841))
 Ölümden önce onu **vaftiz etmek** aklıma geldi; Ona bunu teklif ettim. Bana kararsız bir biçimde baktı ve uzun bir süre bir kelime söyleyemedi; Sonunda, hangi dinin mensubu olarak doğmuşsam o dinin mensubu olarak da öleceğim, diye cevap verdi. (M.Y. Lermontov. Zamanımızın Kahramanı (1839- 1841))
- *Знал я, наверно знал, что не пройдет даром, не выхожу; не выпустят из-под палок. Я сначала попробовал было **окреститься**, думаю, авось простят, и хоть мне свои же тогда говорили, что ничего из этого не выйдет, не простят, да думаю: все-таки попробую, все-таки им жальче будет крещеного-то.* (Ф. М. Достоевский. Записки из Мертвого дома (1862))
 Biliyordum, galiba biliyordum, kolay kurtulamayacağımı ve sopa altından beni canlı çıkarmayacaklarını. İlk başta belki beni affederler diye **vaftiz edilmeyi** deneyeyim dedim ama bizimkiler bunun fayda etmeyeceğini söylemişlerdi; yine de deneyeyim bir kere, vaftiz edildiğim için acırlar belki dedim. (F. M. Dostoyevski. Ölü Evinden Notlar (1862))
- *Олег **охарактеризовал** его, как человека честного, но слабого характером.* (А. А. Фадеев // «Молодая гвардия»)
 Oleg, onu dürüst lakin karakteri zayıf bir adam olarak **nitelendirdi**.
 (A. A. Fadeyev, "Genç Muhafızlar")

²⁶⁵ <http://www.e-kniga.ru/Dostoevskiy/bratja5.html>

➤ **Ha-** ön eki alan iki görünüşlü fiiller nesnenin yüzeyine uygulama, yerleştirme veya bir şeyi başka bir şeyle doldurmak gibi anlamları ifade ederek eylemin sınırını belirtmektedirler.²⁶⁶

- ✓ *бальзамировать* - **набальзамировать**
- ✓ *бронзировать* - **набронзировать**
- ✓ *газировать* - **нагазировать**
- ✓ *татуировать* - **нататуировать**

Gorobets, *на-* ön ekiyle oluşabilecek iki görünüşlü fiillere '*бальзамировать*' fiili dışında daha iki fiili de örnek olarak vermektedir:²⁶⁷

- ✓ *электризовать* - **наэлектризовать**
- ✓ *электризоваться* - **наэлектризоваться**

Ha- Ön eki Alan İki Görünüşlü Fiillerle İlgili Örnekler

➤ *Наклонив голову, она попыталась взбить волосы пальцами, как делают в салоне, но в результате они **наэлектризовались** и причёска стала походить на одуванчик.* (Барбара Воллес, Мечты и свидания, 2012)

Başını eğerek, kuaförlerin yaptıdığı gibi saçlarını parmaklarıyla düzeltmeye çalıştı ancak sonuç olarak, saçları **elektriklendi** ve saç modeli karahindiba çiçeğine benzemeye başladı. (Barbara Wallace, Düşler ve Randevu, 2012)

➤ *Наконец тело набальзамировали и перенесли в его родной город Ламех, где похоронили в храме.* (Джованни Виллани. Новая Хроника. Книга Вторая. 8.)

Sonunda ceset mumyalandı ve tapınağa gömüldüğü memleketi Lemek'e götürüldü.

(Giovanni Villani. Yeni Kronik. İkinci Kitap. 8.)

➤ **Вы-** ön eki, içeriden hareket olarak gösterilen eylemin sınırını belirtmektedir.²⁶⁸

- ✓ *кристаллизоваться* – **выкристаллизоваться**
- ✓ *татуировать* – **вытатуировать**

²⁶⁶ Çertkova ve Çang, 19.

²⁶⁷ Gorobets, 2008, 130.

²⁶⁸ Çertkova ve Çang, 19.

Вы- Ön eki Alan İki Görünümlü Fiillerle İlgili Örnekler

➤ *Действительно, политические идеи в сознании автора ещё окончательно не **выкристаллизовались**.* (В. С. Парсамов, Декабристы и русское общество 1814–1825 гг. 2016)

Gerçekten de yazarın kafasındaki siyasal fikirler henüz tamamen **billurlaşmamıştı**. (netleşmemişti) (V. S. Parsamov, Dekabristler ve Rus toplumu 1814–1825, 2016)

➤ *Я бы советовал тебе **вытатуировать** скорпиона.* (Эдуард Веркин, Кошмар с далекой планеты)

Sana akrep **dövmesini yapmanı** önerirdim. (Eduard Verkin, Uzak Bir Gezegenden Kâbus)

➤ **Раз-** (*рас-*) ön ekin yardımı ile eylemin farklı yönlere doğru dağılması açısından eylem sınırını belirten fiiller oluşturulmaktadır.²⁶⁹

✓ *классифицировать* – **расклассифицировать**

✓ *кассировать* – **раскассировать**

Раз- (*рас-*) Ön eki Alan İki Görünümlü Fiillerle İlgili Örnekler

➤ *Для охоты за нашими «волками» тем же англичанам пришлось бы **раскассировать** по всему миру свой флот, но и это не даст никаких гарантий успеха.* (В. В. Шигин, Капитан-лейтенант Баранов, 2015)

"Kurtlarımızı" avlamak için o İngilizlerin kendi filosunu dünyaya **dağıtmaları** gerekecek ancak bu bile başarı garantisi vermeyecek. (V.V. Şigin, Yüzbaşı-Teğmen Baranov, 2015)

➤ *A. Kreber и К. Клакхон попытались проанализировать и **расклассифицировать** концепции и определения культуры.*

(Из тени в свет перелетая... Очерки современной социальной философии
Автор: Александр Ивин)

²⁶⁹ Çertkova ve Çang, 19-20.

A. Kreber ve K. Klakhon, kültür kavram ve tanımlarını analiz etmeye ve sınıflandırmaya çalıştılar. (Gölgeden ışığa uçarak... Modern sosyal felsefe üzerine yazılar. Yazar: Aleksandr İvin)

➤ **Об-** ön eki ile eylemin istenilen sınıra ulaşması ve sonuçlanması belirtilmektedir:

✓ *ревизовать* - *обревизовать*

✓ *венчать* - *обвенчать*

✓ *венчаться* - *обвенчаться*

Об- Ön eki Alan İki Görünüşlü Fiillerle İlgili Örnekler

➤ *Они здесь поцеловались в первый раз, здесь их **обвенчали**, и здесь они сыграли свою свадьбу.* (Мелисса Джеймс, Маленькое чудо, 2010)

Burada ilk kez öpüştüler, burada onları **evlendirdiler** ve burada düğünlerini yaptılar. (Melissa James, Küçük Mucize, 2010)

➤ *Ничего нет смешного, — когда идешь под руку с человеком, которого любишь больше всего на свете, и видишь огонь в окошке, — зайти и **обвенчаться**... — Даша опять взяла Ивана Ильича под руку. — Ты меня понимаешь?* (А.Н. Толстой. Хожение по мукам / Книга первая. Сестры (1922))

Komik olan hiçbir şey yok- her şeyden çok sevdiğin kişiyle el ele gittiğinde ve pencerede bir ateş gördüğünde- içeri girmek ve **evlenmek** ...- Daşa yine İvan İlyiç'in elinden tuttu. "Beni anlıyor musun?" (A.N. Tolstoy. Azap Yolları. Birinci kitap. Kız kardeşler (1922))

➤ *Вас посылают по губернии **обревизовать**, изловить и вообще сделать полезное дело.* (Салтыков-Щедрин М. Е., Губернские очерки, 1857)

Sizi eyalete, **denetlemek**, yakalamak ve genellikle yararlı bir iş **yapmak** için gönderiyorlar. (Saltikov-Şçedrin M. E., İl Denemeleri, 1857)

➤ **У-** ön ekini alan iki görünüşlü fiillerden sadece '*наследовать*'²⁷⁰ ve '*бежать*'²⁷¹ fiilleri örnek olarak gösterilmektedir:

²⁷⁰ Çertkova ve Çang, 20.

²⁷¹ Gorobets, 2008, 130.

- ✓ *наследовать* - *унаследовать*
- ✓ *бежать* - *убежать* (в значение “спастись бегством”- “kaçmak” anlamında)

У- Ön eki Alan İki Görünürlü Fiillerle İlgili Örnekler

- *Деловые люди знают, что такие моменты не повторяются. Словом, невзирая ни на какие трудности, нужно было суметь **унаследовать** квартиру племянника на Садовой. Да, это было сложно, очень сложно, но сложности эти нужно было во что бы то ни стало преодолеть.* (М. А. Булгаков. Мастер и Маргарита, часть 1 (1929- 1940))

İş adamları böyle anların tekrarlanmadığını biliyor. Kısacası, tüm zorluklara rağmen, yeğenin Sadovaya'daki dairesini **miras olarak almayı** becermesi gerekiyordu. Evet, bu zordu, çok zordu ama bu zorlukların her ne pahasına olursa olsun aşılması gerekiyordu. (M. A. Bulgakov. Usta ve Margarita, 1. Bölüm (1929- 1940))

- *Ему захотелось немедленно **убежать**, покинуть эту дискотеку и больше не появляться здесь никогда.* (Алексей Большаков, Изгой)
- Hemen **kaçmak**, diskodan ayrılmak ve bir daha burada hiçbir zaman bulunmamak istedi. (Aleksey Bolşakov, Toplumdan Atılmış)

3.2. İKİ GÖRÜNÜRLÜ FİİLLERDE GRUPLANMA

Araştırma boyunca kullanılan Rusça açıklamalı sözlüklerde verilen tüm iki görünürlü fiilleri inceleme sırasında, anlamsal olarak kullanım alanlarına göre bazı gruplara ayrıldığı tespit edilmiştir. Kullanım alanına bakıldığı zaman iki görünürlü fiillerin en çok kullanıldığı alanlar olan ***hukuk, tıp, kimya, askeri, ekonomi, güzel sanatlar, dil bilim ve edebiyat*** vb. alanların ön plana çıkmasıdır. Bu alanlara ait iki görünürlü fiillere örnekler aşağıdaki gibidir:

➤ **Hukuk Alanında Kullanılan İki Görünürlü Fiillere Örnek**

- Амнистировать [*amnistiravat'*]- af çıkarmak;
- Инкриминировать [*inkriminiravat'*]- suçlamak, suçlu çıkarmak, ihtar etmek;

- Институционализировать [*institutsianaliziravat'*] =
Институционализовать
- [*institutsianalizavat'*]- kurumsallaştırmak, müesseseseleştirmek;
- Интернировать [*interniravat'*]- gözaltına almak, enterne etmek;
- Интернироваться [*interniravat'sya*]- gözaltına alınmak, enterne edilmek;
- Инкорпорировать [*inkarpariravat'*]- sistematikleştirmek, sistematik hale getirmek (yasaları);
- Кассировать [*kassiravat'*]- feshetmek, yürürlükten kaldırmak, iptal etmek, reddetmek(dava);
- Криминализировать [*kriminaliziravat'*]- suç unsurlarının bir yere nüfuz etmesini kolaylaştırmak;
- Легализировать [*legaliziravat'*]- yasallaştırmak, kanunlaştırmak, meşru duruma getirmek;
- Легитимизировать [*legitimizirovat'*] = Легитимизовать [*legitimizavat'*]- yasal olarak geçerli kılmak, meşru kılmak, meşruluk kazandırmak;
- Легитимировать [*legitimiravat'*]- haklı çıkarmak / göstermek, onaylamak, yasal hale getirmek.
- Лицензировать [*litsenziravat'*]- lisans belgesi almak / vermek, izin belgesi vermek, ruhsat vermek, yetki vermek;
- Наследовать [*nasledavat'*]- tevarüs etmek, miras olarak almak;
- Натурализовать [*naturalizavat'*]- vatandaşlığa kabul etmek;
- Оптировать [*aptiravat'*]- seçmek, tercih etmek (seçenek hakkını kullanarak bir veya başka bir vatandaşlık seçmek);
- Оптироваться [*aptiravat'sya*]- seçim yapmak (seçenek hakkını kullanarak bir veya başka bir vatandaşlık seçmek);
- Патентовать [*patentavat'*] - patent vermek, patent almak;
- Протоколировать [*pratakaliravat'*]- tutanak tutmak, tutanağa kaydetmek;
- Расследовать [*rassledavat'*]- tahkik etmek, soruşturmak;
- Ратификовать [*ratifikavat'*] = Ратифицировать [*ratifitsiravat'*]- onaylamak, tasdik etmek;
- Реквизировать [*rekviziravat'*]- kanunen el koymak, istimlak etmek;

- Фальсифицировать [*fal'sifitsiravat'*]- tahrif etmek, sahtesini yapmak, taklidini yapmak; hile katmak;
- Экспроприировать [*eksprapriiravat'*]- istimlak etmek, malına el koymak;

vb. fiiller

➤ Тıp Alanında Kullanılan İki Görünümlü Fiillere Örnek

- Абортировать [*abartiravat'*]- gebeliği sonlandırmak;
- Ампутировать [*amputiravat'*]- bir uzvu (özellikle kol ya da bacak) kısmen ya da tamamen ameliyatla kesip almak;
- Анатомировать [*anatomiravat'*]- cesedi bilimsel veya adli tıp amaçlı incelemek;
- Анестезировать [*anesteziravat'*]- narkoz vermek (uyuşturmak);
- Вакцинировать [*vaktsiniravat'*]- aşılama, aşı yapmak;
- Госпитализировать [*gaspitaliziravat'*]- hastaneye yatırmak;
- Иннервировать [*innerviravat'*]- sinirle donatmak, sinir sistemine bağlamak, canlandırmak;
- Инфицировать [*infitsiravat'*]- hastalık bulaştırmak, enfeksiyon kapmak, enfekte etmek /olmak;
- Инъецировать [*inyetsiravat'*]- enjekte etmek, iğne yapmak;
- Иммунизировать [*immuniziravat'*]-bağışıklık vermek, bağışıklık kazandırmak;
- Кастрировать [*kastriravat'*]- hadım etmek, iğdiş etmek, enemek, kısırılaştırmak;
- Клонировать [*klaniravat'*]- klonlamak;
- Метастазировать [*metastaziravat'*]- metastaz yapmak, metastaz ile yayılmak, bir organdan diğerine bulaşmak (iltihap);
- Наркотизировать [*narkatiziravat'*]- uyuşturmak, uyutmak, narkoz vermek, anestezi yapmak;
- Наркотизироваться [*narkatiziravat'sya*]- anesteziye maruz kalmak.

- Обследовать [*absledavat'*]- muayene etmek; teftiş etmek, incelemek, tetkik etmek;
- Оперировать [*aperiravat'*]- ameliyat etmek, ameliyat yapmak;
- Пальпировать [*pal'piravat'*]- elle muayene etmek, dokunarak muayene etmek;
- Парализовать [*paralizavat'*]- felce uğratmak, felç etmek;
- Перкутировать [*perkutiravat'*]- teşhis için parmakla vurup yoklamak, perküsyon yapmak;
- Протезировать [*prateziravat'*]- takma (protez) yapmak, kayıp vücut kısımlarını, organları protezle değiştirmek;
- Реанимировать [*reanimiravat'*]- yeniden canlandırmak, canlandırmak, diriltmek;
- Реанимироваться [*reanimiravat'sya*]- yeniden canlandırılmak, canlanmak, dirilmek, hayata yeniden döndürülmek.
- Резецировать [*rezetsiravat'*]- kesip çıkarmak, kesip atmak;
- Рентгенизировать [*rentgeniziravat'*]- röntgenini çekmek;
- Реплантировать [*replantiravat'*]- yeniden nakletmek (organ).
- Санировать [*saniravat'*]- iyileştirmek, tedavi etmek;
- Скальпировать [*skal'piravat'*]- kafa derisini yüzmek;
- Тампонировать [*tampaniravat'*]- tamponlamak, tampon koymak / yerleştirmek;
- Травмировать [*travmiravat'*]- sakatlamak, yaralamak, incitmek, sarsıntı (travma) geçirmek;
- Трансплантировать [*transplantiravat'*]- nakletmek (organ); başka bir yere dikmek (bitki);
- Трахеостомировать [*traheatamiravat'*]- trakeostomi ameliyatı uygulamak;
- Трепанировать [*trepaniravat'*]- delik açmak (tıbbi), trefinasyon yapmak (kafatasında, ameliyatla ufak bir delik açılması);
- Тонизировать [*taniziravat'*]- kuvvetlendirmek, takviye etmek, güçlendirmek (merkezi sinir sistemini);
- Хлороформировать [*hlarafarmiravat'*] — kloroform vermek, kloroform ile uyutmak;

- Шунтировать [*şuntiravat'*]- baypas ameliyatı yapmak; paralel bağlamak (elektrik);
- Эксгумировать [*eksgumiravat'*]- mezardan çıkarmak, adli araştırmalar için bir cesedin topraktan çıkarılması;

➤ **Kimya Alanında Kullanılan İki Görünümlü Fiillere Örnek**

- Адсорбировать [*adsarbiravat'*]- absorbe etmek, soğurmak, emmek;
- Адсорбироваться [*adsarbiravat'sya*]- absorbe ettirmek, soğurtmak, emdirmek;
- Азотировать [*azatiravat'*]- azotla doyurmak; nitrojenle birleştirmek;
- Алкоголизировать [*alkagaliziravat'*] = Алкоголизовать [*alkagalizavat'*]- alkole dönüştürmek;
- Амальгамировать [*amal'gamiravat'*]- cıvanın diğer metallerle birleştirmek;
- Аммонизировать [*ammaniziravat'*]- amonyakla bileşik oluşturmak;
- Вулканизировать [*vulkaniziravat'*] = Вулканизовать [*vulkanizavat'*] vulkanize etmek (kükürt ve benzeri kimyasal ile ürünü daha dayanıklı hale getirmek);
- Йодировать [*yodiravat'*]- iyotlamak;
- Коагулировать [*kaaguliravat'*]- pıhtılaştırmak, koyulaştırmak, katılaştırmak;
- Коагулироваться [*kaaguliravat'sya*]- pıhtılaşmak, koyulaşmak, katılaşmak;
- Озонировать [*azaniravat'*]- ozonlamak; ozonlaştırmak;
- Ионизировать [*ianiziravat'*] = ионизовать [*ianizavat'*]- iyonlaştırmak, iyonize etmek, iyonlara ayırmak;
- Ионизироваться [*ianiziravatsya*] = ионизоваться [*ianizavatsya*]- iyonlaşmak, iyonize olmak, iyonlara ayrılmak;
- Кальцинировать [*kal'tsiniravat'*]- yakarak toz haline getirmek, yakarak kireçleştirmek, oksitlemek;
- Карбонизировать [*karbaniziravat'*]- karbonlaştırmak, karbonla zenginleştirmek / doyurmak;
- Карбюрировать [*karbyuriravat'*]- karbonlamak, karbon ile birleştirmek;
- Крекировать [*krekiravat'*]- bölme, parçalama, kırma işlemine tabi tutmak;

- Кристаллизировать [*kristaliziravat'*] = кристаллизовать [*kristalizavat'*]-
kristalleştirmek, billurlaştırmak, kristalize etmek;
- Кристаллизироваться [*kristaliziravat'sya*] = кристаллизироваться
[*kristalizavat'sya*]- kristalleşmek, billurlaşmak, kristallenmek;
- Нитрировать [*nitiriravat'*]- nitürlemek;
- Оксидировать [*aksidiravat'*] – oksitlemek;
- Пастеризировать [*pasteriziravat'*] = Пастеризовать [*pasterizavat'*]-
pastörize etmek, mikroplarını gidermek;
- Пастеризироваться [*pasteriziravat'sya'*] = Пастеризоваться
[*pasterizavat'sya'*]- pastörizasyona tabi olmak;
- Пигментировать [*pigmentiravat'*]- renk vermek, pigmentlemek;
- Ректификовать [*rektifikavat'*] = Ректифицировать [*rektifitsiravat'*]-
damıtarak arıtmak, damıtmak;
- Стекловать [*steklavat'*]- cam haline getirmek;
- Сульфитировать [*sul'fitiravat'*]- kükürtlemek;
- Титровать [*titravat'*] = Титрировать[*titrirovat'*]- titre etmek, titresini
belirlemek;
- Тонировать [*taniravat'*]- renk tonu vermek;
- Фосфатировать [*fasfatiravat'*]- fosfatlamak, korozyonu önlemek için
ürünleri ince bir fosfat tabakası ile kaplamak;
- Фракционировать [*fraktsianiravat'*]- damıtmak, parçalara ayırmak,
bölümlerine ayırmak;
- Фторировать [*ftariravat'*]- flor eklemek, florlamak;
- Хлорировать [*hlariravat'*]- klorlamak;
- Хлорироваться [*hlariravat'sya*]- klorlanmak;
- Химизировать [*himiziravat'*]- kimyasallaşmayı gerçekleştirmek,
kimyasallaştırmak;
- Шампанизировать [*şampaniziravat'*]- şarabı karbondioksit ile doyurmak
(ikinci fermantasyonda);
- Экстрагировать [*ekstragiravat'*]- çıkarmak (suyunu/özünü), ayırıp çıkarmak;

- Эмульгировать [*emul'giravat'*] = Эмульсировать [*emul'siravat'*]- emülsiyon haline dönüştürmek, emülsiyonlaştırmak;
- Эмульгироваться [*emul'giravat'sya*] = Эмульсироваться [*emul'siravat'sya*]- emülsiyon haline dönüşmek, emülsiyonlaşmak;

➤ **Dil bilim ve Edebiyat Alanında Kullanılan İki Görünümlü Fiillere Örnek**

- Агглютинировать [*agglyutiniravat'*]- kelime köküne ek yapmak;
- Адъективироваться [*adyektiviravat'sya*] – sıfatlaştırmak;
- Беллетризировать [*belletriziravat'*]- hikâye şekline sokmak, kurgulamak;
- Диссимилировать [*dissimiliravat'*]- farklı yapmak (birbirine benzeyen iki sestən birinin başka bir sesle değiştirilmesi);
- Йотировать [*yotiravat'*]- damaktan söylemek, ünlü sesleri “yot” [j] ile telaffuz etmek;
- Калькировать [*kal'kiravat'*]- başka dilden alınan bir tabiri ana dilinde kullanmak;
- Лабиализовать [*labializavat'*] = Лабиализировать [*labializiravat'*]- dudaklarla telaffuz etmek, harfleri dudaktan söylemek;
- Лабиализоваться [*labializavat'sya*]- dudaksıllaşmak, yuvarlaklaşmak (dudaklar telaffuz zamanı);
- Латинизировать [*latiniziravat'*]- latinleştirmek, latince sözlükler kullanmak;
- Латинизироваться [*latiniziravat'sya*]- latinleşmek, latinize olmak;
- Назализировать [*nazaliziravat'*] = Назализовать [*nazalizavat'*] = Назалировать [*nazaliravat'*]- genizsileştirmek (bir sesi burnu da kullanarak çıkarmak);
- Назализироваться [*nazaliziravat'sya*] = Назализоваться [*nazalizavat'sya*] = Назалироваться [*nazaliravat'sya*] - (bir ses için) genizsileşmek, genizsil hale gelmek;
- Палатализировать [*palataliziravat'*] = Палатализовать [*palatalizavat'*]- yumuşatmak (ünsüz sesleri, dilin arkasını ek olarak kaldırarak telaffuz etmek);
- Палатализироваться [*palataliziravat'sya*] = Палатализироваться [*palatalizavat'sya*]- yumuşamak, yumuşatılmak (ünsüz sesler);

- Парафразировать [*parafraziravat'*]- başka sözcüklerle anlatmak / ifade etmek, yorumlamak;
  - Пассивировать [*passiviravat'*] - pasifleştirmek; edilgenleştirmek;
  - Поэтизировать [*paetiziravat*] – şiirselleştirmek;
  - Прозаизировать [*prazaiziravat*] – nesirleştirmek;
  - Редуцировать [*redutsiravat'*]- kısmak, azaltmak, düşürmek, zayıf söylemek (fonetik sesleri);
  - Редуцироваться [*redutsiravat'sya*]- azalmak, küçülmek (fonetik sesler);
  - Романтизировать [*ramantiziravat*]- romantikleştirmek, romantik bir şekilde yazmak, idealleştirmek/
  - Символизировать [*simvaliziravat'*]- sembolü olmak, simgelemek, simgeleştirmek, sembolleştirmek;
  - Субстантивировать [*sunstantiviravat'*]- isimleştirmek, adlaştırmak, isim kategorisine geçmek;
  - Субстантивироваться [*substantiviravat'sya*]- isimleşmek, adlaşmak, isim kategorisine ait olmak;
  - Стилизовать [*stilizavat'*]- üslup kazandırmak, stil vermek, biçimlendirmek;
  - Транскрибировать [*transkribiravat'*]- transkripsiyon yapmak, telaffuz özelliklerini yazılı olarak doğru bir şekilde aktarmak;
  - Транслитерировать [*transliteriravat'*]- bir yazı sistemindeki harfleri başka yazı sisteminin harflerine çevirmek, transliterasyon yapmak;
  - Типизировать [*tipiziravat'*]- tiplendirmek, tipllemek;
  - Типизироваться [*tipiziravat'sya*]- tiplleşmek (tipik bir örneği olmak).
- İki görünüşlü fiillerin arasında *farklı halkların kendine has dilini, kültürünü, dini değerlerini, örf ve adetlerini benimsetmeyi, yaymayı veya maruz bırakmayı yahut yaşam tarzı ve davranış özelliklerini başkalarına kazandırmağı* gösteren fiiller de dikkat çekmektedir:
- Американизировать [*amerikaniziravat'*] – Amerikanlaştırmak;
  - Американизироваться [*amerikaniziravat'sya*] – Amerikanlaşmak, Amerikanlaştırılmak;
  - Англизировать [*angliziravat'*] – İngilizleştirmek;

- Германизировать [*germaniziravat'*] – Almanlaştırmak;
- Германизироваться [*germaniziravat'sya*] – Almanlaşmak, Almanlaştırılmak;
- Европеизировать [*yevrapeiziravat'*] – Avrupalılaştırmak;
- Европеизироваться [*yevrapeiziravat'sya*] – Avrupalılaşmak, Avrupalılaştırılmak;
- Полонизировать [*palaniziravat'*] – Polonyalaştırmak;
- Полонизироваться [*palaniziravat'sya*] – Polonyalaşmak, Polonyalaştırılmak;
- Русифицировать [*rusifitsiravat'*] – Ruslaştırmak;
- Русифицироваться [*rusifitsiravat'sya*] – Ruslaşmak, Ruslaştırılmak;
- Романизировать [*ramaniziravat'*] = романизовать [*ramanizavat'*] – Romalılaştırmak;
- Романизироваться [*ramaniziravat'sya*] = романизоваться [*ramanizavat'sya*] – Romalılaşmak, Romalılaştırılmak;
- Славянизировать [*slavyaniziravat'*] – Slavlaştırmak;
- Славянизироваться [*slavyaniziravat'sya*] – Slavlaşmak, Slavlaştırılmak;
- Украинизировать [*ukrainiziravat'*] – Ukraynalaştırmak;
- Украинизироваться [*ukrainiziravat'sya*] – Ukraynalaşmak, Ukraynalaştırılmak;
- Христианизировать [*hristianiziravat'*] = христианизовать [*hristianizavat'*] – Hristiyanlaştırmak;
- Христианизироваться [*hristianiziravat'sya*] = христианизоваться [*hristianizavat'sya*] – Hristiyanlaşmak, Hristiyanlaştırılmak;

vb. fiiller.

➤ İki görünüşlü fiiller arasında *donanma ve askeriye* ile ilgili fiillerin de çoğunluk gösterdiği dikkat çekicidir:

- Абордировать [*abardiravat'*] – düşman gemisine kanca atıp çekerek hücum etmek;
- Аркебузировать [*arkebuziravat'*] – arkebüz silahı ile ateş etmek;
- Военизировать [*vayeniziravat'*] – askerîleştirmek;
- Военизироваться [*vayeniziravat'sya*] – askerîleşmek;

- Деблокировать [*deblakiravat'*]- ablukayı kaldırmak, de bloke etmek;
- Дезертировать [*dezertiravat'*]- askerlikten kaçmak, firar etmek;
- Демилитаризировать [*demilitariziravat'*] = Демилитаризовать [*demilitarizavat'*]- askerden arındırmak, askeri yönetimi kaldırmak, silahsızlandırmak, askersizleştirmek;
- Демобилизовать [*demabilizavat'*]- terhis olmak, terhis etmek, seferberliği kaldırmak, hizmet dışı bırakmak;
- Демобилизоваться [*demabilizavat'sya*]- terhis olunmak, terhis edilmek.
- Демобилизовывать [*demabilizavivat'*]- terhis olmak, terhis etmek, seferberliği kaldırmak, hizmet dışı bırakmak;
- Демобилизовываться [*demabilizovivat'sya*]- terhis olunmak, terhis edilmek;
- Десантировать [*desantiravat'*]- karaya asker (çıkarma birlikleri / kuvvetleri) çıkarmak;
- Десантироваться [*desantiravat'sya*]- karaya asker (çıkarma birlikleri / kuvvetleri) olarak çıkmak;
- Мобилизовать [*mabilizavat'*]- seferber etmek, askere çağırmak, seferber hale getirmek;
- Мобилизоваться [*mabilizavat'sya*]- seferber olmak, seferberlik yapmak, kendi kuvvetlerini seferber etmek;
- Оккупировать [*akkupiravat'*]- işgal etmek; işgal altında tutmak;
- Перебазировать [*perebaziravat'*]- yerini değiştirmek, başka bir yere geçirmek, başka yere yerleştirmek.
- Перебазироваться [*perebaziravat'sya*]- başka bir yere geçmek, başka bir yere yerleşmek;
- Передислоцировать [*peredislatsiravat'*]- yeniden konuşlandırmak, yeniden mevzilendirmek, aktarma etmek;
- Передислоцироваться [*peredislatsiravat'sya*]- yeniden konuşlanmak, yeniden mevzilenmek, mevzi değişmek;
- Разминировать [*razminiravat'*]- mayın taramak, mayınları temizlemek;
- Разминироваться [*razminiravat'sya*]- mayından arındırılmak;

- Ранжировать [*ranjiravat'*]- sıraya koymak, dizilmek; rütbelendirmek;
- Рейдировать [*reydiravat'*]- akın yapmak, hücum etmek;
- Рекогносцировать [*rekagnastsiravat'*]- keşif yapmak, araştırma yapmak, inceleme yapmak;
- Рекрутировать [*rekrutiravat'*]- askere almak; işe almak, dâhil etmek, çekmek
- Рекрутироваться [*rekrutiravat'sya*]- askere alınmak; işe alınmak, dâhil edilmek
- Ремилитаризировать [*remilitariziravat'*] = Ремилитаризовать [*remilitarizavat'*] -yeniden silahlandırmak, yeniden askerîleştirmek, orduyu, askeri sanayiye yeniden kurmak;
- Титуловать [*titulavat'*]- (birisini) rütbesi ile çağırarak, (başvururken) unvanını veya rütbesini söylemek;
- Торпедировать [*torpediravat'*] - torpillemek, torpille batırmak, torpille patlatmak (savaş gemilerinde);
- Траверсировать [*traversiravat'*]- (kuşatmaya karşı korunmak için) çarpazlama geçmek, zikzak çizerek gitmek;
- Фланкировать [*flankiravat'*]- yandan kuşatmak, kanattan saldırmak;
- Эшелонировать [*eşelaniravat'*]- kademelendirmek, birlikleri parçalara ayırarak dizmek;

vb. fiiller

➤ Bir grup iki görünüşlü fiiller *bir şeyin üzerine bir şey uygulamak veya bir şeyle kaplamak* anlamlarında kullanılan fiillerdir. Bu tarz grup fiillere aşağıdakileri örnek olarak gösterebiliriz:

- Алюминировать [*alutiravat'*]- metale alüminyum tozu püskürtmek;
- Алюминировать [*alyuminiravat'*]- alüminyum ile kaplamak;
- Анодировать [*anadiravat'*]- anotlamak, metal bir yüzeyi koruyucu oksitle kaplamak;
- Асфальтировать [*asfal'tiravat'*]- asfaltlamak, asfaltla kaplamak;
- Бетонировать [*betaniravat'*]- betonla doldurmak / kaplamak;

- Гальванизировать [*gal'vaniziravat'*] = Гальванизовать [*gal'vanizavat'*]-galvanizlemek;
- Глазировать [*glaziravat'*] - jöle veya glasaj şekeriyle kaplamak; parlaklık vermek, parlak yapmak
- Глазуровать [*glazuravat'*] - sırlamak (seramik nesnelere);
- Графитировать [*grafitiravat'*] - grafitle kaplamak;
- Гудронировать [*gudraniravat'*] - katranlamak, katran ile örtmek;
- Гуммировать [*gummiravat'*] - zank sürmek, zamklamak; kauçukla kaplamak;
- Лессировать [*lessiravat'*] – cilalamak; tonu geliştirmek veya değiştirmek için resmin kuru alanlarına ince bir şeffaf boya tabakası uygulamak;
- Лисировать [*lisiravat'*] - parlatmak, parlaklık katmak;
- Матировать [*matiravat'*] – matlaştırmak;
- Мерсеризовать [*merseziravat'*] - kumaşı parlatmak, merserize yapmak;
- Металлизировать [*metalliziravat'*] - metalle kaplamak, metalik bir parlaklık vermek;
- Мраморировать [*mramariravat'*] - mermere benzetmek, mermerleştirmek, mermer gibi boyamak;
- Никелировать [*nikeliravat'*] - nikel kaplamak;
- Патинировать [*patiniravat'*] - eskitmek (bakır ve bronz ürünler üzerine yaraş oksidasyonla eski görünümü vermek);
- Платинировать [*platiniravat'*] - platinle kaplamak;
- Сталирывать [*staliravat'*] - çelikle kaplamak;
- Сталироваться [*staliravat'sya*] - çelikle kaplanmak;
- Фосфатировать [*fosfatiravat'*] - fosfatlamak, korozyonu önlemek için ürünleri ince bir fosfat tabakası ile kaplamak;
- Хромировать [*hramiravat'*] - krom ile kaplamak.

vb. fiiller

➤ İki görünüşlü fiiller arasında bir grup fiiller *güzel sanat dallarında* kullanımı yaygın olan fiillerdir. Bu fiiller arasında müzik, sahne, vb. alanlarda kullanılan iki görünüşlü fiillerden aşağıdakileri örnek olarak verebiliriz:

- Аранжировать [*aranjiravat'*] - aranjman yapmak, düzenlemek;
- Гармонизировать [*garmaniziravat'*] = Гармонизовать [*garmanizavat'*]- ahenkleştirmek; armonize etmek, akort etmek, uyum sağlamak;
- Гармонизироваться [*garmaniziravat'sya*] = Гармонизоваться [*garmanizavat'sya*] - uyumlanmak;
- Дебютировать [*debyutiravat'*] - ilk defa sahne almak, ilk rolünü oynamak; toplum önüne ilk defa çıkmak, ilk adımını atmak;
- Инструментировать [*instrumentiravat'*] = Инструментовать [*instrumentavat'*] - orkestraya uyarlamak, orkestra için bestelemek;
- Инсценировать [*instseniravat'*]- sahnelemek, sahneye koymak; taklidini yapmak, numarasını yapmak, gibi yapmak;
- Интонировать [*intaniravat'*]- makamlı okumak, ton vermek;
- Контрапунктировать [*kantrapunktiravat'*] = Контрапунктовать [*kantrapunktavat'*] - çeşitli müzikleri birbirine uydurmak, kontrpuan yapmak;
- Оркестровать [*arkestravat'*] - orkestraya uyarlamak, orkestra için müzik parçası yazmak;
- Пародировать [*paradiravat'*] - taklit etmek, taklidini yapmak; parodi yazmak;
- Пунктировать [*punktiravat'*] - noktalama işareti yapmak;
- Реставрировать [*restavriravat'*] - restore etmek; tamir etmek, onarmak; eski düzeni ihya etmek;
- Ритмизировать [*ritmiziravat'*] = Ритмизовать [*ritmizavat'*] - ritimli yapmak, ahenkli yapmak, muntazam yapmak;
- Симфонизировать [*simfaniziravat'*] - senfonik eserler tarzında tasarlamak;
- Синкопировать [*sinkapiravat'*] - ritmi birden değiştirmek, orta heceyi yutmak;
- Солировать [*saliravat'*] - solo yapmak;

- Театрализовать [*teatraliziravat'*] = Театрализовать [*teatralizavat'*] - sahneye uyarlamak, oyunlaştırmak, oyun haline getirmek;
- Темперировать [*temperiravat'*] - akort etmek, akortlamak;
- Тонировать [*taniravat'*] - tonlamak, ses tonu ayarlamak; renk tonu vermek; vb. fiiller.

➤ İki görünüşlü fiiller arasında *iktisat, ticaret, maliye, muhasebe, finans* vb. alanlara ilişkin olan fiiller de çoğunluk teşkil etmektedir:

- Авансировать [*avansiravat'*] - avans vermek;
- Авансироваться [*avansiravat'sya*] - avans almak (avans verilme);
- Акцептовать [*aktseptavat'*] - faturayı, senedi, bonoyu ödemeyi kabul etmek;
- Акционировать [*aktsianiravat'*] - hisse satışı yaparak anonim şirket olmak;
- Амортизировать [*amartiziravat'*] - amortize etmek, kıymetten düşürmek;
- Девальвировать [*deval'viravat'*] - değerini düşürmek, devalüasyon yapmak;
- Девальвироваться [*deval'viravat'sya*] - değer kaybetmek, değeri düşmek;
- Дотировать [*datiravat'*] - mali destek sağlamak, devlet yardımında bulunmak;
- Инвентаризировать [*inventariziravat'*] = Инвентаризовать [*inventarizavat'*] - stok kayıtlarını kontrol etmek, sayım yapmak, durum değerlendirmesi yapmak, envanterini yapmak;
- Инвентаризироваться [*inventariziravat'sya*] - sayılmak (envantere / demirbaş), hesaplanmak (envantere), envantere geçirmek;
- Инкассировать [*inkassiravat'*] - tahsil etmek, (para) toplamak / almak;
- Инкорпорировать [*inkarpariravat'*] - şirket haline getirmek, şirketleştirmek, firma kurmak;
- Капитализировать [*kapitaliziravat'*] - sermayeye çevirmek, sermayeleştirmek;
- Капитализироваться [*kapitaliziravat'sya*] - kapitalistleşmek; sermayeleşmek;
- Картелировать [*kateliravat'*] - kartelleştirmek, kartel halinde birleştirmek;

- Картелироваться [*kateliravat'sya*] - kartelleşmek, kartel halinde birleşmek, kartel oluşturmak;
- Коммерциализировать [*kammertsializiravat'*] - ticarileştirmek, ticarete dökmek;
- Коммерциализироваться [*kammertsializiravat'sya*] – ticarileşmek;
- Компенсировать [*kampensiravat'*] - zararını ödemek, tazmin etmek, tazminat vermek;
- Компенсироваться [*kampensiravat'sya*] - zararını ödenmek, tazmin edilmek, zararını karşılanmak;
- Конвертировать [*kanvertiravat'*]- tahvil etmek, dönüştürmek, değiştirmek;
- Кредитовать [*kreditavat'*] - kredi vermek, borç vermek;
- Кредитоваться [*kreditavat'sya*] - kredi almak, borç almak;
- Ликвидировать [*likvidiravat'*] - tasfiye etmek, faaliyetine son vermek, kapatmak (bir ticaret kuruluşunu);
- Ликвидироваться [*likvidiravat'sya*] - tasfiye edilmek, faaliyetine son verilmek, kapatılmak (bir ticaret kuruluşu);
- Монополизировать [*manapaliziravat'*] - tekelleştirmek, tekel altına almak;
- Монополизироваться [*manapaliziravat'sya*] - tekelleşmek;
- Парцеллировать [*partselliravat'*] - bölmek, hisselerine ayırmak, parsellemek;
- Приватизировать [*privatiziravat'*] - özelleştirme yapmak, özelleştirmek, özel sektöre açmak;
- Приватизироваться [*privatiziravat'sya*] - özelleştirilmek, özelleşmek;
- Реинвестировать [*reinvestiravat'*] - yeniden yatırım yapmak
- Реинвестироваться [*reinvestiravat'sya*] - yeniden yatırım yapılmak (gelir, kar vb.)
- Рефинансировать [*refinansiravat'*] - yeniden finanse etmek, yeniden yatırım yapmak, yeniden para sağlamak;
- Реэкспортировать [*reekspartiravat'*] - yeniden ihraç etmek, tekrar ihraç etmek;
- Сальдировать [*sal'diravat'*] - borç ve alacak arasındaki farkı belirlemek, borç alacağı eşitlemek /dengede tutmak;

- Самоликвидироваться [*samalikvidiravat'sya*] - kendini tasfiye etmek;
- Санкционировать [*sanktsianiravat'*] - onaylamak, doğrulamak, tasdik etmek; izin vermek, müsaade etmek;
- Социализировать [*satsializiravat'*] - sosyalleştirmek, toplumsallaştırmak;
- Социализироваться [*satsializiravat'sya*] - sosyalleşmek, sosyalleştirilmek, toplumsallaştırılmak;
- Субсидировать [*subsidiravat'*] - para yardımı yapmak, mali destek sağlamak;
- Финансировать [*finansiravat'*] - finanse etmek, para sağlamak;
- Финансироваться [*finansiravat'sya*] - finanse edilmek;
- Экспортировать [*ekspartiravat'*] - ihraç etmek, ihracat yapmak, dışarıya satmak;

vb. fiiller.

- Farklı üretim ve teknoloji alanlarının kendi terminolojisi olduğu gibi bu alanlarda kullanılan özel fiiller de bulunmaktadır. Bu özel fiiller arasında iki görünüşlü fiiller de yer almaktadır. Bunlara örnek olarak aşağıdaki fiiller gösterilebilir:

- Брикетировать [*briketirovat'*] – briketlemek;
- Гектографировать [*gektagrafiravat'*] - hektografla kopyalamak / çoğaltmak;
- Гофрировать [*gafriravat'*]- pile yapmak;
- Градировать [*gradiravat'*] - buharlaştırmak (soğutma kulelerinde suyu tuzlu sudan buharlaştırmak);
- Декатировать [*dekatiravat'*] - kumaşı çekmez hale getirmek (sanforlamak);
- Демпфировать [*dempfiravat'*] - (titreşimi) azaltmak, sönümlemek, bastırmak;
- Дренировать [*dreniravat'*] - suyunu almak, suyunu gidermek, suyunu akıtmak;
- Известковать [*izvestkavat'*] - kireç serpmek, kireç suyu vermek, kireç katmak (tarımda);
- Инкрустировать [*inkrustiravat'*] - üstünü kaplamak, üzerini süslemek, kakma yapmak / işlemek;

- Калькировать [*kalkiravat'*] - aydınlar kâğıdı ile bir şeyin kopyasını yapmak; başka dilden alınan bir tabiri ana dilinde kullanmak;
- Картировать [*kartiravat'*] - haritasını yapmak, çizelge ile göstermek, planını çizmek;
- Картографировать [*kartagrafiravat'*] - harita yapmak, harita çizmek, haritaya almak;
- Каталогизировать [*katalagiziravat'*] - kataloglamak, katalog yapmak, kataloğa geçirmek;
- Катапультировать [*katapultiravat'*] - mancınık ile atmak, fırlatmak, sıçramak, zıplamak;
- Кодировать [*kadiravat'*] - şifrelemek, kodlamak;
- Кодироваться [*kadiravat'sya*] - şifrelenmek, kodlanmak;
- Литеровать [*literavat'*] - bir şeyi değerlendirmek (derecesini harflerle belirtmek (a, b, c, vb.);
- Парашютировать [*paraşyutiravat'*] – hava aracını paraşütle indirmek; son derece düşük bir hızla uçmak / inmek (uçak, helikopter);
- Перекодировать [*perekadiravat*] - yeniden şifrelemek, yeniden kodlamak, başka şekilde kodlamak;
- Перфорировать [*perfariravat'*] - delmek, bir dizi delik açmak, sıralı delik açmak;
- Таксировать [*taksiravat'*] - fiyatını belirlemek, ücretlendirmek, fiyatlandırmak;
- Торкретировать [*tarkretiravat'*] - püskürtme beton ile doldurmak;
- Ректификовать [*rektifikavat'*] - damıtarak arıtmak, damıtmak;
- Ректифицировать [*rektifitsiravat'*]- damıtarak arıtmak, damıtmak;
- Торшонировать [*tarşaniravat'*] – gofre baskı yapmak, kabartma desen yapmak.

vb. fiiller.

3.3. İKİ GÖRÜNÜŞLÜ FİLLERİN CÜMLEDE GÖRÜNÜŞÜNÜN BELİRLENMESİ

Bilindiği üzere iki görünüşlü fiillerin cümlede hangi görünüşe ait olması yer aldığı cümleye ve paragrafa göre belirlenmektedir. İki görünüşlü fiiller şimdiki zamanda kullanıldığında bitmemiş görünüş değerleriyle (anlamlarıyla) ortaya çıkmaktadır. Geçmiş ve gelecek zamanlarda kullanıldığında ise hem bitmiş hem de bitmemiş görünüş anlamı taşımaktadır. Geçmiş ve gelecek zaman cümlelerinde iki görünüşlü fiillerin görünüş değeri bağlama (kontekste) göre koşullandırılmıştır. *Организовать* [*organizavat*']-*organize etmek, düzenlemek* iki görünüşlü fiilin kullanıldığı iki örneğe bakalım:

- Наш клуб постоянно **организовал** экскурсии для студентов. (несов. вид)
*Kulübümüz öğrenciler için sürekli geziler **düzenliyordu.** (bitmemiş görünüş)*
- Наш клуб наконец **организовал** для студентов экскурсию. (сов. вид)
*Kulübümüz, sonunda öğrenciler için bir gezi **düzenledi.** (bitmiş görünüş)*

Her iki örnekte **организовал** (организовать / инф.) – *düzenliyordu / düzenledi* (*düzenlemek / mastar*) fiili geçmiş zamanda kullanılmış olup ilk cümlede bitmemiş görünüş, ikinci cümlede ise bitmiş görünüşte kullanılmıştır. Birinci örnekteki “организовал” fiili, eylemin süresini gösteren “постоянно”- (*sürekli*) sözcüksel göstergesiyle birleştirilmiştir. Bu da “организовал” fiilinde, eylemin akış seyirinin uzun süreliği ile nitelendirilmektedir. Dolayısıyla birinci örnekte, *организовал*- bitmemiş görünüş fiilidir. İkinci cümlede “наконец”- (*sonunda*) kelimesi konuşmacının *gerçekleşmesini* beklediğini, böyle bir eylemi zaten istediğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu sebeple geçmiş zaman çekimli *организовал* fiili ikinci cümlede bitmiş görünüştedir.

Diğer bir örneklerde:

- Как только больного г о с п и т а л и з и р у ю т, сообщите мне об этом (сов. вид);
Hasta, hastaneye yatırılır yatırılmaz bana bu konuda bilgi verin (bitmiş görünüş)
- Врач г о с п и т а л и з и р у е т больного и отправляет его на машине скорой помощи (несов. вид).

Doktor hastayı hastaneye sevk ediyor ve ambulansla gönderiyor (bitmemiş görünüş).

[Örnekler *Russkaya Grammatika*, 1980: 590 sayfasından alınmıştır]

Hem bitmiş hem de bitmemiş görünüş özelliklerini kendinde birleştiren iki görünüşlü fiillerin görünüşü fiilin diğer formları sayesinde de belirlenebilmektedir. Bunlar; fiilin *mastar hali*, *geçmiş zaman formu*, *etken sıfat fiilin geçmiş zamanı*, *zarf fiil*, *emir kipi*, *şimdiki ve basit gelecek zaman* vb. formlarıdır. Örneğin **исследовать (сов. / несов. вид)** – *araştırmak; incelemek (bitmiş ve bitmemiş görünüş)* iki görünüşlü fiili, aşağıdaki tabloda fiilin diğer formlarında oluşturabildiği görünüşler şöyledir (Bkz. Tablo 3.2.):

Tablo 3.2. Fiilin Diğer Formlarında İki Görünüşlü Fiilin Görünüş Şekli

Fiil Formları	Bitmiş Görünüş (сов. вид)	Bitmemiş Görünüş (несов. вид)
<i>Mastar</i>	исследовать (araştırmak)	
<i>Geçmiş Zaman</i>	исследовал (araştırdı)	
<i>Dilek / Şart Kipi</i>	исследовал бы (araştırsaydı)	
<i>Emir Kipi</i>	исследуй (araştır)	
<i>Geçmiş Zaman Etken Sıfat -Fiili</i>	исследовавший (araştırmış)	
<i>Geçmiş Zaman Edilgen Sıfat-Fiili</i>	исследованный (araştırılmış)	-
<i>Gelecek Zaman</i>	исследую (araştıracam)	буду исследовать (araştıracam)
<i>Şimdiki Zaman</i>	-	исследую (araştırıyorum)

<i>Şimdiki Zaman Etken Sıfat-Fiili</i>	-	исследующий (araştıran)
<i>Şimdiki Zaman Edilgen Sıfat-Fiili</i>	-	исследуемый (araştırılan)
<i>Geçmiş Zaman Zarf-Fiili</i>	исследовав / исследовавши (araştırıp)	-
<i>Şimdiki Zaman Zarf-Fiili</i>	-	исследуя (araştırarak, araştırdıkça)

Görünüş kategorisi tüm Slav dillerinde aynı tip işlevsel özelliklere malik olmaktadır. Slav dilindeki fiiller, *evre fiilleri* ile kullanıldığında, devam eden bir sürecin belirlenmesinde özellikle konuşma anıyla çakışan durumlarda bitmiş görünüş fiiliyle değil bitmemiş görünüş fiiliyle kullanılmaktadır.²⁷² Johanson, her eylemin ‘başlangıç-akış-bitiş’ şeklinde üç evreden oluştuğunu vurgulamaktadır.²⁷³

Peşkovskiy’e göre sürecin başlangıcı, devamı ve sonu fikirlerini bitmiş görünüş fiilleri kabul etmemektedir. Yazara göre „я начинаю заговорить” veya „начну заговорить”, „начинаю поговорить”, „начинаю улететь”, „начинаю купить”, „начинаю сесть” tarzında birleşmeler söylenemez. Aynı şekilde “продолжаю заговорить” или „кончаю заговорить” söyleyemeyiz.²⁷⁴

Evre fiilleri, cümlede diğer fiiller ile kullanıldığında o fiillerin hangi görünüşte kullanacağımıza yardımcı olan fiillerdir. Bu durum evre fiillerinin iki görünüşlü fiiller ile kullanıldıklarında da geçerlidir. İki görünüşlü fiiller eylemin evresini gösteren *начинать*, *стать*, *кончить* vb. fiilleri ile kullanıldığı zaman *bitmemiş görünüş özelliklerini* taşımaktadır.

Örneğin *начну исследовать (araştırmağa başlarım)*, *продолжу использовать (kullanmaya devam ederim)* vb.

²⁷² Yelena Vasilyevna Petruhina, *Sopostovitel'naya tipologiya glagol'nogo vida v sovremennih slavyanskikh yazıkah (na materyale russkogo, zapadnoslavyanskikh i bolgarskogo yazıkov)*, Tipologiya vida: problemi, poiski, reşeniya, Şkola Yazıkı russkoy kulturu, Moskva 1998, 356.

²⁷³ Lars Johanson, *Tense and aspect in the languages of Europe*, edited by Östen Dahl, Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2000, 56.

²⁷⁴ Peşkovskiy, 108.

- Как только **начали обследовать**, большинство приборов вышло из строя.
(В. В. Костров, Волшебная мельница, 2006)
İncelemeye başlar başlamaz (incelemeye başladıkları zaman), cihazların çoğu başarısız oldu.
(V. V. Kostrov, Sihirli Değirmen, 2006)
- Наш университет **стал организовать** студенческие клубы.
Üniversitemiz öğrenci kulüpleri düzenlemeye başladı.
- После первого тайма наши спортсмены **продолжали демонстрировать** футбол самого высокого класса.
İlk yarıdan sonra sporcularımız üst düzey futbol performansı göstermeye devam ediyordu.
- По словам историка, эпоха Павла показала необратимость курса на европеизацию, потому что он все равно **продолжал европеизировать** страну во всех ее сферах, и сам являлся олицетворением европейской мечты.²⁷⁵
(Даниил Коцюбинский. Павел I — недооцененный правитель)
Tarihçiye göre, Pavel dönemi Avrupalılaştırma yolunun geri döndürülemezliğini gösterdi çünkü o ülkeyi tüm alanlarında Avrupalılaştırmaya devam ediyordu ve kendisi de Avrupa rüyasının kişileştirilmesiydi.
(Daniil Kotsyubinskiy. I Pavel, takdir edilmeyen bir hükümdar)

Bazen ne fiil formları ne de metin, fiillerin hangi görünüş olduğunu netleştiremiyor:²⁷⁶

- У вас все на языке **а т а к о в а т ь**, а не видите, что мы не умеем делать сложных маневров (Л. Толст.);
Her hücum etmekten bahsediyorsunuz lakin zor manevraları yapamayacağımızı görmüyorsunuz.
- Биологический метод борьбы против непрошенных «нахлебников» состоит в том, чтобы **активизировать** полчища их антагонистов — насекомых-хищников (журн.);

²⁷⁵ <https://www.rosbalt.ru/piter/2020/06/10/1848184.html>

²⁷⁶ Şvedova, 590.

Davetsiz "parazitlere" karşı savaşmanın biyolojik yöntemi antagonist sürüsünü-böcek avcılarını aktive etmektir.

- Эта станция 16 февраля 1925 г. впервые **т р а н с л и р о в а л а** в эфир оперу «Евгений Онегин» из Большого театра (журн.).

“Yevgeniy Onegin” operasını ilk defa Bolşoy Teatr’den bu radyo istasyonu canlı olarak 1925 yılının 16 Şubat’ında yayımladı.

[Örnekler Russkaya Grammatika, 1980:590. sayfasından alınmıştır]

Verilen cümlelerde kullanılan **атаковать, активизировать ve транслировала** iki görünüşlü fiillerinin görünüşünü hem bitmiş görünüş hem de bitmemiş görünüş olarak algılamak mümkündür.

Bilindiği üzere fiiller süre veya tekrarlanabilirlik değeri olan zarflar ile: *всегда, всякий раз, каждый раз, постоянно* (her zaman, her seferinde, her defasında, sürekli) vb. ve eylemin sürecine karşı olumsuz bir tutuma sahip olan kelimelerle kullanıldığında *bitmemiş görünüş özelliğini taşır*. Bu durum iki görünüşlü fiiller için de geçerlidir. Örneğin; *всегда содействовать* (her zaman yardımcı olmak), *постоянно ранил* (sürekli yaralardı); *не стоит использовать* (kullanmamalısın), *не нравится арендовать* (kiralamayı sevmiyorum) vb.

Russkaya aspektologiya: V zaşitu vidovoy pari kitabı yazarlarına göre, bu tür fiillerin olası görünüş belirsizliğini özel bağlamlarda ortadan kaldırmak mümkündür. Şöyle ki *всегда* (her zaman), *всякий / каждый раз* (her seferinde / defasında) vb. sözcükleriyle ifade edilen tekrar olayları bildiren bağlam, burada kullanılan fiillerin bitmemiş görünüş olduğunun tespitidir. Not: (*много раз- çok kez* bu kurala ait değildir.)

- Он каждый раз *обещает* (несов. вид), а потом не делает.

O, her defasında söz veriyor (bitmemiş görünüş) ama sonra yapmıyor.

Bitmiş görünüş için en güvenilir bağlam, iki görünüşlü fiilin “*стоило ему <нечто сделать>, как...,*” yapısında kullanılmasıdır:

- Стоило ему *завещать* (сов. вид) имение своей новой жене, как сын перестал с ним разговаривать.

Malını mülkünü yeni karısına miras bırakır bırakmaz (bitmiş görünüş) oğlu onunla konuşmayı kesti.

Başka bir bağlamda iki görünüşlü fiilin bitmiş görünüş tespiti ise *cümle içinde birbiri ardına meydana gelen olaylar dizisini* oluşturan diğer bitmiş fiillere bakarak yapılır.

- Директор *вошел* в свой кабинет, *велел* (сов. вид) никого к нему не пускать и *погрузился* в чтение газет.²⁷⁷
Müdür çalışma odasına girdi, kimseyi içeri almamayı emretti (bitmiş görünüş) ve gazeteleri okumaya daldı.

Barabanov'a göre iki görünüşlü fiillerin cümlede hangi görünüşte kullanıldığının belirlenmesinin diğer bir yolu, iki görünüşlü fiille aynı cümlede yer alan *tümcenin aynı cins öğeleridir*.²⁷⁸

- Он часто **обещал**, но редко **выполнял** обещанное (несов. вид).
Sık sık söz veriyordu ancak nadiren verdiği sözünü tutuyordu (bitmemiş görünüş).
- Он **обещал** мне это и **выполнил** своё обещание (сов. вид).
Bana bunu söz verdi ve verdiği sözünü yerine getirdi (bitmiş görünüş).

Aslında her iki cümle birbirine benzer gibi görünmektedir. Her iki cümlede “обещать” fiili geçmiş zamanda kullanılmıştır. Unutmamak gerekir ki *обещать* fiili iki görünüşlü fiildir. Bu cümlede hangi görünüşe ait olması (bitmiş veya bitmemiş) cümlenin devamında verilen fiiller sayesinde değerlendirilmektedir. Şöyle ki, bu cümlede kullanılan diğer fiiller *обещать* fiiliyle tümcenin aynı cins öğeleridir. Yukarıdaki birinci cümlede **обещал** fiili ile kullanılan **выполнял** fiili bitmemiş görünüş fiili olup geçmişteki belli bir zaman diliminde gerçekleşen ama tamamlanmayan eylemi göstermektedir. Bu eylemin ‘nadiren’ (*редко*) gerçekleşmesi, eylemin her seferinde bitmişliğe ulaşmadığını – bitmemiş görünüş kullanılarak iletilmektedir. Bundan dolayı **обещал** fiili bitmemiş görünüştedir. İkinci cümledeki **выполнил** fiili ise bitmiş görünüş fiilidir. Bu fiil de **обещал** fiili ile tümcenin aynı cins öğesi olup eylemin geçmişte tamamlanmış ve sonuca

²⁷⁷ Anna Andreyevna Zaliznyak, İrina Lvovna Mikaelyan, Aleksey Dmitriyeviç Şmelev, *Russkaya aspektologiya: V zaşitu vidovoy parı*, Yazıkı slavyanskoy kulturu, Moskva 2015, 84.

²⁷⁸ R. Ye. Barabanov, *Posobiye po russkomu yazıku s osnovami yazıkoznaniya*, Uçebnoye posobiye, 3. izdaniye, MPGU, Moskva 2015, 100.

varmış olduğunun bilgisini vermektedir. Bu sebeple cümledeki **обещал** fiili bitmiş görünüş fiilidir.

Tihonov'a göre de görünüş metninin en başlıca türlerinden biri '*homojen yüklemle kullanılan fiil zinciridir.*'²⁷⁹

“Ранить” fiilinin kullanıldığı iki örneğe bakalım:

Örneğin:

- *Она услышала топот сапог, дверь открылась, она выстрелила, бедная, неопытная девочка, её выстрела ожидали, она выстрелила в пустоту, за дверью никого не было, а в неё, в саму, выстрелили через окно... И опять скажу: бедная девочка, — её не убили, её только **ранили**. Если бы её сразу убили, какое это было бы для неё счастье, какая удача! (Анатолий Рыбаков. Тяжелый песок (1975-1977)).²⁸⁰ **Сов. Вид***
- O botların sesini duydu, kapı açıldı ve ateş etti; zavallı, deneyimsiz bir kızdı, onu atış bekliyordu, o boşluğa ateş etmişti, kapının arkasında kimse yoktu lakin ona ise pencereden ateş ettiler... Evet, tekrar söyleyeceğim: zavallı kız, onu öldürmediler, sadece **yaraladılar**. Eğer onu hemen öldürülseydiler, bu onun için nimet olurdu, nasıl bir şans! **Bitmiş Görünüş.**
- *Почему, я успел расспросить его перед охотой. — Мы несколько дней в январе этого года гоняли в загоне матерого волка, **ранили** его несколько раз, — вспоминал Николай. — Я стоял на номере, и вдруг метрах в десяти от меня, словно из-под земли, появляется оскалившаяся, вся в крови огромная волчица (Василий Пилявский. На дальнем кордоне (2013.04.06) // «Новгородские ведомости», 201).²⁸¹ **Несов. Вид***
- Neden avdan önce onu sorgulamaya yetiştim. -“Biz bu yılın Ocak ayında birkaç gün boyunca, mercanın içine tecrübeli bir Kurt sürüyorduk, birkaç kez onu **yaralıyorduk**” - diye Nikolay hatırladı. - Odada duruyordum ve aniden benden

²⁷⁹ Aleksandr Nikolayevič Tihonov, Vidoviye korrelyatsii v sovremennoy literaturnom yazıke, Tipologiya vida: problemi, poiski, reşeniya (Materialı mejdunarodnoy naučnoy konfrentsii, 16-19 sentyabrya 1997, MGU im M.V. Lomonosova), Şkola ‘Yazıki russkoy kulturi’, Moskva 1998, 197.

²⁸⁰ ruskorpura.ru

²⁸¹ ruscorpura.ru

on metre kadar uzakta, sanki yerin altından kanla dolu bir sırttan kurt ortaya çıkıyordu. **Bitmemiş Görünüş**

Her iki örnekte “ранить” fiili geçmiş zamanda kullanılmış olup ilk örnekte bitmiş görünüş ikinci örnekte ise bitmemiş görünüş fiilidir. İlk örnekte iki görünüşlü fiil olan “ранили” fiiline tümcenin aynı cins ögesi olan “убили” (убить- mastar hali) bitmiş fiili eşlik etmektedir. Bu yüzden “ранили” bitmiş görünüş fiilidir. İkinci cümlede ise “ранили” iki görünüşlü fiilin bitmemiş görünüş olması eylemin “birkaç kez” (*несколько раз*) tekrarlanabilir olması ve *гоняли* (гонять- mastar hali) bitmemiş görünüş fiilinin eşlik etmesidir.

Diğer bir bitmiş görünüş örneği:

- *Когда мы читаем Евангелие, прочитанное может нас или глубоко ранить, или огорчить, или оставить безразличными, или исполнить радости, вдохновения, надежды.*²⁸² (митрополит Антоний (Блум). О жизни христианской (1990)). **Сов. вид**
- İncil'i okuduğumuzda, okuduklarımız bizi ya derinden **incitebilir** ya üzebilir ya kayıtsız bırakabilir ya da sevinçleri, ilhamları, umutları yerine getirebilir. **Bitmiş Görünüş.**

Anna Pavlova'ya göre iki görünüşlü fiillerin hangi görünüşe ait olduğunun belirlenebilmesine cümle vurgusu yardımcı olur. Cümlenin bilgi veren bölümü olan “rema”²⁸³, fiil tarafından üstlenildiği zaman bu fiili daha çok “bitmiş görünüş fiili” olarak değerlendirebiliriz. *Мы оборудуем школьные кабинеты!* (*Мы abaruduyem školniye kabineti*) – cümlesinde (konuşma esnasında) vurgu fiile yapıldığından ve cümlenin reması- yani bilgi vereni cümlenin gelecekle ilişkisi olduğunu anlattığından bu fiilin bitmiş görünüş fiili olduğunu tespit ediyoruz. Vurgunun fiil üzerinde yapılmadığı durumlarda ise bu fiilin şimdiki zamanda olduğunu ve bitmemiş görünüş fiili olduğunu anlamaktayız. Şöyle ki *Мы оборудуем школьные кабинеты!* - cümlesinde yer alan vurgu *кабинеты* [kabineti] kelimesindedir ve rema - yani cümlede bilgi veren bölüm ise *оборудуем школьные кабинеты* (*abaruduyem školniye kabineti*) birleşmesidir.²⁸⁴

²⁸² ruscorpura.ru

²⁸³ Tatyana Vasilyevna Jeribilo, Slovar lingvističeskih terminov, 5. Baskı, OOO “Pligrim”, Nazran 2010, 295.

²⁸⁴ Anna Pavlova (Mainz), *Nekotoriye osobennosti dvuvidovih glagolov i ih vospriyatiye bilingvami i monolingvami*. 2017, 57.

Cümlede iki görünüşlü fiillerin *görünüş -zaman* ilişkilerinin analizini Çertkova ve Çang fiillerin beş zaman formunu ve görünüşün iki temel anlamlarından olan *bitmemiş görünüşün belirli-süreç* ve *bitmiş görünüşün belirli-gerçek anlamlarını* ele alarak *исследовать* fiilini cümlelerde kullanarak aşağıdaki gibi açıklamaktadırlar.²⁸⁵

- 1) Şimdiki zaman belirli-süreç anlamında (bitmemiş görünüş):

Институт сейчас исследует недра этой части Земли.

Enstitü şimdi Dünya'nın bu kısmının derinliklerini araştırıyor (araştırmaktadır).

- 2) Geçmiş zaman belirli-süreç anlamında (bitmemiş görünüş):

Когда институт исследовал недра этой части Земли, у ученых возникла одна интересная гипотеза.

Enstitü, Dünya'nın bu kısmının araştırdığında, bilim adamları ilginç bir hipotez ortaya çıkarıyorlardı.

- 3) Geçmiş zaman belirli- gerçek anlamında (bitmiş görünüş):

Институт исследовал недра этой части Земли: по результатам была опубликована статья в научном журнале.

Enstitü, Dünya'nın bu kısmının derinliklerini araştırdı: sonuçlara göre, bilimsel bir dergide bir makale yayınlandı.

- 4) Gelecek zaman belirli-süreç anlamında (bitmemiş görünüş):

Когда институт будет исследовать недра этой части Земли, ученых, возможно, заинтересуют эти факты.

Enstitü, Dünya'nın bu kısmının derinliklerini araştırdığında, bu gerçekler bilim adamlarının ilgisini çekebilir.

- 5) Gelecek zaman belirli-gerçek anlamında (bitmiş görünüş):

Институт исследует недра этой части Земли и представит результаты в комиссию.

Enstitü, Dünya'nın bu kısmının derinliklerini inceleyecektir ve sonuçları komisyona sunacaktır.

²⁸⁵ Çertkova ve Çang, 16.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. ÇAĞDAŞ RUS DİLİNDE YER ALAN BİTMİŞ VE BİTMEMİŞ GÖRÜNÜŞLERİ AYNI OLAN FİLLERİN TÜRKÇEDE İFADESİ

İki görünüşlü fiiller konuşmada kullanım sıklığı açısından iki eşit olmayan gruba ayrılmıştır: yaygın ve seyrek olarak kullanılanlar. Rus dilinde kullanılan iki görünüşlü fiillerin %25,5 dilimini seyrek olarak kullanılan fiiller teşkil etmektedir. Bu fiiller çoğunlukla terminoloji kelimeler olup sadece uzmanların aşına olabileceği yani işlevsel sınırlı kelimelerdir. Yaygın gruptaki fiiller ise dildeki fiillerin %74,5' i teşkil etmektedir. Bu fiilleri üslubuna göre iki gruba ayırmak mümkündür: *sade* ve *yüksek üslupta* kullanılanlar.²⁸⁶

Çalışmamızın bu bölümünde iki görünüşlü fiiller- (bitmiş ve bitmemiş görünüşleri aynı olan fiiller) arasında kullanımı en aktif olanların üzerinde durulacaktır. Bu iki görünüşlü fiiller cümle içinde kullanılarak Türkçeye tercüme edilecek ve tercüme esnasında iki görünüşlü fiillerin hangi görünüşe ait olduğunun nedeni açıklanacaktır. Öncelikle Rus dilindeki bitmiş ve bitmemiş görünüş fiillerinin Türkçe cümlelerde zamanlara göre kullanımının kısa bir özetine bakalım.

Geçmiş zaman cümlelerinde yer alan Rusça iki görünüşlü fiiller, Türkçede iki türlü ifade edilir; 1) Rusçada geçmiş zamanda *eylemin sonuca varmasının belirtisi* bitmiş görünüş fiilleridir. Türkçede bu durumun belirtileri ise *-dı, -di, -du, -dü / -tı, -ti, -tu, -tü* ekleridir. 2) *Eylemin devam eden sürecinin belirtisi* ise Rusçada bitmemiş görünüş fiilleriyle dile getirilir ve bu durum Türkçeye *-yordu* ekiyle aksettirilmektedir.

- 1) Учёные **исследовали** эти места и результаты опубликовали. (св)

*Bilim adamları bu yerleri **araştırdılar** ve sonuçları yayımladılar.*

- 2) Учённые **исследовали** эти места и у них возникали проблемы. (нсв)

*Bilim adamları bu yerleri **araştırıyorlardı** ve sorunlar yaşıyorlardı.*

²⁸⁶ Natalya Vladimirovna Androsyuk, Mesto dvuvidovih glagolov v aspektualnoy sisteme russkogo yazıka, Razdel 1, Leksiçeskaya i kategorialnaya semantika. Slavyanskaya aspektologiya, 2004, 113. http://sn-philol.cfuv.ru/wp-content/uploads/2016/12/androsyuk_20.pdf

Şimdiki zaman cümlelerinde yer alan Rusça iki görünüşlü fiiller, Türkçeye *devam eden eylemi* ifade ettiğinden *-yor* ekiyle aktarılmaktadır:

- 1) Учёные сейчас **исследуют** эти места. (НСВ)

*Bilim adamları şuan bu yerleri **araştırıyor**.*

Gelecek zaman cümlelerinde yer alan Rusça iki görünüşlü fiiller, Türkçede iki türlü ifade edilmektedir:

1) Rusçada bitmemiş görünüş fiilleriyle oluşturulan gelecek zaman cümleleri, Türkçedeki gelecek zamanda bir kesinlik mevcut olmayan durumlarda kullanılan geniş zaman ekleri olan *-r, ar, -er, -ir, -ur, -ür*;

2) Rusçada bitmiş görünüş fiilleriyle oluşturulan gelecek zaman cümleleri, Türkçede gelecek zaman diliminde gerçekleşmesinde kesinlik mevcut olan *-acak, -ecek* ekleri ile ifade edilebilmektedir:

- 1) Учёные **будут исследовать** эти места и наверно у них на руках будут факты. (НСВ)

*Bilim adamları bu yerleri **araştırır** ve muhtemelen gerçekleri elde ederler.*

- 2) Учёные **исследуют** эти места и представят результаты в университет. (СВ)

*Bilim adamları bu yerleri **araştıracak** ve sonuçları üniversiteye sunacaklar.*

İki görünüşlü fiillerin teorik kısmı tezimizin III. bölümünde yer almaktadır. Bu bölümde iki görünüşlü fiillerin cümledeki *iki görünürlük değerleri* örnek cümlelerle yorumlanarak izah edilmeye çalışılacaktır.

4.2. AÇIKLAYICI ÖRNEKLER

Bu bölümde en aktif kullanılan iki görünüşlü fiiller üzerinde durulmuştur. Kullanılan örnekler “kartaslov.ru ve <https://ruscorpora.ru/> sitelerinden alınmıştır.

- **Адаптировать (сов. / несов.): adapte olmak; uyum sağlamak.**

Örnek 1: Общественный разум сумел **адаптировать** некоторые из этих устройств.

(А. Л. Ливадный, Отделившийся. Автономный режим, 2011)

Tercüme: *Toplum zekâsı bu cihazların bazılarına adapte olmayı (uyum sağlamayı) başardı.*

Yorum: Bu örnekte *адаптировать* fiili bitmiş görünüş (сов. вид) olarak yer almıştır ve *сумел* = *başardı* ifadesiyle geçmişte *sonuca varmanın belirtisini* ifade etmektedir. *Суметь* (св)- fiili bitmiş görünüş fiili olduğundan kendisinden sonra gelen *адаптировать* iki görünüşlü fiilin bitmiş görünüş olmasını sağlamaktadır.

Örnek 2: Несколько месяцев он занимался тем, что пытался **адаптировать** меня к жизни в вашем мире.

(Ай Рин, Противостояние, 2013)

Tercüme: *Birkaç aydır beni sizin dünyanızdaki hayata adapte etmeye (uyarlamaya) çalışıyordu.*

Yorum: Bu örnekte, *адаптировать* fiili bitmemiş görünüş (несов. вид) olarak kullanılmıştır ve *пытался* = *çalışıyordu* ifadesiyle geçmişte *zaman içinde devam eden süreci* ifade etmektedir. *Пытаться* (нсв)- fiili bitmemiş görünüş fiili olduğundan kendisinden sonra gelen *адаптировать* iki görünüşlü fiilin bitmemiş görünüş olmasını sağlamaktadır.

- **Адресовать (сов. / несов.):** yönelmek, adrese göndermek, yönlendirmek.

Örnek 1: Последние слова профессор уже **адресовал** слуге.

(Александр Арсаньев, Первое дело Карозиных)

Tercüme: *Profesör son sözlerini hizmetçiye çoktan yöneltmişti.*

Yorum: Bilindiği üzere geçmiş zamanda gösterilen vakalar gerçekleşmiş vakalardır. Lakin bu vakaların tamamlanıp tamamlanmadığı cümlede kullanılan zarfların yardımıyla ortaya çıkmaktadır. Cümlede yer alan *уже* ifadesi geçmiş zamanda *sonuca varmanın belirtisini (выражает признак результативности)* ifade etmektedir. *Уже* = *Çoktan* zarfı *yöneltmişti* yüklemine ait olarak konuşma anında bitmiş bir durumu göstermektedir. Dolayısıyla bu örnekte *адресовал* fiili bitmiş görünüş (**сов. вид**) olarak kullanılmıştır.

Örnek 2: Критика, которую взрослые **адресуют** ребёнку при его неудачах, накладывает отпечаток на то, что он сам о себе думает.

(Коллектив авторов, Современная психология мотивации (сборник), 2002)

Tercüme: Yetişkinlerin, başarısızlıklarında çocuğa yönelttiği eleştirisi aslında onun kendisi hakkında düşünmesi gereken bir izdir.

Yorum: Bu örnekte, *адресуют* fiili bitmemiş görünüş (несов.вид) olarak kullanılmıştır. Cümle geniş zaman cümlesidir. “Критика, ... при его неудачах...” = “başarısızlık durumundaki eleştirisi” genel anlamda kullanılmış bir ifadedir. Rusçada geniş zaman cümleleri şimdi zaman ekleriyle kullanılmakta ve bitmemiş bir görünüşü göstermektedir. Cümlenin devamında kullanılan *накладывает* ve *думает* fiilleri bitmemiş görünüş fiilleri olup şimdiki zaman çekimiyle verilmektedir. Bu fiiller cümlede *devam eden süreci* ifade etmektedir.

- **Анали́зировать (сов. / несов.): analiz etmek.**

Örnek 1: Он также **анализировал** основные проблемы в стране.

(Назим Джафарли, Азербайджанское государство Сефевидов, 2009)

Tercüme: O aynı zamanda ülkedeki ana sorunları da **analiz etti**.

Yorum: Örnek cümlede *также* kelimesi *анализировал* fiilinin yapıldığının, tamamlandığının ve bittiğinin göstergesi olup dinleyiciye eylemin sonuna kadar yapılmış olmasını göstermektedir. Bundan dolayı *анализировал* fiili bitmiş görünüş fiilidir.

Örnek 2: Представьте: внутри вас маленький человек, он ещё **не умеет анализировать**, он живёт ощущениями.

(Оксана Сергеева, Всё что нужно знать будущей маме. Готовимся к рождению малыша, 2008)

Tercüme: *Düşünün ki: İçinizde küçük bir adam var ve bu adam hâlâ **analiz yapmayı bilmiyor**, içgüdüleriyle yaşıyor.*

Yorum: Bu cümledeki *анализировать* fiili bitmemiş görünüştedir. Cümlede yer alan *ещё- hâlâ* zarfı cümle içi yönlendiricilerden biri olup cümledeki eylemin henüz tamamlanmamış olduğuna vurgu yapmaktadır.

- **Арендовать (сов. / несов.): kiralamak.**

Örnek 1: Мой отец **арендовал** небольшой участок земли и посвятил всё своё время выведению сортов ягодных растений.

Tercüme: *Babam küçük bir arsa **kiraladı** ve bütün zamanını çeşitli orman meyvelerini yetiştirmeye adadı.*

Yorum: Bu cümlede bir özne ve iki yüklem yer almaktadır. Cümlenin öznesi *мой отец*, *арендовал* ve *посвятил* yüklemlerine ait olmaktadır. Cümlenin ikinci kısmında kullanılan *посвятил* – посвятить (инф.) (св) mastar fiilinin geçmiş zaman bitmiş görünüş şeklidir. Bu fiil kendinden önce gelen *арендовал* iki görünüşlü fiilinin bitmiş görünüş fiili olmasını belirtmektedir.

Örnek 2: Если свадьба празднуется летом, выбираете помещение с кондиционером. В холодное время года лучше **арендовать** хорошо отапливаемый зал.

Tercüme: *Eğer düğün yazın yapılıyorsa klimalı salonları seçiyorsunuz. Yılın soğuk zamanlarında ise en iyisi ısıtılmalı salonları **kiralamaktır**.*

Yorum: Cümle bir koşulu ifade etmektedir. Geniş zamanda olası bir eylem vurgulanmaktadır. Cümlede herhangi bir tamamlanmış veya bitmiş bir eylem vurgulanmamış. Bu da bitmemiş görünüşün özel anlamlarından olan **Genel-gerçek sınırsız anlamını** (Rus. *общефактическое неопределённое*) hatırlatmaktadır. Eylem sınırsız bir süreci belirtmektedir. Bu sebeple cümlede kullanılan *арендовать* iki görünüşlü fiili bitmemiş görünüştür.

- **Бежать (сов. / несов.): kaçmak.**

Örnek 1: А если вы, ещё попытаетесь **бежать** или оказать сопротивление, при аресте, это, само по себе, докажет вашу вину.

(Александр Дубовой, Путешествие в другую галактику, 2015)

Tercüme: *Eğer siz bir daha **kaçmayı** denerseniz veya direnmeye çalışırsanız, tutuklama sırasında suçlu olduğunuzu bu kendi kendiliğinden kanıtlayacaktır.*

Yorum: Bağlama (context) bağlı olarak *ещё- bir daha* kelimesi konuşmanın farklı yardımcı parçaları olabilir. *Ещё* cümlelerde hem zarf hem de edat olarak

kullanılmaktadır. Bu cümlede kullanılan *ещё* = *bir daha* zarfı, *бежать* iki görünüşlü fiilinin bitmiş görünüş fiili olduğunun göstergesidir. *Kaçış bir kez olmuş bitmiş eğer ikinci kez olup biterse neyle sonuçlanacağı* kesin bellidir. Bu cümle bitmiş görünüşün *toplam sayı anlamını* (Rus. *суммарное значение*) vermektedir. Cümlede kullanılan *бежать* fiili bitmiş görünüş fiili olup tekbir olayı göstermekte ve sadece olayın “*çoklu sayıda gerçekleşmesini*” ortaya koymaktadır.

Aynı zamanda cümlede kullanılan *оказаться*, *доказать* fiilleri bitmiş görünüş fiilleridir. Bilindiği üzere iki görünüşlü fiillerin cümlede hangi görünüşe ait olması cümle veya paragraf içinde kullanılan fiillerin görünüşüne göre de belirlene bilmektedir.

Örnek 2: Мальчики собирались **бежать** куда-то в Америку добывать золото.

(Чехов, Мальчики)

Tercüme: Çocuklar, altın çıkarmak için Amerika'da bir yerlere kaçmaya niyetleniyordular.

Yorum: Cümle basit yapıda olup geçmiş zaman cümlesidir. Yukarıda verdiğimiz örnekte *собирались* –собираются (инф.) нсв = *niyetlenmek*, *toplanmak*, *bir araya gelmek* fiili, geçmiş zaman 3. çoğul şahıs eki almış bitmemiş görünüş fiilidir. *Бежать* iki görünüşlü fiili *собирались* fiiliyle kullanılarak cümlede birleşik eylemdir. Bu sebeple *бежать* iki görünüşlü fiili bu cümlede bitmemiş görünüş değerine sahiptir.

• **Блокировать (сов. / несов.): engellemek; bloke etmek.**

Örnek 1: Если доберутся раньше меня, пусть **блокируют** все выходы из здания и никого не выпускают. (Е. Е. Сухов, Лухая гастроль, 2011)

Tercüme: Eğer benden önce oraya varırlarsa binadaki tüm çıkışları **bloke etsinler** ve kimsenin dışarı çıkmamasını sağlasınlar.

Yorum: Cümledeki *блокируют* iki görünüşlü fiili bitmiş fiilidir. Bitmiş görünüş olmasının nedeni *доберутся*-добраться (инф.) св = *varmak*, *ulaşmak*, *yetişmek*, *erişmek* fiilinin *kesin gelecek zaman* çekimi olması ve ondan sonra sıralanan eylemin zaman içinde nasıl aktığını belirtmesidir. Eylemin zaman içinde nasıl aktığını cümlelerin birinci kısmından (yani “ve” bağlacına kadar olan bölümünden) daha rahatlıkla anlamak

mümkündür. Eylemlerin akışında bir sıralama söz konusudur yani *cümle içinde birbiri ardına meydana gelen olaylar dizisi* vardır.

Örnek 2: Мне всегда удавалось **блокировать** болезненные и ненужные воспоминания. (*Стефани Майер, Сумерки, 2005*)

Tercüme: *Acı veren ve gereksiz anıları her zaman engellebiliyordum.*

Yorum: Örnek cümledeki *блокировать* iki görünüşlü mastar fiili, *удавалось-удаваться* (инф.) нсв= *başarabilmek* geçmiş zaman çekimli bitmemiş görünüş fiiliyle birlikte kullanılmıştır. Cümledeki *всегда*= *her zaman* eylemin zamanını belirten zarftır. Burada kullanılan *her zaman*- zaman zarfı *удавалось блокировать* eyleminin geçmiş zamanda tekrarlandığının göstergesidir. Bilindiği üzere Rusçada eylemin tekrarı bitmemiş fiillerle ifade edilmektedir. Bu sebeple *блокировать* fiili bu cümlede bitmemiş görünüş fiilidir.

• **Венчаться (сов. / несов.):** **kilise ayinine göre evlenmek; taç giymek.**

Örnek 1: В назначенное время они встретились и поехали **венчаться**. (*Сборник, Прыжок, еще прыжок... и можно соскребать! Спортивные анекдоты*)

Tercüme: *Belirlenen zamanda buluştular ve evlenmeye gittiler.*

Yorum: Cümlede iki görünüşlü fiil olan *венчаться* fiilinden önce gelen *встретились ve поехали* fiilleri bitmiş görünüş fiilleridir. Bundan dolayı *венчаться* iki görünüşlü fiili bitmiş görünüş değeri taşımaktadır.

Örnek 2: Здесь отмечались воинские победы, **венчались** на царство российские самодержцы.

(*Ю. А. Федосюк, Москва в кольце Садовых. Путеводитель, 2009*)

Tercüme: *Burada askeri zaferler kutlanılıyordu, Rus otokratları çarlık için taç giyiyordu.*

Yorum: Rusça cümle geçmiş zaman cümlesidir. Cümlede yer alan *отмечались* – *отмечаться* (инф.) нсв = kutlamak bitmemiş görünüş fiili ve *венчались* iki görünüşlü fiili geçmiş zaman 3. çoğul şahıs haliyle kullanılmıştır. *Венчались* fiili ‘*tümcenin aynı cins ögesi*’ olan *отмечались* fiiliyle bitmemiş görünüş fiilidir.

- **Воздействовать (сов. / несов.): etkilemek; etki göstermek.**

Örnek 1: И если это так, ты **сможешь воздействовать** на неё.

(Вадим Громов, Номоари. Утраченный миф, 2016)

Tercüme: *Eğer bu öyleyse, onu etkileyebileceksin.*

Yorum: Cümlede bir eminlik, gelecekte işin tamamlanacağı söz konusudur. İki görünüşlü fiil olan *воздействовать* mastar halinde kullanılmıştır. Bu fiili *сможешь - смочь* (инф.) св *mastar hali, bitmiş görünüş* fiili destekleyerek vakanın konuşma anından sonra kesin sonuca varmasını göstermektedir. Kesin sonuç Türkçeye *-acak / -ecek* ekiyle aktarılmaktadır.

Benzer'in de ifade ettiği gibi *-АсАК* eki ile bildirilen gelecek zaman niyetli, istekli ve belirli bir gelecek zaman olup hareketin olabileceği değil, olacağı bildirilmektedir.²⁸⁷

Kuznetsov'a göre ise “*-(y)Acak ekine beklenen gelecek zaman adı verilebilir. Çünkü sözü edilen eylemi birinin ya kendi kararı ve isteğiyle ya da durum icabı veya başkalarının talebi üzerine yapacağı anlaşılmaktadır.*”²⁸⁸

Örnek 2: Но бывает, что мы и не **собираемся воздействовать**, а всё получается как-то само собой.

(Л. А. Сурженко, Воспитание без воспитания. Как вырастить ребенка счастливым человеком, 2017)

Tercüme: *Bazen etkilemek istemediğimiz halde bile, her şey bir şekilde kendiliğinden ortaya çıkıyor.*

Yorum: Bu cümlede de *воздействовать* iki görünüşlü fiili mastar haliyle kullanılmıştır. Bu fiilden önce gelen *собираемся - собираться* (инф.) несов. вид – *niyet etmek, istemek (mastar hali) bitmemiş görünüş*) fiili, şimdiki zaman çekimiyle kullanılmaktadır. Türkçeye *-(I)yor* ekiyle tercüme edilerek geniş bir zaman dilimini göstermektedir. Cümlede kullanılan “*Но бывает, что*” = “*bazen öyle oluyor ki*” ifadesi geniş zamana vurgu yapıldığını belirlemektedir. Bilindiği üzere hem Rusçada hem de Türkçede şimdiki zaman eki geniş zaman diliminde de kullanılabilir. Rusçada şimdiki ve

²⁸⁷ Benzer, 185.

²⁸⁸ Petro İ. Kuznetsov, Türkiye Türkçesi Morfoetimolojisine Dair, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten, Cilt 43, Sayı 1995, Ankara 1997, 212.

geniş zaman bitmemiş görünüş fiilleriyle kullanılmaktadır. Bu sebeple *собираемся воздействовать* birleşik fiili bitmemiş görünüş değerindedir.

- **Гаранти́ровать (сов. / несов.): garanti vermek, garanti etmek.**

Örnek 1: Правительство уже **гарантировало** 6,5 процента от вложенного капитала.

Tercüme: *Hükümet zaten yatırım yapılan sermayenin yüzde 6,5' ini **garanti etti.***

Yorum: *Уже* zarfı bir eylemin yerine getirilmesini veya tamamlandığını belirtir. Eylemin konuşma anından önceki bir zamanda gerçekleştiğini ve bittiğini göstermektedir. Bu cümlede geçmiş zamanda kullanılan *гарантировало* iki görünüşlü fiili zarfla desteklenerek bitmiş bir görünüşü ifade etmektedir.

Örnek 2: Начальство требует конкретику... Это нравилось и почти всегда **гарантировало** награждение высоким орденом.

(Василь Быков. Болото (2001))

Tercüme: *Müdürlük kesinlik talep ediyor... Bunu beğeniyordu ve neredeyse her zaman yüksek madalya ödülünü **garanti ediyordu.***

Yorum: *Всегда* zaman zarfı eylemin geçmişte sürekli yapıldığını göstermektedir. Eylemin konuşma anından önce gerçekleştiği ama bitip bitmediği bilgisi verilmemektedir. Bu cümlede geçmiş zamanda kullanılan *гарантировало* iki görünüşlü fiili *всегда* zarfıyla desteklenerek bitmemiş görünüş değeri taşımaktadır.

- **Дисквалифи́ровать (сов. / несов.): diskalifiye etmek.**

Örnek 1: В результате его **дисквалифицировали**.

(Е. М. Бута, Легенда братьев Крэй, 2015)

Tercüme: *Sonuç olarak onu **diskalifiye ettiler.***

Yorum: *В результате* – *sonuç olarak* birleşimi, bir olayın doğurduğu neticeyi, eylemin sonuca vardığını, tamamlandığını bildirerek *дисквалифицировать* iki görünüşlü fiilin bitmiş görünüş olduğunun göstergesidir.

Örnek 2: При этом его бы на каждом соревнованиях пытались **дисквалифицировать** за то, что он плавает в ластах.

(B. P. Соловьев, *Мы и Они. Краткий курс выживания в России*, 2011)

Tercüme: Aynı zamanda, yüzgeçlerle yüzdüğü için her yarışmada onu **diskalifiye etmeye çalışıyorlardı**.

Yorum: Cümlede kullanılan *на каждом соревнованиях- her yarışmada* birleşmesi eylemin tekrarlandığını ve sürekli yapıldığını vurgulamaktadır. Bu durumu bitmemiş görünüşün özel anlamlarından olan *Sınırsız-çoklu anlamına* (Rus. *неограниченно-кратное значение*) ait edebiliriz. *Дисквалифицировать* fiili bu durumda bitmemiş görünüş fiili olarak kullanılmıştır.

• **Использовать (сов. / несов.): kullanmak, yararlanmak.**

Örnek 1: Мы обязательно **используем** другие способы.

Tercüme: *Mutlaka başka yöntemler kullanacağız.*

Yorum: Cümledeki *используем* fiili, şimdiki zaman 1. Şahıs çoğul çekim ekini almıştır. Lakin Rusçada, basit gelecek zamanda bitmiş görünüş fiillerinin şimdiki zaman çekim ekleriyle çekime girdiğini de unutmamak gerekmektedir. Burada kullanılan “обязательно” – *durum (kesinlik) zarfi*, işin gelecekte kesin yapılacağına vurgu yaparak *используем* fiilinin basit gelecek zamanda kullanıldığına işaret etmektedir. Rusçada basit gelecek zamanın kurallarına göre bitmiş görünüş fiilleri şahıslara göre çekimlenmektedir. Basit gelecek zaman, eylemin gelecekte kesin olarak yapılacağını ve sonuca varacağını göstermektedir. Dolayısıyla cümledeki *используем* iki görünüşlü fiili bitmiş görünüştedir.

Bu cümlede kullanılan *обязательно* zarfi cümleden çıkarıldığı takdirde cümle şimdiki zaman formunu almaktadır. *Мы используем другие способы* cümlesi Türkçeye *Başka yöntemler kullanıyoruz (kullanırız –geniş zaman ve kesin olmayan gelecek zaman)* şeklinde tercüme edilmektedir. Aslında bu cümle geniş zaman olarak da kabul edilebilir. Cümle içerisinde herhangi bir yönlendirici bulunmadığından hangi zamana (şimdiki zaman mı? geniş zaman mı? yahut kesin olamayan gelecek zaman mı?) atıfta bulunduğu net değildir. *Мы используем другие способы* cümlesi ister şimdiki isterse geniş zaman olsun *используем* fiili bitmemiş görünüş fiilidir.

Örnek 2: Кто из мировых звезд всегда **использует** фонограмму, а мы и не замечаем?

Tercüme: *Dünya yıldızlarından hangisi her zaman fonogram kullanıyor ama biz bunu fark etmiyoruz bile?*

Yorum: Rusça cümle geniş zaman cümlesidir. *Использует* fiili şimdiki zaman 3. Tekil şahıs çekim eki almıştır. Yukarıdaki cümlede zaman zarfı olan *всегда* eylemin sıklıkla yapıldığını vurgulamaktadır. Bu da *использует* fiilinin bu cümlede geniş zamanda kullanılarak bitmemiş görünüş fiili olduğunu göstermektedir.

Bilindiği üzere Türkçede zarflar fiillerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yer, yön, nitelik, durum azlık-çokluk bildirme, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını daha belirgin duruma getiren sözlerdir.²⁸⁹

Rusçada da zarflar, cümlede fiilleri çeşitli yönden niteleyerek çoğu zaman fiillerin önünde gelmektedir. Zaman bakımından fiilleri tamamlayan zaman zarfları eylemin sıklığını, süresini vb. göstermektedir. Bazı zarflar cümlede bitmemiş görünüş fiilleri ile kullanıldıkları halde bazıları bitmiş görünüş fiilleriyle kullanılmaktadır. Bitmemiş görünüş fiilleri eylemin sıklığını belirten *всегда, часто, иногда, редко, постоянно, изредка, обычно, как правило, временами, время от времени, от случая к случаю, каждый день (час, месяц, год, раз и т.д.), раз в год (в месяц, в неделю и т.д.), по понедельникам (по вторникам и т.д.), по утрам (по вечерам, по ночам), то и дело, всё время, неизменно, с перерывами, регулярно, периодически, систематически, бесперебойно* vb.; eylemin süresini belirten *долго, три часа, весь день* vb. zarflarla kullanılırken bitmiş görünüş fiilleri *вдруг, вмиг, неожиданно, только что, немедленно, едва, почти, тотчас, сразу, моментально, внезапно, за месяц, за день* vb. zarflarla kullanılmaktadır.

- **Исследовать (сов. / несов.): araştırmak, muayene etmek, incelemek.**

Örnek 1: Он исследовал состояние своей головы сначала наощупь, а потом уже изнутри, но никаких особых перемен не обнаружил.

(В. В. Зеликовский, *Опознанный летающий объект, или Двоюродные братья по разуму*)

²⁸⁹ Korkmaz, 2017, 427.

Tercüme: *Kafasının durumunu önce dokunarak sonra içinden **inceledi** ama herhangi bir özel değişiklik bulamadı.*

Yorum: Cümlede yer alan *исследовал* fiili geçmiş zaman formundadır. Cümle birleşik bir cümledir. Buradaki *но-* ama bağlacı *исследовал* -*inceledi* ve *не обнаружил* -*bulamadı* yüklemelerini birbirine bağladığı için bu, bağlı bir cümledir. Cümlenin yüklemeleri art arda gelen eylemi yani *cümle içinde birbirini ardına meydana gelen olaylar dizisini* göstermektedir. Bu aralıksız eylemi *сначала* kelimesi de vurgulamaktadır. Dolayısıyla *исследовал* fiili tamamlanmış bir eylemi ifade ederek bu cümlede bitmiş görünüşte kullanılmıştır.

Örnek 2: Исторические книги являются материалом, который позволяет нам **исследовать** историю русского языка.

Tercüme: *Tarih kitapları, Rus dilinin tarihini **araştırmamızı** sağlayan gereçlerdir.*

Yorum: Cümlede geniş bir zaman hâkimdir. Bu cümlede *исследовать* fiili mastar halinde kullanılmıştır. Ona eşlik eden şimdiki zaman 3. tekil şahıs çekimli *позволя-ет* – *позволять* (инф.) нсв= *izin vermek, olanak sağlamak* fiilidir. Bilindiği üzere Rusçada şimdiki zaman geniş zaman anlamında da kullanılmaktadır. İster şimdiki isterse de geniş zaman cümlelerinde her zaman bitmemiş görünüş fiilleri yer almaktadır. Yukarıda verilen örnek cümlemizdeki *позволяет* fiilinin mastar hali *позволять* olup bitmemiş görünüş fiilidir. Bu sebeple bu cümlede kullanılan *исследовать* fiili bitmemiş görünüş fiili olduğu söylenebilir.

Örnek 3: Лаборанты целый месяц **исследовали** особенности микробов под микроскопом.

Tercüme: *Laboratuvar teknisyenleri tam bir ay boyunca mikropların özelliklerini mikroskop altında **inceliyordu**.*

Yorum: Cümledeki *исследовали* fiili geçmiş zaman 3 şahıs çoğul ekiyle verilmiştir. Bu fiilin hangi görünüşte olması *целый месяц*=*bir ay boyunca* birleşmesiyle tayin edilmektedir. Bu birleşme eylemin akış süresini belirlemektedir. Bu da bize bitmemiş görünüş ‘Belirli-süreç’in *Vurgulanmış- uzun süreç (подчеркнуто-длительное)* anlamını hatırlatmaktadır. Bu cümledeki *исследовали* fiilini *целый месяц* birleşimi vurgulayarak eylemin bitmemiş görünüş olduğunu göstermektedir.

• **Изоли́ровать (сов. / несов.): tecrit etmek, (diğerlerinden) ayırmak; yalıtılmak, izole etmek.**

Örnek 1: Соберутся знакомые, мелких **изолируют** в детской, а взрослым – выпивка, веселье и неожиданные встречи.

(Александр Снегирев. *Вера* (2015))

Tercüme: *Tanıdıklar bir araya gelecek, küçükleri çocuk odasına izole edecekler, yetişkinlere- içki, eğlence ve beklenmedik karşılaşmalar.*

Yorum: Rusça cümle gelecek zaman cümlesidir. *Соберутся* – собраться (инф.) св = *toplanmak, bir araya gelmek* bitmiş görünüş fiili basit gelecek zaman 3. çoğul şahıs çekim ekini almıştır. Bilindiği üzere Rusçada basit gelecek zaman gelecekte kesin olacak olayları bildirir. *Соберутся* ve *изолируют* fiilleri tümcenin aynı cins öğeleridir. Bu durumda *соберутся* bitmiş görünüş fiili gelecek zamanda kesinleşecek olan bir eylemi göstererek kendisinden sonra gelen *изолируют* fiilinin de kesinleşeceğini bildirmektedir. Böylece *изолируют* fiili bu cümlede bitmiş görünüş değerine sahiptir.

Örnek 2: Если же человек по какой-то причине слышит эти голоса все время, его или объявляют шизофреником и **изолируют** от нормальных людей, или назначают пророком и сажают в золотую колесницу.

(Виктор Пелевин. *Любовь к трем цукербринам* (2014))

Tercüme: *Eğer kişi herhangi bir nedenle bu sesleri sürekli duyuyorsa, ya şizofren ilan edilir ve normal insanlardan izole edilir ya da peygamber olarak belirlenir ve altın bir savaş arabasına oturtulur.*

Yorum: Rusça cümle geniş zaman cümlesidir. *Объявляют* – объявлять (инф.) нсв = *ilan etmek, beyan etmek, bildirmek; назначаюм*- назначать (инф.) нсв = *atamak, tayin etmek, belirlemek* ve *сажают*- сажать(инф.) нсв = *oturtmak, bindirmek* bitmemiş görünüş fiilleri şimdiki zaman 3. çoğul şahıs ekiyle çekimlenmiştir. Bilindiği üzere Rusçada şimdiki zaman ekleri geniş zaman ekleri olarak da görev almaktadır. Şimdiki zamanda eylem devam ettiği için her zaman bitmemiş görünüş fiilleriyle kullanılmaktadır. Bu fiiller *изолируют* iki görünüşlü fiiliyle birlikte tümcenin aynı cins öğelerini teşkil etmektedir. Bu sebeple *изолируют* fiili bu cümlede bitmemiş görünüş değerine sahiptir.

- **Казнить** (сов. / несов.): idam etmek, öldürmek; cezalandırmak.

Örnek 1: Султан приказал бросить послов в темницу, а затем повелел их казнить.

(Ю. А. Петросян, Османская империя. Великолепный султанат, 2016)

Tercüme: *Padişah, büyükelçilerin hapse atılmasını emretti ve ardından onların idam edilme kararını verdi.*

Yorum: Rusça cümle geçmiş zaman cümlesi olup birleşik bir cümledir. Rusça cümlede yer alan *казнить* iki görünüşlü fiili dışında *приказал-* приказать (инф.) св, *бросить-* бросить (инф.) св, *повелел* – повелеть (инф.) св, fiillerinin tümü bitmiş görünüş fiilleridir. Cümlede kullanılan *казнить* iki görünüşlü fiili master halinde verilmiştir. Bilindiği üzere Rusçada master fiillerin görünüşü hem bitmiş hem de bitmemiş olabilmektedir. Aynı zamanda (hem bitmiş hem de bitmemiş görünüş) çekimli fiiller master fiiliyle birleşebilmektedir. Yan cümlede yer alan master fiili *казнить*, geçmiş zaman çekimli bitmiş görünüş fiili olan *повелел* fiiliyle bağımlı haldedir. Dolayısıyla bu cümlede iki görünüşlü fiil olan *казнить* bitmiş görünüşte kullanılmıştır.

Örnek 2: Если быт поэта устроен, он начинает казнить себя за упущенные возможности.

(Бахыт Кенжеев. Из Книги счастья (2007) // «Новый Мир», 2008)

Tercüme: *Eğer bir şairin hayatı düzenlenmişse kaçırdığı fırsatlar için kendini cezalandırmaya başlar.*

Yorum: Örnek cümle geniş zaman cümlesidir. *Казнить* iki görünüşlü fiili cümlede master haliyle kullanılmıştır. İki görünüşlü *казнить* fiili evre fiili olan *начинает* – начинать (инф.) = *başlamak* fiiliyle kullanılarak cümlenin *birleşik eylemidir*.²⁹⁰ Evre fiil olan *начинает* eylemin sadece başladığını ve devam eden bir süreci göstererek bitip bitmediğini bildirmemektedir. Eylem tamamlanmadığı için *казнить* fiili bu durumda bitmemişlik görünüş değerindedir.

²⁹⁰ Bahar Demir, Svetlana Aiupova, *Çağdaş Rus Dili – Morfoloji II*. Bölüm, (1. Baskı), Fenomen, Erzurum 2015, 11.

- **Крестить (сов. / несов.): vaftiz etmek.**

Örnek 1: Бабушка успела крестить ребёнка и дала имя своего отца.

Tercüme: *Büyükanne çocuğu vaftiz etmeye yetişti ve kendi babasının adını verdi.*

Yorum: Rusça cümle geçmiş zaman cümlesi olup bağlı bir cümledir. Cümlede iki yargı vardır. Bu yargılar birbirine “ve” bağlacı ile bağlanmıştır. Her iki cümlede kullanılan *успела* – успеть (инф.) св = *vakit bulmak, yetiştirmek*; *дала*- дать (инф.) св = *vermek* fiilleri bitmiş görünüş fiilleridir. İki görünüşlü fiil olan *крестить* fiili, geçmiş zaman çekimli bitmiş görünüş fiili olan *успела* fiiliyle bağımlı hale gelerek cümlede bitmiş görünüşte kullanılmıştır.

Örnek 2: Он начал крестить ребёнка.

Tercüme: *Çocuğu vaftiz etmeye başladı.*

Yorum: Cümle basit yapıda olup geçmiş zaman cümlesidir. İki görünüşlü fiil olan *крестить* fiili evre fiili olan *начал* – начать (инф.) = *başlamak* fiiliyle kullanılarak cümlede birleşik eylem rolünü üstlenmiştir. Bilindiği üzere Rusçada evre fiilleriyle kullanılan fiiller her zaman bitmemiş görünüş fiilleridir. Nedeni evre fiillerinin *eylemin başlangıcını, devamını ve sonunu bildiren fiiller* olmasıdır. Cümlede *начал* fiiliyle sadece eylemin başlangıç süreci belirtilmiş olup bitmişliği hakkında bilgi verilmemektedir. Bu sebeple cümle bitmemiş görünüş cümlesidir. Dolayısıyla *крестить* fiili bitmemiş görüşte kullanılmıştır.

- **Ликвидировать (сов. / несов.): tasfiye etmek, faaliyetine son vermek, yok etmek, kapatmak (bir ticaret kuruluşunu).**

Örnek 1: Полностью ликвидировать данную группировку противника удалось.

Tercüme: *Karşı tarafın bu gruplaşmasının tamamen yok edilmesi başarıldı.*

Yorum: Rusça cümle basit bir cümle olup geçmiş zaman cümlesidir. Geçmiş zaman çekimli fiil olan *удалось*- удался (инф.) bitmiş görünüş fiilidir. *Ликвидировать* iki görünüşlü mastar fiili *удалось* fiiliyle cümlenin yüklemine teşkil etmektedir. Cümledeki *ликвидировать удалось* birleşik eylemi *полностью* “tamamen / bütünü” zarfı ile desteklenerek olmuş, tamamlanmış ve sonuçlanmış bir vakanın bilgisini

vermektedir. Bu sebeple mastar halinde kullanılan *ликвидировать* iki görünüşlü fiili bu cümlede bitmiş görünüştedir.

Örnek 2: Данный момент спасательная команда **ликвидирует** пожар.

Tercüme: *Şu an kurtarma ekibi yangını tasfiye etmektedir.*

Yorum: Cümle şimdiki zaman cümlesidir. *Ликвидирует* şimdiki zaman 3. tekil şahıs çekim eki almıştır. Rusça cümlede kullanılan *данный момент* - *şu an* birleşmesi konuşma anında gerçekleşen bir vakanın aktarılmasında yardımcı olan bir birleşmedir.

-mAktA biçimi ile konuşmacı bilgilendirme yolu ile elde ettiği bilgileri aktarmakta ve bilinen, kısman görünen vaka ve durumlar için kullanılmaktadır.²⁹¹

Cümledeki *tasfiye etmektedir* birleşmesi ile verilen eylem başlamıştır, devam etmektedir ve sonuçlanmamıştır. Ne zaman biteceği belli değildir. Bu sebeple *tasfiye etmektedir* yüklemi bitmemiş görünüştedir.

• **Наслédовать (сов. / несов.):** **tevarüs etmek, miras olarak almak; kalıtımla kazanmak.**

Mazon'un ilginç bir gözlemine göre, Orta Çağ'da insanların soyut kategorilerde daha az düşünerek somut olarak daha çok düşünmeleri idi. Destanlarda, Eski Rus fiili olan “*наследовати*” genellikle bitmiş görünüş fiili olarak kullanılırdı. Mazon, modern dilde *наследовать* fiilinin bitmemiş görünüş fiili olduğunu ve ondan bitmiş görünüş fiili olan *у-наследовать* türediğini hesap ediyordu.²⁹²

Çağdaş Rusçada *наследовать* fiili sözlüklerde iki görünüşlü fiil olarak gösterilmektedir. Şimdi *наследовать* fiilinin kullanıldığı örneklere bakalım.

Örnek 1: По смерти императора ему **наследует** первородный сын.

(*A. B. Мистунина, Проклятый, 2015*)

Tercüme:

1. *İmparatorun ölümü üzerine ilk oğlu onun yerini alır* (geniş zaman / bitmemiş görünüş).

²⁹¹ Benzer, 169.

²⁹² Adriana Pols, *Varianti pristavoçnih glagolov nesoverşennogo vida v russkom yazıke*, Rodopi, 1993, 33.

2. *İmparatorun ölümü üzerine ilk oğlu onun yerini alıyor* (şimdiki zaman / bitmemiş görünüş).

3. *İmparatorun ölümü üzerine ilk oğlu onun yerini alacak* (gelecek zaman / bitmiş görünüş).

Yorum: Rusça cümlede görünüş belirsizliği olduğunu söyleyebiliriz. Rusça cümlede kullanılan *наследу-ем* iki görünüşlü fiili şimdiki zaman 3. tekil şahıs çekim eki almıştır. Lakin *наследовать* fiili aynı zamanda Rusçada basit gelecek zamanda da şahıslara göre çekime girdiğinde aynı eki almaktadır. Yani *наследовать* fiilinin hem şimdiki (*Он наследу-ем*) hem de basit gelecek zaman çekimi (*Он наследу-ет*) aynı biçimdedir. Bu durumda yukarıdaki Rusça cümleyi Türkçeye üç şekilde tercüme edebiliriz. Üç şekilde tercümenin nedeni Rusçada şimdiki zaman ekinin geniş zaman olarak da kullanılmasıdır. Bu tarz durumlarda cümleleri daha anlaşılır görünüşle ifade etmek için konuşan küçük eklemeler yapabilir. Bu eklemelere zarflar, aşama fiilleri vb. örnek olabilir. Böylece cümlede görünüş belirsizliği giderilebilir. Aynı zamanda da cümlenin fiil zamanı da kendini belli etmiş olur.

Örnek 2: В этих местах мальчики обычно **наследуют** профессию отца.

Tercüme: *Bu yerlerde erkek çocuklar genellikle babalarının mesleğini miras alır.*

Yorum: Rusça cümle geniş zaman cümlesidir. Rusça cümlede kullanılan *наследуют* iki görünüşlü fiili şimdiki zaman 3. çoğul şahıs çekim eki almıştır. Cümlede kullanılan *обычно* = *genellikle* zarfı *наследуют* fiiline ait olarak eylemin “çoğu kez” yapıldığını bildirmektedir. Bu da bitmemiş görünüşün özel anlamlarından olan *sınırsız-çoklu anlamında* olduğu gibi eylemin sınırsız sayıda tekrarlandığını göstermektedir. Dolayısıyla *наследуют* fiili bu cümlede bitmemiş görünüş değerlerine sahiptir.

• **Нормализовать (сов. / несов.): normalleştirmek, normal hale koymak.**

Örnek 1: Ситуацию удалось **нормализовать** лишь после того, как к сотрудникам органов правопорядка прибыло подкрепление.

(Коротко // «Эксперт», 2014)

Tercüme: *Kolluk kuvvetlerine takviye geldikten sonra durumu normalleştirmek mümkün oldu.*

Yorum: Örnek cümle geçmiş zaman cümlesidir. *Удалось* – *удаться* (инф.) св = *muvaffak olmak, başarı kazanmak, sonuç vermek* bitmiş fiili geçmiş zaman 3. tekil şahısta çekimlenmiştir. İki görünüşlü *нормализовать* fiili mastar halinde kullanılarak *удалось* bitmiş görünüş fiiliyle cümlenin birleşik eylemini oluşturmaktadır. Bundan dolayı bu cümlede *нормализовать* iki görünüşlü fiili bitmiş görünüş değerine sahiptir.

Örnek 2: Стремясь **нормализовать** положение в сельском хозяйстве, правительство все чаще работает в авральном режиме.

(Владимир Санько. Аграрные грабли // «Независимая газета», 2003.06.24)

Tercüme: *Hükümet, tarımdaki durumu normalleştirmeye çaba göstererek daha sık acil durumda çalışıyor.*

Yorum: Örnek cümle şimdiki zaman cümlesidir. Cümlede kullanılan *стремясь* şimdiki zaman zarf-fiili *стремиться* (инф.) нсв = *çaba göstermek, can atmak* bitmemiş görünüş fiilinden oluşmuştur (-ясь şimdiki zaman bitmemiş görünüş zarf-fiil ekidir). Zarf-fiiller oluştuğu fiilin görünüş biçimini her zaman korurlar. Bundan dolayı bu cümlede *стремясь* zarf-fiilinin görünüş değeri bitmemiş görünüştür. Bitmemiş görünüş zarf-fiiller eylemle eş zamanlı olarak gerçekleşen bitmemiş ek bir eylemi belirtir. Örnek cümlede mastar fiille (*нормализовать*) ana eylem, zarf-fiille (*стремясь*) ise ek eylem ifade edilmiştir. Cümledeki ek eylem ana eylemin görünüş değerini göstermektedir (değerine işaret etmektedir). Dolayısıyla *нормализовать* iki görünüşlü fiilinin görünüş değeri bitmemiş görünüştür.

- **Обещать (сов. / несов.): söz vermek, vadetmek.**

Örnek 1: Я твёрдо **обещал** Коле поехать с ним на Низьму, но когда в конце недели пришёл в больницу, его там уже не было.

(Виктор Астафьев. Затеся (1999) // «Новый Мир», 2000)

Tercüme: *Kolya'ya onunla Nizma'ya gideceğime kesin söz verdim ama hafta sonunda hastaneye geldiğimde artık o orada değildi.*

Yorum: Bu örnekte *обещал* fiili geçmiş zamanda bitmiş görünüşte kullanılmıştır. Bilindiği üzere zarflar cümlede fiillere ait olarak fiille belirtilen eylemin nasıl yapıldığı bilgisini verir. Bu cümledeki *твёрдо* zarfı *обещал* fiiline ait olarak yüklem

gerçekleştiğini ön plana çıkarmıştır. Aslında verilmek istenen mesajın yani konuşmacının mesajının temel bilgileri zarfla vurgulanması sağlanmıştır.

Örnek 2: Получая от них деньги, он почти всегда **обещал** либо построить дешевое жилье, либо еще какие-нибудь выгодные условия.

(Сергей Любимов. Курочкин и его женщины // «Богатей» (Саратов), 2003.06.05)

Tercüme: Onlardan para alarak ya ucuz bir konut inşa edeceğine ya da başka uygun koşullar yaratacağına neredeyse her zaman **söz veriyordu**.

Yorum: Bu örnekte *обещал* fiili geçmiş zamanda bitmemiş görünüşte kullanılmıştır. *Всегда* = *her zaman* zarfı geçmiş zamanda sadece bitmemiş görünüş fiilleriyle kullanıldığı halde, gelecek zamanda bitmiş görünüş fiilleriyle de kullanılabilir. ²⁹³ *Всегда* belirli bir bağlamda yalnızca potansiyel olası tekrarları ilettiği zaman bitmiş biçim fiilleriyle kullanılabilmektedir: bitmiş görünüşün *Görsel-örnek anlamında* (Rus. *наглядно-примерное значение*) (*Если вы не поймете мое объяснение, я всегда могу повторить его вам. Я всегда повторю его вам*²⁹⁴).

Bu cümledeki *neredeyse her zaman* birleşmesi ile yargının tekrarı sözcüksel olarak ifade edilmiştir. Cümlede tekrarlanan olaylar arasında sürekli bir eş zamanlılık ilişkisinin varlığını gösteren *всегда* bu cümleye ‘aralıklı zaman değeri’²⁹⁵ katmıştır. Geçmişte zaman içinde periyodik olarak tekrar eden çokluk değerine sahip olan *обещал* fiili cümlede bitmemiş görünüştedir.

• **Организовать (сов. / несов.):** kurmak, teşkil etmek, ayarlamak; düzenlemek, hazırlamak; ayarlamak, organize etmek.

Zaliznyak ve Şmelev’e göre *organize etmek* fiili geçmiş zaman kullanımlarında her zaman bitmiş görünüştedir.²⁹⁶

²⁹³ Rassudova, 1968, 138.

²⁹⁴ Rassudova, 1968, 10.

²⁹⁵ Yelena Viktorovna Paduceva, *Viskazivaniye i ego sootnesennost s deystvitelnostyu: Referentsialniye aspekti semantiki mestoimeniy / Otv. Red. V. A. Uspenskiy, İzd.6-e., İzdatelstvo LKİ, Moskva 2010(b), 229.*

²⁹⁶ Zaliznyak ve Şmelev, 2000, 75.

Örnek 1: А тут просто ехал мимо, вспомнил, что желудок у него ноет вторую неделю подряд, подумал, что найдёт сейчас Светлану, а она живенько **организует** ему врача-специалиста.

(Алексей Славовский. Гибель гитариста (1994-1995))

Tercüme: *Tesadüf eseri arabayla oradan geçiyordu, kesintisiz iki haftadır midesinin ağrıdığını hatırladı, Svetlana'yı şimdi bulacağını ve Svetlana'nın hemen ona bir uzman doktor **ayarlayacağını** düşündü.*

Yorum: Rusça cümle birleşik cümledir. *Организует* fiili 3. tekil şahıs çekim ekiyle kullanılmıştır. Bilindiği üzere Rusçada fiillerde 3. tekil şahıs *-et* çekimi sadece şimdiki zamanda değil basit gelecek zamanda da mevcuttur. Cümlede *живо* = *çabuk*, *çabukça*, *hemen* anlamında kullanılan durum zarfı, konuşma dilinde kullanılan *живенько* şekliyle yer almaktadır. *Живенько* zarfı *организует* fiilinin tarzını belirterek geleceğe yönelik hareketin kesin olacağını bildirir ve *организует* fiilinin bitmiş görünüş olmasını sağlamaktadır.

Örnek 2: Ежегодно в сентябре Центр **организует** школьную Конференцию по итогам летних практик.

(З. Б. Минина. Творческие мастерские // «Первое сентября», 2003)

Tercüme: *Merkez her yıl Eylül'de yaz stajlarının sonuçları üzerine bir okul konferansı **düzenliyor**.*

Yorum: Rusça cümle basit geniş zaman cümlesidir. *Организует* fiili şimdiki zaman 3. tekil şahıs çekim ekiyle kullanılmıştır. Cümlede yer alan *ежегодно*= *her yıl* zarfı eylemin sürekli, düzenli olarak yapıldığını göstererek fiilin geniş zamanda kullanılmasına olanak sağlamıştır. Süreç tekrarlar halinde olduğundan *организует* fiili bitmemiş görünüş fiilidir.

• **Обследовать (сов. / несов.):** **muayene etmek; teftiş etmek, incelemek, araştırmak, tetkik etmek.**

Örnek 1: Завтра будет обход, тебя со всех сторон посмотрят, **обследуют**, вот тогда и ступай.

(Николай Дежнев. В концертном исполнении (1993))

Tercüme: *Yarın vizite olacak, sana baştan aşağıya bakacaklar, muayene edecekler işte o zaman git.*

Yorum: Örnek cümle gelecek zaman cümlesidir. *Завтра будет*= *yarın olacak* cümlede gelecek zaman göstergesidir. Cümlede *посмотр-ят* bitmiş fiili ve *обследуют* iki görünüşlü fiili 3. çoğul şahıs basit gelecek zamana göre çekimlenmiştir. *Посмотрят* - *посмотреть* (инф.) с.в.= *bakmak* fiili bitmiş görünüş fiili olup *обследуют* iki görünüşlü fiiliyle tümcenin aynı cins ögesini teşkil etmektedir. Bu durumda *посмотрят* bitmiş görünüş fiili gelecek zamanda kesinleşecek olan bir eylemi göstererek kendisinden sonra gelen *обследуют* fiilinin de kesinleşeceğini bildirmektedir. Böylece *обследуют* fiili bu cümlede bitmiş görünüş değerine sahiptir.

Örnek 2: Сейчас Гера со своим семейством **обследует** окрестные коралловые заросли.

(Сергей Жемайтис. Большая лагуна (1977))

Tercüme: *Şimdi Hera ailesiyle birlikte çevredeki mercan çalılıklarını araştırıyor.*

Yorum: Örnek cümle şimdiki zaman cümlesidir. *Обследует* iki görünüşlü fiili şimdiki zaman 3. tekil şahıs çekimindedir. Cümlede kullanılan *сейчас*= *şimdi, şu an* zaman zarfı eylemin şimdiki zaman diliminde gerçekleştiğinin göstergesidir. Bu sebeple eylem devam etmektedir, sonuca varmamıştır. *Обследует* iki görünüşlü fiili bu cümlede bitmemiş görünüş değerine sahiptir.

• **Привётствовать (сов. / несов.): selamlamak, hoş geldiniz demek.**

Örnek 1: Я заметила её и **приветствовала** вежливым кивком и лёгкой улыбкой.

Tercüme: *Onu fark ettim ve kibar bir baş sallamayla ve hafif bir tebessümle selamladım.*

Yorum: Örnek cümle geçmiş zaman cümlesidir. Cümle içinde art arda meydana gelen olaylar dizisi söz konusudur. *Заметила*- *заметить* (инф.) (св) = *fark etmek* fiili geçmiş zaman bitmişlik görünüş değerine sahiptir. Cümlenin başında gelen *fark etme* eylemi selamlama eyleminden önce gerçekleşmiştir, bitmiştir. Devamında gelen *selamladım* eylemiyle vakanın tamamen bittiği ve sonuca vardığı vurgulanmıştır.

Dolayısıyla *приветствовала* = *selamladım* iki görünüşlü fiili cümlede bitmiş görünüş değerine sahiptir.

Örnek 2: Я всегда **приветствовал** изменения регламента, потому что это дает вам новые возможности для экспериментов.

(Эдриан Ньюи, <https://www.sports.ru/automoto/1035616052.html>-18.09.2019 erişim tarihi)

Tercüme: *Yönetmeliklerde yapılan değişiklikleri her zaman memnuniyetle karşılıyordum çünkü bu size deneyimler için yeni fırsatlar sunuyor.*

Yorum: Rusça örnek cümle geçmiş zaman cümlesidir. Cümlede *приветствовал* fiiline ait olan ve bu fiilden önce gelen *всегда* zarfı vakanın geçmiş zaman diliminde tekrar yapıldığının göstergesidir. Bu sebeple *приветствовал*=*karşılıyordum* iki görünüşlü fiili cümlede bitmemiş görünüş değerine sahiptir.

- **Ранить (сов. / несов.):** yaralamak, incitmek; kalbini kırmak.

Örnek 1: Разумеется, мне и раньше приходилось читать подобную критику, но раньше я был, может быть, более толстокожий и не принимал все так близко к сердцу, но теперь прочитанное меня глубоко **ранило**.

(Владимир Войнович. Москва 2042 (1986))

Tercüme: *Tabii daha önce de böyle bir eleştiri okumam gerekmişti ama önceleri belki vurdumduymazdım ve her şeyi bu kadar kişisel olarak ciddiye almıyordum, lakin şimdi okuduklarım beni derinden yaraladı.*

Yorum: Örnek cümle geçmiş zaman cümlesidir. Rusça cümle birleşik cümle olup “но”- *ama / lakin* anlamına gelen karşıtlık bağlacı, aralarında zıtlık bildiren cümleleri birbirine bağlamıştır. Son cümlede yer alan *ранило* iki görünüşlü fiilinin görünüşü ondan önce gelen *прочитанное*- *okunmuş olan* edilgen (pasif), geçmiş zaman bitmiş görünüş sıfat fiiliyle belirlenmektedir. Dolayısıyla bu örnekteki geçmiş zaman çekimli *ранило* iki görünüşlü fiilinin görünüş değeri bitmiş görünüştür.

Örnek 2: Меня всегда глубоко **ранило**, когда я замечала, что я для него просто маленькая девочка...

(Виталий Вульф. Судьба Ольги Чеховой (1998))

Tercüme: *Onun için sadece küçük bir kız olduğumu fark ettiğimde beni her zaman derinden yaralardı.*

Yorum: Örnek cümle geçmiş zaman cümlesidir. Cümlede kullanılmış olan *всегда* – *her zaman* zarfı *ранило* iki görünüşlü fiilini zaman açısından niteleyerek eylemin geçmiş zamanda tekrarlandığını belirtmektedir. Bilindiği üzere Rusçada eylemin tekrarı bitmemiş görünüş fiilleriyle ifade edilmektedir. Bu sebeple bu örnekteki geçmiş zaman çekimli *ранило* iki görünüşlü fiili bitmemiş görünüş değerlerine sahiptir.

- **Рекомендовать (сов. / несов.): önermek, tavsiye etmek.**

Örnek 1: Специалисты психиатрической больницы, куда он поступил, **рекомендовали** выписать больного из больницы.

(Иосиф Письменный. Маневр на орбите. Рассказы о звездолетах из будущего // «Знание - сила», 2005)

Tercüme: *Kabul edildiği psikiyatri hastanesinin uzmanları, hastanın hastaneden taburcu edilmesini önerdi.*

Yorum: Rusça örnek cümle geçmiş zaman cümlesidir. Örnekteki “*рекомендовали выписать*” cümlelerin birleşik eylem yüklemine teşkil etmektedir. *Выписать* (инф.) св master fiili bitmiş görünüş fiilidir. Bu yüzden geçmiş zaman 3. Şahıs çoğul çekimli *рекомендовали* iki görünüşlü fiili bu cümlede bitmiş görünüş değerlerine sahip olmaktadır.

Örnek 2: Советовали. **Рекомендовали.** Решительно настаивали. Он отказывался. (Анатолий Азольский. Лопушок // «Новый Мир», 1998)

Tercüme: *Tavsiye ediyordular. Öneriyordular. Kararlılıkla ısrar ediyordular. O reddediyordu.*

Yorum: Örnek paragraf dört geçmiş zaman cümlesinden oluşmaktadır. İlk üç cümle öznesiz cümlelerdir. Türkçede olduğu gibi Rusçada da öznesiz cümlelerdeki özne, yüklem taşıdığı şahıs eklerinden anlaşılmaktadır. Paragrafın bütünlüğüne bakılırsa kullanılan fiillerin tümü bitmemiş görünüş fiilleridir; *советовали*- *советовать* (инф.) нсв = tavsiye etmek, *настаивали*- *настаивать* (инф.) нсв = ısrar etmek, *отказывался*- *отказываться* (инф.) нсв = reddetmek, fiillerinin hepsi bitmemiş görünüş fiilleridir. Bu

sebeple *рекомендовали* iki görünüşlü fiili bitmemiş görünüş fiili olarak paragrafta yer almaktadır.

- **Стартовать (сов. / несов.): başlamak, başlatmak (spor), start vermek.**

Örnek 1: Увидев на пути людей, твари на миг замерли, затем ещё на миг припали к земле и вдруг резко **стартовали** в направлении группы.

(Вячеслав Шалыгин, *Тринадцатый сектор*, 2008)

Tercüme: *Yolda insanları görünce, yaratıklar bir an hareketsiz kaldı, sonra bir anda yere düştüler ve gruba doğru aniden yön almaya başladılar.*

Yorum: Örnek cümle geçmiş zaman cümlesidir. Cümlede yer alan fiiller: *замерли* – замерить (инф.) св- hareketsiz kalmak, donmak; *припали*- припасть (инф.) св- düşmek bitmiş görünüş fiilleridir. Cümlede iki zarf: *вдруг, резко* durum zarfları kullanılmıştır. Zarflar cümlede genellikle fiille ifade olunmuş yükleme ait olmaktadır. Bu cümledeki *вдруг, резко* zarfları geçmiş zaman 3. çoğul çekimli *стартовали* iki görünüşlü fiilini niteleyerek nasıl gerçekleştiği yani onun durumu hakkında bilgi vermektedir. Bilindiği üzere Rusçada bitmiş fiillerle kullanılan zarflar arasında *вдруг* – *aniden* zarfı da yer almaktadır. *Вдруг* zarfı eylemin anlık ve aniden gerçekleştiğini belirtmektedir. Bundan dolayı *вдруг резко стартовали* birleşmesinde *стартовали* iki görünüşlü fiili bitmiş görünüş değeri taşımaktadır.

Örnek 2: Каждый раз мы **стартовали** с надеждой встретить рейдер, хотя мне давно было ясно, что его нужно искать гораздо восточнее, и ходили, ходили над морем, пока не кончалось горючее и пока штурман не спрашивал меня хладнокровно... (Вениамин Каверин. *Два капитана* (1938-1944))

Tercüme: *Onu daha doğuda aramam gerekli olduğunu uzun zamandır bilmeme rağmen, her seferinde bir akıncıyla karşılaşma umuduyla **başlıyorduk**, yürüyorduk, yakıt bitene kadar denizin üzerinde yürüyorduk ve ta ki gemici bana soğukkanlılıkla sorana kadar.*

Yorum: Örnek cümle geçmiş zaman cümlesidir. İki görünüşlü fiil *стартовали* 3. Çoğul şahıs geçmiş zaman çekimindedir. Cümlede yer alan *каждый раз- her seferinde, her defasında* zarfı *стартовали* iki görünüşlü fiiline ait olarak eylemin tekrarını

göstermektedir. Bundan dolayı *каждый раз мы стартовали* birleşmesinde *стартовали* iki görünüşlü fiili bitmemiş görünüş değeri taşımaktadır.

- **Транспортировать (сов. / несов.): taşımak, ulaştırmak, nakletmek.**

Örnek 1: В этой связи российская сторона через прессу попыталась оказать давление на Казахстан, обвиняя его в неудовлетворительном техническом состоянии ядерных боеголовок, из-за чего, дескать, их и надо немедленно **транспортировать** в Россию...

(Виктор Баранец. *Генштаб без тайн. Книга 1 (1999)*)

Tercüme: *Bu bağlamda onu nükleer savaş başlıklarının yetersiz teknik durumuyla suçlayarak Rus tarafı basın aracılığıyla Kazakistan'a baskı yapmaya çalıştı, o yüzden iddiaya göre, derhal onları Rusya'ya taşımaları gerekli...*

Yorum: Örnek cümlede kullanılmış olan *попыталась оказать* birleşik eylem yüklemi, *попытаться* (инф.) св = can atmak; *оказать* (инф.) св = уармак, yaratмак, sağlamak (vb. anlamlar) bitmiş görünüş fiilleridir. İki görünüşlü fiil olan *транспортировать* mastar haliyle kullanılmıştır. Bilindiği üzere “*надо*”, “*нужно*” anlama bağlı olarak hem bitmemiş hem de bitmiş görünüş mastar fiilleri ile kullanılabilir. Bu örnekte *надо- lazım* ve *немедленно – hemen / derhal* göstergeleri *транспортировать* mastar fiilinin önünde gelerek tek seferlik bir eylemin gerçekleşmesini vurgulamaktadır. Bundan dolayı *надо немедленно транспортировать* birleşmesinde *транспортировать* iki görünüşlü fiili bitmiş görünüş değeri taşımaktadır.

Örnek 2: Вероятно, строители знали, как поднимать и **транспортировать** тяжёлые камни.

(В. В. Наумкин, *Острова архипелага Сокотра (экспедиции 1974-2010 гг.)*, 2012)

Tercüme: *İnşaatçılar muhtemelen ağır taşları nasıl kaldıracıklarını ve taşıyacaklarını biliyorlardı.*

Yorum: Örnek cümle geçmiş zaman cümlesidir. Cümlede kullanılan *знали-* знать (инф.) нсв = bilmek, geçmiş zaman 3. çoğul çekimli ve *поднимать* (инф.) нсв =

kaldırmak (mastar) fiilleri bitmemiş görünüş fiilleridir. İki görünüşlü fiil olan *транспортировать* iki görünüşlü mastar fiili bu cümlede *поднимать* fiiliyle tümcenin aynı cins ögesini teşkil etmektedir. Bu sebeple *транспортировать* iki görünüşlü fiili bu cümlede bitmemiş görünüş değerine sahiptir.

- **Фиксировать (сов. / несов.): kaydetmek, not tutmak; tespit etmek, belirlemek; sabitleştirmek, sarmak.**

Örnek 1: Цепкий зоркий взгляд моментально **фиксировал** кофточку в моих руках.

(E. С. Гинзбург. Крутой маршрут: Часть 2 (1975-1977))

Tercüme: *İnatçı keskin bir bakış, bluzu anında ellerimde tespit etti.*

Yorum: Bu cümlede de iki görünüşlü fiil *фиксировал* 3. tekil şahıs geçmiş zaman çekiminde kullanılmıştır. Bilindiği üzere *вдруг- aniden, неожиданно- beklenmedik bir şekilde* vb. yani eylemin ani başlangıcını ifade eden göstergelerle bitmiş görünüş fiilleri kolayca birleştirilebilir. *Моментально = anında* zarfı *фиксировал- фиксировать (инф.) (сов. / несов.) = sabitlemek*, iki görünüşlü fiilini niteleyerek eylemin aniden gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Bundan dolayı *фиксировал* iki görünüşlü fiili bitmiş görünüş değeri taşımaktadır.

Örnek 2: Пока врач оказывал первую помощь и **фиксировал** повязку, мы отошли немного в сторону.

(M. С. Серова, Слезы печального ангела, 2015)

Tercüme: *Doktor ilk yardımda bulunduğu ve sargı bezini sardığı zaman, biz biraz yan tarafa çekildik.*

Yorum: Örnek cümle geçmiş zaman cümlesidir. *Оказывал- оказывать (инф.) нсв = göstermek, uymak, bulunmak ve фиксировал- фиксировать (инф.) (сов. / несов.) = sabitlemek* fiilleri geçmiş zaman 3. tekil çekimi ile kullanılmıştır. Bu cümlede her iki eylemi birbirine bağlayan “и” ve “пока” bağlacı bitmemiş görünüş fiilleriyle ifade edilen eş zamanlılığı belirtmektedir. Bu sebeple *фиксировал* iki görünüşlü fiili burada bitmemiş görünüş değerine sahiptir.

- **Финансировать (сов. / несов.): finanse etmek, para sağlamak.**

Örnek 1: Впрочем, идея журнала показалась спонсорам слишком мелкой, и они решили **финансировать** сразу издательство.

(Мария Нестеренко. «Медуза» курильщика. Издательство Сергея Курехина и книги в его жизни (2017.06.19))

Tercüme: *Yine de dergi fikri destekleyiciler için çok küçük göründü ve yayınevini hemen finanse etmeye karar verdiler.*

Yorum: Örnek cümledeki iki görünüşlü fiil *финансировать* (инф.) (сов. / несов.)- finanse etmek, mastar halinde kullanılmıştır. Geçmiş zaman 3. çoğul şahıs çekimli *решили-* решить (инф.) св = karar vermek, çözmek, halletmek, fiiliyle cümlede birleşik eylem yüklemi olarak yer almaktadır. Rusça cümlede kullanılan *сразу* – hemen, derhal zarfı fiilden sonra kullanılmıştır. Bilindiği üzere *сразу* zarfı genelde bitmiş görünüş fiilleriyle kullanılmaktadır. Bu cümlede *решили финансировать сразу* birleşmesiyle *финансировать* iki görünüşlü fiili bitmiş görünüş değeri taşımaktadır.

Örnek 2: Такое строение бизнеса и капитала позволяло аккумулировать ресурсы и **финансировать** основные проекты.

(Где границы диверсификации // «Металлы Евразии», 2004.06.18)

Tercüme: *Bu işletme ve sermaye yapısı, kaynak biriktirmeyi ve büyük projeleri finanse etmeyi müsaade ediyordu.*

Yorum: Örnek cümlede kullanılan *аккумулировать* ve *финансировать* fiillerinin her ikisi de iki görünüşlü fiildir. Bu fiiller mastar haliyle kullanılmıştır. Geçmiş zaman 3. tekil çekimli *позволяло* – позволять (инф.) нсв = müsaade etmek, izin vermek, imkân vermek, yol vermek, bitmemiş görünüş fiili cümlede birleşik eylem yüklemi olarak yer alarak ait olduğu fiillerin görünüş değerini belirlemektedir. Bu cümlede *финансировать* iki görünüşlü fiili bitmemiş görünüş değeri taşımaktadır.

- **Шокировать (сов. / несов.): şoke etmek, dehşete düşürmek, utandırmak.**

Örnek 1: Сунув по предложению профессора голову в одно из таких окошек, я увидел картину, которая меня удивила и отчасти **шокировала**.

(Владимир Войнович. Москва 2042 (1986))

Tercüme: *Profesörün önerisi üzerine kafamı bu pencerelerden birine soktuktan sonra beni şaşırtan ve kısmen şoke eden bir tablo gördüm.*

Yorum: Örnek cümle geçmiş zaman cümlesidir. Cümlede kullanılan *увидел* – увидеть (инф.) св = görmek; *удивила* – удивить (инф.) св = şaşırtmak, hayrete düşürmek, bitmiş görünüş fiilleri ve *шокировала* - шокировать (сов. / несов.) = şok etmek iki görünüşlü fiili geçmiş zaman 3. tekil şahıs çekimindedirler. *Шокировала* fiili cümlede ondan önce kullanılan diğer fiillerle tümcenin aynı cins ögesini teşkil etmektedir. Bu sebeple bu cümlede *шокировала* iki görünüşlü fiili bitmiş görünüş değerlerine sahiptir.

Örnek 2: Наташа всегда шокировала его своей болтливостью, но Анна Марковна решительно не умела держать прислугу в рамках; еще хорошо, что он едва научил девушку называть его Юрием Петровичем, а не Юрочкой.

(Л. С. Соболев. Капитальный ремонт (1932))

Tercüme: *Nataşa gevezeliğiyle onu her zaman şoke ediyordu ama Anna Markovna, hizmetçileri sınırlar içinde nasıl tutacağını katiyen bilmiyordu; iyi ki kıza Yuroçka değil de Yuri Petroviç demeyi zar zor öğretmişti.*

Yorum: Bu örnek cümlede de *шокировала* iki görünüşlü fiili geçmiş zamanda 3. tekil şahıs çekimindedir. *Шокировала* fiilinden önce gelen *всегда* – her zaman zarfıyla eylemin geçmişte sürekli tekrarlanması vurgulanmaktadır. Bu da bitmemiş görünüş fiillerine has özelliklerden biridir. Bu sebeple bu cümlede *шокировала* iki görünüşlü fiili bitmemiş görünüş değerlerine sahiptir.

• **Эвакуировать (сов. / несов.): tahliye etmek, boşaltmak.**

Örnek 1: — Если хочешь мое мнение: немедленно эвакуировать всех больных, все лишнее отправить в тыл и быть налегке.

(А. Н. Толстой. Хождение по мукам/ Книга третья. Хмурое утро (1941))

Tercüme: - *Benim fikrimi soruyorsanız: derhal tüm hastaları tahliye edin, gereksiz her şeyi arka bölgeye yollayın ve hafifleyin.*

Yorum: Cümlede kullanılan *эвакуировать*- *tahliye etmek* iki görünüşlü fiili ve *отправить* (св) - *göndermek, yollamak* bitmiş görünüş fiili mastar halleriyle

kullanılmıştır. Bilindiği üzere *немедленно* - *derhal* zarfı bitmiş görünüşün göstergelerindedir. *Эвакуировать* fiilini niteleyerek eylemin derhal, bir an içinde olup bitmesini vurgulamaktadır. Bu sebeple bu cümlede *эвакуировать* iki görünüşlü fiili bitmiş görünüş değeri taşımaktadır.

Örnek 2: В такой работе прошло три недели, после чего начали постепенно **эвакуировать** раненых.

(Татьяна Варнек, *Воспоминания сестры милосердия, 1912-1922*)

Tercüme: *Böyle bir çalışmada üç hafta geçti, ardından yaralıları kademeli olarak tahliye etmeye başladılar.*

Yorum: Cümle geçmiş zaman cümlesidir. İki görünüşlü *эвакуировать* fiili, geçmiş zaman 3.çoğul şahıs çekimli *начали* –начать (инф.) = başlamak, evre fiiliyle cümlenin birleşik eylemidir. Evre fiilleri bitmemiş görünüş fiilleriyle kullanıldığından bu cümlede *эвакуировать* iki görünüşlü fiiline bitmemiş görünüş değerini katmaktadır.

- **Эмигрировать (сов. / несов.): göç etmek (başka bir ülkeye).**

Örnek 1: Его в конце концов заставили **эмигрировать** (этот прием был эффективен — эмигрировавший человек практически становился как бы изменником, компрометировались не только лично он, но и его позиция, его труды, даже те, кто его поддерживал).

(Георгий Арбатов. *Человек Системы (2002)*)

Tercüme: *Sonunda onu göç etmeye zorladılar (bu teknik etkiliydi- göç eden kişi pratikte bir hain oldu, sadece kişisel olarak itibarı sarsılmadı, aynı zamanda konumu, çalışmaları, hatta onu destekleyenler bile).*

Yorum: Cümlede yer alan *эмигрировать* iki görünüşlü fiili *заставили* – заставить (инф.) св = zorlamak, mecbur etmek, zorunda bırakmak, bitmiş görünüş fiiliyle cümlenin birleşik eylem yüklemine teşkil etmektedir. *Заставили* fiili 3. çoğul şahıs geçmiş zaman formunda kullanılmıştır. Aynı zamanda cümlede yer alan *в конце концов* birleşimi ara söz olarak konuşmacının bir dizi muhakeme sonucunda ulaştığı sonucu belirtmektedir. Bu sebeple *эмигрировать* iki görünüşlü fiili bitmiş görünüş değerindedir.

Örnek 2: Мои студенты говорят: либо торговать, либо использовать компьютерные знания, либо (если очень хочется работать по специальности) эмигрировать.

(Наука ценою в танк. Обратная связь // «Известия», 2002.12.01)

Tercüme: Öğrencilerim diyor ki: ya ticaret yapmak ya bilgisayar bilgisini kullanmak ya da (eğer uzmanlık alanında gerçekten çalışmak istiyorsan) göç etmek.

Yorum: Cümlede kullanılan *либо ... либо – ya... ya da* bağlacı aynı değerde olan aynı cins üyeleri birbirine bağlayan ve birinin tercih edilmesi gereken üç seçenek arasında kullanılmıştır. Tümcenin aynı cins öğeleri *торговать* (инф.) (нсв) – *ticaret etmek* bitmemiş görünüş fiili ile *использовать* (инф.) (сов. / несов.)- *kullanmak* ve *эмигрировать* (инф.) (сов. / несов.)- *göç etmek* iki görünüşlü fiilleridir. *Эмигрировать* iki görünüşlü fiilin görünüşünü bu cümlede onunla aynı cins öge olan bitmemiş görünüş fiili *торговать* fiilidir. Dolayısıyla *эмигрировать* iki görünüşlü fiili bu cümlede bitmemiş görünüştedir.

SONUÇ

Fiil, tüm dillerde konuşmanın önemli parçasından biridir. Fiil konusu, hemen hemen her bir dilin gramer sisteminde önem taşımaktadır. Rusçada da bu böyledir. Fiil kategorileri, gramer sisteminin en kapsamlı konuları içerisinde yer alır.

Rus dili morfolojisinde en önemli kategorilerden olan görünüş kategorisi (Rus. *категория вида*), fiillere özgü olup Rus dilini yabancı bir dil olarak öğrenenler açısından zor anlaşılan konulardandır.

Dil bilimi, fiilin görünüş özelliklerinin çeşitli yönlerini inceleme geleneği açısından zengindir. Buna rağmen, görünüş kategorisiyle ilgili sorunlar dil bilimcilerin hâlâ çokça dikkatini çekmektedir.

Rusçada görünüş kategorisi, *Аспектология*- aspektoloji olarak adlandırılan dil bilgisi bölümü tarafından araştırılmaktadır. Görünüş kategorisine ek olarak; aspektoloji, dinamik / statik, sınırlı / sınırsız fiilleri ve bunların alt sınıflarını, eylemin gerçekleşme tarzlarını da araştıran dil bilgisi bölümüdür. Zamanla ilintili olan görünüş, eylemin zamandaki yerini belirterek zamana yerleşmesine yardımcı olur. Fiil, zaman ekleri olarak dil bilgisel zamanda yerini alır; görünüş ise fiilin bu zamana nasıl dağıldığını ve zamandaki akışını gösterir. Görünüş; bir eylemin akışındaki farklılıkları gösteren, bitmiş ve bitmemiş karşıt gramer biçimlerinden oluşmuş bir sistemdeki gramer kategorisidir.

Rus dilinde her bir fiil görünüş kategorisi içinde yer almaktadır. Gramer kategorisindeki görünüş, her bir fiil için doğaldır ve fiillerin cümledeki (yazmada ve konuşmada) işleyişini etkiler. Bilindiği üzere Rus dilinde fiiller iki görünüşe sahiptir: *bitmiş görünüş* ve *bitmemiş görünüş*. Bitmiş ve bitmemiş görünüşün kullanımının farklı gramer formları bulunmaktadır. Bitmiş görünüş fiili, şimdiki zaman ve gelecek birleşik zaman formunda kullanılmadığı gibi, bitmemiş görünüş fiili de gelecek basit zaman formunda kullanılamamaktadır. Dil bilgisel bir kategori olarak görünüş, eylemin sınırını belirtmeden, tamamlanmadığını ve süresini göstererek fiilleri bitmemiş görünüşün içinde olsa da eylemin sınırını belirterek tamamlanmış ve bir sefere mahsus olmasını belirterek fiilleri bitmiş görünüşün içinde verir. Kısacası görünüş, cümlede kullanılan fiile konuşanın yüklediği ilave bilgidir ve bu fiilin zamandaki işlevidir.

Temel gramer kategorisi olan görünüş; mastar, sıfat-fiil, zarf-fiil dâhil olmak üzere tüm fiil formlarını kapsamaktadır: писать - *несов. вид* / написать - *сов. вид.*, читать - *несов. вид* / прочитать - *сов. вид.*, смотреть - *несов. вид* / посмотреть - *сов. вид*; писавший - *несов. вид* / написавший - *сов. вид*, читавший - *несов. вид* / прочитавший *сов. вид*, смотревший – *несов. вид* / посмотревший - *сов. вид*; читав - *несов. вид* / прочитав – *сов. вид*, писав - *несов. вид* / написав - *сов. вид*, смотрев - *несов. вид* / посмотрев - *сов. вид* vb. Писать, читать, смотреть fiilleri yalnızca eylemi adlandırırken; написать, прочитать, посмотреть – fiilleri ise eylemin tamamlandığını, sonunu ve sonucunu belirtmektedir. Bitmiş görünüş fiilleri cümlelerde eylemi adlandırarak, eylemin sürecini, tekrarlanabilirliğini vs. belirtmek için kullanılmaktadır: - Что ты делал(а) вчера? (*Dün ne yapıyordun?*) sorusuna- Писал (*yazıyordum*), şeklinde cevap vererek sadece eylem adlandırılmakta; -Вчера я писал всю ночь (*Dün tüm gece yazıyordum*) derken eylemin süreci belirtilmekte; - Раньше я часто писал рассказ (*Önceleri sıkça hikâye yazardım*), cümlesinde ise eylemin tekrarlanabilirliği vurgulanmaktadır. Bitmiş görünüş fiiller ise bir eylemin sonucunu belirtmek için kullanılmaktadır: -Что ты сделал(а) вчера? (*Dün ne yaptın?*) - Я написал рассказ (*Hikâyeyi yazdım -yazıp bitirdim anlamındadır- fiil tamamlanmıştır.*)

Bilindiği üzere kelime anlamı farklı olmayan iki fiil, bitmiş ve bitmemiş görünüş fiili olarak eşleşmektedir. Bu eşleşme, görünüş çifti olarak adlandırılır. Görünüş kategorisinin temelini teşkil eden görünüş çiftleri, aynı eylemin farklı iki tarafını gösterir; eylemin iç sınırla sınırlandırılması bitmiş görünüşle, süresini bitmemiş görünüşle aktarır. Rus dili gramerinde çift oluşturan görünüş fiilleri dışında anlamsal ve görünüşsel özelliklerin bir dizi sınırlaması nedeniyle çift oluşturmayan yani görünüş çiftine sahip olmayan fiiller de vardır. Bunlar tek görünüşlü (*одновидовые глаголы*) ve iki görünüşlü fiillerdir (*двувидовые глаголы*).

Tek görünüşlü fiiller, ya bitmiş görünüş (*хлынуть, ринуться, очнуться*) ya da bitmemiş görünüş (*соответствовать, обладать, бездействовать*) vb. fiilleridir. Bu fiiller belirli bir görünüşe sahip olsalar bile görünüş çifti oluşturamazlar.

İki görünüşlü fiiller, görünüş göstergeleri olan ön ek ve son ekler olmadan kontekste kendini ya bitmiş ya da bitmemiş görünüş özelliği taşıyabilen fiiller olarak göstermektedir. İki görünüşlü bir fiil- hem bitmiş bir fiil hem de bitmemiş bir fiil olarak

cümlede hareket edebilen fiildir. Çağdaş Rusçada, iki görünüşlü fiillerin uzun bir dil geçmişi vardır. İki görünüşlü fiiller Rus dili sözcük biliminin azımsanamayacak bir miktarını oluşturur. Dil bilimciler arasında iki görünüşlü fiillerin niceliksel verileri hakkında tek bir bakış açısı yoktur. Bu fiillerin büyük bir kısmı çağdaş Rus dili sözcük biliminin hazinesini, yabancı isim kökenli kelimelerden oluşmuş fiillerle zenginleştirmektedir: *адресовать, кредитовать, презентовать, рейтинговать, цивилизовать* vb. Dile geçen yabancı kökenli fiillerin çoğu iki görünüşlü fiiller arasında (listesinde) yer almaktadır. Rus dilinde iki görünüşlü fiillerin sayısı her geçen gün dile nüfuz eden yeni kelimelerle çoğalmaktadır. Bu çoğunluğu özellikle terminoloji, tıp, hukuk, ekonomi, finans, siyaset vs. alanlarda kullanılan fiiller oluşturmaktadır. Gelişen teknolojinin sayesinde dildeki söz varlığı, bu teknolojileri adlandırmakla beraber, onların yaptığı iş ve hareketi de adlandırmaktadır. Bu fiiller arttıkça dile nüfuz etmekte ve sözlüklerdeki yerini almaktadır.

Görünüşleri, biçimsel olarak değil bağlam açısından farklılık gösteren iki görünüşlü fiillerin Rusçadan Türkçeye aktarılmasında öncelikle bu fiillerin cümledeki görünüşünün belirlenmesi gelmektedir. Bu fiillerin cümlede hangi görünüşe yani bitmiş veya bitmemiş görünüşe ait olmasının tespitinde aşağıdaki unsurlara dikkat edilmelidir:

- Cümlede kullanılan fiillerin bitmiş ya da bitmemiş olmasına,
- İki görünüşlü fiillerle beraber kullanılan mastarlara (bitmiş veya bitmemiş olması),
- Cümlede kullanılan evre fiillere,
- Eylemin süresini ve tekrarını bildiren zarflara,
- Cümlede birbiri ardına meydana gelen olaylar dizisini oluşturan fiillerin görünüşüne.

Bu çalışmanın, öğrencilerin görünüş kategorisi ile ilgili belirli bilgileri sistemleştirmesine ve hem bilimsel hem de dilsel düşüncelerinin oluşumuna katkıda bulunacağı düşünülmüştür. Bu tez çalışmamızın; iki görünüşlü fiiller grubunun doğru kullanımına, özellikle tercüme zamanı gerek Rusçadan Türkçeye gerekse Türkçeden Rusçaya yapılan çevirilerde, bu fiillerin yer aldığı cümlelerde doğru görünüşe dikkat etmeleri için öğrencilere hem teori de hem de uygulamalı olarak faydalı olacağı öngörülmektedir. Rusça sözlüklerde yer alan iki görünüşlü fiiller derlenerek *İki*

Görünüşlü Fiiller Sözlüğü oluşturulmuş ve tezin ek kısmında verilmiştir. Bu fiillerin birçoğuna Rusça – Türkçe sözlüklerde yer verilmemektedir. Öğrencilerin, araştırmacıların ve tercümanların gerek dil bilim gerekse filoloji alanında Rusçada araştırma yaptıkları zaman karşılıklarına çıkacak olan bu fiillerin Türkçe karşılığına daha rahat ulaşabilecekleri düşünülmektedir.

Sadece görünüş kategorisini anlamak teori ile kısıtlı kalmamalıdır. Bu kategorinin cümledeki işlevini, cümleye kattığı anlamı, bitmiş fiilin bitmemiş fiilden ayrılan özellikleri vs. gibi unsurları pratik yaparak öğrenmek gerekmektedir. Şunu da belirtelim ki görünüş kategorisi konusu öğrenildiği zaman bitmiş görünüş fiili ile cümlede ek bir bilgi verildiğinin de bilinmesi gerekir. Bu ek bilgi eylemin tamamlanmış ve sonuca ulaşmış olmasıdır. Kısacası; eylemin sonucunu bildirmek konuşmacı için önemliyse o zaman bitmiş görünüş kullanmalı (*Я посмотрел телевизор*); sadece eylem ile ilgili bilgi vermek (*Я смотрел телевизор*), sürecini belirtmek (*Я смотрел телевизор весь вечер*) ve tekrarlandığını (*Я смотрел этот фильм каждый день*) bildirmek istiyorsa bitmemiş görünüş kullanmalıdır.

TERİMLER VE KARŞILIKLAR LİSTESİ

Акциональность	kılımış
Аналитические формы глагола	fiilin analitik şekli (formu)
Аспектология	görünüş bilimi
Аспект	görünüş
Аспектуальный	görünüşsel
Будущее время	gelecek zaman
Вид	görünüş
Глагол	fiil
Двувидовые	iki görünüşlü
Инфинитив	mastar
Заемствованный	yabancı menşeli, yabancı kökenli
Корреляция	bağdaşıklık, bağıntı
Настоящее время	şimdiki zaman
Несовершенный вид	bitmemiş görünüş
Одновидовые	tek görünüşlü
Перифрастические формы глагола	fiilin perifrastik şekli (formu)
Прошедшее время	geçmiş zaman
Совершенный вид	bitmiş görünüş
Способы глагольного действия	eylemin gerçekleşme tarzı
Фазовые глаголы	evre fiilleri
Составной глагол	birleşik eylem
Составное глагольное сказуемое	birleşik eylem yüklemi
Дублетное наименование	eşil ad, aynı köke bağlı ama biçimce ayrılık gösteren (iki sözcükten her biri)

Лексический	sözcüksel
Лицо	şahıs
Морфология	biçim bilgisi / morfoloji
Морфологический	biçim bilimsel
Наклонение	kip
Префикс	ön ek
Приставка	ön ek
Синтаксический	söz dizimsel
Суффикс	son ek
Чистовидовые приставки	tamamen görünüş ön ekleri
Число	sayı
Aktionsart	kılınış
Aspect	görünüş
Correlation	bağdaşıklık, bağıntı
Contex	bağlam, metin
Perfectiva tantum	bitmiş, tamamlanmış (fiil)
Verba dicendi (Lat.)	konuşma eylemi, söyleme fiilleri
Perfekt (Lat. Perfectus)	bitmiş
Praesens historicum (Lat.)	geçmiş zamandaki olayları şimdiki zaman ekleriyle anlatmak.
İmperfekt (Lat. Imperfectum)	bitmemiş
Mood, mode (İng.)	kip
Modality (İng.)	kiplik
Purely-aspectual prefixes (İng.)	tamamen görünüş ön ekleri

KAYNAKÇA

- Adriana Pols, *Varianti pristavočnih glagolov nesoveršennogo vida v russkom yazıke*, [E-kitap] Rodopi, Amsterdam- Atlanta, GA 1993.
- Ahmanova, O. S., *Slovar lingvistiçeskih terminov*, İsdatelstvo “Sovetskaya Entsiklopediya”, Moskva 1966.
- Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim*, 6. Baskı, Cilt 2, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2015.
- Androsyuk, N. V., Mesto dvuvidovih glagolov v aspektualnoy sisteme russkogo yazıka, Razdel 1., Leksiçeskaya i kategorialnaya semantika. *Slavyanskaya aspektologiya*, 2004, 108-115s. http://sn-philol.cfuv.ru/wp-content/uploads/2016/12/androsyuk_20.pdf, (Erişim Tarihi: 17.04.2019)
- Androsyuk, N. V., “Novıye” dvuvidoviye glagolı, Seminar “Aspektologiya russkogo glagola”, Tavriçeskiy natsionalnyy universitet imeni V. İ. Vernadskogo, Simferopol, Ukraina / Lyublyana (Slovenya), 817-818. https://www.philol.msu.ru/~rlc2010/abstracts/rlc2010_abstracts_sem27.pdf (Erişim Tarihi: 29.09.2017)
- Androsyuk, N. V., Funktsionalno ograniçenniye dvuvidoviye glagolı v sovremennom russkom diskurse. Uçyonıye zapiski Tavruçeskiego natsionalnogo universiteta im. V. İ. Vernadskogo, seriya “Filologiya”, Tom 20 (59) № 1, 2007, 54 -61. http://sn-philol.cfuv.ru/wp-content/uploads/2016/12/androsyuk_7.pdf, (Erişim Tarihi: 19.06.2018)
- Avilova, N. S., Dvuvidoviye glagolı s zaimstvovannoy osnovoy v russkom literaturnom yazıke novogo vremeni, Materialı i soobşeniya, Voprosı yazıkoznaniya №5, 1968, 66-78s.
- Avilova, N. S., *Sporniye voprosı teorii vida v sovetskom yazıkoznanii*, Russkiy yazık za rubejom, № 4, 1975, 55–61s.
- Bacanlı, Eyüp, *Kılınış Kategorisi ve Altaycada Kılınış Belirleyici Olarak Art Fiiller*, Türk Dil Kurumu, Ankara 2014.

- Barabanov, R. Ye., *Posobiye po russkomu yazıku s osnovami yazıkoznaniya, Uçeb. posobiye*, tretıye izdaniye, MPGU, Moskva 2015.
- Benzer, Ahmet, *Türkçede Zaman, Görünüş ve Kiplik*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2009.
- Biryukova, L. P. *Sovremenniy russkiy yazık. Kategoriya vida: forma, semantika, funktsionirovaniye*. Uçebnoye posobiye, OOO "Tipografiya Novoye vremya", Çeboksarı 2007.
- Bondarko, A. V., Bulanin L. L., *Russkiy glagol*, Posobiye dlya studentov i uçiteley, Prosvşeniye, Leningrad 1967.
- Bondarko, A. V., K problematike funktsionalno-semantiçeskih kategoriy, (Glagolnıy vid i "aspektualnost" v russkom yazıke), *Voprosı yazıkoznaniya*, №2, İzdatelstvo "Nauka", Moskva 1967, 18-31. <http://vja.ruslang.ru/>(erişim tarihi: 24.05.2017).
- Bondarko, A. V., *Vid i vremya russkogo glagola*, (znaçeniye i upotrebleniye), "Prosvşeniye", Moskva 1971.
- Bondarko, A.V., O vidah russkogo glagola (iz problematiki sootnoşeniya znaçeniy vida i sposobov deystviya), Statya pervaya, *Russkiy yazık za rubejom*, №5, 1975, 63-65.
- Bondarko, A. V. (otvetstvennıy redaktor), Bulıgina T. V., Kozintseva N. A., Maslov Yu. S., Pavlov V. M., Seliverstova O. N., Şelyakin M. A., *Teoriya funktsionalnoy grammatiki. Vvdeniye. Aspektualnost. Vremennaya Lokalizovannost. Taksis*, İzdatelstvo Nauka, Leningrad 1987.
- Bondarko, A. V., *Printsipi funktsionalnoy grammatiki i voprosı aspektologii*, 2-ye izdaniye, İzdatelstvo "Editorial URSS", Moskva 2001.
- Brinton, Laurel J., *The Development of English Aspectual Systems, Aspectualizers and post-verbal particles*, Cambridge University Press, New York 1988.
- Bulanin, L. L. *Trudniye voprosı morfologii*, Posobiye dlya uçiteley, Prosvşeniye, Moskva 1976.
- Comrie, Bernard, *Aspect (An Introduction To The Study Of Verbal Aspect And Related Problems)*, Cambridge University Press, Cambridge 1976.
- Çertkova, M. Yu., Pey-Çi Çang, *Evolyutsiya dvuvidovıh glagolov v sovremennom russkom yazıke (The Evolution of Biaspectual Verbs in the Contemporary*

Russian Language), *Russian Linguistics*, Published by: Springer, Vol.22, No. 1 (Mar.,1998), 13-34. <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1006870401360> (Erişim Tarihi: 18.07.2018)

Dietrich, Ayşe Pamir, *Dictionary Of Linguistic Terms*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul 2001.

Demir Bahar, Aiupova Svetlana, *Çağdaş Rus Dili –Morfoloji II. Bölüm*, (1. Baskı), Fenomen, Erzurum 2015.

Dilaçar, Agop, Gramer: tanımı, adı, kapsamı, türleri, yöntemi, eğitimdeki yeri ve tarihçesi, *Türk Dil Araştırmaları Yıllığı Belleten 1971*, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara 1989.

Dilaçar, Agop, Türk fiilinde ‘kılmış’la ‘görünüş’ ve dil bilgisi kitaplarımız, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 1974, 159–171.

Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım, İstanbul 2008.

Ferdinand de Saussure, *Genel Dilbilim Dersleri* (1916), (Çev.: Prof. Dr. Berke Vardar), Multilingual, İstanbul 1998.

Grot, Ya. K., Formı zaimstvovannih glagolov, *Filologičeskiye razıskaniya: Spornıye voprosı russkogo pravopisaniya ot Petra Velikogo do nıne, 2-ye Znaçitelno Popolnennoye İzd.*, Tom 2, Tip İmp. Akad. nauk, Sank-Peterburg 1876. <https://www.prlib.ru/item/389068> (Erişim Tarihi: 01.04.2020)

Gorobets, Ye. A., “Çıstovidoobrazuyuşaya” funktsiya prefiksov russkogo yazıka: diskussionnyy vopros, *Russkaya i sopostavitelnaya filologiya: Lingvokulturoloģeskiy aspekt*, *Ekonomičeskiy jurnal*, Kazan 2004, 86-93.

Gorobets, Ye. A., Status Dvuvidovih Glagolov v Sovremennom Russkom Yazıke, Tom 149, kn.2, Uçyonniye zapiski Kazanskogo Gosudarstvennogo Universiteta, 2007, 263-271.

Gorobets, Ye. A., *Dvuvidoviye glagolı v sovremennom russkom yazıke: problemi statusa i klassifikatsii*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Kazan devlet üniversitesi, Kazan 2008.

- Gorobets, Ye. A., *Dvuidoviye glagoli v sovremennom russkom yazıke: problemi statusa i klassifikatsii*, Avtoreferat, Kazan 2008.
- Guzev, V. G., O kategorii aspektualnosti, Sovetskaya tyurkalogiya, Akademiya nauk Azerbaydjanskoy SSR, №1, Baku 1988, 3-11.
- Humboldt, W. von, *İzbranniye trudi po yazıkoznaniyu*, Progress, Moskva 1984.
- Jeribilo, T. V., *Slovar lingvistiçeskih terminov*, İzd.5-e, OOO “Pligrim”, Nazran 2010.
- Johanson, L., “Viewpoint operators in European languages”, Dahl, Östen (ed.), Tense and aspect in the languages of Europe, Mouton de Gruyter, Berlin & New York 2000.
- Johanson, L., *Türkçede Görünüş*, (1971), (Çev. Nurettin Demir), Grafiker Yayınları, Ankara 2016.
- Kyulmoya, İ. P., Sintaksiçeski obuslovennoye funktsionirovaniye vidovih form v russkom yazıke, Tartu, Estonya, 58-62.
https://iling.spb.ru/grammatikon/tpfg_55-108.pdf
- Karaağaç, Günay, *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013.
- Karadoğan, Ahmet, *Türkiye Türkçesinde Kılınış*, Divan kitap, Ankara 2009.
- Kartsevskiy, S. İ., *Yazık, voyna i evolyutsiya*, Yayın evi: Russkoye Universalnoye İzdatelstvo, Berlin 1923.
- Kuznetsov, P. İ., Sistema funktsionalnih form glagola v sovremennom turetskom yazıke, Sovetskaya tyurkalogiya, Akademiya Nauk Azerbaydjanskoy SSR, №1, Baku, 1982, 3–21.
- Kuznetsov, P. İ., Türkiye Türkçesi Morfoetimolojisine Dair, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten, Cilt 43, Sayı 1995, Ankara 1997, 193-262.
- Kuznetsov, S. A., Bolşoy tolkoviy slovar russkogo yazıka, Rossiyskaya Akademiya Nauk İstitut Lingvistiçeskih İssledovaniy, Norint, Sankt-Peterburg 2000.
- Koduhov, V. İ., *Obşeye yazıkoznaniye*, Uçebnik dlya studentov filol. Spetsialnostey un-tov i ped. In-tov., “Vısşaya şkola”, Moskva 1974.

- Koduhov, V. İ., *Vvedeniye v yazıkoznaniye*, 2. İzd. Prosveşeniye, Moskva 1987.
- Kononov, A. N., *Grammatika Sovremennogo Turetskogo Literaturnogo Yazıka*, İzdatelstvo: Akademiya Nauk SSSR, Moskva-Leningrad 1956.
- Korkmaz, Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK yay., Ankara 1992.
- Korkmaz, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, 5. Baskı, TDK yayınları, Ankara 2017.
- Koschmieder, Erwin, Turetskiy glagol i slavyanskiy glagolnıy vid, Otv. red. Yu. Maslov, *Voprosı glagolnogo vida* (ss 382–394), İzdatelstvo: İnostrannoy Literaturı, Moskva 1962.
- Les (Лингвистический Энциклопедический Словарь), Glavnıy Redaktor, V.N. Yartseva, (Elektronik sürüm) Sovetskaya Entsiklopediya, Moskva 1990. (<http://tapemark.narod.ru/les/>).
- Maslov Yu. S., Vid i leksiçeskoye znaçeniye glagola v sovremennom russkom literaturnom yazıke, *İzvestiya AN SSSR. Otdeleniye literaturı i yazıka*, T.7, vıp. 4, 303–316s, 1948.
- Maslov, Yu. S., *İmperfekt glagolov soverşennogo vida v slavyanskıh yazıkah*, Voprosı slavyanskogo yazıkoznaniya- Vıp.1- Moskva 1954.
- Maslov, Yu. S., *Voprosı grammatiki bolgarskogo literaturnogo yazıka*, Yayımevi Akademiya nauk SSSR, Moskva 1959.
- Maslov, Yu. S., *Voprosı glagolnogo vida*, Sbornik, Yayımevi: İzdatelstvo inostrannoy literaturı, Moskva 1962.
- Maslov, Yu. S., *Morfologiya glagolnogo vida v sovremennom bolgarskom literaturnom yazıke*, İzd-vo, AN SSSR, Leningrad 1963.
- Maslov, Yu. S., *Vvedeniye v yazıkoznaniye, İzdaniye vtoroye, pererabotannoye i dopolnennoye*, Uçebnik dlya filologiçeskih speçionalnostey vuzov, Vıssşaya şkola, Moskva 1987.
- Maslov, Yu. S., *İzbranniye Trudı: Aspektologiya. Obşeye Yazıkoznaniye*, Yazıki slavyanskoy kulturı. Moskva 2004.

- Muçnik, İ. P., *Razvitiye sistemi dvuvidovih glagolov v sovremennom russkom yazıke*, Akademiya Nauk SSSR İstitut Yazıkoznaniya, Voprosı Yazıkoznaniya №1, İzdatelstvo: Nauka, Moskva 1966, 61-75. <http://vja.ruslang.ru/archive/1966> (erişim tarihi: 08.08.2017)
- Muçnik, İ. P., Grammatıçeskiye kategorii glagola i imeni v sovremennom russkom literaturnom yazıke, İzdatelstvo Nauka, Moskva 1971.
- Naumova, İ. A., *Morfologiya prostum yazıkom*, versiya 2.3, ot 11.12.14,186. <http://www.goldrussian.ru>. (çevrim içi)
- Ojegov, S. İ., Şvedova, N. Yu., *Tolkoviy Slovar Russkogo Yazıka*. Rossiyskaya akademiya nauk, İstitut russkogo yazıka im. V. V. Vinogradova, 4-e izd., Moskva 2001.
- Paduçeva, Ye. V., *Semantiçeskiye issledovaniya: Semantika vremeni i vida v russkom yazıke; Semantika narrativa*, 2-e İzdaniye, Yazıki slavyanskiy kulturı, Moskva 2010(a).
- Paduçeva, Ye. V., Vıskazivaniye i ego sootnesennost s deystvitelnostyu: Referentsialniye aspektı semantiki mestoimeniy / Otv. Red. V. A. Uspenskiy, İzd.6-e ispr., İzdatelstvo LKİ, Moskva 2010(b).
- Paduçeva, Ye. V., Osnovniye ponyatiya i polojeniya aspektualniy kontseptsii Yu. S. Maslova, Vestnik RGGU №9 (18), Seriya “İstoriya. Filologiya. Kulturologiya. Vostokovedeniye.” *Moskovskiy lingvistiçeskiy jurnal*. Tom18, Moskva 2016.
- Pavlova, Anna (Mainz). *Nekotoriye osobennosti dvuvidovih glagolov i ih vospriyatiye bilingvami i monolingvami*. <http://dx.doi.org/10.13092/lo.83.3785> / <https://bop.unibe.ch/linguistik-online/article/view/3785/5743> (Erişim Tarihi: 22.03.2019)
- Pertsov, N. V., *Russkiy vid: slovoizmeneniye ili slovoobrazovaniye?* / Tipologiya vida: problemı, poiski, reşeniya (Materialı Mejdunarodniy nauçnoy konferenchi. 16-19 seyntyabrya 1997, MGU im. M. V. Lomonosova) Şkola ‘Yazıki russkoy kulturı’, Moskva 1998, 343- 355.
- Peşkovskiy, A. M., *Russkiy sintaksis v nauçnom osveşenii*, 8-ye izdaniye, Yazıki slavyanskoy kulturı, Moskva 2001.

- Petruhina, Ye. V., *Sopostovitel'naya tipologiya glagolnovo vida v sovremennih slavyanskikh yazıkah (na materyale russkogo, zapadnoslavyanskikh i bolgarskogo yazıkov)*, Tipologiya vida: problemi, poiski, reşeniya, Şkola "Yazıki russkoy kulturi", Moskva 1998.
- Petruhina, Ye. V., *Aspektualniye kategorii glagola v russkom yazıke v sopostavlenii s çeşskim, slovatskim, polskim i bolgarskim yazıkami*, MGU, Moskva 2000.
- Petruhina, Ye. V., *Russkiy glagol: kategoriya vida i vremeni*, MAKS Press, Moskva 2009.
- Rahmanova, L. İ., Suzdaltseva, V. N. *Sovremenniy russkiy yazık: leksika, frazeologiya, morfologiya: uçebnoye*, İzd-vo MGU, Moskva 1997.
- Rassudova, O. P., *Upotrebleniye vidov glagola v russkom yazıke*, İzdatelstvo Moskovskogo Universiteta, Moskva 1968.
- Reformatskiy, A. A., *Vvedeniye v yazıkoznaniye*, Pod red., V. A. Vinogradova, Aspekt Press, Moskva 1996.
- Remęukova, Ye. N., *Dvuvidoviye glagolı: protsess adaptatsii i vidovaya sootnasitelnost, Uçyonniye zapiski Tavriçeskogo natsionalnogo universiteta im.V.İ.Vernadskogo, seriya "Filologiğeskiye nauki"*, Tom15 (54), 2002 №4, 114-124.
- Remęukova, Ye. N., *Morfologiya sovremennogo russkogo yazıka, Kategoriya vida glagola: uçebnoye posobiye*, İzd. 2-e, Flinta: Nauka, Moskva 2007.
- Remęukova, Ye. N., *Dvuvidoviye glagolı v aspekte aktivnih yazıkovih protsessov, Strukturi i funktsii: issledovaniya po rusistike*, Tom II, Vıp.1, 2015, 45- 56.
https://pushkin.ee/wp-content/uploads/2016/09/SF_vol2_issue1.pdf
- Rozental, D. E., Telenkova, M. A., *Slovar- spavoçnik lingvistiçeskih terminov*, İzdaniye 3-e, Prosvęeniye, Moskva 1985.
- Smit, K. S., *Dvuhkomponetnaya teoriya vida*, Universitet ştata Texas, Austin ABD., Otv. red. M. Yu. Čertkova, *Tipologiya vida: problemi, poiski, reşeniya*, Şkola "Yazıki russkoy kulturi", Moskva 1998, 404–422.
- Şanskiy, N. M., (Red.), *İz trudov A. A. Şahmatova po sovremennomu russkomu yazıku, (uçeniye o çastyah reçi)*, Gosudarstvennoye uçebno-pedagogiğeskoye izdatelstvo mnisterstva prisveşeniya RSFSR, Moskva 1952.

- Şanskiy, N. M., İvanov V. V., *Sovremenniy Russkiy Yazık, I, II, III*, 1.Çast, Vvedeniye, Leksika, Frazeologiya, Fonetika, Grafika i Orfografiya, İzd. 2-e, Prosveşeniye, Moskva 1987(a).
- Şanskiy, N. M., Tihonov A. N., *Sovremenniy Russkiy Yazık, I, II, III*, İzd. 2-e, Prosveşeniye, Moskva 1987(b).
- Şanskiy, N. M., Tihonov A. N., Filippov A. V., Nebikova S. İ., İzarenkov D. İ.; *Sovremenniy ruskiy literaturniy yazık.*, Pod. red. N. M. Şanskogo. İzd. 2-e, L.: Prosveşeniye, Leningrad 1988.
- Şelyakin, M. A., Kategoriya vida i yiyo funktsionalniye svyazi. O priçinah ustoyçivosti dvuvidovih glagolov v sovremennom russkom yazıke. Tartu 1979.
- Şelyakin, M. A., Kategoriya vida i sposobi deystviya russkogo glagola. Teoritıçeskiye osnovı, Valgus, Tallin: 1983.
- Şelyakin, M. A., *Funktsionalnaya grammatika russkogo yazıka*, İzdatelstvo Russkiy yazık, Moskva 2001.
- Şelyakin, M. A., Yeşyo raz ob invariantnom i çastnih znaçeniyah formı nesoversşennogo vida russkogo glagola, Cuadernos de Rusística Española, Vol. 2, 2006, 9-27. <https://revistaseug.ugr.es/index.php/cre/article/view/17/17> (Erişim Tarihi: 05.04.2019)
- Şvedova, N. Yu. (glavniy redaktor), *Russkaya Grammatika I – II*, retsenzenti T. I. (Yu. S. Maslov, D. N. Şmelev 788s). Nauka, Moskva 1980.
- Sokolovskaya, K. A., *Vidi glagola v russkoy reçi*, Rus.yazık.- Media; Drofa, Moskva 2008.
- Tihonov, A. N., Vidoviye korrelyatsii v sovremennom russkom yazıke, İstitut russkogo yazıka RAN, Voprosı SlavyanskogoYazıkoznaniya, Vıpusk 1, İzdatelstvo Akademii Nauk SSSR, Moskva, 1954, 466-477.
- Tihonov, A. N., Vidoviye korrelyatsii v sovremennom literaturnom yazıke, Otv. red. M.Yu. Çertkova, *Tipologiya vida: problemi, poiski, reşeniya*, ss.466-477., Şkola ‘Yaziki russkoy kulturi’, Moskva 1998.

- Titarenko, Ye. Ya., *Vidovaya parnost russkogo glagola (teoretiçeskiy i metodiçeskiy aspektı)*, Razdel 1, Lingovometodiçeskiye osnovı opisaniya i izuçeniya RKİ, / Uçeniye zapiski Tavriçeskogo naç. un-ta im. V. İ. Vernadskogo: Filol. nauki.- Simferopol 2004, -T. 16 (55) №1, 44 -53.
- Uğurlu, Mustafa, Türkiye Türkçesinde “Bakış” (Aspektotempora”), *Türkbilig*, 2003/5; 124–133.
- Uşakov, D. N., *Tolkoviy slovar russkogo yazıka*, Alta-Print, Moskva 2005.
- Uzbay, Ekrem, *Proficiency*, Cinius Yayınları, İstanbul 2015.
- Valgina N. S., Rozental D. E., Fomina M. İ., *Sovremenniy russkiy yazık*, Uçebnoye posobiye / Red. N. S. Valgina, İzd. 6-e, İzdatelstvo Logos, Moskva 2002.
- Valgina, N. S., *Aktivniye protsessı v sovremennom russkom yazıke: uçebnoye posobiye dlya studentov vuzuv*, İzdatelstvo Logos, Moskva 2003.
- Vardar, Berke, *Açıklamalı Diibilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul 2002.
- Vinogradov V. V., *Russkiy yazık (Grammatıçeskoye uçeniye o slove)*, Pod. red. G. A. Zolotovoy, İzd. 4-e, Russkiy yazık, Moskva 2001.
- Yanda, L. A., Mesto dvuvidovıh glagolov v modeli vidovıh gnyozd, Universitet Tromse /UiT, The Arctic University of Norway. <http://ansatte.uit.no/laura.janda/mypubs/Mesto%20dvuvidovyx.doc> (Erişim Tarihi: 19.06.2017)
- Yasai, L. Neopredelyonniye karakteristiki v russkom glagolnom vide, Cuadernos de Rusística Española, Vol.1, 2005, 210-219. <https://revistaseug.ugr.es/index.php/cre/article/view/1872/2050> (Erişim Tarihi: 31.05.2018)
- Yefremova, T. F., Noviy slovar russkogo yazıka, Tolkovo-obrazovatelniy. [Elektronik kaynak], İzdatelstvo “Russkiy yazık”, Moskva 2000 <https://www.twirpx.com/file/220844/> (Erişim Tarihi: 10.02.2018)
- Yuldaşev, A. A., *Analitiçeskiye formı glagola v tyurskih yazıkah*, İzdatelstvo Nauka, Moskva 1965.

Zaliznyak, Anna A., Şmelev, A. D., *Leksii po russkoy aspektologii*, Verlag Otto Sagner, München 1997.

<https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/26218/1003867.pdf?sequence=1> (Erişim Tarihi: 14.07.2018)

Zaliznyak, Anna A., Şmelev A. D., *Vvedeniye v russkuyu aspektologiyu*, Yazıki russkoy kulturu, Moskva 2000.

Zaliznyak, Anna A., Mikaelyan, İ. L., Şmelev, A. D., *Russkaya aspektologiya: V zaşitu vidovoy pari*, Yazıki slavyanskoy kulturu, Moskva 2015.

Zeldoviç, G. M., *Pragmatika grammatiki*, Yazıki slavyanskikh kultur, Moskva 2012.

İnternet kaynakları

<https://goldrussian.ru/>

<https://slovaronline.com/>

<http://www.twirpx.com/>

<http://www.tdk.gov.tr/>

<http://dic.academic.ru>

<https://www.turkdilbilgisi.com/fiiller/ek-fiil.html>

Örneklerin alındığı kaynaklar

<http://ruscorpora.ru/new/search-main.html>

<https://kartaslov.ru/>

EKLER

EK 1. RUSÇA- TÜRKÇE İKİ GÖRÜNÜŞLÜ FİLLER SÖZLÜĞÜ

A	
аблактировать	dalları birbirine yaklaştırarak aşlamak.
абонировать	abone etmek, abone olmak.
абонироваться	abone edilmek.
абордировать	düşman gemisine kanca atıp çekerek hücum etmek; (birinin) yakasına yapışmak (mec.), birisine hücum etmek (mec.).
абортировать	gebeliği sonlandırmak.
абсолютизировать	kesinleştirmek.
абсолютировать	bir şeyin kesinliğini şartsız kabul etmek.
абсорбировать	absorbe etmek, soğurmak, emmek.
абсорбироваться	absorbe ettirmek, soğurtmak, emdirmek.
абстрагировать	soyutlamak, soyutlaştırmak, tecrit etmek.
абстрагироваться	soyutlaştırılmak, tecrit edilmek.
авансировать	avans vermek .
авансироваться	avans almak, avans verilmek.
автоматизировать	otomatikleştirmek.
автоматизироваться	otomatikleşmek.
автомобилизировать	taşıtı sağlamak.
авторизовать	eser sahibi tarafından eserin kullanılması için yetki vermek.
авторизоваться	eser sahibi tarafından eserin kullanılması için yetkilendirilmek.
агглютинировать(1)	kümeleşmek (biyoloji).
агглютинировать(2)	kelime köküne ek yapmak (dil bilim).
агрегатировать	bir veya birden fazla malzeme veya parçayı bir üniteye bağlamak.

агрегатироваться	bir veya birden fazla malzeme veya parçanın takımına bağlanmak.
агрегировать	toplu şekilde elde edilen verileri birleştirmek, toplamak, bir araya getirmek.
адаптировать	uyarlamak, uyum sağlamak.
адаптироваться	var olan koşullara uyum sağlamak.
адаптироваться	yeni bir ortama alışmak, adapte olmak, uymak.
адоптировать	evlat edinmek.
адресовать	yöneltmek (birisine bir soruyu), adrese göndermek, yönlendirmek, yollamak.
адресоваться	yönledirilmek, müracaat etmek, yollanmak, adrese gönderilmek.
адсорбировать	bir maddenin üzerindeki başka maddeleri emmek, çekmek.
адсорбироваться	bir maddenin üzerindeki başka maddeler tarafından emilmek, çekilmek.
адъективироваться	sıfatlaştırmak, farklı bir gramer kategorisindeki kelimelerin sıfat kategorisine geçmesi (dil bilim).
ажитировать	altüst etmek, kışkırtmak; sarsmak; tahrik etmek; fesat çıkarmak.
азотировать	azotla doyurmak; azotlamak, nitrojenle birleştirmek.
акклиматизировать	iklime alıştırmak; ortama alıştırmak.
акклиматизироваться	kendini yeni bir ortama ve ya iklime alıştırmak.
акклиматизовать	iklime alıştırmak; ortama alıştırmak.
аккомодировать	barındırmak; yaşayacak yer temin etmek.
аккомодироваться	barındırılmak; başkası tarafından yaşayacak yer ile temin edilmek.
аккредитовать	atamak; yetki vermek; kredi açmak; itibar etmek.
аккредитоваться	akredite olmak; atanmış olmak; itibar edilmiş olmak kredi verilmiş olmak.

аккумуляировать	biriktirmek; yığmak; toplamak.
аккумуляироваться	birikmek; yığılmak; toplanmak.
активизировать	etkinleştirmek; aktive etmek; aktif hale getirmek.
активизироваться	etkinleştirilmek; aktive olmak; aktif hale getirilmek.
активировать	etkinleştirmek; aktive etmek; aktif hale getirmek.
активироваться	etkinleştirilmek; aktive olmak; aktif hale getirilmek.
актировать	bir şeyin varlığını veya yokluğunu kayda almak için evrak düzenlemek, zabıt tutmak, tutanak tutmak.
актуализировать	güncelleştirmek, güncel yapmak.
актуализироваться	güncelleştirilmek.
актуализовать	gerçekleştirmek, yaşama geçirmek, gerçekleşmek.
актуализоваться	gerçekleştirilmek.
акцентировать	vurgulamak, altını çizmek, üzerine dikkat çekmek; vurgu yapmak, vurgu ile telaffuz etmek.
акцентироваться	vurgulanmak, vurgu ile telaffuz olunmak
акцептировать	kabul etmek, razı olmak, kabullenmek.
акцептовать	faturayı, senedi, bonoyu ödemeyi kabul etmek (ekonomi, iş terimi).
акционировать	hisse satışı yaparak anonim şirket olmak.
алитировать	metale alüminyum tozu püskürtmek.
алгоритмизировать	algoritma yaratmak.
алкоголизировать	alkole dönüştürmek.
алкоголизовать	alkole dönüştürmek.
алюминировать	alüminyum ile kaplamak.
амальгамировать	civanın diğer metallerle birleştirmek.
американизировать	Amerikanlaştırmak.
американизироваться	Amerikanlaştırılmak, Amerikanlaşmak.

аммонизировать	amonyakla bileşik oluşturmak.
амнистировать	genel af çıkarmak.
амортизировать	amortize etmek, kıymetten düşürmek.
ампутировать	insan vücudunda hastalıklı bir uzvu (özellikle kol ya da bacak) kısmen ya da tamamen ameliyatla kesip almak.
анализировать	analiz etmek, çözümlmek, tahlil etmek.
анатомировать	cesedi parçalara ayırarak incelemek, cesedi bilimsel veya adli tıp amaçlı incelemek.
ангажировать	bir taahhülle kendine bağlamak; bir şeyin hükmü altına girmek, kendini o şeyle bağlamak.
ангажироваться	bir taahhülle kendine bağlanmak; bir şeyin hükmü altına girmek, kendini o şeyle bağlamak.
англизировать	İngilizleştirmek.
анестезировать	narkoz vermek (uyuşturmak).
анкетировать	anket yapmak.
аннексировать	ilave etmek, ilhak etmek, eklemek.
аннигилировать	imha etmek, yok etmek, mahvetmek.
аннотировать	not eklemek, şerh etmek.
аннулировать	feshetmek, iptal etmek.
анодировать	anotlamak, metal bir yüzeyi koruyucu oksitle kaplamak.
анонсировать	duyuru yapmak, açıklama yapmak, anons etmek.
антидатировать	erken bir tarihe almak, bir evraka geçmiş tarih koymak.
антисептировать	mikropları önleyici tedavi yapmak.
антиципировать	öngörmek, ummak, tahmin etmek.
анфилировать	askerlerin önü veya tahkimat çizgisi boyunca yandan ateş etmek.
апеллировать	temyiz etmek, başvuru yapmak.
апперципировать	kavramak, algılamak, idrak etmek.

аппретировать	Aprelemek.
аппроксимировать	bir işlemin sonucunu işlemi tam olarak gerçekleştirmeden bulmak.
апробировать	denedikten sonra resmi olarak onaylamak.
аранжировать	aranjman yapmak, düzenlemek.
аргументировать	kanıt göstermek sureti ile tartışarak kanıtlamak.
арендовать	kiralamak.
аркебузировать	arkebüz silahı ile ateş etmek.
армировать	malzemenin veya yapının diğer malzemelerle takviye edilmek; güçlendirmek; sağlamlaştırmak.
ароматизировать	hoş bir koku, aroma vermek (herhangi bir şeylere).
ароматизироваться	aromalaştırmak.
архаизировать	eski bir şeyin taklidini yapmak, eski gibi göstermek.
архивировать	arşivlemek, arşivini tutmak.
ассенизировать	sterilize etmek, mikrop ve bakterilerden arındırmak, kanalizasyonu temizlemek, foseptik çukuru boşaltmak.
ассигновать	tahsis etmek.
ассимилировать	özümsemek, benzetmek, benimsemek.
ассимилироваться	özümsetmek, özümlemek, özdeşleştirmek.
ассоциировать	bağdaştırmak, birleştirmek, ilişkilendirmek.
ассоциироваться	birleştirilmek, ilişkilendirilmek.
асфальтировать	asfaltlamak, asfaltla kaplamak.
атаковать	saldırmak, hücum etmek, hamle yapmak.
атрибутировать	bağlamak, atfetmek, dayandırmak.
атрофироваться	dumura uğramak, körelmek.
аттестовать	vasıflandırmak, değerlendirme yapmak, birinin bilgi ve beceri seviyesini belirlemek / değerlendirmek.

афишировать	hava atmak, gösteriş yapmak, gözler önüne sermek; gizli bir şey hakkında başkalarına bilgi vermek.
аффинировать	rafine etmek, arıtma yapmak, saflaştırmak.
Б	
бактеризовать	bakterilerle doyurmak, bakterilere maruz bırakmak, bakteri etkisiyle çözündürmek
бальзамировать	mumyalamak (ölüyü), tahnit etmek.
бежать (спасаться бегством)	kaçarak kurtulmak.
беллетризировать	hikaye şekline sokmak, kurgulamak.
бетонировать	betonla doldurmak/ kaplamak.
библиографировать	bir basılı yayını tanımlamak; kaynakça oluşturmak.
бисировать	tekrarlamak, yinelemek; yeniden sahneye çağırarak, tekrarını istemek.
бланшировать	bir az haşlamak, kaynatarak ağartmak, kaynar suya dökmek.
блиндировать	siperlenmek (korunmak, saklanmak amacıyla bir yeri, bir şeyi kendine siper etmek veya siper altına, arkasına veya içine girmek).
блокировать	engellemek, yolu kapamak / tıkamak, bloke etmek.
блокироваться (вступать в блок)	bloğa katılmak.
бойкотировать	boykot etmek.
бомбардировать	bombardıman etmek (top ateşi veya bomba ile bir yere saldırmak), (bir kimseyi ağır sözlerle paylamak),(etkili bir biçimde ve sık olarak gündeme getirmek, duyurmak).
брикетировать	briketlemek.

бронзировать	bronzlaştırmak, bronz tabaka ile kaplamak.
бронировать	bir şey veya yeri, bir şey veya kimse için kullanmayı belirlemek, tahsis etmek.
бронировать	zırhlandırmak, zırhla kaplamak, zırh giydirmek, kuvvetlendirip sağlamlaştırmak.
букетировать	buket yapmak, bitki demetlemek.
бюрократизировать	bürokratikleştirmek.
бюрократизироваться	bürokratlaşmak.
В	
вакуумировать	vakumlamak.
вакцинировать	aşılama, aşı yapmak.
велеть	1. emretmek, buyurmak; 2. izin vermek.
венчать	1. taç giydirmek; 2. evlendirmek (kilise ayini yapılarak).
венчаться	1. taç giydirilmek; 2. evlenmek (kilise ayini yapılarak), kilise nikahı yapmak.
верифицировать	onaylamak, doğrulamak, tasdik etmek, teyit etmek.
визировать (1)	(pasaporta) vize uygulamak.
визировать(2)	doğrultmak (optik aleti bir noktaya).
визуализировать	hayalinde / gözünde canlandırmak, görselleştirmek.
вирировать	fotoğraf veya filmin tonlamak / tonunu ayarlamak.
витаминировать	vitaminlerle zenginleştirmek.
военизировать	Askerileştirmek.
военизироваться	Askerleşmek.
воздействовать	etkilemek, tesir etmek.
вотировать	oy vermek.

вулканизировать	vulkanize etmek (kükürt ve benzeri kimyasal ile ürünü daha dayanıklı hale getirmek).
вулканизироваться	vulkanize edilmek (kükürt ve benzeri kimyasal ile ürünü daha dayanıklı hale getirmek).
вулканизовать	vulkanize etmek (kükürt ve benzeri kimyasal ile ürünü daha dayanıklı hale getirmek).
вулканизоваться	vulkanize edilmek (kükürt ve benzeri kimyasal ile ürünü daha dayanıklı hale getirmek).
вульгаризировать	bayağılaştırmak, kabalaştırmak, adileştirmek, basitleştirmek.
вульгаризироваться	kabalaşmak, kaba olmak, basitleştirilmek.
Г	
газировать	gaz doldurmak, gaz basmak, sıvıyı havayla doyurma.
газифицировать	gaz haline dönüştürmek (katı veya sıvı yakıtı yanıcı gaza dönüştürmek); şehre gaz vermek.
гальванизировать	bir şeyden elektrik akımı geçirmek; galvanizlemek (madenî bir parçayı paslanmaktan korumak için galvaniz banyosunda erimiş çinko ile kaplamak).
гальванизовать	bir şeyden elektrik akımı geçirmek; galvanizlemek (madenî bir parçayı paslanmaktan korumak için galvaniz banyosunda erimiş çinko ile kaplamak).
гарантировать	garanti vermek; garanti altına almak.
гармонизировать	ahenkleştirmek; armonize etmek, akort etmek, uyum sağlamak.
гармонизироваться	uyumlanmak.
гармонизовать	ahenkleştirmek; armonize etmek, akort etmek, uyum sağlamak.
гармонизоваться	uyumlanmak.

гарнировать	garnitür eklemek, garnitürle süslemek.
гектографировать	hektografla kopyalamak / çoğaltmak.
генерализировать	genellemek; genelleştirmek.
генерализироваться	genelleştirilmek.
генерализовать	genellemek; genelleştirmek.
генерализоваться	genelleştirilmek.
гербаризировать	herbaryum için bitki toplamak.
германизировать	Almanlaştırmak.
германизироваться	Almanlaştırılmak, Almanlaşmak.
герметизировать	sızdırmaz yapmak (gaz ve sıvı).
герметизироваться	sıvı ve gazlara karşı geçirimsiz / sızdırmaz olmak.
героизировать	kahramanlaştırmak.
гидрировать	hidrojenlemek.
гильотинировать	giyotin ile idam etmek.
гиперболизировать	abartmak, büyütme, mübalağa etmek.
гипертрофировать	herhangi bir niteliği, özelliği gereksiz yere aşırı geliştirmek ve güçlendirmek.
гипертрофироваться	aşırı büyümek, irileşmek.
гипостазировать	varlığını kabul etmek (felsefe)
глазировать	1. jöle veya glasaj şekeriyle kaplamak; 2. parlaklık vermek, parlak yapmak.
глазуровать	sırlamak (seramik nesnelere).
глобализировать	globalleştirmek, küreselleştirmek.
глобализироваться	globalleşmek, küreselleşmek.
глянуться	beğenilmek.
голографировать	holografi yapmak.
гомогенизировать	homojenleştirmek, bağdaşıklaştırmak.
госпитализировать	hastaneye yatırmak / kaldırmak.
госпитализироваться	hastaneye yatırılmak.

гофрировать	pile yapmak; (kumaş, kağıt, metal üzerinde paralel dalga benzeri kıvrımlar yapmak).
градировать	buharlaştırmak (soğutma kulelerinde suyu tuzlu sudan buharlaştırmak).
градуировать	derecesini belirlemek (ölçüm aygıtında kabul edilen birimleri işaretlemek).
гранулировать	tanellemek, ufalamak.
гранулироваться	granülleşmek.
графитировать	grafitle kaplamak.
гудронировать	katranlamak, katran ile örtmek.
гуманизировать	insancıllaştırmak.
гуммировать	1. zamk sürmek, zamklamak; 2. kauçukla kaplamak.
Д	
дайджестировать	bir metnin özetini çıkarmak (bir sanat eserinin veya herhangi bir mesajın içeriğini azaltmak ve basitleştirmek).
дактилоскопировать	parmak izi almak.
дампировать	bilgisayardan ekran, çıktı, bilgi, bellek, sistem dökümü almak.
даровать	bahşetmek, sunmak, takdim etmek, bağışlamak, vermek.
датировать	günlemek, bir şey üzerine tarih yazmak; bir olayın tarihini belirlemek.
деаэрировать	havasını gidermek, havasını almak.
дебетировать	borçlandırmak.
дебетовать	gidere yazmak, vereceğe yazmak.
деблокировать	ablukayı kaldırmak, de bloke etmek.
дебюрократизировать	bürokratik engelleri ortadan kaldırmak, bürokrasiden arındırmak.

дебютировать	ilk defa sahne almak, ilk rolünü oynamak; toplum önüne ilk defa çıkmak, ilk adımını atmak.
девальвировать	değerini düşürmek, devalüasyon yapmak.
девальвироваться	değer kaybetmek, değeri düşmek.
девать	koymak, sokmak, yerleştirmek.
деваться	kaybolmak, çekilip gitmek, sıvışmak.
дегазировать	gazdan arındırmak / temizlemek, zararlı kimyasal maddelerden arındırmak.
дегенерировать	dejenere olmak, soyu bozulmak, yozlaşmak.
дегидратировать	suyunu almak, kurutmak, suyunu çıkarmak.
дегидрировать	hidrojenini çıkarmak (hidrojeni organik bileşiklerden kimyasal reaksiyonlarla ayırmak).
дегероизировать	kahramanlığı reddetmek.
деградировать	gerilemek, bozulmak, yozlaşmak, değer kaybetmek, yavaş yavaş kötüleşmek, değerli niteliklerini kaybetmek, tereddi etmek.
дегуманизировать	insanlıktan çıkarmak, kişiliksizleştirmek, makineleştirmek, şahsiyetsizleştirmek.
дегустировать	tatmak, tadına bakmak.
дедугировать	sonuç çıkarmak, anlamak, gelişimini izlemek, görüşüne varmak.
дезауировать	yetkisini kaldırmak, salâhiyetini kaldırmak; tanımamak, onaylamamak, doğruluğunu kabul etmemek, reddetmek.
дезадаптировать	yaşadığı çevreye veya duruma uymakta güçlük çekmek.
дезактивировать	zararlı maddelerden arındırmak, bulaşıcı maddelerden temizlemek.(radyoaktif kontaminasyonu çeşitli nesnelere, yapıların yüzeyinden çıkarmak).

дезертировать	askerlikten kaçmak / firar etmek.
дезинтегрировать	parçalara ayırmak, dağılmak, çözülmek, birliğini yitirmek, paramparça olmak.
дезинфицировать	dezenfekte etmek, mikroplardan temizlemek, mikropsuzlaştırmak.
дезинфицироваться	dezenfekte edilmek, mikroplardan temizlenmek.
дезинформировать	yalan haber / bilgi vermek, yanıltmak, yanlış yönlendirmek, hedefi şaşırtmak.
дезодорировать	kokusunu gidermek (çeşitli kimyasalların yardımıyla (kötü) kokunun yok edilmesi).
дезорганизовать	düzenini bozmak, altüst etmek, çok karışık duruma getirmek.
дезорганизоваться	dağınık hale gelmek.
дезориентировать	şaşırtmak, aklını karıştırmak, yönünü şaşırtmak, yoldan çıkarmak.
дезориентироваться	şaşırmak, kaybolmak, ne yapacağını bilememek.
деидеологизировать	ideolojiden arındırmak.
декалькировать	(renkli) çıkartmaları baskı yöntemiyle aktarmak / nakletmek.
декапировать	asitle temizlemek.
декатировать	kumaşı çekmez hale getirmek (sanforlamak).
деквалифицировать	yeteneğini kaybetmek, mesleki niteliklerini yitirmek.
деквалифицироваться	becerisini kaybetmek, yeteneğini kaybetmek.
декларировать	beyan etmek, belirtmek, ilan etmek, tebliğ etmek.
декларироваться	beyanatta bulunmak, belirtilmek, tebliğ olunmak.
деклассировать	kişinin sınıfını veya sosyal konumunu düşürmek.
деклассироваться	mensup olduğu sınıftan ayrılmak.
декодировать	deşifre etmek, çözmek (şifreyi), anlamını çözmek.

деколонизировать	koloniye bağımsızlık vermek, sömürgelikten çıkarmak.
декольтироваться	düşük boyunlu bir elbise giymek, dekolte giyinmek.
декорировать	dekore etmek, süslemek, donamak, tezyin etmek.
декретировать	hüküm vermek, karar vermek, karara bağlamak, hükme bağlamak, kanun çıkarmak.
декретироваться	kararlaştırılmak.
делегировать	yetki devretmek, delege atamak, delege olarak yetkilendirmek / göndermek, temsilci olarak görevlendirmek, ihale etmek.
делимитировать	sınırlandırmak, sınırlamak, hudutlandırmak, tahdit etmek (devlet sınırını).
демаркировать	devlet sınırını koymak, sınır çekmek, devlet sınırını belirlemek, sınırları işaretlemek.
демаскировать	maskesini düşürmek, gerçek yüzünü görmek.
демаскироваться	maskesi düşmek, foyası meydana çıkmak.
дематериализовать	maddesel olmaktan çıkarmak, manevileştirmek.
дематериализоваться	maddesel olmaktan çıkmak, manevileşmek
демеркуризировать	cıvadan temizlemek.
демилитаризировать	askerden arındırmak, askeri yönetimi kaldırmak, silahsızlandırmak, askersizleştirmek.
демилитаризовать	askerden arındırmak, askeri yönetimi kaldırmak, silahsızlandırmak, askersizleştirmek.
деминерализовать	минералını gidermek, (suyu) mineralden arındırmak, (tuzlu toprağı)tuzdan arıtmak, tuzunu gidermek. içindeki mineral tuzlardan herhangi bir maddenin saflaştırılması.
демистифицировать	sırrını / gizemini çözmek, gizemsizleştirmek.

демифологизировать	mitolojik unsurlardan arındırmak, mitolojik ifadelerden arındırmak.
демобилизовать	terhis olmak, terhis etmek, seferberliği kaldırmak, hizmet dışı bırakmak.
демобилизоваться	terhis olunmak, terhis edilmek.
демобилизовывать	terhis olmak, terhis etmek, seferberliği kaldırmak, hizmet dışı bırakmak.
демобилизовываться	terhis olunmak, terhis edilmek.
демократизировать	demokratikleştirmek, demokratlaştırmak.
демократизироваться	demokratikleşmek, demokratlaşmak.
демонополизовать	serbest piyasa yaratmak, tekelleşmeyi engellemek, rekabetçi ortam yaratmak.
демонстрировать	tanıtım yapmak, gösteri yapmak, (kendini/ beceri/ yetenek/ maharet) göstermek.
демонтировать	parçalara ayırmak, sökmek, yerinden çıkarmak, kaldırmak.
деморализовать	demoralize etmek, moralini bozmak, cesaretini kırmak, mücadele gücünü kırmak, ahlakını bozmak.
деморализоваться	moralini bozulmak, moralsizleşmek.
демпфировать	(titreşimi) azaltmak, sönmölemek, bastırmak.
демуниципализировать	daha önce belediyeleştirilmiş binaları önceki sahiplerine iade etmek; belediye yönetiminden çıkmak, belediyenin kontrolünden çıkmak.
денатурировать	vatandaşlıktan mahrum etmek veya gönüllü olarak feragat etmek.
денатурироваться	vatandaşlıktan çıkmak /çıkarılmak.
денатурировать	denşirmek, bir şeyin niteliğini bozmak / değiştirmek.

денатурироваться	denşirmek, bir şeyin yapısını fiziksel ve kimyasal faktörlerin etkisi altına bırakarak bozmak.
денационализировать	özelleştirmek, devlet kontrolünden çıkarmak.
денационализироваться	özelleştirilmek, devlet kontrolünden çıkarılmak.
денацифицировать	nazilerden arındırmak, nazi ideolojisinden arındırmak, nazi etkisini yok etmek.
денонсировать	bir antlaşma veya anlaşma müddetinin bittiğini, fesh ve iptal edildiğini bildirmek.
департизировать	devlet kurumlarında siyasi partilerin faaliyetlerini yasaklamak.
деперсонализировать	şahsiyetsizleştirmek, kişiliksizleştirmek.
деперсонализироваться	şahsiyetsizleşmek, kişiliksizleşmek (diğer insanlara, çevreye yabancı ve gereksiz hissetmek).
деполитизировать	politika dışına çıkmak, politika ile ilgisini çekmek.
деполяризовать	depolarize etmek.
деполяризоваться	depolarize olmak.
депонировать	banka hesabına para yatırmak, depozito yatırmak; herhangi bir madde biriktirmek (insan vücudu hakkında).
депонироваться	yatırılmak, hesaba yatmak; canlı bir organizmanın dokularında ve organlarında birikmek.
депортировать	sınır dışı etmek; sürgün etmek.
десантировать	karaya asker (çıkarma birlikleri / kuvvetleri) çıkarmak.
десантироваться	karaya asker (çıkarma birlikleri / kuvvetleri) olarak çıkmak.
десегрегировать	ırk ayrımına son vermek, ırk ayrımını ortadan kaldırmak.

дестабилизировать	istikrarsızlaştırmak, istikrarı bozmak, karıştırmak.
дестабилизироваться	istikrarsızlaşmak, istikrarı bozulmak.
детализировать	ayrıntılılamak, ayrıntılı olarak anlatmak, detaylara inmek, ayrıntılamak.
детализироваться	ayrıntılılandırılmak, detaylandırılmak
детализовать	ayrıntılılamak, ayrıntılı olarak anlatmak, detaylara inmek, ayrıntılamak.
детализоваться	ayrıntılılandırılmak, detaylandırılmak.
детектировать	belirlemek, ortaya çıkmak, saptamak, tespit etmek.
детерминировать	belirlemek, saptamak, karara bağlamak.
детонировать (взрываться)	patlatmak, infilak etmek.
дефектовать	kusurları kontrol etmek, hataları kontrol etmek.
дефибрировать	kağıt yapmak için ağacın lifini alarak hamur haline getirmek.
деформировать	deforme etmek, şeklini bozmak, biçimini bozmak.
деформироваться	deforme olmak, şekli bozulmak, biçimi bozulmak.
децентрализовать	merkezden birkaç yere yetki dağıtmak (merkezi otoritenin işlevlerinin bir kısmının yerel yönetime devri).
децентрализовать	merkezden birkaç yere yetki dağıtmak (merkezi otoritenin işlevlerinin bir kısmının yerel yönetime devri).
децентрализоваться	bağımsız yönetime geçmek.
дешифровать	deşifre etmek (bir şifreyi veya güç bir yazıyı çözmek, okuyup anlamak).
дешифровать	deşifre etmek (bir şifreyi veya güç bir yazıyı çözmek, okuyup anlamak).

диагностировать	teşhis etmek, teşhis koymak.
диафрагмировать	diyafram ayarı yapmak.
диверсифицировать	çeşitlendirmek; değişik alanlara yöneltmek (iflas riskini azaltmak için bir yatırımcı tarafından ekonominin çeşitli sektörlerine yatırım yapmak).
динамизировать	dinamikleştirmek; canlandırmak, daha etkin kılmak.
динамизироваться	dinamikleşmek; dinamik duruma gelmek.
дипломировать	diploma vermek.
дисбалансировать	dengeyi bozmak, dengesini bozmak.
дисбалансироваться	dengesizleşmek, dengesizleştirilmek.
дисквалифицировать	diskalifiye etmek, yetkisini elinden almak.
дисквалифицироваться	diskalifiye edilmek, menedilmek.
дисконтировать	indirim yapmak, iskonto yapmak / etmek.
дискредитировать	itibarını sarsmak, gözden düşürmek.
дискриминировать	ayrımcılık yapmak, ayrıcalık yapmak.
дислоцировать	mevzilendirmek.
дислоцироваться	mevzilendirilmek.
диспергировать	dağılmak, saçmak, serpmek (fizik).
диссимилировать	farklı yapmak (birbirine benzeyen iki sestен birinin başka bir sesle değiştirilmesi) lingv.
дистанцировать	mesafe koymak, uzakta tutmak.
дистанцироваться	uzaklaşmak, uzak durmak.
дистиллировать	damıtmak, imbikten çekmek, distile etmek.
дистиллироваться	damıtılmak, distile edilmek.
дисциплинировать	disipline sokmak, disipline alıştırmak, düzene sokmak.
дисциплинироваться	disipline alıştırılmak, disiplin altına alınmak.
дифференцировать	farklılaştırmak, ayırmak, tefrik etmek.

дифференцироваться	farklanmak, farkedilmek, ayrılmak, tefrik edilmek.
диффундировать	yayılmak, dağılmak.
догматизировать	bir fikri dogmaya çevirmek / dogmatik olarak ifade etmek.
дозировать	dozunu ayarlamak, ölçüp ayırmak.
документировать	belgelendirmek, belgelemek, belgelere dayandırmak.
документироваться	belgelenmek.
дооборудовать	donatıp tamamlamak, teçhiz edip tamamlamak, eksik olan makine ve tezgahları koymak.
дообследовать	muayeneyi sonlandırmak veya belirli bir sınıra kadar devam ettirmek.
дорасследовать	sonuna veya belirli bir sınıra kadar soruşturma yürütmek.
доследовать	bir daha soruşturmak, bir daha tahkikat yapmak.
дотировать	mali destek sağlamak, devlet yardımında bulunmak.
драгировать	derinleştirmek, derinletmek (kazıcı, kepçe veya deniz ve nehirlerde dip tarama aracı ile).
драматизировать	dramatize etmek, dramlaştırmak, dramatikleştirmek, dramatik hale sokmak.
драпировать	kumaşla süslemek / kaplamak, kumaşı kıvrırmak.
драпироваться	kumaşa dökümlü, kıvrımlı veya pileli şekil vermek.
дренажировать	drenaj yapmak, akıtmak, yarayı temizlemek, akaçlamak.
дренировать	suyunu almak, suyunu gidermek, suyunu akıtmak.
дублировать	dublör olmak (tiyatro, sinema); başka dile çevirmek (film); aynı işi yapmak.

Е	
европеизировать	Avrupalılaştırmak.
европеизироваться	Avrupalılaştırmak, Avrupalılaştırılmak.
Ж	
желатинироваться	jelatinli bir kütleye dönüşmek, jöle olmak.
женить	evlendirmek.
жениться	evlenmek, dünya evine girmek.
живописать	betimlemek, tasvir etmek.
З	
завещать	vasiyet etmek.
заимствовать	ödünç almak; benimsemek.
заимствоваться	ödünçlenmek, ödünçleşmek; benimsenmek.
зомбировать	zombiye dönüştürmek.
И	
игнорировать	görmemezlikten gelmek, aldırmamak, önem vermemek, göz ardı etmek.
идеализировать	idealleştirmek, idealize etmek, ülküleştirmek.
идентифицировать	tanımlamak, kimliğini tespit etmek, tanımak, ne / kim olduğunu tespit etmek.
идентифицироваться	tanımlanmak, saptanmak, kendini tanımlamak; özdeşleşmek.
идеологизировать	ideoloji haline getirmek.
идеологизироваться	ideoloji haline getirilmek.
известковать	kireç serpmek, kireç suyu vermek, kireç katmak (tarımda).
изолировать	tecrit etmek, (diğerlerinden) ayırmak; yalıtılmak, izole etmek.

изолироваться	kendini izole etmek, kendini soyutlamak, soyutlanmak.
иллюминировать	aydınlatmak, ışıklandırmak, ışıklarla donatmak.
иллюминовать	aydınlatmak, ışıklandırmak, ışıklarla donatmak.
иллюстрировать	resimlemek; açıklamak, göstermek, örneklemek, örnek oluşturmak.
иммигрировать	göç etmek, göçmek.
иммунизировать	bağışıklık vermek, bağışıklık kazandırmak, (tıp); dokunulmazlık hakkı vermek (hukuk).
имплантировать	nakletmek, doku ekmek.
импортировать	ithal etmek.
импровизировать	doğaçlama yapmak, doğaçtan söylemek, uydurup yapmak, anında uydurmak.
инвентаризировать	stok kayıtlarını kontrol etmek, sayım yapmak, durum değerlendirmesi yapmak, envanterini yapmak.
инвентаризироваться	sayılmak (envantere / demirbaş), hesaplanmak (envantere), envantere geçirmek.
инвентаризовать	stok kayıtlarını kontrol etmek, sayım yapmak, durum değerlendirmesi yapmak, envanterini yapmak.
инвертировать	dönüştürmek, çevirmek, değiştirmek (doğru akımı alternatif akıma dönüştürmek) (elektrik).
инвестировать	yatırım yapmak, sermaye yatırmak, para yatırmak.
индексировать	indekslemek.
индивидуализировать	biriyleştirmek, özgünleştirmek, ayırt etmek.
индустриализировать	sanayileştirmek, endüstrileştirmek.
индустриализироваться	sanayileşmek, endüstrileşmek.
индустриализовать	sanayileştirmek, endüstrileştirmek.
индустриализоваться	sanayileşmek, endüstrileşmek.

инкассировать	tahsil etmek, (para) toplamak / almak.
инкорпорировать	birleştirmek, dahil etmek, katmak; şirketleştirmek, firma kurmak; sistemikleştirmek, sistematik hale getirmek.
инкриминировать	suçlamak, suçlu çıkarmak, itham etmek.
инкрустировать	üstünü kaplamak, ile kaplamak, üzerini süslemek, kakma yapmak / işlemek.
инкубировать	kuluçkaya yatırmak, inkübe etmek.
иннервировать	sinirle donatmak, sinir sistemine bağlamak, canlandırmak.
инсинуировать	iftira atmak, açıktan açığa karalamak.
инспектировать	teftiş etmek, denetlemek.
инспирировать	telkin etmek, tahrik etmek, kışkırtmak.
институционализировать	kurumsallaştırmak, müesseseseleştirmek.
институционализовать	kurumsallaştırmak, müesseseseleştirmek.
инструктировать	talimat vermek, direktif vermek.
инструментировать	orkestroya uyarlamak, оркестра için bestelemek.
инструментовать	orkestroya uyarlamak, оркестра için bestelemek.
инсценировать	sahnelemek, sahneye koymak; taklidini yapmak, numarasını yapmak, gibi yapmak.
интегрировать	integralini almak, integralini bulmak; bütünleştirmek, bütünlemek.
интегрироваться	entegre olmak / edilmek; bütünleşmek, birleşmek.
интеллектуализировать	entelektüelleştirmek.
интенсифицировать	yoğunlaştırmak, şiddetlendirmek, güçlendirmek, koyulaştırmak, verimini artırmak.
интенсифицироваться	yoğunlaşmak, şiddetlenmek, güçlenmek, koyulaşmak, verimini arttırmak.
интервенировать	müdahale etmek, araya girmek, el atmak.

интервьюировать	röportaj yapmak / almak, görüşme yapmak, mülakat yapmak.
интернационализировать	uluslararasılaştırmak, uluslararası yapmak, uluslararası hale getirmek.
интернационализироваться	uluslararası olmak.
интернировать	gözaltına almak, enterne etmek.
интернироваться	gözaltına alınmak, enterne edilmek.
интерпеллировать	gensoru vermek; bilgi istemek, açıklama istemek, resmi olarak soru sormak.
интерполировать	katmak, interpolate etmek, eklemek, asıl metne kelime ve cümleler katmak.
интерпретировать	yorumlamak, anlamını açıklamak, izah etmek, şeklinde yorumlamak, tefsir etmek.
интерферировать	birbirine karışmak, girişmek (ışık, ses ve diğer dalgalar) (fizikte).
интонировать	makamlı okumak, ton vermek.
интубировать	entübe etmek.
инфицировать	hastalık bulaştırmak, enfeksiyon kapmak, enfekte etmek.
информировать	haber vermek, bilgi vermek, bilgilendirmek, talimat vermek.
информироваться	haberdar olmak, bilgi edinmek.
инъектировать	enjekte etmek, iğne yapmak.
ионизировать	iyonlaştırmak, iyonize etmek, iyonlara ayırmak.
ионизироваться	iyonlaşmak, iyonize olmak, iyonlara ayrılmak.
ионизовать	iyonlaştırmak, iyonize etmek, iyonlara ayırmak.
ионизоваться	iyonlaşmak, iyonize olmak, iyonlara ayrılmak.
иррадиировать	merkezden çevreye doğru yayılmak (ağrı, acı).
исповедать	itiraf etmek; günah çıkartmak; Ortodoks olmak.
исповедовать	itiraf etmek; günah çıkarmak; Ortodoks olmak.
исповедоваться	itirafta bulunmak, günah çıkartmak.

использовать	kullanmak, yararlanmak, istifade etmek, faydalanmak.
исследовать	araştırmak, muayene etmek, incelemek.
исследоваться	araştırılmak, muayene olmak, incelenmek.
иодировать	iyotlamak.
Й	
йотировать	damaktan söylemek, ünlü sesleri “yot” [j] ile telaffuz etmek.
К	
кагатировать	kök sebzeleri yığmak, kümelemek (uzun süre saklamak için).
кадансировать	ölçülü / ritimli hale getirmek, tempolu bir şekilde hareket etmek.
кадрировать	görüntüyü kırpma, kadraj sınırlarını tanımlamak, sinema ve fotoğrafçılıkta görüntüyü çerçeve içine almak.
казематировать	kazamat yapmak, Top atışından korunmak için betondan kalın duvarlı siper, sığınak, koranak inşa etmek.
казнить	idam etmek, öldürmek; cezalandırmak.
казниться	üzülmek, rahatsız olmak, eziyet etmek, vicdan azabı çekmek.
каландрировать	kumaş, kağıt veya kauçuk parçalarını iki silindir arasından geçirerek germek, kalandırlama işlemi yapmak.
каландрироваться	kumaş, kağıt veya kauçuk parçalarını iki silindir arasından geçirerek gerdirilmek, kalandır silindirinden geçirilmek.

калькировать	aydınger kağıdı ile bir şeyin kopyasını yapmak; başka dilden alınan bir tabiri ana dilinde kullanmak.
кальцинировать	yakarak toz haline getirmek, yakarak kireçleştirmek, oksitlemek.
камуфлировать	kamuflaj yapmak, kamufler yapmak, alalamak.
канализировать	kanalizasyon sistemi döşemek, kanalizasyon şebekesini kurmak.
канализовать	kanalizasyon sistemi döşemek, kanalizasyon şebekesini kurmak.
канализоваться	kanalizasyon sistemi sağlanmak.
канонизировать	örnek olarak kabul etmek; kutsamak, azizler listesine almak, yüceltmek; aziz kabul etmek, azizler mertebesine çıkarmak.
канонизироваться	örnek olarak kabul edilmek; tanınmak, aziz ilan edilmek.
канонизовать	örnek olarak kabul etmek; kutsamak, azizler listesine almak, yüceltmek; aziz kabul etmek, azizler mertebesine çıkarmak.
канонизоваться	örnek olarak kabul edilmek; tanınmak, aziz ilan edilmek.
капелировать	ısı yoluyla altın ve gümüşü oksitlenmiş metallere (bakır, çinko) ayırmak.
капитализировать	sermayeye çevirmek, sermayeleştirmek.
капитализироваться	kapitalistleşmek; sermayeleşmek.
капитонировать	kapitone yapmak (düğmelerle koltuk kumaşına baklava dilimi görüntüsü vermek).
капитулировать	teslim olmak, silahları bırakmak; boyun eğmek, aciz kalmak.
капотировать	burun üstü düşmek, yan devrilmek; kaporta ile kaplamak, örtmek.

каптировать	boru ile taşımak, boru hattıyla nakletmek / iletmek.
карбонизировать	karbonlaştırmak, karbonla zenginleştirmek / doyurmak.
карбюрировать	karbonlamak, karbon ile birleştirmek.
картелировать	kartelleştirmek, kartel halinde birleştirmek.
картелироваться	kartelleşmek, kartel halinde birleşmek, kartel oluşturmak.
картировать	haritasını yapmak, çizelge ile göstermek, planını çizmek.
картографировать	harita yapmak, harita çizmek, haritaya almak.
кассировать	feshetmek, yürürlükten kaldırmak, iptal etmek, reddetmek (dava).
кастрировать	hadım etmek, iğdiş etmek, enemek, kısırlaştırmak.
катализировать	katalize etmek, katalizlemek, kolaylaştırmak, hızlandırmak.
каталогизировать	kataloglamak, katalog yapmak, kataloğa geçirmek.
катапультировать	mancınık ile atmak, fırlatmak, sıçramak, zıplamak.
катапультироваться	mancınık ile atılmak / fırlatılmak.
катетеризировать	kateter yerleştirmek.
катетеризовать	kateter yerleştirmek.
квалифицировать	derecelendirmek, nitelendirmek, vasıflandırmak.
квалифицироваться	derecelendirilmek, nitelendirilmek, vasıflandırılmak.
квотировать	kota koymak, kota oluşturmak.
кибернетизировать	sibernetik yöntemleri kullanmak.
кинофицировать	herhangi bir bölgede sinema kurmak; film göstermek için donatmak.

классифицировать	sınıflandırmak, sınıflamak, kategorilere ayırmak, tasnif etmek.
клишировать	klişe yapmak.
клонировать	klonlamak.
коагулировать	pıhtılaştırmak, koyulaştırmak, katılaştırmak.
коагулироваться	pıhtılaşmak, koyulaşmak, katılaşmak.
кодировать	şifrelemek, kodlamak.
кодироваться	şifrelenmek, kodlanmak.
кодифицировать	derlemek, tedvin etmek, sistemleştirmek, kanun halinde toplamak, düzenlemek (hukuk).
кодифицироваться	derlenmek, tedvin edilmek.
колесовать	dönmek, yuvarlanmak, döndürmek (işkence çarkında), çark işkencesine tabi tutmak.
коллективизировать	kolektifleştirmek, kolektif hale getirmek, kolektif bir hal almak.
коллекционировать	koleksiyon yapmak, toplamak, derme yapmak, derlemek.
колонизировать	sömürgeleştirmek, koloni haline getirmek, istila ederek sömürge yapmak.
колонизовать	sömürgeleştirmek, koloni haline getirmek, istila ederek sömürge yapmak.
командировать	görevle göndermek, memuren göndermek, resmi geziye veya iş gezisine göndermek.
командироваться	görevle gönderilmek, memuren gönderilmek, resmi geziye veya iş gezisine gönderilmek.
комиссовать	tıbbi inceleme kurulundan geçmek (askerlik); tıbbi gerekçelerle askerlikten veya çalışmaktan muaf.
комиссоваться	sağlık nedeniyle askerlikten muaf olmak.
комментировать	yorumlamak, tefsir etmek, hakkında fikrini söylemek, düşüncesini açıklamak.

коммерциализировать	ticarileştirmek, ticarete dökmek.
коммерциализироваться	ticarileşmek.
компенсировать	zararı ödemek, tazmin etmek, tazminat vermek.
компенсироваться	zararı ödenmek, tazmin edilmek, (zararı) karşılanmak.
компостировать	soğuk damga vurmak, (bileti) damgalamak, damga basmak (bilet veya belge).
компостироваться	damgalanmak.
компримировать	sıkıştırmak (bir kompresör kullanarak gaz basıncını arttırmak).
компьютеризировать	bilgisayar ile donatmak, bilgisayarlaştırmak, bilgisayara geçirmek.
компьютеризироваться	bilgisayarla donatılmak, bilgisayarlaşmak.
компьютеризовать	bilgisayar ile donatmak, bilgisayarlaştırmak, bilgisayara geçirmek.
компьютеризоваться	bilgisayarla donatılmak, bilgisayarlaşmak.
конвейеризировать	konveyörlerle donatmak, konveyör sistemine geçmek.
конвейеризовать	konveyörlerle donatmak, konveyör sistemine geçmek.
конвейеризоваться	konveyörlerle donatılmak, konveyör sistemine geçirilmek.
конвертировать	tahvil etmek, dönüştürmek, değiştirmek (finans).
конденсировать	toplamak (enerji); yoğunlaştırmak, sıklaştırmak.
конденсироваться	toplanmak (enerji); yoğunlaşmak, sıklaşmak.
кондиционировать	uygun hale getirmek (belirli standartlarda), iyi hale / iyi duruma getirmek.
конкретизировать	somutlaştırmak, somut duruma getirmek.
конкретизироваться	somutlaşmak, somut duruma gelmek.
конкретизовать	somutlaştırmak, somut duruma getirmek.
конкретизоваться	somutlaşmak, somut duruma gelmek.

консервировать	konserve yapmak, korumak, muhafaza etmek; rafa kaldırmak, askıya almak (işletme, inşaat).
консервироваться	konserve edilmek, korunmak, muhafaza edilmek; kaldırılmak, askıya alınmak (işletme, inşaat).
консолидировать	sağlamlaştırmak, takviye etmek, pekiştirmek; vadesini uzatmak.
консолидироваться	sağlamlaşmak, takviye edilmek, pekiştirilmek; vadesi uzatılmak.
констатировать	tespit etmek, tayin etmek, belirlemek.
конституировать	oluşturmak, teşkil etmek, kurmak.
конституироваться	oluşturulmak, kurulmak.
контактировать	temas kurmak, irtibat kurmak, ilişki kurmak, bağlantı kurmak.
контактироваться	temasta bulunmak, temasa geçmek, irtibata geçmek, kontak yapmak.
контрапунктировать	çeşitli müzikleri birbirine uydurma, kontrpuan yapmak.
контрапунктовать	çeşitli müzikleri birbirine uydurma, kontrpuan yapmak.
контратаковать	karşı saldırıda bulunmak, karşı hücumla geçmek, kontratak yapmak.
конфигурировать	yapılandırmak, boyutlarını ayarlamak, ebatlandırmak, ölçülerini koymak.
конфирмовать	onaylamak (üst mahkemenin onaylaması), doğrulamak, tasdik etmek; kutsayarak kiliseye üye olarak kabul etmek, dinsel tören yapmak.
конфирмоваться	onaylanmak, tasdik edilmek; kutsayarak kiliseye üye olarak kabul edilmek.
конфисковать	el koymak, haczetmek (mal, mülk); müsadere etmek, toplatmak (yayınlar için).
кооперировать	kooperatifleştirmek, kooperatiflerde birleştirmek.

кооперироваться	kooperatifleşmek, kooperatiflerde birleşmek, kooperatif yapmak; işbirliği yapmak, birlikte çalışmak, yardımlaşmak.
кооптировать	üye olarak seçmek (seçim yapılmadan birini bir meclise üye olarak seçmek).
координировать	koordine etmek, düzenlemek.
координироваться	koordine olmak.
копулировать	aşı yapmak (bitkilerde) , budayarak aşılama.
короновать	taç giydirmek.
короноваться	taç giymek.
коррелировать	bağdaştırmak, ilişkilendirmek, bağ kurmak.
корродировать	aşındırmak, yıpratmak.
коррозировать	paslandırmak, paslatmak.
коррумпировать	yozlaştırmak, bozmak, ayartmak.
коррумповаться	yozlaşmak, rüşvet yemek, doğru yoldan sapmak.
костюмировать	süslemek, giydirip süslemek (tiyatro veya maskeli balo kostümü).
костюмироваться	giyinip kuşanmak, giyinip süslenmek, kostüm giymek (tiyatro veya maskeli balo).
котировать	fiyatlandırmak, fiyat biçmek, borsa fiyatını tayin etmek.
котонизировать	pamuklaştırmak.
кредитовать	kredi vermek, borç vermek.
кредитоваться	kredi almak, borç almak.
крекировать	bölme, parçalama, kırma işlemine tabi tutmak (kimya).
кремировать	ölüyü yakmak, ceset yakmak.
крестить	vaftiz etmek; Hristiyanlığı kabul ettirmek; haç çıkarmak, istavroz çıkarmak
креститься	vaftiz edilmek; Hristiyanlığı kabul etmek; haç çıkarmak, istavroz çıkarmak.

криминализовать	suç unsurlarının bir yere nüfuz etmesini kolaylaştırmak.
криминализовать	suç unsurlarının bir yere nüfuz etmesini kolaylaştırmak.
криминализоваться	yeraltı dünyasına yenik düşmek.
кристаллизировать	kristalleştirmek, billurlaştırmak, kristalize etmek.
кристаллизироваться	kristalleşmek, billurlaşmak, kristallenmek.
кристаллизовать	kristalleştirmek, billurlaştırmak, kristalize etmek.
кристаллизоваться	kristalleşmek, billurlaşmak, kristallenmek.
крокировать	krikette top sürmek (kriket oyunu).
ксерокопировать	fotokopi çekmek, fotokopisini çekmek.
кульминировать	en son noktaya erişmek, zirveye yükselmek, doruğa ulaşmak; meridyen üzerinde bulunmak.
купелировать	değerli metallerin ayarını belirlemek.
купировать	kesmek (kuyruğunu, kulağını); rahatlatmak, hafifletmek, ortadan kaldırmak (istenmeyen vaka).
Л	
лабиализировать	dudaksıllaştırmak, dudaklarla telaffuz etmek, harfleri dudaktan söylemek.
лабиализовать	dudaksıllaştırmak, dudaklarla telaffuz etmek, harfleri dudaktan söylemek.
лабиализоваться	dudaksıllaşmak, yuvarlaklaşmak (dudaklar telaffuz zamanı).
латинизировать	latinleştirmek, latince sözcükler kullanmak.
латинизироваться	latinleşmek, latinize olmak.
легализировать	yasallaştırmak, kanunlaştırmak, meşru duruma getirmek.
легализироваться	yasallaşmak, yasal statü kazanmak, meşrulaşmak.

легализовать	yasallaştırmak, kanunlaştırmak, meşru duruma getirmek.
легализоваться	yasallaşmak, yasal statü kazanmak, meşrulaşmak.
легировать	alaşım yapmak, alaşım yapmak, metalleri karıştırmak.
легитимизировать	yasal olarak geçerli kılmak, meşru kılmak, meşruluk kazandırmak.
легитимизовать	yasal olarak geçerli kılmak, meşru kılmak, meşruluk kazandırmak.
легитимировать	haklı çıkarmak / göstermek, onaylamak, yasal hale getirmek.
лессировать	cilalamak (tonu geliştirmek veya değiştirmek için resmin kuru alanlarına ince bir şeffaf boya tabakası uygulamak).
либерализовать	liberalleştirmek, serbestleştirmek.
лигировать	kan damarı bağlamak (ameliyat sırasında kanamayı durdurmak veya önlemek için).
лидировать	birinci sırayı almak, birinci durumda olmak, lider olmak, liderlik pozisyonu almak.
ликвидировать	tasfiye etmek, faaliyetine son vermek, yok etmek, kapatmak (bir ticaret kuruluşunu).
ликвидироваться	tasfiye edilmek, faaliyetine son verilmek, yok edilmek, kapatılmak (bir ticaret kuruluşu).
лимитировать	sınırlandırmak, kısıtlamak, sınırlamak, limit / sınır koymak.
линчевать	linç etmek.
лисировать	parlatmak, parlaklık katmak.
литеровать	bir şeyi değerlendirmek (derecesini harflerle belirtmek (a, b, c, vb.)).
литографировать	taşbasmayı yapmak.

лицензировать	lisans belgesi almak / vermek, izin belgesi vermek, ruhsat vermek, yetki vermek.
лоббировать	lobi oluşturmak, lobi yapmak, lobi faaliyeti yürütmek.
логарифмировать	logaritmasını bulmak.
локализовать	sınırlamak, yayılmasını önlemek (bir şeyin (belirli bir yerden) çıkmasını önlemek), lokalize etmek.
локализоваться	sınırını aşmamak, lokalize olmak.
локализировать	sınırlamak, yayılmasını önlemek (bir şeyin (belirli bir yerden) çıkmasını önlemek), lokalize etmek.
локализоваться	sınırını aşmamak, lokalize olmak.
локаутировать	dışarıda bırakmak, toplu olarak işten çıkarmak, lokavt yapmak.
лорнировать	lorgnette aracılığıyla gözlemlemek, lorgnette bakmak.
М	
максимизировать	maksimuma çıkarmak, olabildiğince arttırmak.
максимизировать	maksimuma çıkarmak, olabildiğince arttırmak.
манифестировать (1)	gösteri yapmak, gösteriye katılmak.
манифестировать (2)	beyan etmek, belirtmek.
манкировать	ihmal etmek; icabet etmemek, gelmemek.
маркировать	etiketlemek, markalamak, damgalamak.
массажировать	masaj yapmak, ovmak.
массажироваться	masaj olmak, ovulmak.
массировать(1)	kümelemek, yığmak, toplamak (birlikler, topçu, havacılık).

массировать(2)	masaj yapmak, ovmak.
массироваться(1)	kendine masaj yapmak, masaj olmak, ovulmak.
массироваться(2)	kümelenmek, kitle olmak, toplanmak.
математизировать	matematize etmek (matematiğin yöntem ve başarılarını diğer bilim dallarında, bilgi alanlarında ve insan faaliyet alanlarında kullanabilmek).
материализовать	maddileştirmek, gerçekleştirmek, somutlaştırmak.
материализоваться	maddileşmek, gerçekleşmek, somutlaşmak.
матировать	matlaştırmak.
матовать	mat etmek, mat ilan etmek.
матрицировать	matris kalıpları yapmak.
машинизировать	makineleştirmek.
меблировать	mobilya döşemek.
медитировать	meditasyon yapmak.
мелиорировать	düzeltilmek, iyileştirmek (toprağın verimliliğini artırmak), toprak yapısını ıslah etmek.
мерсеризовать	kumaşı parlatmak, merserize yapmak (merserizasyon, boya alımı ve yırtılma mukavemetini arttıran, kumaş çekmesini azaltan ve ipek benzeri bir parlaklık veren, esas olarak pamuk ve keten olan selüloz kumaş ve iplik için bir tekstil terbiye işlemidir).
металлизировать	metalle kaplamak, metalik bir parlaklık vermek.
метаморфизировать	değiştirmek, başkalaştırmak (biyoloji).
метаморфизовать	değiştirmek, başkalaştırmak (biyoloji).
метастазировать	metastaz yapmak, metastaz ile yayılmak, bir organdan diğerine bulaşmak (enfeksiyon).
механизировать	makineleştirmek.
механизироваться	makineleşmek.

мигрировать	göç etmek, muhaceret etmek.
мизансценировать	sahne ve oyuncularını bir sahnede düzenlemek.
микрофильмировать	mikrofilm yapmak.
милитаризировать	askerîleştirmek.
милитаризироваться	askerîleşmek.
милитаризовать	askerîleştirmek.
милитаризоваться	askerîleşmek.
мимикрировать	taklidini yapmak, taklit etmek, benzetmek.
минерализировать	mineralleştirmek.
минерализироваться	mineralleşmek.
минерализовать	mineralleştirmek.
минерализоваться	mineralleşmek.
минимизировать	azaltmak, küçültmek, minimuma indirmek.
минировать	mayınlamak, mayın döşemek.
миновать	geride bırakmak, geçmek- (iki görünüşlü olarak); bitmiş görünüş- 1) kaçınmak; 2) dolmak, çıkmak, atlatmak.
мистифицировать	işletmek, yalan yutturmak.
мистифицироваться	işletmek, yalan yutturmak.
мифологизировать	mitleştirmek, efsaneleştirmek, mitolojik bir ifadeyle yansıtmak.
мобилизовать	seferber etmek, askere çağırarak, seferber hale getirmek.
мобилизоваться	seferber olmak, seferberlik yapmak, kendi kuvvetlerini seferber etmek.
моделировать	modelini yapmak, biçimlendirmek, şekillendirmek.
моделироваться	model vermek, biçim vermek, şekil vermek.
модернизировать	modernleştirmek, modernize etmek, çağdaşlaştırmak.

модернизироваться	modernleşmek, çağdaşlaşmak.
модернизовать	modernleştirmek, modernize etmek, çağdaşlaştırmak.
модернизоваться	modernleşmek, çağdaşlaşmak.
модифицировать	değiştirmek, şeklini değiştirmek.
модифицироваться	değişmek, üzerinde değişiklik yapmak, değişik bir şekil vermek.
молвить	demek, söylemek (eski Rusça).
молнирывать	hızlı telgrafla bilgilendirmek.
монополизировать	tekelleştirmek, tekel altına almak.
монополизироваться	tekelleşmek.
мотивировать	nedenini / sebebini göstermek, gerekçesini göstermek, kanıtlamak, gerekçelendirmek.
моторизировать	motorla donatmak, motorlaştırmak, motorize etmek.
моторизироваться	motorlaştırılmak, motorize olmak.
моторизовать	motorla donatmak, motorlaştırmak, motorize etmek.
моторизоваться	motorlaştırılmak, motorize olmak.
мраморировать	mermere benzetmek, mermerleştirmek, mermer gibi boyamak.
муарировать	kumaşa, kağıda veya desene dalgalı, yanardöner bir görünüm vermek.
мульчировать	toprağın yüzeyini samanla / talaşla örtmek.
мумифицировать	mumyalamak.
мумифицироваться	mumyalaşmak.
муниципализировать	belediyeleştirmek, belediyenin kontrolü altına almak.
муссировать	abartmak, büyütmek; köpük çırpamak.
мутировать	değişmek, mutasyona uğramak.

Н	
назализировать	genizsileştirmek (bir sesi burnu da kullanarak çıkarmak).
назализироваться	(bir ses için) genizsileşmek, genizsil hale gelmek.
назализовать	genizsileştirmek (bir sesi burnu da kullanarak çıkarmak).
назализоваться	(bir ses için) genizsileşmek, genizsil hale gelmek.
назалировать	genizsileştirmek (bir sesi burnu da kullanarak çıkarmak).
назалироваться	(bir ses için) genizsileşmek, genizsil hale gelmek.
напутствовать	birine iyi yolculuklar dilemek; birine nasihat etmek, öğüt vermek.
наркотизировать	uyuşturmak, uyutmak, narkoz vermek, anestezi yapmak.
наркотизироваться	anesteziye maruz kalmak.
наследовать	tevarüs etmek, miras olarak almak; kalıtımla kazanmak.
натурализовать	vatandaşlığa kabul etmek.
натурализоваться	vatandaşlığa girmek.
национализировать	devletleştirmek, millîleştirmek, kamulaştırmak.
национализироваться	devletleştirilmek, millîleşmek, kamulaştırılmak.
национализовать	devletleştirmek, millîleştirmek, kamulaştırmak.
национализироваться	devletleştirilmek, millîleşmek, kamulaştırılmak.
нейтрализовать	tarafsızlaştırmak; etkisizleştirmek; nötürleştirmek.
нейтрализоваться	tarafsız hale gelmek.
нейтрализовать	tarafsızlaştırmak; etkisizleştirmek; nötürleştirmek.

нейтрализоваться	tarafsız hale gelmek.
нивелировать	1. yüksekliği belirlemek (dünya yüzeyindeki iki veya daha fazla noktanın denizden yüksekliğini); 2. bir seviyeye getirmek, farkı ortadan kaldırmak.
нивелироваться	1. belirlenmek (yükseklik); 2. farklılıkları, özellikleri kaybederek eşitlenmek, dengelenmek; bir seviyeye gelmek, seviyelendirilmek.
никелировать	nikel kaplamak.
нитрировать	nitürlemek.
нитрифицировать	nitratlaştırmak, azotlamak.
нокаутировать	nakavt etmek.
нормализовать	normalleştirmek, normal hale koymak.
нормализоваться	normalleşmek, normal hale gelmek, normale dönmek.
нормализовать	normalleştirmek, normal hale koymak.
нормализоваться	normalleşmek, normal hale gelmek, normale dönmek.
нормировать	normlara bağlamak.
нотифицировать	devletler arası resmi olarak bildirmek, bilgilendirme yapmak, haberdar etmek.
нуллифицировать	yetişkin çocuğun aileden ayrılması ile azalmak.
нюансировать	ince ayrıntılara dikkat etmek, ince ayrıntılara değer vererek davranmak.
О	
обещать	söz vermek, vadetmek.
обещаться	vaatte bulunmak.
оборудовать	donatmak, teşhiz etmek.
образовать	meydana getirmek; teşkil etmek; kurmak.

образоваться	meydana gelmek; oluşmak; kurulmak.
обследовать	muayene etmek; teftiş etmek; incelemek, tetkik etmek.
объективировать	somutlaştırmak, nesnelleştirmek.
озонировать	ozonlamak; ozonlaştırmak.
озонироваться	ozona doymak; ozonlaşmak.
окклюдовать	emmek, tıkamak, absorbe etmek (gazları emme oklüzyon üretme yeteneğine sahip olmak).
окупировать	işgal etmek; işgal altında tutmak.
оксидировать	oksitlemek, okside etmek.
октроировать	nüfusun herhangi bir kısmına veya herhangi bir kuruluşa resmi avantajlar, haklar veya imtiyazlar sağlamak (monarşilerde).
окулировать	göz aşısı yapmak.
оперировать (двувидовый)	ameliyat etmek.
оперировать (нсв)	harekete geçmek.
оперировать (нсв)	faydalanmak.
опосредовать	tavassut etmek (bu ilk kavramların (nesnelerin) korelasyonunun temelini oluşturan üçüncü kavramı (nesne) kullanarak bir kavramın (nesnenin) diğeriyle bağlantısını kurmak).
опосредствовать	tavassut etmek (bu ilk kavramların (nesnelerin) korelasyonunun temelini oluşturan üçüncü kavramı (nesne) kullanarak bir kavramın (nesnenin) diğeriyle bağlantısını kurmak).
оппонировать	itiraz etmek (tez savunmasında); karşı koymak, karşı çıkmak.
опробовать	test etmek, denemek; analiz etmek, tahlil etmek.
оптимизировать	en iyi şekilde kullanmak, en uygun hale getirmek.

оптировать	seçmek, tercih etmek (seçenek hakkını kullanarak bir veya başka bir vatandaşlık seçmek).
оптироваться	seçim yapmak (seçenek hakkını kullanarak bir veya başka bir vatandaşlık seçmek).
организовать	kurmak, teşkil etmek, ayarlamak; düzenlemek, hazırlamak; ayarlamak, organize etmek; örgütlemek, toplayıp birleştirmek; düzene koymak.
организоваться	kurulmak; organize olmak /edilmek; toplanıp birleşmek, birlikte hareket etmek teşkilatlanmak; düzene koyulmak.
ориентировать	doğruya yöneltmek, yönlendirmek, yöneltmek.
ориентироваться	alışmak, uyum sağlamak; yönünü belirlemek, yolunu bulmak, yönlendirilmek.
оркестровать	orkestraya uyarlamak, orkestra için müzik parçası yazmak.
орнаментировать	süslemek (mimari süs, nakış, dekoratif), süs resimleri ile kaplamak.
орнаментировать	süslemek (mimari süs, nakış, dekoratif), süs resimleri ile kaplamak.
ответствовать	yanıtlamak, cevap vermek, karşılık vermek.
П	
пакетизировать	paketlemek, ambalajlamak.
пакетировать	paketlemek, ambalajlamak.
палатализировать	yumuşatmak (ünsüz sesleri, dilin arkasını ek olarak kaldırarak telaffuz etmek).
палатализироваться	yumuşamak, yumuşatılmak (ünsüz sesler).
палатализовать	yumuşatmak (ünsüz sesleri, dilin arkasını ek olarak kaldırarak telaffuz etmek).

палатализоваться	yumuşamak, yumuşatılmak (ünsüz sesler).
пальпировать	elle muayene etmek, dokunarak muayene etmek.
панировать	galetaya bulamak, galeta ununa bulamak.
панорамировать	çevrenin panoramasını görüntülemek.
парализировать	felce uğratmak, felç etmek.
парализоваться	felce uğramak, felç olmak.
парализовать	felce uğratmak, felç etmek.
парализоваться	felce uğramak, felç olmak.
парафировать	paraflamak, paraf atmak, kısa imza atmak.
парафразировать	başka sözcüklerle anlatmak / ifade etmek, yorumlamak.
парашютировать	hava aracını paraşütle indirmek; son derece düşük bir hızla uçmak / inmek (uçak, helikopter).
парировать	defetmek, savuşturmak, atlatmak (eskrimde); karşılık vermek (delillere).
пародировать	taklit etmek, taklidini yapmak; parodi yazmak.
парцеллировать	bölmek, hisselere ayırmak, parsellemek.
паспортизовать	pasaport sağlamak, pasaportla tedarik etmek.
пассивировать	pasifleştirmek; edilgenleştirmek.
пастеризировать	pastörize etmek, mikroplarını gidermek.
пастеризоваться	pastörizasyona tabi olmak.
пастеризовать	pastörize etmek, mikroplarını gidermek.
пастеризоваться	pastörizasyona tabi olmak.
пасынковать	budamak, kısaltmak, fazla kısımları kesip atmak (ağaç ve bitki).
патентовать	patent vermek, patent almak.
патинировать	eskitmek (bakır ve bronz ürünler üzerine yapay oksidasyonla eski görünümü vermek).
пауперизовать	muhtaç etmek, fakirleştirmek.
пауперизоваться	muhtaç olmak, fakir olmak, fakirleşmek.

педализировать	pedalla çalıştırmak, pedala basmak, pedal çevirmek.
педалировать	pedalla çalıştırmak, pedala basmak, pedal çevirmek.
пеленговать	kestirmek, tayin etmek (radyo frekans).
перебазировать	yerini değiştirmek, başka bir yere geçirmek, başka yere yerleştirmek.
перебазироваться	başka bir yere geçmek, başka bir yere yerleşmek.
передислоцировать	yeniden konuşlandırmak, yeniden mevzilendirmek, aktarma etmek (askeri).
передислоцироваться	yeniden konuşlanmak, yeniden mevzilenmek, mevzi değişmek (askeri).
перекалибровать	yeniden çap vermek, yeniden çap ölçmek.
переквалифицировать	yeni meslek öğretmek.
переквалифицироваться	yeni meslek öğrenmek, yeni meslek edinmek.
перекодировать	yeniden şifrelemek, yeniden kodlamak, başka şekilde kodlamak.
переконпостировать	(bileti) yeniden damgalamak, (bilete) yeniden soğuk damga vurmak.
переконструировать	yeniden inşa etmek, yeniden kurmak.
перекопировать	tümünü veya birçoğunu kopyalamak; yeniden kopyalamak / çoğaltmak.
перекультивировать	toprağı yeniden işlemek.
перелитографировать	litografi ile yeniden yazmak.
перемонтировать	yeniden monte etmek, tekrar kurmak.
переоборудовать	yeniden donatmak.
переориентировать	yeniden yön vermek (gelecekteki faaliyetleri); amaç koymak, hedef koymak.
переориентироваться	kendini yeniden yönlendirmek.
переевидетельствовать	yeniden tetkik etmek; yeniden muayene etmek, yeniden incelemek.

переосвидетельствоваться	tekrar incelemeden geçmek, ikinci bir muayeneye tabi tutulmak.
перепародировать	farklı bir tarzda birinin yada bir şeyin edebi bir parodisini oluşturmak.
перепланировать	bir planı değiştirmek, yeni plan yapmak, başka bir plana göre bir şey düzenlemek.
перепрограммировать	yeniden programlamak.
перепроектировать	tekrar tasarlamak, tekrar düzenlemek, yeniden planlayıp düzenlemek.
перепроектироваться	tekrar tasarlanmak, tekrar düzenlemek, yeniden planlanmak.
перепрофилировать	iş kolunu değiştirmek, uzmanlığı değiştirmek, profil değiştirmek (iş, atölye).
перепрофилироваться	uzmanlığımı değiştirmek.
перерасходовать	bütçeyi aşmak, fazla para harcamak.
перерегистрировать	yeniden / tekrar kaydetmek, kayıt yenilemek.
перерегистрироваться	tekrar kaydolmak, tekrar kaydedilmek.
переследовать (устар.)	yeniden yargılama yapmak, yeni bir soruşturma yapmak.
перетелеграфировать	bir telgraf mesajını yeniden iletme.
перепарафразировать	şerh etmek, bir kimsenin sözlerini değiştirerek başka bir şekilde / başka bir deyişle ifade etmek.
перифразировать	başka bir şekilde ifade etmek, başka bir deyişle ifade etmek.
перкутировать	teşhis için parmakla vurup yoklamak, perküsyon yapmak.
перлюстрировать	denetim ve sansür için postaları açarak kontrol etmek.
персифлировать	biriyle, bir şeyle dalga geçmek, alay etmek.
персонализировать (устар.)	canlandırmak, kişileştirmek, temsil etmek.

персонафицировать	canlandırmak, kişileştirmek, temsil etmek, canlılaştırmak.
персонафицироваться	canlı bir örneği olmak, kişilik kazanmak, kişileşmek.
перфорировать	delmek, bir dizi delik açmak, sıralı delik açmak.
перципировать	algılamak, idrak etmek, sezmek.
пигментировать	renk vermek, pigmentlemek.
пикировать	dalış yapmak, dik biçimde inmek, pike yapmak (uçak).
пикировать	fidelerin yerini değiştirerek arkalarına kazık çakmak.
плакировать	kaplamak, daha değerli bir metalle kaplamak.
пласировать	topu rakibin alması veya vurmasının zor olacağı bir noktaya yönlendirmek (futbol, tenis ve voleybol).
платинировать	platinle kaplamak.
плиссировать	pili yapmak, katlamak.
повиноваться	itaat etmek, boyun eğmek.
политехнизировать	politeknik eğitimi tanıtmak, politeknizasyon yapmak.
политизировать	siyasallaştırmak, politikleştirmek, siyasileştirmek.
политизироваться	siyasallaşmak, politikleşmek, siyasileşmek.
полонизировать	Polonyalaştırmak (dil ve geleneklere göre polonyalı yapmak).
полонизироваться	Polonyalaştırılmak, Polonyalaşmak (dil ve geleneklere göre Polonyalı olmak).
полонить	rehine almak, fethetmek; cezbetmek, büyülemek, hayran etmek.
поляризовать	polarize etmek, kutuplaştırmak.
поляризоваться	polarize olmak, kutuplaşmak.

популяризировать	popüler hale getirmek, yaygınlaştırmak, popülerleştirmek.
популяризироваться	popüler hale getirilmek, yaygınlaşmak, popülerleşmek.
популяризовать	popüler hale getirmek, yaygınlaştırmak, popülerleştirmek.
популяризоваться	popüler hale getirilmek, yaygınlaşmak, popülerleşmek.
постулировать	varsayım, bir şeyi varsayım olarak ifade etmek.
потенцировать	belirli bir logaritma ile bir sayı bulmak.
поэтизировать	şiirselleştirmek.
презентовать	sunmak, hediye etmek.
премировать	ödüllendirmek, mükafatlandırmak.
преобразовать	yeniden düzenlemek, yeni bir şekil vermek, yeni bir şekle sokmak, şeklini değiştirmek.
препарировать	hazırlamak (baskıya), parçalara ayırarak incelemek (ilaç yapımında hayvan ve bitkileri).
приватизировать	özelleştirme yapmak, özelleştirmek, özel sektöre açmak.
приватизироваться	özelleştirilmek, özelleşmek.
приветствовать	selamlamak, hoş geldiniz demek
примитивизировать	basitleştirmek.
приокулировать	aşılama (bitkilerde ve ağaçlarda).
провоцировать	kışkırtmak, tahrik etmek, provoke etmek.
прогнозировать	tahmin etmek, önceden haber vermek, önceden söylemek, kehanette bulunmak.
проектировать	projesini hazırlamak, tasarımını yapmak, tasarlamak, yapmak niyetinde olmak.
проектировать	projeksiyon yapmak, izdüşümünü yapmak.
проецировать	yansıtma (projeksiyonla).
прозаизировать	nesirleştirmek.

прокламировать	beyan etmek, ilan etmek.
пролетаризировать	proleter yapmak, proleterleştirmek.
пролетаризироваться	proleter olmak, proleterleşmek.
пролетаризовать	proleter yapmak, proleterleştirmek.
пролетаризоваться	proleter olmak, proleterleşmek.
пролонгировать	bir şeyin süresini uzatmak.
пролонгироваться	süresi uzatılmak.
промовировать	yüksek lisans veya doktora derecesi vermek.
проповедовать	yaymak, Hristiyanlığı yaymak.
протезировать	protez yapmak, kayıp vücut kısımlarını, organları protezle değiştirmek.
протоколировать	tutanak tutmak, tutanağa kaydetmek.
профанировать	saygısızlık yapmak (genel olarak kabul edilen bir şeye karşı).
профилировать	yolu düzeltmek; şekil vermek, profilini çizmek.
пудлинговать	dökme demiri tavlamak.
пульверизировать	püskürtmek.
пульверизироваться	püskürtülmek.
пульверизовать	püskürtmek.
пульверизоваться	püskürtülmek.
пунктировать	noktalarla resim yapmak, noktalama işareti yapmak (müzikte).
Р	
радикализировать	radikalleştirmek.
радиофицировать	radio ile donatmak, radio tesisi kurmak.
радиофицироваться	radio ile donatılmak.
радировать	radio ile haber vermek, radio ile bildirmek.
разгерметизировать	baskıyı azaltmak, basıncı düşürmek.
разгерметизироваться	basıncısız hale gelmek.
разминировать	mayın taramak, mayınları temizlemek.

разминироваться	mayından arındırılmak.
размонтировать	sökmek, parçalara ayırmak, demonte etmek.
районировать	bölgelere bölmek, bölgeleştirmek.
ранить	yaralamak, incitmek; kalbini kırmak.
ранжировать	boy hizasına göre sıralamak; önemine göre sıralamak; rütbelendirmek.
рапортовать	rapor etmek, haber vermek, bildirmek, raporlamak.
расследовать	tahkik etmek, soruşturmak.
расфокусироваться	ayarını bozulmak.
ратинировать	kreplemek (tekstil).
ратификовать	onaylamak, tasdik etmek.
ратифицировать	onaylamak, tasdik etmek.
рафинировать	arıtmak, rafine etmek.
рационализировать	rasyonelleştirmek, akla uygun hale getirmek.
рационализироваться	rasyonel olmak, rasyonelleşmek.
рационализовать	rasyonelleştirmek, akla uygun hale getirmek.
рационализоваться	rasyonel olmak, rasyonelleşmek.
реабилитировать	yeniden saygınlığına kavuşturmak, iyileştirmek.
реабилитировать	eski haklarını iade etmek.
реабилитироваться	eski haline dönmek, rehabilite olmak; aklanmak.
реадаптироваться	tekrar uyum sağlamak (çevre koşullarına).
реализовать	gerçekleştirmek, hayata geçirmek, uygulamak, yerine getirmek; paraya çevirmek, satmak.
реализоваться	gerçekleşmek, uygulanmak, gerçek olmak; satılmak.
реанимировать	yeniden canlandırmak, canlandırmak, diriltmek, hayata yeni döndürtmek.
реанимироваться	yeniden canlandırılmak, canlanmak, dirilmek, hayata yeniden döndürülmek.
реваншировать	acısını çıkarmak, intikam almak, öcünü almak.

реверсировать	tersine döndürmek, geriye doğru döndürmek.
ревизовать	denetlemek, kontrol etmek, teftiş etmek; gözden geçirmek, değiştirmek.
революционизировать	devrimci fikirler yaymak, devrime teşvik etmek; kökünden değiştirmek, devrim yapmak, ayaklandırmak.
революционизироваться	devrimci olmak, devrimci fikirlerle etkilemek.
регенерировать	yeniden hayat vermek, yeniden canlandırmak (hücreleri, dokuları , organları); yeniden kazanmak (atık ürünlerin yeniden kullanılmak üzere başlangıç ürünlerine dönüştürülmesi); rejenerasyon yapmak.
регенерироваться	yenilenmek, yeniden doğmak, canlanmak, yeniden can vermek.
регионализировать	bölgeselleştirmek, bölgelere ayırmak.
регламентировать	düzene sokmak, sıkı bir düzene sokmak, tanzim etmek, belirlenmiş kurallara uymak.
редуцировать	kısmak, azaltmak, düşürmek, zayıf söylemek (fonetik sesleri).
редуцироваться	azalmak, küçülmek (fonetik sesler).
резервировать	(yer vb.) ayırtmak, yedekte bırakmak, duygularını (fikrini) saklamak.
рецепировать	kesip çıkarmak, kesip atmak (tıp).
резюмировать	özetlemek, hülasa etmek.
реинвестировать	yeniden yatırım yapmak (ekonomi).
реинвестироваться	yeniden yatırım yapılmak (gelir, kar vb.).
рейдировать	akın yapmak, hücum etmek.
рекапитулировать	özetlemek (ne söylediğini veya yapıldığını),toparlamak, hülasa etmek.
реквизировать	kanunen el koymak, istimlak etmek.

рекламировать	reklam yapmak, reklamını yapmak, tanıtım yapmak.
рекогносцировать	keşif yapmak, araştırma yapmak, inceleme yapmak.
рекомендовать	tavsiye etmek, önermek.
рекомендоваться	kendini tanıtmak.
реконструировать	yeniden inşa etmek, yeni baştan yapmak, restore etmek.
реконструироваться	yeniden inşa edilmek.
рекрутировать (устар.)	askere almak; işe almak, dahil etmek, çekmek.
рекрутироваться	askere alınmak; işe alınmak, dahil edilmek.
ректификовать	damıtarak arıtmak, damıtmak.
ректифицировать	damıtarak arıtmak, damıtmak.
рекультивировать	elverişli duruma getirmek (toprak verimliliği vb.).
ремилитаризировать	yeniden silahlandırmak, yeniden askerîleştirmek, orduyu, askeri sanayiye yeniden kurmak.
ремилитаризовать	yeniden silahlandırmak, yeniden askerîleştirmek, orduyu, askeri sanayiye yeniden kurmak.
рентгенизировать	röntgenini çekmek.
реорганизовать	yeniden örgütlemek, yeniden organize etmek.
реорганизоваться	yeniden örgütlenmek, yeniden organize edilmek.
репатриировать	ülkesine geri göndermek, ülkesine iade etmek.
репатриироваться	ülkesine geri gönderilmek, ülkesine iade edilmek.
ремонттировать	tamir etmek, onarmak.
репетовать	tekrar etmek (gemiler için sinyalleri).
репланировать	yeniden nakletmek (organ).
репрезентировать	temsil etmek, sunmak, göstermek.

репрезентовать	temsil etmek, sunmak, göstermek.
репрессировать	cezalandırmak, tutuklamak, hapse atmak.
репродуцировать	yeniden basmak, kopyasını çıkartmak, çoğaltmak; hatırlamak.
реставрировать	restore etmek; tamir etmek, onarmak; eski düzeni ihya etmek.
ретироваться	geri çekilmek, caymak, saklanmak, kaçmak.
ретранслировать	yeniden yayınlamak, naklen yayınlamak (radyo/televizyon programı).
ретушировать	rötuş yapmak, düzeltme yapmak.
реферировать	rapor vermek, bildirmek, özetlemek.
рефинансировать	yeniden finanse etmek, yeniden yatırım yapmak, yeniden para sağlamak.
реформировать	reform yapmak, reformlar vasıtasıyla değiştirmek / yenilemek.
реформироваться	reformlar vasıtasıyla değişmek / yenilenmek.
реципировать	özümsemek, benimsemek.
рецитировать	ezbere söylemek, yüksek sesle okumak, söylev vermek, nutuk çekmek.
реэвакуировать	eski yerine iade etmek.
реэвакуироваться	eski yerine dönmek.
реэкспортировать	yeniden ihraç etmek, tekrar ihraç etmek.
реэмигрировать	göçten vatana geri dönmek.
рикошетировать	sekmek, bir şeye değerek geri sıçramak.
ритмизировать	ritimli yapmak, ahenkli yapmak, muntazam yapmak.
ритмизовать	ritimli yapmak, ahenkli yapmak, muntazam yapmak.
роботизировать	robotlaştırmak.
рокировать	rok yapmak, kaleyi şahın yanına koymak.
рокироваться	rok yapmak, kaleyi şahın yanına koymak.

романизировать	Romalılaştırılmak.
романизироваться	Romalılaşıılmak.
романизовать	Romalılaştırılmak.
романизоваться	Romalılaşıılmak.
романтизировать	romantikleştirilmek, romantik bir şekilde yazılmak, idealleştirilmek.
руинировать	harabe haline getirmek.
русифицировать	Ruslaştırılmak.
русифицироваться	Ruslaşılmak, Ruslaştırılmak.
С	
саботировать	sabote etmek, sabotaj yapılmak, baltalamak.
сальдировать	borç ve alacak arasındaki farkı belirlemek, borç alacağı eşitlemek /dengede tutılmak.
сальтировать	perende atmak, takla atmak.
салютировать	selamlamak, selam topu atmak, toplu selamlamak.
салютовать	selamlamak, selam topu atmak, toplu selamlamak.
самоизолироваться	kendini izole etmek.
самоликвидироваться	kendini tasfiye etmek.
самоорганизоваться	kendini organize etmek.
самореализоваться	kendini gerçekleştirmek.
санировать	iyileştirmek, tedavi etmek.
санироваться	iyileşmek, sağlığına kavuşturılmak, şifa verilmek.
санкционировать	onaylamak, doğrulamak, tasdik etmek; izin vermek, müsaade etmek.
сатинировать	parlaklık vermek, saten görünümü vermek(atlas kumaş görünümü).

секвестировать	ölü hücreyi veya kemiği sağlıklı olan taraftan ayırmak; masraf ve harcama bütçesinde kısıtlamaya gitmek; hak kısıtlaması yapmak.
секвестрировать	ölü hücreyi veya kemiği sağlıklı olan taraftan ayırmak; masraf ve harcama bütçesinde kısıtlamaya gitmek; hak kısıtlaması yapmak.
секвестровать	ölü hücreyi veya kemiği sağlıklı olan taraftan ayırmak; masraf ve harcama bütçesinde kısıtlamaya gitmek; hak kısıtlaması yapmak.
секуляризировать	laikleştirmek.
секуляризовать	laikleştirmek.
селекционировать	seçmek, ayıklamak (tohum, bitki ağaç vb. çeşitlerini).
селитровать	güherçile üretmek; güherçile eklemek.
сенажировать	balya yapmak, balyalamak.
сенсифицировать	duyarlılaştırmak, duyarlı hale getirmek, hassaslaştırmak.
сепарировать	bir maddeyi diğerinden ayırmak.
сепарироваться	bölünmek.
сервировать	servis koymak, sofrayı (veya sofrayı) kurmak, masa kurmak.
сертифицировать	sertifika vermek, belge vermek, belgelendirmek, sertifika vererek yetkilendirmek, doğruluğunu belirtmek.
сигнализировать	işaret vermek, işaretle bildirmek, sinyal vermek; ihbarda bulunmak.
сигнализовать	işaret vermek, işaretle bildirmek, sinyal vermek.
силикатировать	silikatla işlemek.
силосовать	silolamak (tarım ürünlerini siloya koyup yığmak veya saklamak).

символизировать	sembolü olmak, simgelemek, simgeleştirmek, sembolleştirmek.
симулировать	taklidini yapmak, numarası yapmak, yalandan yapmak, gibi göstermek / yapmak.
симфонизировать	senfonik eserler tarzında tasarlamak.
синдицировать	sendikalaştırmak.
синкопировать	ritmi birden değiştirmek, orta heceyi yutmak.
синтезировать	sentez yapmak, sentez ile oluşturmak, birleştirmek.
синтезироваться	sentez yoluyla oluşturulmak.
синхронизировать	eş zamanlı bir hale getirmek, eş zamanlı kılmak, eş zamanlı yapmak.
систематизировать	sistemleştirmek.
скальпировать	kafa derisini yüzmek.
скандализировать	rezalet çıkarmak, skandal yaratmak.
скандализовать	rezalet çıkarmak, skandal yaratmak.
сканировать(1)	taramak, görüntülemek, incelemek.
скарифицировать	çimlenmeyi hızlandırmak için tohumda kesit açmak; yara izi uygulamasıyla deride desenler çizmek.
скицировать	taslağını çizmek, eskizini çizmek.
складировать	stoklamak, depolamak.
славянизировать	Slavlaştırmak.
славянизироваться	Slavlaşmak, Slavlaştırılmak.
соборовать	kutsal yağ sürmek.
собороваться	kutsal yağla vücudu yağlamak.
советизировать	sovyetleştirmek.
советизироваться	sovyetleşmek.
содействовать	yardım etmek, yardımcı olmak.
солидаризироваться	işbirliği yapmak, tarafını tutmak, dayanışma içinde olmak.

солидаризоваться	işbirliği yapmak, tarafını tutmak, dayanışma içinde olmak.
солировать	solo yapmak.
сонаследовать	mirasa ortak olmak.
сообразовать	uyarlamak, uydurmak.
сообразоваться	uyum sağlamak, uygun olarak davranmak.
социализировать	sosyalleştirmek, toplumsallaştırmak.
социализироваться	sosyalleşmek, sosyalleştirilmek, toplumsallaştırılmak.
сочетать	birleştirmek, bir-birine uydurmak, kombine etmek.
сочетаться	birleşmek, uyuşmak, her konuda birbirine uymak.
специализировать	uzmanlaşmasını sağlamak, uzmanlık kazandırmak.
специализироваться	uzmanlaşmak, ihtisaslaşmak, ihtisas yapmak.
специфицировать	ayrıntıları ile belirtmek, belirli özellikleri göstermek.
спонсировать	sponsorluğunu yapmak, parasal destek sağlamak.
стабилизировать	stabilize etmek, dengelemek; sağlamlaştırmak.
стабилизироваться	stabilize olmak, istikrara kavuşmak, istikrar bulmak.
стабилизовать	stabilize etmek, dengelemek; sağlamlaştırmak.
стабилизоваться	stabilize olmak, istikrara kavuşmak, istikrar bulmak.
сталировать	çelikle kaplamak.
сталироваться	çelikle kaplanmak.
стандартизировать	standartlaştırmak.
стандартизироваться	standartlaşmak.
стандартизовать	standartlaştırmak.
стандартизоваться	standartlaşmak.

стартовать	başlamak, başlatmak (spor), start vermek.
стекловать	cam haline getirmek.
стекловаться	camla dönüşmek (erime süresinde), cam haline getirilmek.
стеклографировать	ışık baskısı yapmak.
стенографировать	stenografi ile yazmak.
стереотипировать	klişesini çıkarmak, klişe hazırlamak, klişe yapmak.
стерилизовать	sterilize etmek, mikropsuzlaştırmak; hadim etmek, kısırlaştırmak.
стерилизоваться	steril hale gelmek, mikroplardan arınmak; hadim edilmek, kısır olmak.
стилизовать	üslup kazandırmak, stil vermek, biçimlendirmek.
стимулировать	özendirmek, teşvik etmek, itmek; stimüle etmek, uyarmak (tıbbi).
стратифицировать	katmanlaştırmak, tabakalandırmak.
структурировать	yapılandırmak.
стыковать	kenetlemek.
стыковаться	kenetlenmek.
стяжать	kazanmak (sevgi, alışkanlık, rağbet, şöhret, saygı), elde etmek, edinmek.
сублимировать	süblimleştirmek (fizik).
субсидировать	para yardımı yapmak, mali destek sağlamak.
субстантивировать	isimleştirmek, adlaştırmak, isim kategorisine geçmek (dil bilim).
субстантивироваться	isimleşmek, adlaşmak, isim kategorisine ait olmak (dil bilim).
субстанционализировать	cisimleştirmek.
субстанционализироваться	cisimleşmek.
субъективировать	öznelleştirmek (felsefe, sosyoloji).
сульфитировать	kükürtlemek.

суммировать	toplama yapmak, toplamak, bilançosunu çıkarmak; toparlamak, özetlemek, sonuçlandırmak.
суммироваться	eklenmek; özetlenmek, sonuçlandırılmak.
суспендировать	süspansiyon halinde tutmak.
суспензировать	süspansiyon halinde tutmak.
схематизировать	şemasını yapmak, şemaya göre düzenlemek, şema ile göstermek, bir şema şeklinde tanımlamak, basitleştirmek.
схематизироваться	şematik olarak çizmek, şema haline getirmek.
сцинтиллировать	işildamak, parıldamak, kıvılcımlar saçmak.
Т	
табулировать	tablo haline getirmek, matematiksel tablo oluşturmak.
таксировать	fiyatını belirlemek, ücretlendirmek, fiyatlandırmak.
тампонировать	tamponlamak, tampon koymak / yerleştirmek.
тарировать	darasını almak; kalibre etmek.
тарифицировать	tarife uygulamak, fiyat belirlemek.
татуировать	dövme yapmak.
татуироваться	dövme yaptırmak.
театрализовать	sahneye uyarlamak, oyunlaştırmak, oyun haline getirmek.
театрализовать	sahneye uyarlamak, oyunlaştırmak, oyun haline getirmek.
тезаврировать	toplamak, biriktirmek (altından manevi para veya altından külçe).
тезировать	bildiri hazırlamak.
телеграфировать	telgraf çekmek.
телефонизировать	telefonla donatmak.

телефонировать	telefon etmek, telefonla bildirmek.
темперировать	akort etmek, akortlamak.
теплофицировать	ısıtma sistemi kurmak.
терминировать	terimleştirmek.
террасировать	teraslamak, yamaçta sekiler yapmak, sekilemek, set çekmek.
терроризировать	korkutmak, dehşete salmak, şiddet eylemleri ile yıldırımak.
терроризовать	korkutmak, dehşete salmak, şiddet eylemleri ile yıldırımak.
тестировать	test yapmak.
типизировать	türlere bölmek, türlere göre sınıflandırmak; tipleştirmek, tiplemek.
типизироваться	türlere bölünmek, türlere göre sınıflandırılmak; tipleşmek (tipik bir örneği olmak).
тиражировать	belirlenmiş bir sayıda baskı yapmak (gazete, dergi, kitap vb.); çoğaltmak.
титрировать	titre etmek, titresini belirlemek (kimya).
титровать	titre etmek, titresini belirlemek (kimya).
титуловать	(birisini) rütbesi ile çağırarak, (başvururken) unvanını veya rütbesini söylemek.
тонизировать	kuvvetlendirmek, takviye etmek, güçlendirmek (merkezi sinir sistemini).
тонировать	tonlamak, ses tonu ayarlamak; renk tonu vermek.
торкретировать	püskürtme beton ile doldurmak.
торпедировать	torpillemek, torpille batırmak, torpille patlatmak (savaş gemilerinde).
торшонировать	gofre baskı yapmak, kabartma desen yapmak.
траверсировать	(kuşatmaya karşı korunmak için) çaprazlama geçmek, zikzak çizerek gitmek; dağcılıkta yatay hareket etmek.

травмировать	sakatlamak, yaralamak, incitmek, travma geçirmek.
тракторизовать	traktörlerle donatmak.
тракторизоваться	traktörlerle donatılmak.
трансгрессировать	sınırı aşmak, ihlal etmek, aşmak (suyun karayı).
транскрибировать	transkripsiyon yapmak, telaffuz özelliklerini yazılı olarak doğru bir şekilde aktarmak, fonetik işaretlerle yazmak.
транслировать	yayımlamak (radyo, televizyon).
транслироваться	yayımlanmak.
транслитерировать	bir yazı sistemindeki harfleri başka yazı sisteminin harflerine çevirmek, transliterasyon yapmak.
трансплантировать	nakletmek (organ); başka bir yere dikmek (bitki).
транспонировать	yerini değiştirmek; bir tondan diğerine aktarmak (bir müzik eseri / parçası).
транспортировать	taşımak, ulaştırmak, nakletmek.
трансформировать	dönüştürmek, değiştirmek (biçimini), tahvil etmek.
трансформироваться	dönüşmek, dönüştürülmek, değişmek, değiştirilmek.
трассировать	bir şeyin geçeceği yolu veya hattı çizmek; (askeri) uçuş sırasında hafif bir iz bırakmak (mermi, top mermisi).
трахеотомировать	trakeostomi ameliyatı uygulamak.
трепанировать	delik açmak (tıbbi), trefinasyon yapmak (kafatasında, ameliyatla ufak bir delik açılması).
трестировать	bir tröstte birleştirmek, tröst halinde birleştirmek.
трестироваться	tröst yapmak, bir tröst halinde birleşmek.
тримминговать	kılı, tüyü keserek düzeltmek (köpeklerde).

тушировать	tuşlamak, tuşa getirmek, tuşla yenmek, sırtını yere vurmak (güreşte).
У	
узурпировать	gasp etmek, zorla almak, devlet yönetimini ele geçirmek.
украинизировать	Ukraynalaştırmak (Ukrayna kültürü, dili, geleneklerini güçlendirmek).
украинизироваться	Ukraynalaşmak, Ukraynalaştırılmak.
универсализировать	evrenselleştirmek.
унифицировать	birleştirmek, bir araya getirmek, tek tip yapmak, bir modele göre yapmak.
унифицироваться	birleşmek, tek tip olmak, bir modele uydurulmak.
урбанизировать	kentleştirmek, şehirleştirmek.
утилизировать	faydalı hale getirmek (üretim atığını), yararlanmak (üretim atığından).
утрировать	fazla abartmak, mübalağa etmek, fazlasına kaçmak.
Ф	
фаворизировать	birini himayesi altına almak, kayırmak.
фаворизовать	birini himayesi altına almak, kayırmak.
фальсифицировать	tahrif etmek, sahtesini yapmak, taklidini yapmak; hile katmak.
фашизировать	faşistleştirmek.
фашизироваться	faşistleşmek, faşist olmak.
федерировать	federasyon halinde birleştirmek, federasyonlaştırmak.
феминизировать	kadınların toplumdaki haklarını genişletmek.
феминизироваться	feminist yapmak, feminist olmak.

фетировать	kutlamak, ziyafet vermek.
фетишизировать	putlaştırmak.
фетишировать	putlaştırmak.
фиксировать	kaydetmek, not tutmak; tespit etmek, belirlemek; sabitleştirmek; fiksajını yapmak.
фиксироваться	sabitleşmek; odaklanmak; yoğunlaşmak; üzerine konsantre olmak.
фильмировать	filmleştirmek.
финансировать	finanse etmek, para sağlamak.
финансироваться	finanse edilmek.
финишировать	bitirmek, tamamlamak, sona erdirmek.
фланкировать	yandan kuşatmak, kanattan saldırmak.
флотировать	mineralleri zenginleştirmek.
фокусировать	odaklaştırmak, odaklamak, bir noktada toplamak, odağı ayarlamak.
фонографировать	pleybek yapmak, banttan çalmak / söylemek / seslendirmek.
фордизировать	fordizmi benimsemek; fordizmi uygulamak.
фордизироваться	fordizmin özelliklerine sahip olmak.
формализировать	şekillendirmek, biçimlendirmek, resmiyete dökmek.
формализироваться	şekillenmek, biçimlenmek, resmileşmek.
формализовать	şekillendirmek, biçimlendirmek, resmiyete dökmek.
формулировать	açıkça belirtmek, formüle etmek, formülleştirmek.
форсировать	hız vermek, hızlandırmak, zorlamak.
фосфатировать	fosfatlamak, korozyonu önlemek için ürünleri ince bir fosfat tabakası ile kaplamak.
фракционировать	damıtmak, parçalara ayırmak, bölümlerine ayırmak.

франкировать	posta, nakliye ve sevkiyat ücretini önceden ödemek, peşin ödemek, ön ödeme yapmak.
фраппировать	şaşırtmak, sersemletmek, hayrette bırakmak.
фрезеровать	frezelemek, freze etmek.
фторировать	flor eklemek, florlamak.
фугировать	füg tekniğinde bestelemek.
фундировать	doğruluğunu kanıtlamak, argüman sağlamak; sağlamlaştırmak, kalıcı hale getirmek.
Х	
характеризовать	karakterize etmek, nitelemek, vasıflandırmak.
характеризоваться	nitelendirilmek, vasıflandırılmak; ayırıcı özelliği ... olmak.
химизировать	kimyasallaşmayı gerçekleştirmek, kimyasallaştırmak.
хлорировать	klorlamak.
хлорироваться	klorlanmak.
хлороформировать	kloroform vermek, kloroform ile uyutmak.
ходатайствовать	müracaat etmek.
христианизировать	Hristiyanlaştırmak.
христианизироваться	Hristiyanlaşmak, Hristiyanlaştırılmak.
христианизовать	Hristiyanlaştırmak.
христианизоваться	Hristiyanlaşmak, Hristiyanlaştırılmak.
хромировать	krom ile kaplamak.
хронометрировать	kronometre ile ölçmek.
Ц	
цементировать	çimentolamak.
цементироваться	çimentolanmak.
цементировать	çimentolamak.
цементироваться	çimentolanmak.

цензуровать	sansürlemek, sansür etmek.
централизовать	merkez yapmak, merkezleştirmek.
централизоваться	merkezleşmek, merkezleştirilmek.
центрировать	merkez tayin etmek, ortalamak, ortaya yerleştirmek.
центрироваться	merkez tayin edilmek, ortaya yerleştirilmek.
центрифугировать	merkezkaç ile ayırıştırmak, santrifüjlemek
центровать	merkez tayin etmek, ortalamak, ortaya yerleştirmek.
цивилизовать	uygarlaştırmak, medenileştirmek.
цивилизоваться	uygarlaşmak, medenileşmek.
Ч	
четвертовать	parçalarına ayırmak (kolları, bacakları ve kafasını keserek).
четвертоваться	parçalarına bölünmek (kolları, bacakları ve kafası kesilerek).
Ш	
шаблонизировать	kalıba göre yapmak; şablonlaştırmak.
шаблонизироваться	şablonlaşmak, şablonlaştırılmak.
шампанизировать	şarabı karbondioksit ile doyurmak (ikinci fermantasyonda).
шлюзовать	alavere havuzu kurmak; alavere havuzundan geçirmek (gemileri).
шокировать	şoke etmek, dehşete düşürmek; utandırmak.
шоссировать	şose yapmak, otoyola dönüştürmek.
шредеровать	öğütücüde öğütmek.
штабелевать	istiflemek.
штабелировать	istiflemek.

штилевать	rüzgarsızlık nedeniyle hareketsiz kalmak (yelkenli).
шунтировать	baypas ameliyatı yapmak; paralel bağlamak (elektrik).
Э	
эвакуировать	tahliye etmek, boşaltmak.
эвакуироваться	tahliye edilmek, tahliye olmak.
эволюционировать	evrim geçirmek, yavaş yavaş geliştirmek.
экзальтировать	heyecanlandırmak, coşturmak, alevlendirmek.
экзальтироваться	heyecenlanmak, coşkulanmak, alevlenmek.
экипировать	sağlamak, temin etmek; giydirmek, donatmak.
экипироваться	sağlanmak, temin edilmek; giyindirilmek, donatılmak.
экранизировать	filmleştirmek, üzerine film çevirmek.
экранизовать	filmleştirmek, üzerine film çevirmek.
экранировать	perde çekmek, ekran aracılığıyla korumak (yabancı ve zararlı etkilerden).
эксгумировать	mezardan çıkarmak, adli araştırmalar için bir cesedin topraktan çıkarılması.
экспатриировать	vatandaşlıktan çıkarmak, ülkesinden sürmek, vatandan ayrılmak, vatanından kovulmak.
экспатриироваться	başka ülkede yerleşmek, vatani terk etmeye mecbur edilmek, vatanından kovulmak.
экспедировать	göndermek, yollamak.
эксплицировать	ayrıntılı bilgi vermek, yorumlamak, açıklamada bulunmak.
экспонировать	sergilemek, teşhir etmek.
экспортировать	ihraç etmek, ihracat yapmak, dışarıya satmak.
экспроприировать	istimlak etmek, malına el koymak.
экстрагировать	çıkarmak (suyunu/özünü), ayırıp çıkarmak.

экстраполировать	tahmin etmek, diğer verilere dayanarak bir sonuç çıkarmak.
электризовать	elektriklendirmek, elektrikleme; heyecan vermek, heyecanlandırmak.
электризоваться	elektriklenmek.
электрифицировать	elektrik sağlamak, elektrifikasyon yapmak.
электрифицироваться	elektriklenmek.
элиминировать	gidermek, yok etmek, elemek, elimine etmek.
эмансипировать	serbest bırakmak, özgürlüğüne kavuşturmak.
эмансипироваться	özgürleşmek.
эмигрировать	başka ülkeye göç etmek.
эмитировать	tedavüle çıkarmak, piyasaya sürmek.
эмульгировать	emülsiyon haline dönüştürmek, emülsiyonlaştırmak.
эмульгироваться	emülsiyon haline dönüşmek, emülsiyonlaşmak.
эмульсировать	emülsiyon haline dönüştürmek, emülsiyonlaştırmak.
эмульсироваться	emülsiyon haline dönüşmek, emülsiyonlaşmak.
эродировать	aşındırmak.
эротизировать	erotik hale getirmek.
эскамотировать	fark ettirmeden/ hissettirmeden saklamak.
эскарпировать	şev yapmak, eğimli yüzey yapmak.
эскортировать	eskortluk etmek, birine eşlik etmek (koruma/gözetim için).
этапировать	birisini gözaltında zorla göndermek.
эшелонировать	kademelendirmek, birlikleri parçalara ayırarak dizmek (askerlik).
Ю	
юстировать	ayarlamak, ayar etmek.

Я	
яровизировать	vernalizasyon uygulamak, vernalize etmek.
яровизироваться	vernalize olmak, vernalize edilmek.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Sevda POLAT
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Bakü Slavyan Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı
Y. Lisans Öğrenimi	Bakü Slavyan Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı / Rus Dili
Bildiği Yabancı Diller	Rusça, İngilizce
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	02 / 04 / 2021